

T.C.
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

BİNBİR GECE MASALLARINDA AŞK VE VUSLAT

TEZ YAZAN
Güldem ÖZBALIK

Danışman: Prof. Dr. Sevin ARSLAN
Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Begüm KURT
Jüri Üyesi: Doç. Dr. Ayhan KARAKAŞ (Çukurova Üniversitesi)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MERSİN / NİSAN 2020

ONAY**Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne;**

201611032 numaralı öğrencimiz olan **Güldem ÖZBALIK** tarafından hazırlanan “**Binbir Gece Masallarında Aşk ve Vuslat**” başlıklı bu tez çalışması jürilerimiz tarafından **oy birliği** ile **Türk Dili ve Edebiyatı** Ana Bilim Dalında **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

(Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Sureti İmzalıdır)

Üniv. İçi - Asıl Üye - Tez Danışmanı - Jüri Başkanı: Prof. Dr. Sevin ARSLAN

(Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Sureti İmzalıdır)

Üniv. İçi - Jüri Asıl Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Begüm KURT

(Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Sureti İmzalıdır)

Üniv. Dışı - Jüri Asıl Üyesi: Doç. Dr. Ayhan KARAKAŞ
(Çukurova Üniversitesi)

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

(Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Sureti İmzalıdır)

07 / 04 /2020

Doç. Dr. Murat KOÇ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

NOT: Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’ndaki hükümlere tabidir

İTHAF

Her an özlemle andığım sevgili Babam Nazmi Gezmen'e, En Değerli Varlıklarım Oğlum Boran'a ve Kızım Beren'e...

ETİK BEYANI

Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

07/04/2020

Güldem ÖZBALIK

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans öğretimimin başlangıcından itibaren yürümeye azim ettiğim bu yolda, halk biliminin kuram ve yöntemlerini öğreterek, beni aydınlatan, çalışmam boyunca engin ve değerli bilgi ve tecrübeleriyle bana yol gösteren, tez konumu belirlemede ve hazırlama sürecimde yönlendirmeleriyle benden hiçbir yardımını esirgemyen saygıdeğer hocam Prof. Dr. Sevin Arslan’a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tezin yazım aşamasında yol gösteren ve yönlendiren hocalarım Prof. Dr. Esat Arslan’a, Dr. Öğr. Üyesi Begüm Kurt’a ve Doç. Dr. Ayhan Karakaş’a teşekkür ederim.

Tez yazma sürecim boyunca varlıklarıyla bana neşe, mutluluk ve moral kaynağı olan yüzümü güldüren oğlum Boran Özbalık ve kızım Beren Özbalık’a çok teşekkür ederim.

07/04/2020

Güldem ÖZBALIK

ÖZET

BİNBİR GECE MASALLARINDA AŞK VE VUSLAT

Güldem ÖZBALIK

Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Sevin ARSLAN

Nisan 2020, 174 Sayfa

Binbir Gece Masalları Doğunun geleneksel edebiyat kültürünün en önemli yapı taşlarından biridir. Sürekli bir geçmişi olan bu eserde birçok hikâye, manzume ve masal yer almaktadır. Örnek teşkil eden özellikleri edebi değerinin artmasını ve ilgi çekici, belirgin bir başyapıt olmasını sağlamıştır. Masallarda bulunan kahramanlara Arap tarihindeki önemli vezirlerin, şairlerin, edebiyatçıların ve hatta padişahların isimleri verilmiştir. Masalların genelinde İslâm ve Arap kültürüne ait birçok unsura rastlanılır. Tüm evrenin düşünce sistemine ve edebi sanata büyük ölçüde etkili olan Binbir Gece Masallarının gerçek kıymeti 19. asrın sonu ve 20. asrın başında ortaya çıkmıştır.

Binbir Gece Masallarında “Aşk” ve “Vuslat” temalarının incelenmesi, çalışmanın asıl amacını oluşturmaktadır. Bu iki kavramdan yola çıkarak binlerce sayfalık külliyat içerisinde sözü edilen kavramların işlendiği masallara erişmek ve masal sonlarının nasıl gerçekleştirildiğini araştırmaktır. Türkiye’de bu eser ile ilgili iki yüzün üzerinde akademik, edebi vb. çalışma olduğu görülmüştür. Aşk ve vuslat üzerine herhangi bir çalışma yapılmadığı tespit edilmiştir.

MS. 9. yüzyılda derlenmiş, 1704-1717 arasında Fransızca ve İngilizceye çevrilmiş olan Binbir Gece Masallarında, 264 masal vardır. Araştırmanın temelinde bu masalardan hareketle iki araştırma yöntemi uygulanmaktadır: Karma araştırma yöntemlerinden nicel ve nitel yöntemleri ile metin analiz yöntemi.

Anahtar kelimeler: Masal, binbir gece, aşk, âşık, vuslat.

ABSTRACT**LOVE AND UNION IN TALES OF THOUSANDS OF NIGHTS****Güldem ÖZBALIK****Master Thesis, Department of Turkish Language and Literature****Supervisor: Prof. Dr. Sevin ARSLAN****April 2020, 174 Pages**

One Thousand and One Nights are one of the most important building blocks of the literary culture of the East. There are many stories, poems and fairy tales in this work, which has a continuous history. Its exemplary features have led to an increase in literary value and an interesting, distinctive masterpiece. The heroes in the fairy tales are given the names of important viziers, poets, literati and even sultans in Arap history. Many elements of Islamic and Arab culture can be found across fairy tales. The true value of the Thousand and One Nights, which had a great influence on the thought system and literary art of the entire universe, appeared at the end of the 19th century and the beginning of the 20th century.

The examination of the themes of "Love" and "Vuslat" in the Thousand and One Nights is the main purpose of the study. Based on these two concepts, it is to reach the tales where the concepts mentioned in thousands of pages of literature are processed and to investigate how the end of fairy tales are realized. In Turkey, over two hundred academic about this work, literary, etc. It was observed that there was a study. It has been determined that there is no study on love and vuslat.

MS. There are 264 fairy tales in Binbir Nights, compiled in the 9th century and translated into French and English between 1704-1717. Based on these tales, two research methods are applied on the basis of the research. Text analysis method, which is quantitative and qualitative method, is a mixed research method.

Keywords: Tale, thousand and one nights, love, amorous, vuslat

ÖN SÖZ

Binbir Gece Masalları, 18. yy’ da başlayan tercüme çalışmaları ile yüzyıllardır başta Osmanlı coğrafyası olmak üzere, Batı ülkelerinde de etkili olan (masal ve hikâyeler yolu ile toplumsal gelişim açısından) eserlerden biridir. Özellikle, Batı toplumlarında bu yapının ele alınış şekli, bir nesilde yaşananların her ne kadar tam bir tarih anlatımı olmasa da gelecek kuşaklara anlatılması ve aktarılmasının gerekli olduğu değerlendirilmiştir.

Türk toplumunda “Binbir Gece Masalları” olarak adlandırılan eser, batı dünyasında ilk başta “*Alf Layla wa Layla*” şeklinde daha sonra “*Arap Geceleri*” olarak isimlendirilmiştir.

Masalların kökeni 988-1011 arasında derlenen Arapça Bin Gece, Farsça Bin Efsane adlı kitaplara dayanmaktadır. Binbir Gece Masallarında 264 masalın bir anlatıcısı varmış gibi görünse de kitap Doğunun pek çok köşesinden farklı kişiler tarafından anlatılmış olan masalların derlemesidir.

Bu çalışmada aşk temasını seçme nedenimiz aşkın hayatın merkezinde yer alması, güncelliğini koruması ve geçmişten günümüze kadar ona yüklenen anlamlar ve algılamalar olmuştur. Binbir Gece Masallarının da böylesine bir incelemeye örnek gösterilecek ve analiz yapılmasına imkân sağlayacak nitelikte eserler arasında yer alması bakımından elverişlidir.

Çalışmada Ekrem Demirli’nin ve Alim Şerif Onaran’ın aynı adlı kitapları incelenerek, iki kaynak, altı cilt olmak üzere, içerisindeki 264 masalın muhtevassından, aşk ve vuslat olgusunu işleyen otuz masal tespit edilerek okunmuştur. Okunan masallarda aşk ve vuslatın işlenişi, aşkın özellikleri, vuslatın gerçekleşip gerçekleşmediği, vuslata giden süreçte yaşananlar irdelenmiştir.

Belirlenen otuz masalın içerisinde aşkın gelişim şeması incelenmiş, aşkı yaşayan kahramanların psikolojik tahlilleri yapılmıştır. Aşkın ve ayrılığın acısını çeken âşıkların içinde bulunduğu ruhsal durum analiz edilmiştir. Aşkın çeşitleri masallar içerisinde bulunarak farklı başlıklar altında anlatılmıştır. Aşkın vuslata giden süreci ve vuslat olgusunun yaşanma şekli ortaya konulmuştur. İncelenen masallarda aşkın ve vuslatın yaşanma biçimleri analiz yöntemiyle irdelenmiştir.

Tez çalışmasında beni her türlü konuda aydınlatan, her aşamada bilgilendiren, desteğini esirgemeyerek yol gösteren saygıdeğer hocam Prof. Dr. Sevin Arslan’a ve tarih ve toplumsal görüşleri konusundaki bilgi birikimlerini benimle paylaşan eşi Prof. Dr. Esat Arslan’a teşekkürlerimi bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

KAPAK	i
ONAY	ii
İTHAF	iii
ETİK BEYANI	iv
TEŞEKKÜR	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
ÖN SÖZ	viii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR	xiii
TABLolar LİSTESİ	xiv
RESİMLER LİSTESİ	xv
EKLER LİSTESİ	xvi

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Konusu	3
1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Araştırmanın Önemi.....	3
1.4. Kuramsal Çerçeve	4
1.4.1. Kavram ve Terimler.....	4
1.4.2. Kuramsal Tartışma.....	6
1.5. Yöntem.....	12
1.5.1. Sınırlılıklar.....	12

BÖLÜM II

2. ARAŞTIRMANIN BÖLÜMLERİ

2.1. Masal Kavramı	13
2.1.1. Masalın Tanımı	13
2.1.2. Masalların Kaynakları	17

2.1.2.1. Tarih Öncesi Görüş/Mitolojik Görüş/Mitoloji Okulu	17
2.1.2.2. Tarihî Görüş / Hindoloji Görüşü/Hindoloji Okulu	18
2.1.2.3. Etnografik Görüş/ Antropolojik Görüş/ Antropoloji Okulu	19
2.1.3. Masalların Sınıflandırılması	19
2.1.3.1. Antti Aarne Tasnifi	20
2.1.3.2. Stith Thomson Tasnifi	21
2.1.3.3. Eberhard- Boratav Tasnifi	21
2.1.4. Masal Motifleri	22
2.1.5. Yabancı Kültürlerin Masal Kitapları	23
2.1.6. Türk Masalları	24
2.2. Aşk Kavramı	24
2.2.1. Aşkın Tanımı	24
2.2.2. Aşkın Tarihçesi	32
2.2.3. Aşkın Türleri.....	33
2.2.3.1. Yüce Aşk: Tasavvufî /İlâhî Aşk	35
2.2.3.2. Romantik/Tutlulu Aşk (Eros)	40
2.2.3.3. Cinsel Cazibeyi Ön Planda Tutan Aşk	43
2.2.3.4. Tek taraflı (Platonik) Aşk	44
2.3. Vuslat Kavramı	44
2.3.1. Vuslatın Tanımı	44
2.3.2. Edebi Eserlerde Vuslat	45

BÖLÜM III

3. BİNBİR GECE MASALLARI

3.1. Tarihi Süreçte Binbir Gece Masalları	51
3.2. Binbir Gece Masalları Adının Kaynağı.....	51
3.3. Arapça Elyazmalar ve Baskılar	54
3.4. Binbir Gece Masalları'nın Türkiye'deki Çevirileri	55
3.5. Binbir Gece Masalları'nın Oluşumu Hakkındaki Yorumlar ve Yapılan Yabancı Çalışmalar	57
3.6. Çalışmada Ele Alınan Binbir Gece Masalları Sürümü Hakkında Bilgiler.....	63
3.7. Binbir Gece Masalları'nın Konusu ve Çerçeve Hikâyesi	64
3.8. Binbir Gece Masallarında Olay Örgüsü.....	68

BÖLÜM IV

4. BİNBİR GECE MASALLARINDA AŞK VE VUSLAT

4.1. Binbir Gece Masallarında Aşk	70
4.1.1. Binbir Gece Masallarında Âşık	74
4.1.1.1. Binbir Gece Masallarında Kadın Âşıklar	79
4.1.1.2. Binbir Gece Masallarında Erkek Âşıklar	85
4.1.2. Binbir Gece Masallarında Aşkın Tanımı	91
4.1.3. Binbir Gece Masallarında Aşkın Çeşitleri	96
4.1.3.1. Binbir Gece Masalları'nda İlâhî Aşk	96
4.1.3.2. Binbir Gece Masalları'nda Romantik Aşk	98
4.1.3.3. Binbir Gece Masallarında Cinsel Aşk	101
4.1.3.4. Binbir Gece Masalları'nda Tek Taraflı Aşk	106
4.1.4. Binbir Gece Masalları'nda İlk Karşılaşma ve Âşık Olma	110
4.1.4.1. Aşkın Doğuşu	110
4.1.4.2. Aşkın Uyandırdığı Duygular	113
4.1.4.3. Binbir Gece Masalları'nda Âşıkların Yaşadıkları Fiziki ve Psikolojik Değişimleri	117
4.1.4.4. Aşkı İlân Etme	120
4.1.4.5. Binbir Gece Masallarında Aşkta Sadakat	123
4.1.4.6. Binbir Gece Masalları'nda Âşığın/Sevgiliye Hitap Şekli	127
4.2. Binbir Gece Masalları'nda Ayrılık	128
4.3. Binbir Gece Masalları'nda Vuslat	132
4.3.1. Sonu Vuslatla Biten Masallarda Kullanılan Bitiş Formelleri	133
4.3.1.1. Yiyip İçmekle İlgili Bitiş Formelleri	134
4.3.1.2. Mutluluk ve Neşe ile İlgili Bitiş Formelleri	134
4.3.1.3. Tanrı'ya Şükürle Biten Bitiş Formelleri	134
4.3.1.4. Üç Sayısı ile Biten Bitiş Formelleri	135
4.3.1.5. Yedi Sayısı İle Biten Bitiş Formelleri	135
4.3.1.6. On Sayısı ile Biten Bitiş Formelleri	135
4.3.1.7. Otuz Sayısı İle Biten Bitiş Formelleri	135
4.3.1.8. Kırk Sayısı İle Biten Bitiş Formelleri	135
4.3.2. Binbir Gece Masalları'nda Vuslatın Gerçekleşmesinin Önündeki Engeller	137
4.3.3. Binbir Gece Masalları'nda Vuslatın Gerçekleşmesine Yardım Etme	140

BÖLÜM V

5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	141
6. KAYNAKÇA.....	146
7. EKLER	156

KISALTMALAR

Akt	: Aktaran
Bs	: Basım
BGM	: Binbir Gece Masalları
Çev	: Çeviren
Haz	: Hazırlayan
S	: Sayfa
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TDK	: Türk Dil Kurumu
Vb	: Ve benzerleri
Vd	: Ve diğerleri
Vs	: Vesaire
Yay	: Yayıncılık
Yy	: Yüzyıl

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. İçerik analizlerine göre masalların sonları.....	136
--	-----

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1.	Çiçekler Taşıyan Aşk, Annibale Carracci'nin tablosu, Conde müzesi, Chantilly.....	33
Resim 2.	İfrit ve Kızın Hikâyesi	80
Resim 3.	Aziz ve Azize'nin hikâyesi	106

EKLER LİSTESİ

7.1. Etik Kurulu Onay Belgesi.....	156
---	------------

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

“Binbir Gece Masallarında Aşk ve Vuslat” isimli çalışmanın ana konusu, masallar içerisinde geçen aşk ve vuslat kavramlarına göre sınıflandırma, aşk ve vuslat kelimelerine göre içerik analizi ve bu bağlamda masal gruplarında ağırlıklı olarak masalların konularının nasıl şekillendiğinin ele alınmasıdır.

İnsanların toplum olarak yaşaması sonradan elde edilmiş bir durum değildir. İnsanoğlu toplumsal bir şekilde yaşamaya ilk çağlardan beri devam etmektedir. Masallar, hikâyeler, şiirler, efsaneler vs. toplumsal gelişim sürecinde, tarihi aktarmada ve gelen nesillerin, önceki nesillerin neler hissettiğini, bir sonraki nesillere mesaj olarak göndermede çok önemli bir yer tutmaktadır.

Çalışmanın konusu olan “Binbir Gece Masalları” – diğer adıyla “Arap Geceleri” bir kültürün tarihi süreçte hissi ve kalbi duyguların sonraki (şimdiki kuşak da dâhil) aktarımında önemli bir yapıttır. Çoğu tarihçi özellikle kültürlerarası iletişim çalışan tarihçiler “Binbir Gece Masalları’nın kendi ülkelerinde etkilerini gözlemlediklerinde şaşkınlığa uğramışlardır. Örneğin, ABD’li araştırmacı Nance (2009) “Amerikan Rüyasını Arap Geceleri Nasıl Etkiledi: 1790-1835” isimli çalışmasında oryantalizmin nasıl bir etkiye sahip olduğunu araştırmış ve araştırma sonuçlarında “Binbir Gece Masalları”nın önemli bir yeri olduğunu tartışmıştır.

Okyanusun diğer tarafında iletişim imkânlarının kısıtlı olduğu bir dönemde, ABD, bu etkiden bahsediyorsa, coğrafya olarak – Osmanlı – bu etkiden muaf değil etkinin merkezindedir denilebilir.

Nazlı (2011) “Binbir Gece Masallarının Anadolu Türk Masallarına Etkisi” isimli doktora tezinde Binbir Gece Masalları’nı, ilk çerçeve hikâyesinden beri süregelen, 1001 gece müddetince varolan, bu öykü evreninin dağınık, eğitici, vakit vakit dindar ve öteki hikâye külliyatlarından bir hayli fazla açık saçık, yani cinsellikle alakalı, edebe aykırı biçiminde vasıflandırır.

Nazlı, külliyatla ilgili olarak, külliyatın birinci minik parçasının dahi yararlı ve zararlı cinleri, bir hayli fazla münasebeti, hatta bir cinle kasada kilitli alıkoyulan bir kadının fasılasındaki münasebeti, bir hükümdarın zihin sıhhatinin ne şekilde yanlışlardan kurtarılıp, onarılabileceğini söyler. Hatta bir kadının ne türlü denetleneceğini ve kelamın ne biçimde tutulacağını, herhangi bir şahsın, pederiyle münakaşa etmek için,

ne tür masallar açılacağını, bir dişinin ne şekillerde gözü pek olabileceğini ve dahi birçok temayla ilgili olan söylemleri barındırdığından bahsetmektedir.

Nobel edebiyat ödülü kazanan ilk Türk yazar Orhan Pamuk ise Âlim Şerif Onaran çevirisi olan, iki ciltlik “Binbir Gece Masalları” kitabının ön sözünde, bu eseri üç kez okuduğunu belirtmektedir. Binbir Gece Masalları’na ancak üçüncü okuyuşunda ısınabildiğini belirten yazar, yüzlerce senedir aşınmayan akıl entrikalarına, esvap giysi değiştirme, farklı bir şahsın yerine geçiş, sinme, göze görünmeme, detaylarına uyanık yani dikkatli olarak keyif aldığını söylemiştir.

Harun Reşid’in kıyafet değiştirip, kendi benzerini, uydurma, yani düzmece Harun Reşid’i, geceleyin gizli bir şekilde gözetlediğini, çok fazla çarpıcı bir masalı, kendi eseri olan Kara Kitap’ın içerisinde, 1940’lı yılların İstanbul’unun renksiz filmlerden olma ambiyasıyla kombine ettiğini açıklayan Orhan Pamuk, Binbir Gece Masalları ile ilgili düşünceleri ele alındığında:

Otuz beş yaşından sonra üzerine kavradığı İngilizce kılavuz kitapların da sayesinde Binbir Gece Masalları’nı okudukça, limitsizliği, saklı mantığı, iç şakaları, varyetliliği, garipliği, hoşluğu ve garip güzelliği, çirkinliği, terbiyesizliği, basitliği, absürtlüğü oluşan bir kaynak şeklinde bakmayı öğrendiğini dile getirmiştir.

Ayrıca Binbir Gece Masalları’na karşı önceki sevdâ ve tiksinti münasebeti, ilk kavrayışı, yaşamı olduğu gibi onaylamayı kavrayamamış bir küçüğün düşleriyle, bir dilaverin öfkeleri arasında geçtiğini ve şu anda da Binbir Gece Masalları’nın, aynen yaşama benzer olduğu onaylanmazsa, insanlara üzüntü vereceğini adım adım kavradığını söyler. Ayrıca okuyanın bu eseri, hiçbir münhal ümide kendini bırakmadan içtenlikle, zevkinin mantığını seyreterek kavramasını, fakat Binbir Gece Masalları’nı okumaya başlayacak kişiye de akıl vermemek gerektiğini düşünmektedir.

Pamuk, (2018) “Binbir Gece Masalları’nı Okusak da Okumasak da” isimli yazısında, Binbir Gece masalları’nın okumak ve can vermek üstüne olduğunu düşünmektedir. Binbir Gece Masalları üzerine çok fazlaca söylenmiş iki söz olduğunu vurgulamıştır. İlki bu kitabı başından sonuna kadar, hiç kimsenin okumamış olduğu, ikincisi ise Binbir Gece Masalları’nı başından sonuna kadar okuyan kişinin can verecek olduğunun düşünüldüğüdür. Kendisi de bu eser vasıtasıyla verdiği öğüdünde, kendileriyle saklı bir mantıkla birleşmiş bu iki ikazın okuru tedbirli olmaya iteceğini fakat aşırı korkak olmaya da gerek olmadığını belirtmektedir. Orhan Pamuk sonuçta “Binbir Gece Masalları’nı okusak da okumasak da sonunda biz de öleceğiz.” (Pamuk, 2018, s. 15, 16) şeklinde ifade etmişlerdir.

1.1. Araştırmanın Konusu

Araştırmamızın asıl konusu “Binbir Gece Masallarında Aşk ve Vuslat”tır.

“Binbir Gece Masallarında Aşk” ve “Binbir Gece Masallarında Vuslat” başlığı ile aşk ve vuslat masallarının cinslerinin değerlendirilmesi, aşkın doğuşu, aşkta sadakat, sevgiliye hitap şekli, aşkın insanı soktuğu haller, aşk acısı, aşkın sonuçları, cinsel aşk, vuslata erme, ilahi aşk, aşksızlık, beğenme, hoşlanma, romantik aşk, mükemmel aşk, kusursuz ilişki gibi aşkın çeşitleri oluşturulmaktadır. Bu çalışmada aşk ve vuslat kavramlarının kullanıldığı masallarda, masalların ne şekilde sonuçlandığı “Olumlu-Mutlu bir son” ve “Olumsuz-Acı bir son”-araştırılarak ve bu bağlamda tez Binbir Gece Masalları: Kavuşma ile mi? yoksa Ayrılık ile mi? sona ermiş, hipotezinin cevaplanması ile şekil bulmaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Binbir gece masalları ile ilgili olarak literatürde birçok çalışma bulunmaktadır. Farklı dillerde ve farklı disiplinlerde gerçekleştirilen bu çalışmalar literatüre önemli katkılar sunmaktadır. Yapılan bu çalışmada Binbir gece masallarının aşk ve vuslat kavramlı içerik analizi yapılması, Binbir Gece Masalları hakkında yabancı ülkelerde ve Türkiye’de yapılan bazı çalışmaların ve tercümelerin araştırılıp tanınması ve tanıtılması, umumi anlamda kıymetlendirilmesi ve literatüre bu çerçevede katkı sunulması amaçlanmıştır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Aşk ve vuslat kavramları insanoğlunun yaşamında yer alan önemli kavramlardan iki tanesidir. Masallarda, büyük aşk, platonik (tek taraflı aşk), sürrealite hadiseler, küçük aşk, beğenme, hoşlanma, güzellik, tutku, çılgınca aşk, boş aşk, romantik aşk, arkadaşça aşk, aptalca aşk, mükemmel aşk, aşksız kalmak, problemli ilişki, mutluluk, vuslat, ölüm nedeniyle ayrılık, vuslatın önündeki engeller, sadakatsizlik gibi müteaddit mevzulara yer verildiğine rastlanmaktadır. Dünya edebiyatının önde gelen ve küresel açıdan son derece önemli bir eseri olan Binbir Gece Masalları, bu masallar içerisindeki aşk ve vuslat kavramlarının kullanılma amaçları ve kullanım anlamlarının sınıflandırılması eserin bu temelde somutlaştırılarak literatüre kazandırılması, bu anlamdaki boşluğun doldurulması açısından oldukça önem arz etmektedir.

1.4. Kuramsal Çerçeve

Binbir Gece Masalları içerisinde aşk terimini işleyen otuz masal olduğu belirlenmiştir. Çalışma beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde çalışmanın yöntemi, konusu, amacı, sınırlılıkları, üzerine durularak genel bir giriş bilgisi verilmiştir. İkinci bölümde ise geniş bir literatür araştırması yapılarak, masal, aşk, vuslat kavramları, yerli ve yabancı eserler taranarak akademik yayınlar ve edebî metinler üzerinde durulmuştur. Üçüncü bölümde Binbir Gece Masallarının oluşumu, kaynağı, konusu, Binbir Gece Masalları hakkında yapılan çalışmalar ve çevirileri üzerinde durulmuştur. Dördüncü bölümde Binbir Gece Masallarında yaşanan aşkın çeşitleri, aşkın uyandırdığı duygular, aşk ve ayrılık acısı ile vuslat olguları ve aşkta sadakat temaları, belirlenen otuz masalda analiz edilmiştir. Beşinci bölüm olan sonuç ve öneriler kısmında ise masalların analizi çerçevesinde araştırma boyunca elde edilen bilgiler yer almaktadır. Çalışmamızda, nitel olarak masallarda “Aşk ve Vuslat” kavramlarının incelenmesi ve nicel olarak da bu iki terimin kullanım istatistikleri sunulmuştur. Çalışmanın sonuç bölümünde ayrıca eserin “Aşk ve Vuslat” kavramlarına olan yatkınlığı değerlendirilmiştir. Araştırmada analiz aracı Metin analizi yöntemi ile sözü edilen sonuçlara ulaşılmıştır. Ek olarak, elde edilen otuz hikâyenin sonları nitel olarak çalışılmıştır. Belirlediğimiz masallarda aşkın ve vuslatın içerik analizi yöntemiyle yaşanma biçimi irdelenmiştir.

1.4.1. Kavram ve Terimler

Çalışmada masal, aşk ve vuslat kavramları üzerinde fazlaca durulmuştur. Bu çalışmanın konusu Binbir Gece Masallarında aşk ve vuslat olduğu için kavramsal olarak da masal, aşk ve vuslata değinilmesi gerekmektedir.

Türk Dil Kurumu’nun Güncel Türkçe Sözlüğü’nde masal, “Ekseriyetle milletin meydana getirdiği, düşsel, sözlü olarak gelenekte devam eden, genellikle insanlar, hayvanlar ile cadı, cin, peri vb. varlıkların başına gelen fevkalade hadiseleri anlatan edebî bir tür.” (Güncel Türkçe Sözlük, 2019, s. 1630) şeklinde tanımlanmaktadır.

En yeni büyük Türkçe Sözlük’te masalın ilk anlamı, “küçüklerle anlatılan ve küçükler için yazıya alınmış ve pek çoğu fevkalade hadiselerle bezenmiş, alaka çekici öyküdür”, ikinci anlamı “Münhal ve uydurma kelimeler” (Devellioğlu ve Kılıçkını, 1975, s. 814) olarak geçmektedir.

Türk Dil Kurumunun Türkçe Sözlüğü’nde Mehmet Ali Ağakay: “Çocuklara anlatılan ve çoğu olağanüstü olaylarla süslenmiş bulunan ilgi çekici hikâye” şeklinde ifade

kullanmıştır (Türkçe Sözlük, 1966, s. 503).

Dictionary Larousse Ansiklopedik Sözlük'te masalın tanımı şu şekildedir.

1. Fevkalade hadiseleri, tabiatüstü varlıkları barındıran, bütünüyle hayal mahsulü, çoğu zaman belli olmayan bir zamanda ve ortamda geçen, umumiyetle ağızdan ağıza iletilerek sürüp devam eden bir anlatı türü. 2. Bir ahlak dersi vermek üzere anlatılmış minik öykü. 3. Aslı olmayan, düzmece, yalan kelimeler veya haber". (Dictionary Larousse Ansiklopedik Sözlük, 1993, s. 1605).

Kamûs-ı Osmânî'ye göre "masal" kelimesi "mesel" in değiştirilmiş şeklidir. "Mesel", halk dilinde meşhur olan, adap ve öğütleri anlatan söz demektir. "Mesel" halk dilinde meşhur olan, adap ve öğütleri anlatan söz demektir. "Darbı mesel", atalardan kalma hikmetler, ibretli sözler anlamındadır. Buna göre, "masal" Arapça bir kelime olan "mesel" den çıkmıştır. (Tezel, 2019, s. 7).

Meydan Larousse'da yer alan bilgiye göre masal, "Umumiyetle olağanüstü karakterleri ve serüvenleri konu edinen, mevzusu düşsel, kulaktan kulağa anlatılarak, iletilen halk hikâyesi." (Meydan Larousse, 1969, s. 205) tanımı içerisinde yer almaktadır.

Temel Eğitim için Türkçe Altın Sözlük'te masal'ın "Toplumun yarattığı fevkalade kişilerin barındığı, fevkalade hadiselerin anlatıldığı, vakti ekseriyetle belirli olmayan hikâye (anlatım) çeşidi" (Temel Eğitim İçin Türkçe Altın Sözlük, 2019, s. 227) şeklinde tanımı yapılmıştır.

Altın Türkçe Sözlük'e göre masal, "Toplumun meydana getirdiği, olağanüstü kişilerin yer aldığı, olağan üstü hadiselerin anlatıldığı zamanı genelde belli olmayan hikâye (anlatım) türü" (Altın Türkçe Sözlük, 2018, s. 263) demektir.

Osmanlıca-Türkçe Lugati'nde "mesel" sözcüğü "Görgü ve aktöreğe fayda ve yarar sağlayan hikâye." (Devellioğlu, 1993, s. 625) biçimiyle tanım bulmuştur.

Kurnaz, Vuslat Yolculuğu adlı doktora çalışmasında aşkın tanımını, "Aşk sözcüğünün lügat tanımı sarmaşıktır. Aşk, sarmaşığın bir bitkiyi, ağacı sarması, çevrelemesi ve hatta kurutması gibi âşığı kaplar" (Kurnaz, 2010, s. 450) şeklinde yapmaktadır.

Lûgat 365' te aşk "Bir varlığı tutkuyla ve nâmütenâhî bir özeyle sevmek. Ayakları yerden kesen, dizlerin bağını çözen, karında kelekler uçşturan, yüreği yerinden söken, aklı baştan alan tarıfsız bir sevdâ. Dilimize Arapçadan geçmiştir. Şiddetli ve yakıcı sevgi mânâsındaki ışk kelimesinden evrilmiştir" (Lûgat 365, 2019, s.238) olarak tanımlanmaktadır.

Dictionary Larousse Ansiklopedik Sözlük'te aşkın tanımı: "1.İki kişi arasındaki duygusal yakınlıktan ve cinsel çekicilikten doğan tutkulu duygu. Sevi. 2.Kutsal kabul edilen simgesel bir varlığa veya yüceltilmiş bir ideale duyulan içten, derin sevgi, güçlü bağlılık duygusu. 3. Bir şeye gösterilen aşırı düşkünlük tutku" (Dictionary Larousse Ansiklopedik Sözlük, 1993, s. 214) demektir.

En Yeni Büyük Türkçe Sözlük'te aşkın tanımı şu şekildedir. "Aşırı sevgi ve bağlılık duygusu". (Devellioğlu ve Kılıçkını, 1975, s. 74).

Vuslat tabiat ve âlem yasaları ile beraber muhakeme, mantık, vicdan aracılığı ile insanları toplumda esenliğe, inayete, iyiliğe yönlendiren bir olgu olarak görülmektedir. İnsan, yaşamında kaide olarak kabul ettiğinde birliğe erişebilmektedir. Bu durum ikilikten sıyrılıp teklığe erişmektir. İyi ve kötü olanın içinden iyi, temiz olan duyguyu kötü ve şeytanca duygulara yeglemek demektir.

Hikmet Anıl Öztekin Sufi Sözlük'te vuslat sözcüğünü:

Ulaşma, erişme, kavuşma, bulaşma, beraber olma, anlamlarına gelir. Tasaavvuf'ta dünyadan soyutlanıp Allah'ın sevgisine ulaşarak O'nunla birlikte olma halini simgeler. Aynı hal vasl, visal, vusûl kelimeleriyle de anlatılır. Visal 'Vâsıl olma. Sevdigine ulaşma, kavuşma, ayrılıktan kurtulma' anlamına gelir. Terside hicran, fıkra, firak, fasl, infisal ve inkıta kelimeleriyle dile getirilir" (Öztekin, 2018, s. 20,

117) şeklinde tanımlamaktadır.

Lûgat 365'te vuslat kelimesini: "Kavuşma. Ulaşma. Birleşme. Bir araya gelme. Erişen, ulaşan mânâsındaki Arapça vâsıl kelimesinden türetilmiş olan kelime, bilhassa sevgiliye kavuşma anlamında kullanılır" (Lûgat 365, 2019, s. 24) olarak belirtmektedir.

Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi'nde vuslat sözcüğünün anlamı "Sevgiliye kavuşma veya iki sevgilinin birbirine kavuşması" (Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, 1986, s. 12262) olarak geçmektedir.

Altın Türkçe Sözlük'e göre vuslat "Kavuşma (Sevgiliye) Kavuşmak" (Şair bize vuslat ne zamandır, diyerek şiir söylüyordu.) (Kuşçu, 2018, s. 482) olarak kısaca tanımlanmaktadır.

1.4.2. Kuramsal Tartışma

Bu bölümde masal kavramı tartışılmış olup ayrıca aşk ve vuslat kavramları anlam olarak münakaşa edilmiştir. Zaman içerisinde, değişik yazarlar aracılığıyla, değişik özelliklerine özen gösterilerek tanımlanan masal çeşidi hakkında yapılan tanımlamalar-

dan bazıları şu şekildedir:

Türk yazarların bu kapsamda yapılan tartışmaları çok eskilere dayanmaktadır.

Prof. Dr. Ensar Aslan Milli Folklor dergisinde yayınlanan “Masal araştırmaları ve Korkak Ali Masalı Üzerinde Bir İnceleme” adlı makalesinde masalı, sözlü kültürün çok mühim ürünlerinden biri olarak kabul etmiştir. Aslan’a göre “masalın tipik hususiyetleri dikkate alındığında; kendisiyle ilgili öğeleri ve anlatım lisanıyla birlikte, normal ve olağan dışı hadiseleri anlatan mürebbi, ananevi, kolektif ve kalifiye karaktere sahip mensur mahsuller” (Aslan, 2002, s. 35-36) şeklinde tanımlanmaktadır.

Vefik Paşa masalı “Hikâye, mesel, menkıbe, hâlen, destan, mânâsına fıkra veka-ziyenin gayri. Darb-ı mesel atalarsözi, emsal” (Vefik Paşa, 2000, s. 273) tarzında tanımlamaktadır.

Masallarda belirli bir mekân ve zaman olmadığı düşünüldüğünde insanlar için yeni bir dünyanın kapılarının da açılmış olduğu görülmektedir. Yeni dünya iyilerin kazandığı, kötülerin cezalandırıldığı sonunda âşıkların kavuştuğu bir dünya olarak görülmektedir. Aşk, adalet, mutluluk, barış en katıksız zenginliği ile masal dünyasında bulunmaktadır. Yoksulun başına devlet kuşu konarak birden zengin olur. Periler çobanlara âşık olur. Külkedisi gittiği baloda üvey kızkardeşlerini kıskandıracak kadar güzeldir ve hayatının prensini bulur. Zalim üvey anneler en sonunda cezalandırılır. İyilere devler bile yardım etmektedir.

“Masal sözlü edebiyat geleneğinin içindeki eski ve en mühim ürünlerinden bir tanesidir. 19. asırdan itibaren kaleme alınmıştır. “Masal” kelimesi Arapça olan “mesel” sözcüğünden Türkçeye girmiştir.” (Sakaoğlu, 2009, s. 84).

Bazı Türk araştırmacılar masalın içerik ve şekil ölçütlerinin de tanımını yapmışlardır :

Umay Günay, 1975’te kaleme aldığı, Elazığ Masalları ve Propp Metodu isimli yazısında, “masal” sözcüğünün, Arapça bir kelime olan, “mesel” kelimesinin anlamının ve söyleyişinin, değişikliğe uğramasından türediğini ve bunun Türkçe, Osmanlıca lügatlerinde bulunduğunu belirtmektedir. Ayrıca “mesel” sözcüğünün “halk lisanında yaygın ve kabullenen öğüt” (Günay, 1975, s. 17-18) mânâsında olduğunu söylemektedir. Günay, bu türün 19. asırdan beri masal ismi ile zikredildiğini, içinde yaşadığımız yüzyıla kadar, Türkiye’de masal sözcüğünün “mesel, kıssa, hikâye ve destan” (Günay, 1975, s. 17-18) adı ile anıldığını ilave etmektedir.

Günay’la aynı şekilde masal araştırmacısı Saim Sakaoğlu’nun düşüncesi de günümüzdeki “masal” kullanım tarihinin, oldukça yeni olduğu şeklindedir. Ayrıca masal

kelimesinin yüzyıldan fazla bir mazisi olduğunu ve Türkiye’de bu sözcükten evvel hikâye, dastan, kıssa vb. sözcüklerin kullanıldığına parmak basmaktadır. Sakaoğlu, masal sözcüğünün yerine Anadolu bölgesinde “hekeya, ozanlama, nagıl, hika, matal, mesele, hekâ, hikâ, oranlama ve hikiya” (Sakaoğlu, 2016, s.16) tercih edildiğinin altını çizmektedir.

Pertev Naili Boratav, masal kelimesini açarken “nesirle anlatılmış, dinlik ve efsunluk, inanış ve törelerden serbest, bütünüyle düş mahsulü, sahici olanla alakasız, ayrıca güvendirmek savı olmayan kısaca anlatı” (Boratav, 1969, s. 80) şeklinde tanımını yapmaktadır.

Saim Sakaoğlu, Boratav’ın yaptığı masal tanımını eleştirmektedir. Ona göre masal, “ortamında olgunlaştığı toplumun, adet ve alışkanlıkları ile yoğrulmuş, sihir ve din anlayışını söze getiren, kent görmemiş kadınlar bile olsalar, kendi kültürel kodlarını masal lisanı ile ören, masalcıların kurgulanmış gerçekliklerini yüklenebilen, bir tür” (Sakaoğlu, 2016, s.16) olduğunu düşünmektedir.

Bilge Seyidoğlu “Türk dili ve Edebiyatı Ansiklopedisinde masalı:

Halka rasında yüzyıllardan beri anılmakta olan ve içinde olağanüstü kişilerin, olağanüstü olayların bulunduğu, belli bir uzunluğu olan, sonunda yedi, içti, muratlarına erdiler yahut onlar erdi muradına biz çıkalım kerevetine, gökten üç elma düştü, biri dinleyene, biri de bana gibi belirli sözlerle sona eren, zaman ve mekân kavramlarıyla kayıdı olmayan bir sözlü anlatım türü’dür”(Seyidoğlu, 1985, s.149)

şekliyle tanımlamaktadır.

Masallar pek çok tanımda söylenildiği gibi sadece bilinmeyen bir zamanda ücra ülkelerde yaşayan doğaüstü varlıkların yardım etmesiyle hayatta kalan karakterin öyküsü değildir, aynı zamanda bütün zamanlarda gerçekleşen ve gerçekleşme ihtimali güçlü olan ve hadisenin tek bir kişinin üzerine atılmadan, aslolanın her yaştan ferde iletilmesi ve söylenmesidir. Küçük bir çocuğun büyüdüğü yani ergen olduğunda da karşısına çıkan güçlüklerle başa çıkması ve yaşama amade olmasıdır.

Bunun yanı sıra aşk ve vuslat kavramları da anlam olarak tartışılmıştır.

İskender Pala’nın, aşkı tanımlarken, kullandığı ifade, şu şekildedir: “Aşk şiir gibidir ve “şiir gibi”ye varır yolu. Mahlası seçilirken, “Aşkî (aşkla alakalı, âşık)” önadını yeğleyenler bilir, ancak aşkı. Allah’ın aşkı ile sazı çalıp, yürek acılarını söyleyenler, çok iyi bilir. Sevgi ile ilgili, tüm mecazî sözleri insan üzerine alınır. Âşık insan canını verir, aşk üzüntüdür, gurbetliktir, ayrılıktır, ayrılıştır, özlemdir, şaşkırmaktır, ilenmedir, yakarmadır, gözlerden dolu dolu yaşların gelmesidir, ölümdür, can vermedir. Sadece, bir tek

çeşit aşk vardır, ama gönüllerde yaşanan aşklar, binlerce çeşittir” şeklindedir. (Pala, 2005, s.17).

Kazan (2010) “Şeyhülislam Yahya divanında aşkın anlam çerçevesi” isimli yazısında, Aşkın, delirip divane olma durumu olduğunu, aşkın divanesi, yani budalası olanların, mis kokan zülfü esiri olduklarını, onlar için zihin ve öğüde gerek olmadığını söylemektedir. Âşık beyitte, budalaya, yani divaneye benzetilmektedir. Bu şu anlama gelmektedir. Benzetildiği beyitte, zülf’ün saç ile beraber zikredilmesi, zincir ve deli olmakla alakalıdır. Kazan’a göre âşık olan kişi, divane olmaktan dolayı mutludur ve akıl ile öğüte gerek duymaz. Burada, aşk ile divane olma durumu, eş durumlar şeklinde düşünülmektedir. Aşkın insana, zihnin rıza göstermeyeceği şeyleri yaptırması bakımından, “âşık” olmak “mecnûn” olmak demektir ve şu cümle ile bu düşüncelerini daha açık ifade etmiştir: “Âşık, aşk derdine düşmemişken, en akıllı kişi idi, ama sonra mecnun oldu, çünkü aşk belası geldi başına.” (Kazan, 2010, s.359).

Çavuşoğlu (1997) “Yahyâ Bey Dîvanı” adlı eserinde, belanın âşık olan kişinin başına, dert, zulüm, cefâ, tasa, sıkıntı, inilti gibi biçimlerde ortaya çıktığını belirtmektedir. Şiirin klasik çeşidinde, âşık olan kişinin sürekli dert içinde, yani daima elemli olduğu, vuslata erişmek için çok çaba gösterdiği, fakat belanın yakasını bir türlü bırakmadığını anlatmaktadır. Aşk çok büyük bir derttir ve bu çileye, hiçbir doktor çözüm getirememektedir. Zira o derdin, üzüntünün, kederin, yaranın çaresi sevgilinin ellerindedir. Çünkü teslim olunan ne ise avunulanın yine o olacağı tarzında açıklamıştır.

Taşlıcalı Yahya, sevgiliye hitap ederken, şu şekilde bir ifade kullanmıştır: Ey peri, beni cevri ü cefan ile korkutma.

Gönül eğlencesidir âdem olana gam-ı ‘ışk (Çavuşoğlu, 1997, s. 410).

(Çünkü) insan olana aşkın gamı gönül eğlencesidir.” demektedir. “Sevgili kendisi için yanıp tutuşan aşığa, eziyet ediyor olsa da âşık bu duruma üzülmez. Zira sevgilinin zulmü, eziyeti, acımasızlığı dahi âşığın gönlünü eğlendirmektedir. Sevgilinin yaptığı her çeşit cefa âşığın hoşuna gitmektedir (Çavuşoğlu, 1997, s. 410).

Mevlânâ “Aşk hakkında ne dediysem, aşk geldiği zaman söylemeye utandım” buyurmaktadır (Pala, 2019, s. 157).

İngilizce’de aşk tek bir kelimeyle değil, “fall in love” yani “aşka düşmek” terkiyiyle ifade edilir. Yani aşk, içine düşülen bir şeydir ve düşmek fiili daha başından itibaren aşka olumsuz bir manâ yükler. (Tarhan, 2014, s. 26).

“Aşk hakkında ‘Sevginin en kuvvetli halidir’ demekle yetinmiyorlar; aşkın dile getirilemezliğini teyit edercesine...”(Turgut, 2018 s.138).

“Aşkdan bahsetmek tam da kalpten bahsetmektir. Çünkü aşk, kalbin hem gıdası, hem ilâcı, hem derdi, hem devasıdır. Ve aşk, evrenin içindeki en büyük duygu iken hiçbir konu ondan daha büyük önceliğe sahip değildir” (Pala, 2019, s. 157).

Aşk, “Zatın kendine kötü sonuç sağlayanı sevmesidir” diye tanımlayan İbn Teymiyye’nin düşüncelerine göre:

Aşk ruhsal ve yürekten bir derttir ve insan bedenindeki etkisi fazlaştıkça, cismani bir hastalığa dönüşür ve insan kendisini aşka kaptırdıkça da zarar görür. Aşk bir irade karışıklığı ve hastalığıdır. Maşuk aşkı niyet ettiği için, bu durum insanların bakış açılarına göre, muhayyile bozukluğudur. Aşk bir erginlik durumu değildir, bundan dolayı da Allah’a ait bir nitelik olmaz. Kulların Allah sevgisi yalnız muhabbet olarak isimlendirilir. Allah aşık ve maşuk olmuştur denilemez”. <https://sorularlailslamiyet.com/ibni-teymiyyenin-tasavvuftaki-ask-bakisi-nasildir>,

Erişim Tarihi: 15.04.2019)

Rasim Özdenören, (2003) “Aşkın diyalektiği” isimli kitabında, mecazi aşkın gerçeğe varıp varmama halini, şu anlamlar ile açıklamaktadır: Öncelikle, insanın yüreğinin özlem duyduğu, daimi hayran kaldığı şeyin ne olduğunu sorgulamıştır ve o sevilen şeyin esas gerçekliği olduğunu, kalbin daima hayran kalma yeteneğinde bulunduğundan, gerçekliğe yönelmezse de uydurması ile yetinebildiğinden ve kendini aşık zannedip, gerçeğe ulaşamayınca yani kendi nesnesine varamayınca da uydurma olanıyla yetinmekte engel görmediğidir. Yanıldığını anlasa da hayran kalmaktan caymadığından bahsetmektedir. Özdenören’e göre, “sufilerin ısrarla üzerinde durdukları bu durum asıl ve gerçek olan hakiki aşk Tanrıya yönelmektir diğer tüm gönül ilişkileri geçicidir” (Özdenören, 2003, s. 33-34).

Duru (2011)’de yayımlanan tezinde bu söylemlerden şu çıkarımı yapmıştır: “Yürek var olma sebebi için yoklama yapmaktadır, yapmaktadır ki bu yoklayış mutlak olan Yaratıcıya’dır” (Duru, 2011, s. 25). Duru’ya göre Sufilerin, önemle üstüne bastıkları bu hal, esas yani gerçek olan asıl aşk, Allah’a teveccüh etmektir. Öteki bütün gönül münasebetleri kısa ve belli bir süreliğinedir yani kalıcı değildir. Duru, bu yüzden gerçek olan aşkın ayrı bir ana başlığın altında incelenmesi gerektiğini düşünmektedir.

Çalışmada ele alınan konulardan diğeri de Binbir Gece Masallarında vuslattır. Vuslat yani kavuşmanın çeşitli tanımları ve konuyla ilgili birçok görüş bulunmaktadır. Türk yazar ve düşünürlerinin konuyla ilgili görüş ve düşünceleri araştırıldığında şu şekilde tanımlar yaptıkları görülmektedir.

Vuslat sözlükte “varmak, ulaşmak, sevgiliye kavuşmak” anlamına gelir. Vüsûl sözcüğü “ayrılmak” manasına gelen fasl, ayrılış-hicran ve ayrılık-fırkat sözcüklerinin zıddıdır ayrıca eş kökten olan ittisal, vuslat, vasıl, visal, vasl, sözcükleriyle yaklaşan manadadır. Yaratan’a ve tanrısal gerçeklere vuslat seferi, başlıca ilkeler ve kaideler ile hakikatleşir. Bu bağlamda, sufi yakınlarında “Usule sahip olmayanın vüsûlü olmaz”; “Usulü bırakan vuslattan ıraklaşır” ve Ebü’l- Hüseyin en-Nûrî’ye nisbet edilen, “Vuslata ulaşmamamız usulsüz olmamızdandır.” sözleri ünlüdür. Vuslatın başının, kişinin kendisini, Allah’tan ıraklaştıran tüm şeylerden uzak durması gerektiğidir. Diğer taraftan, Ebû Bekir eş- Şiblî, “Erişdiği iddiasını eden kişinin, aslında hiçbir şeye sahip olamamasıdır” söyleminde bulunarak, vuslatın kesin anlamda mümkün olmadığına parmak basar, bu durumda, “her daim sahip olunan vuslat, aynı koşulda bir fırkattır.” (Ceylan, 2013, s. 143-145).

İsmâil Hakkı Bursevî’ye göre vasl, fena, cem, fark, fasl ve bekâ durumları ile bağlantılıdır. Allah’a ulaşmanın muhtemel olması demek, Yaratan’ı bulmanın da muhtemel olması demektir. Fakat Bursevi’ye göre Allah’a varmak yol almak şeklinde değildir. Hakk’a ulaşmak, Allah’ın dış dünyada ve insanın kendi zatında gözlemlendiğinde gerçekleşebilmektedir. (Râsim Efendi, 2008, s. 1212-1214)

Dursunoğlu’na göre şairler ekseriyetle orucu ayrılışla, bayramı da vuslatla özdeşleştirmektedirler. “Âşık sevgiliden ayrı kalınca bu oruç şeklinde düşünülür, fakat sevgilisine kavuşmuş ise bu âşık kişi için bayram zamanıdır yani âşık olan kişinin bayramıdır” (Dursunoğlu, 2003, s.28).

Oruç ayrılık, bayram ise vuslattır. Bu iki sözcüğün bu anlamlarda kullanılması gelenekselleşmiştir fakat 16. asrın şairi olan Nev’î bu geleneği bozmuştur. (Şener-Yıldız, 2003, s. 223).

Aşağıdaki beyitte Nev-i, sevgilinin yakınında olma bahtiyarlığını tadan Arif’in vuslatı beklemeyeceğini, geceli gündüzlü birkaç gün oruç tutanların bayram gününü düşünmesinin uygun olmadığını ifade etmiştir. Şair orucun daha mühim olduğunu dile getirmektedir.

Takarrüb kesb iden ‘ârif temennâ-yı visâl itmez

Ki hîç savm-ı visal ehline fikr-i rûz-ı ‘îd olmaz (Nev’î, G.167/5), (Tulum-Tanyeri, 1977, s. 330).

Nazik (2016) “Klasik Türk Şiirinde Vuslat veya Fırkat Araştırma” yazısında, sevgilinin vuslatını bayrama, hicranını ise oruca benzetmektedir. Nazik’e göre:

Kuşkulu bir gün ise sevgilinin ihsanının vaat günüdür. Bulutlu bir atmosferde yeni ayın görülememesi sebebiyle, tadılacak olan günün Şaban ayının bitim günü mü

yoksa ramazan ayının ilk günü mü olduğu mevzusundaki belirsizlik yevm-i şek olarak anlamlandırılmıştır. Bu kuşkulu gün, şiir dilinde, sevgilinin ihsanının vaat günü şeklinde muhakeme edilmiştir ve sevgilinin verdiği sözün de açık seçik olması, nazara takdim edilmiştir. Sevgili olan kişi vefasız ve karasız bir tabiata sahiptir. Söz verir, ama sözünü tutmaz ve bu bahane ile âşığa cevri cefa etmek sevgilinin tabiatında vardır. Bu nedenle, sevgilinin sözünü tutması kuşkuludur (Nazik, 2016, s.173) tarzında açıklamaktadır.

1.5. Yöntem

Araştırmada iki ana yöntem kullanılmıştır. Bunlardan ilki nicel bir yöntem olarak bilinen “metin analizi” yöntemidir. Bu yöntemin amacı aranan kelimelerin tanımlayıcı istatistik yöntemleri eşliğinde kullanımıdır. Çalışmada kullanılan ikinci yöntem ise içerik analizidir. Bu yöntemle göre hem aşk, hem vuslat kavramlarının yer aldığı söz konusu masalların listesi oluşturulmuştur. Buna göre toplam 30 masal tespit edilmiş içerikleri ve sonları tablo halinde bulgular bölümünde sunulmuş ve açıklamalarına yer verilmiştir. Araştırmada kaynak eserlerde aşk ve vuslat kavramlarının sayısal ve nitel bulguları sorgulanmaktadır. Çalışmada masalda geçen “aşk ve vuslat” sözcüklerinin kullanıldığı anlamlar ile diğer masallarda kullanılan aşk ve vuslat kelimelerinin anlamları karşılaştırılmıştır. Araştırma, incelenen masallardaki aşk ve vuslat mazmunlarının geniş kapsamlı rakamsal dağılımını gösteren tabloları da içermiştir. Ayrıca konuyla ilgili literatür taraması yapılmıştır.

1.5.1. Sınırlılıklar

2. Araştırmanın süresi yüksek lisans tez süresiyle sınırlıdır.
3. Araştırmanın konusu Binbir Gece Masalları’nı kapsamaktadır.
4. Binbir Gece Masallarından Âlim Şerif Onaran’ın ve Ekrem Demirli’nin çevirisi olan Binbir Gece Masalları eserlerini kapsamaktadır.
5. Söz konusu çalışmanın temel kısıtı, tüm Binbir Gece Masallarının okunmasının yanı sıra, içeriğinde sadece “aşk”, “sevda”, “kavuşma” gibi konularını içeren masalların dikkate alınmasıdır. Aşk ve vuslat kavramları dışında kalan diğer masallar dikkate alınmamıştır.
6. Aşk ve vuslat kelimelerinin içerik analizi yapılmıştır. Ayrıca masallarda geçen aşk ve vuslat sözcükleri kullanım alanlarına göre sınıflandırılmıştır.

BÖLÜM II

2. ARAŞTIRMANIN BÖLÜMLERİ

2.1. Masal Kavramı

2.1.1. Masalın Tanımı

Asırdan fazla geçmişî olan masal teriminin yerine, çeşitli sözcükler kullanılmıştır. Masalın bir terimden çok, sözlük maddesi olarak ele alındığı dönemlerde, çeşitli açıklamalar yapılmıştır. Muallim Naci “mesel” şeklindeki ifade tarzında kelimeye “Dasi-tan, kıssa-i meşhûre. ‘Masal’bundan muharreftir” (Naci, 1890, s. 950) demektedir.

İslam Ansiklopedisi’nde masal sözcüğü “Mesel, masal (Arapça çoğulu amsal) sözcüklerinden türemiştir. Habeşçe mesl, messale; Aramice masla ve İbranice masal tarzında kıyaslama ve mukayese ifade etmektedir. İfadeler mutad tabiriyle bu şekli verdiklerinden dolayı bu sözcük daha sonra genel olarak atalar sözü, darb-ı mesel anlamını almıştır.” (Brockelmann, 1960, s. 120) şeklindedir.

Kıssa, destan, hikâye, vb. masal şekline dönüşmeden hemen önceki şekli olan, “mesel” kelimesinin, 19. yy. başlarında kullanıldığı görülmektedir.

Sakaoğlu’nun masalın yerine kullanılan sözcüklerle ilgili açıklamasında, Anadolu’da masal sözcüğünün yerine geçen “metel, hekeye, mesele, hika, oranlama, hikiya, nağıl, ozanlama, matal ve hekâ” (Sakaoğlu, 1999, s. 3) şeklinde kullanım çeşitleri olduğunu belirtmektedir.

Türk dünyasında ise masallar için aşağıdaki terimler kullanılmaktadır: Çağatay - Erteği, Tumtak

Kazak, Kırgız - Ertek, Ertegi, Ertegi Kazak - Şabur, şabıs

Kırgız - At çabu, çöö comak Teleütler - Çorçak

Sagay - Imak

Şor - Nıbak, Sersek Azerbaycanlılar - Nağıl Çuvaşlar - Hallep

Doğu Türkistanlılar - Çoçek, Çöçek

Uygur - Çoçek, Çöçek Başkurt - Ekiyet Özbek - Ertek Türkmen - Erteki Tatar - Ekiyet, Akiyat

Yakut, Saha - Olonho, Olanho, Ostuoroy Kabardin - Şapıs

Altaylar - Çörçök Tuvalar - Toll

Hakaslar - Nımah (Alakan, 2015, s. 185).

Masal, sözlü Türk Edebiyatı'nın, en güzel edebi ürünlerinden biridir. Günlük hayatın, kuru ve sınırlı gerçekliğinden kaçmak için, halkın hayal dünyasının, gerçek dışı bir âlemde yaşattığı, kahramanların hikâyesidir. Umumiyetle yaratanı meçhul ve dilden dile süregelmiş, olağanüstü hadiselerle örülü anlatım türü olarak tanımlanmaktadır. Masalların çoğunluğu, alışılmışın üstünde, daha önceden görülmemiş ve duyulmamış kişileri ve hadiseleri konu edinmektedir. Karakterlerine yaşanılan çevreden de yer veren masallar bulunmaktadır. Fakat tüm masalların, düş mahsulü ve düzmece şeklinde olduklarını fark ettiren bir anlatımı vardır. Türk masallarında, dinleyenler üzerindeki bu yabancılaştırma tekerlemelerle oluşturulmaktadır. “Evvel zaman içinde”, “az gitmiş uz gitmiş” gibi biçimler, anlatılanların hakiki olmadığına vurgu yapmaktadır. Masallarda karakterlerin başına gelen hadiselerle birlikte cin, peri ve dev gibi varlıklar görülmektedir. Olağandışı olaylar yaratılır, Kurbağa silkinip prens olur, at uçar, tavşan konuşur. Çoğu masal saray ve etrafındaki yaşantısıyla alakalıdır. Hükümdarın oğulların ve kızlarının maceraları dizilir. Sözlü anlatı mahsulü olan masal, çok eski zamanlardan beri düzenlenip yazı diline de geçirilmiştir. Binbir Gece Masalları, Tutiname, Sinbadname çeşidinden İslam âleminin hikâye kitapları, Arap ve İran camiasında olduğu kadar Türkiye’de de büyük okur kitlesine sahiptir. Masal, halk edebiyatında, ağızdan ağıza geçen şekillerin en öncekilerinden biridir. Tabiatüstü kavramı, masalın esasını oluşturmada türün belli kavramlarından bir tanesidir.

Türk düşünürleri ise masalın tanımını şu şekilde yapmaktadır:

2000 masal arşivine sahip, Türk Halk Edebiyatı araştırmacılarının öncülerinden, Pertev Naili Boratav, masal için “Nesirle söylenmiş” ifadesini kullanır ve masal-ın “dini, sihirli inanmalardan ve adetlerden hür, bütünüyle düş ürünü, hakiki ile alakasız ve masalda anlatılanlara inandırmak savı olmayan kısaca bir anlatı. ” şeklinde tanım yaptığı görülmektedir. (Boratav, 1969, s. 80). Masalı efsaneden, destandan ve hikâyeden ayıran da bu özelliktir. Anlatılan ne olursa olsun insanlara hayal yaratması izlenimini vermektedir.

Eflatun Cem Güney, masalların, toplumun düş gücünün zenginliğiyle yaratılmış, sözlü verimleri olduğunu düşünmektedir. Masallar, âdemoğlunun dilediği, düşlediği şeylere, erişme azmi sonucu olmuştur. Ona göre hayal çok geniştir, yerkürede çok darıdır ve istenilip de gerçekleşmesi mümkün olmayan, çok imkânsız durumlar vardır. Güney’e göre, bu fevkalade arzuların gerçekleşmesi için, farklı bir evren ve normalüstü, fevkalade özelliklere sahip olan yaratıklar olması gerektiğini savunmaktadır. “İşte o evreni oluşturanlar, toplumun ortaya çıkardığı masalın karakterleridir” (Özkırımlı, 1982,

s. 814) diyerek masalın bambaşka bir evren benzetmesini yapar.

Ali Berat Alptekin “Taşeli Masalları” isimli çalışmasında masalı “nesirle söylenmiş ve dinleyenleri inandırmak çabası olmayan bütünüyle düş verimi olan mensur bir çeşit” (Alptekin, 2002, s. 11) şeklinde tanımlamaktadır.

Bu konuda Sakaoğlu (2016) “Masal Araştırmaları” kitabında, masal evreninin içerisinde geçenlerin, masalların iç içe geçmişliğinden dolayı, bilhassa çocukların idrak etmelerinin zor olacağını belirtmektedir. Çocukların, hayvan masallarının dinleyicileri oldukları için, karışık hadiselerin ortasında kalabileceklerini, her masalın çocuklara anlatılarak onların bunları zevkle dinlemesinin beklenilmemesi gerektiğine dikkat çekmektedir. “Öyle masallarımız vardır ki iç içeliğinden dolayı çocukların onları anlamaları pek de kolay olmayacaktır” (Sakaoğlu, 2016, s. 16).

Sezer (2004) “Masallar ve Toplumsal Cinsiyet” isimli kaleme aldığı kitabındaki düşüncelerine göre:

Bu tanımlar masalları adeta kristal bir vazonun içine hapsetmeye benzetmekte ve onun süregelen yapısını gözardı etmeye neden olmaktadır. Halbûki masallar ya da Campbell’in ifadesiyle mucize öyküleri, “şuursuz sembollerin saydam satıhın altında çapraşık labirentleri oluşturarak, bu noktada yalın hedefine başlamak üzere olan, normalüstü atik bir zekânın bütün mahirliğini gözler önüne serdiğini, depderin kökleri olan ikincil bir hikâye işlettiğini (Sezer, 2004, s. 5) tasvir eder. Tıpkı Binbir Gece Masalları’ndaki Kral Yunan hikâyesinde olduğu gibi. Hekim Rüyan’ın, kralı cüzzamdan kurtulmak için bulduğu formül, ilaçla bezenmiş bir toptur. Kral hem oyun oynayacak hem de bu hastalıktan kurtulacaktır. Bu noktada masalların, onu dinleyenler için Kral Rüyan’ın topu gibi hem eğlendirme, hem de olgunlaştırma, ergenleştirme işlevi gördüğü söylenebilir. (Kasımoğlu, 2017, s. 4).

Türkçülük akımının önde gelen isimlerinden, Gökalp (2009-2010) ise, “Küçük Mecmua”da masalın kendine ait bir dili olduğunu, bu nedenle de masal anlatıcılarının ocaktan yetişmesi gerektiğini savunmaktadır. Ona göre, masal anlatıcılığı, anadan kızına geçen bir sanattır. Gökalp, günümüzde de derlemenin temel unsurlarından biri olan, masal yazarlarının ağızından dökülen her bir sözcüğün, yani ne tabir edildi ise, aynen kayıt edilmesi, bir sözcüğünde bile değişiklik yapılmamasının gerektiğini vurgulamaktadır. Masalların, toplumun iyi eğitilmesi açısından, tekrardan yazıya geçirilmesinin icap ettiğine, parmak basmaktadır.

Gökalp “Türk ahlak ve töresine tekrardan sahip olabilmek için folklor mahsulleri yurt, aile, çocuk, hürriyet vb mevzularla tekrardan meydana getirilmelidir.” (Gö-

kalp, 2009-2010, s. 116) görüşünü dile getirerek folklor mahsüllerinin, halkın yararına olması gerektiğine inanmaktadır. Küçük Mecmua’da sütünlanan masallar ile ilgili tabiri “maatteessüf” bu usule uygun olarak toplanamamıştır, bunun sebebini, gerçek bir masalcı bulamamakla açıklamıştır. Masalları renklendiren geleneksel metotları, tabirat-ı mahsusiye, aynı şekilde tuttuğunu, ifadesinde belirtmiştir.

Gökalp’e göre eğer bir masal barındırılıp tutuluyorsa, bunun hangi kent veya hut köy topluluğundan ve hangi bireyden alıkoyulduğunun, kayıtlar altında tutulması ve bilinmesinin icap ettiği düşünceyi beyan etmiştir. Bu kişinin Türkmen Çıtak veya Yörük olup olmadığının bilinmesi, eğer bu adlara sahip değilse bu gibi adlara sahip olmayan yalnızca Türk mü olduğu, şayet daha hala bu kişi boy ve yurt hudutlarında ikamet ediyorsa bunu gözler önüne sermek gerektiğini vurgulamıştır ve bunun içinde sormak adabını bilmemiz gerektiğine dikkat çekmektedir. Örnek olarak Carabbuslu bir Türkmen beyi ile olan konuşmasını misal verir: “Ben Carabluslu bir Türkmen Beyine ne olduğunu sordum. İptida “Türkmen’im” dedi. “Türkmenler arasında sizi başka Türkmenlerden ne adla ayırırlar?” diye sordum. “Bize Beğdilli derler” dedi, (Gökalp, 2009-2010, s.116) şeklinde makalesinde yer vermiştir. Aslında Gökalp’in konuştuğu kişinin Oğuz’a ait beydilli boyundan olduğunu öğrenmiştir. Gökalp’e göre masalı alıkoyanın, masalcının yurdundan başka, sosyal durumunu, kimliğini, seceresini de not etmesi gerektiği, hatta mümkün koşullarda masalın kimden alındığı, alınan kişi kimden almış, bütün bunlar aşamalar halinde zincirleme kaydetmesi gereklidir bu şekilde masalın hangi topluluğa bağlı olduğu belli olacaktır açıklamalarında bulunmuştur.

Kemal (1993) masal sözcüğünü, en önce eserinde (Mukaddime-i Celal) kullanır. Masalların rastgele bir kıymeti olmadığı fikrini öne sürer. Onun söylemiyle masallar, “kocakarı nevinden şeyler”dir. Namık Kemal, tam bu noktada masalı büsbütün “hayali hadiselerden oluşan, ahlaki, eğitici ve terbiye edici özellikleri bulunan, sözlü edebi mahsuller” (Kemal, 1993, s. 347) olarak tanımlamaktadır.

Yabancı bilim insanlarından Kennet W. Clark ve eşi Mary W.Clark bir temel kitabın ‘masal’ bölümünde yaptıkları tanımda, “masalın, normalüstü karakterler ve yaratıkların gerçeküstü evrende, ün ve şans kazanmış, basit karakterleri ve olağanüstülüğü içeriğinde bulunduran nesirler olduğunu” söylemişlerdir. (Clark K. ve Clark M.,1961, s. 21).

Dünyanın ünlü bir folklor ansiklopedisinde ise masal şu şekilde tanımlanmıştır: “Halk masalı (Folktale), İngilizcede son derece kapsamlı bir terimdir. Kesin bir tanımının yapılması için herhangi bir çaba sarf edilmemiştir. Fakat o, geleneksel anlatmaların

bütün türlerine ait genel bir kelime olarak dışarıda bırakılmıştır” (Sakaoğlu, 2016, s.17).

Bu bölümde yerli ve yabancı bilim insanlarının bu görüşlerini bilmek ve onlara yer vermek masal araştırma analizlerinin daha kapsamlı ve verimli olmasını sağlamaktır.

2.1.2. Masalların Kaynakları

Masalların kaynakları mevzusunda birçok görüş mevcuttur. İlk araştırmalarda masallara kaynak olarak, Hint mitologyasını (Vedalar) gösterirler. Bunlar, sözlü olarak, özellikle Türkler, Müslümanlar kanalıyla, Avrupa ve Asya’ya yayılmıştır. Hindistan’a da Mısır ve Babil’den geçtiğini iddia edenler de vardır.

Umay Günay, Elazığ Masalları ile ilgili yapmış olduğu doktora tezinde masalların kaynağı konusunda üretilen teorilerin en önemli üçünü şu şekilde sınıflandırmıştır:

1. Mitoloji Görüşü
2. Hindolojik Görüşü
3. Antropoloji Görüşü (Günay, 1975, s.17-18).

Bilge Seyidoğlu ise Erzurum Halk Masalları Üzerine Araştırmalar isimli eserinde Grimm’in etkisiyle yapılan sınıflandırmayı Umay Günay’ın sınıflandırılmasına benzeyen bir sınıflandırma olduğu görülmektedir (Seyidoğlu,1975, s. 29-35).

Ayrıca masalların kaynağı konusunda, üç dönem dile getirilmektedir.

Saim Sakaoğlu, Gedeon Huet’nin üç dönem olarak belirlediği sınıflandırmayı ele almıştır. Bu sınıflandırma şu şekildedir:

- Tarih Öncesi Görüş (Kablettarih Nazariyesi)
- Tarihsel Görüş (Tarihsel Nazariye)
- Etnografik Görüş (Etnografik Nazariye) (Sakaoğlu, 2016, s. 20).

2.1.2.1. Tarih Öncesi Görüş/Mitolojik Görüş/Mitoloji Okulu

Umay Günay, Bilge Seyidoğlu ve Saim Sakaoğlu bu görüşün temsilcisinin Max Müller (1820-1900) olduğu görüşünü savunurlar. Sir George Cox ise bu okulun görüşünü geliştirerek masal araştırmalarında kullanmıştır.

Luthi'nin görüşüne göre, masal modern bir kavramdır ve bu kavramın ortaya çıkmasından (Märchen) evvel, Avrupa halk masalları, normal üstülük, gerçeğin dışındalık gibi benzeşimleri sebebiyle, efsane(Sage), menkıbe(Legend), mit (Mythus), fabl, fıkra (Schwank) gibi çeşitlerle beraber kıymetlendirilmiştir. (Luthi, 1979, 6-15/66).

Bilge Seyidoğlu, Cox'un, Aryan milletlerinin kahramanları arasındaki benzerliklerini, soruşturarak, hepsini yalnızca tek müşterek kaynağa bağladığını, öne sürer.

Cox, uzak bir benzetme ile Grek mitolojisinin, temelde diğer milletlerinkiyle aynı olduğunu iddia eder. Çok gözlü Agus, çok gözlü İndraya benzer. Her ikisi de, yıldızı, gökyüzünü hatırlatır. Sigurd'un karısı Byrnhild'i, Gunnar'ın elinden alışı, güneşin karanlık ve soğuğu yenip, ilkbaharın gelişini andırır. Benzetmeler biraz daha genişletilince, İndra'nın kuvvetli mızrağı, Odysseus'un yayı; Achilleus'un mızrağı, güneşin ışıkları olurlar. Penelope'un kumaşı, gündüz şekillenen, gece karanlık tarafından yok edilen, Sirius bulutlarıdır." (Seyidoğlu, 1975, s. 29-35).

Umay Günay ise bu görüşü ortaya çıkartanların masal ve mitleri, Hint- Avrupa medeniyetine ait, bir miras olarak kabul ettiklerini ifade eder. Günay, mitolojik görüşü, Andrew Lang'ın eleştirdiğini de belirtir. Andrew Lang'ın eleştirisini şu şekilde aktarır: "Masalları mitolojinin bir kısmı olarak kabul ettikten sonra, modern etkileri kabul etmek hatalı olur. Her olayı güneşin doğuşu ve batışı, rüzgâr, fırtına gibi tabii olaylarla izah etmekte acele etmemelidir. Çünkü bunlar çok kere eski adetlerin veya arkaik zihniyetin kalıntılarıdır." (Günay, 1975, s. 17-18).

2.1.2.2. Tarihî Görüş / Hindoloji Görüşü/Hindoloji Okulu

Bu görüşün savunucuları, masalların kaynağı olarak Hindistan'ı göstermektedirler. Theodor Benfey, bu görüşü geliştirerek, Pañcatantra'nın ön sözünde masalların kaynakları yazısında, İndoloji okulunun kaynakları açıklanmaktadır. Benfey Ezop, Masallar dışındaki tüm masalların kaynağı olarak Hindistan'ı göstermektedir. Benfey, masalların üç yolla batıya geçtiğini öne sürer. Seyidoğlu bu geçişi şu şekilde sıralamaktadır:

- 10. Asırdan önce bazı masallar sözlü gelenekle yayılmıştır.
- 10.Asırdan sonra İslamiyetin tesiriyle yazılı kaynaklardan Bizans, İspanya, İtalya'ya yayılma göstermiştir
- Tibet ve Çin kanalı aracılığıyla, Moğollara geçen Budizme ait malzemeler, Moğollar vasıtasıyla Avrupa'ya geçmiştir. Avrupa'ya tesir edebi kaynaklar, İranlıların Tutinamesi, Arap ve İsrail yazmalarıdır (Seyidoğlu, 1975, s. 29-35).

2.1.2.3. Etnografik Görüş/ Antropolojik Görüş/ Antropoloji Okulu

Edward Taylor tarafından ortaya atılan bu görüş, Andrew Lang tarafından geliştirilmiştir. Lang masalların kaynağı olarak Hindistan'ı kabul etmez. Ona göre masallar çok daha eski zamanlarda ortaya çıkmıştır. Sakaoğlu (2016) "Masal Araştırmaları" kitabında, Lang'ın görüşlerine yer vermiştir. Lang'ın masalların menşei üzerine Hindistan'a sağlanan önceliği kabul etmediğini belirterek masalların içeriğindeki iptidai düşüncelerden hareketle, masalların bayağı önceki vakitlerde meydana geldiği düşüncesini savunmaktadır. Masal menşelerindeki türlerin çeşit çeşit olmasının yanında masalların değişik mekânlarda, birbirlerine eş şekilde, özgür bir halde oluştuğu fikrine sahiptir. Değişik kültür düzeyindeki insanların, müşterek inanç ve törelere sahip olduğu savının yanında durmaktadır. Kültürün paralel şekilde gelişimi nihayetinde eş masalların doğduğunu da belirtmektedir.

Görülüyor ki, masalların kaynağına dair görüşler, birbirinden çok farklıdır. Bu alandaki araştırmacıların, masalların kaynağına dair araştırmaları da devam etmektedir. Kaynağı en eski zamanlarda arayanların da araştırmaları hala bitmemiştir. Sakaoğlu (2016) "Masal Araştırmaları" adlı kitabında masalların doğuşu ile alakalı tek bir düşünceye bağlanılmaması gerektiğini belirtmektedir. Masalların menşei ile ilgili olarak herhangi bir dini, kültürü ve ülkeyi taban olarak değerlendirilmesini savunmaktadır. Masalların bir tüm şeklinde değil de bir bir değerlendirilmesi durumunda, bir ihtimalle bazı masalların muayyen coğrafyaya, kültüre ve yahut bir dine bağlanılabildiğini ifade etmektedir.

2.1.3. Masalların Sınıflandırılması

Türk halk masalları en eski tarihlerden itibaren sözlü adetlerle devam etmiştir.

20. Asırda ilim insanları aracılığıyla düzenlenerek tekrardan yazıya aktarılmışlardır. Bu düzenlemelerde bir kısmı kendine özgü biçimleri muhafaza ederek bir kısmı da yazarların şahsi söylemleri ağır geldiği için sil baştan yazıya aktarılmışlardır. Masalların konularına göre sınıflandırılması üzerine, birçok araştırmacı aracılığı ile çalışmalar yapılmıştır. Alman masal araştırmacısı Johann Georg von Hahn, Danimarkalı araştırmacı H. F. Fielber, İngiliz araştırmacı Joseph Jacobs, Robert H. Lowie, Alfred L. Kroeber, Fransız Franz Boas, Antti Aarne ve ömrünü masal araştırmalarına adanmış Thompson'dur. Ayrıca Pertev Naili Boratav'ın derlemeleri özgün biçimini korurken Eflatun Cem Güney'de kişisel görüşler ağır basmaktadır. Eberhard ve Boratav'a ait olan katalogta masal tiplerinin rakamı 378'e ulaşmaktadır.

2.1.3.1. Antti Aarne Tasnifi

Finlandiyalı folklorcu Antti Aarne,1910 senesinde Fince bir eser ortaya çıkarmıştır. Bu Fince eserde, Kuzey Avrupa masalları şu şekilde sınıflandırılmıştır:

1. Hayvan Masalları (1-299)

1-99 Vahşi Hayvanlar

100-149 Vahşi Hayvanlar ve Evcil Hayvanlar 150-199 Vahşi Hayvanlar ve İnsanlar

220-249 Kuşlar

250-274 Balıklar

275-299 Zeki Hayvanlar

2. Asıl Masallar

A-Sihir Masalları 300-749

300-399 Tabiatüstü rakip

400-459 Tabiatüstü veya sihirli zevce veya diğer ilgili kimseler 460-499 Tabiatüstü vazife

500-559 Tabiatüstü yardımcı

560-649 Tabiatüstü eşya

650-699 Tabiatüstü muktedir olma hali veya bilme 700-749 Diğer tabiatüstü haller

B-Efsane tarzındaki masallar 750-849

C-Kısa hikâye tarzındaki masallar 850-999 D-Aptal dev masalları 1000-1199

3. Fıkralar

1200-1349 Edepsizlik

1350-1439 Evli kimselerin latifeleri

1440-1524 Kahraman olan bir kız /kadının latifeleri 1525-1874 Kahraman olan bir erkeğin latifeleri 1525-1639 Kurnaz adam

1640-1674 Tesadüf suretiyle mutluluk 1675-1724 Aptal

1875-1999 az Latifeleri

1875-1999 Yalan masalları (Sakaoğlu, 2016, s.28-31)

2.1.3.2. Stith Thomson Tasnifi

Thompson ise tip sayısını arttırarak yeni bir sınıflandırma yapmıştır.

Thompson'ın sınıflandırması şu şekildedir:

1. Hayvan Masalları (1-299)
2. Asıl Halk Masalları (300-1199)
3. Güldürücü Hikâyeler, Nükteli Fıkralar (1200-1999)
4. Zincirlemeli Masallar (2000-2399)
5. Sınıflandırmaya Girmeyen Masallar (2400-2499) (Sakaoğlu, 2016, s.30-31).

2.1.3.3. Eberhard- Boratav Tasnifi

Wolfram Eberhard ve Pertev Naili Boratav 23 ayrı konu üzerine bir katalog yayınlamışlardır. Yayımlanan konular ve tip sayısı şöyledir:

- A. Hayvan Masalları 1-22 (22 tip)
- B. Hayvan ve insan 22-33 (11 tip)
- C. Hayvan veya bir ruh bir insana yardım eder 34-82 (49 tip)
- D. Tabiatüstü bir ruh veya hayvanla evlenme 83-109 (27 tip)
- E. İyi ruhla ve evliyalarla yaşama 110-122 (13 tip)
- F. Kaderin hakîmiyeti 123-142 (20 tip)
- G. Rüya 143-145 (3 tip)
- H. Kötü ruhlarla yaşama 146-168 (23 tip) İ. Sihirbazlar 169-184 (16 tip)
- J. Bir kız sevgili bulur 185-196 (12 tip)
- K. Bir erkek sevgili bulur 197-222 (25 tip)
- L. Fakir kız zenginle evlenir 223-238 (16 tip)
- M. Kıskançlık ve iftira 239-255 (17 tip)
- N. Hor görülen koca kahramandır 256-258 (3 tip)
- O. Zina ve baştan çıkarma 259-280 (22 tip)
- P. Acayip icraat ve olaylar 281-289 (8 tip)
- Q. Acayip davalar 289-301 (13 tip)
- R. Realist masallar 302-310 (9 tip)
- S. Acayip tesadüfler 311-316 (6 tip)
- T. Komik hikâyeler 317-332 (6 tip)

U. Aptal ve tembel erkekler ve kadınlar 323-338 (16 tip)

V. Hırsız ve dedektif 339-349 (11 tip)

W. Akıllı hilekâr veya cimri erkek ve kadınlar 350-378 (29 tip) (Wolfram- Boratav, 1953, s.74-75).

2.1.4. Masal Motifleri

Latince “motivum”olan kelime güzel sanatlar, resim, müzik edebiyat alanlarında kullanılmaktadır. Edebiyat alanındaki kullanımı diğer alanlardan farklıdır. Masal incelemelerinin en önemli unsurlarından biri olan “motif”, halk bilimci araştırmacılar tarafından farklı şekillerde tanımlanmaktadır.

Yabancı masal araştırmacılarından:

Thompson, “Motif Index of Folk Literature” adlı altı ciltlik bir eser yayınlamıştır. Bu eserde farklı halkların, halk edebiyatlarında tercih ettikleri motifleri, ilk olarak mevzularına göre (1.-5. ciltler) numaralandırmış, 6. ciltte ise temel konularını harf sırasına uygun olarak sıralamıştır:

Thompson motifleri, aşağıdaki şekilde, 23 ana başlık altında toplamaktadır.

A - Mitolojik motifler B - Hayvanlar

C - Yasak D - Sihir E - Ölüm

F - Olağanüstülükler G - Devler

H - İmtihanlar

I - Akıllı ve Aptal K - Aldatmalar

L - Kaderin ters dönmesi M - Geleceğin dönmesi N - Şans ve tahlil

P - Cemiyet

Q- Mükâfatlar

R - Esirler ve kaçaklar S - Anormal zulümler T - Cinsiyet

U - Hayatın Tabiatı V- Din

W - Karakter özellikleri X - Mizah

Z - Çeşitli motif Gruplar (Aslan, 2002, s. 35-36).

Masalların motifleri konusunda, Türk masal araştırmacılarına bakacak olursak:

Saçkesen (2010) Özbek Masallarının motif ve yapısını içeren doktora tezinde Thompson’un motif anlayışına yer vermiştir. Stith Thompson motifin masaldaki en ufak

öge olduğunu, bu ögenin gelenekte daimi bir var olma kuvvetine sahip olduğunu ve bu kuvvetin sahibi olabilmek için ögenin daha önceden görülme-yen ve etkili bir hususiyeti olmasının zorunlu olduğunu düşünmektedir.

Sakaoğlu, Christensen'in motif görüşüne yer vermiştir. Motif kavramıyla alakalı Arthur Christensen, halk bilgisi alanında düşüncelerini ortaya koyanların içinde ilk sıralardadır. Ona göre motif, canlılıklarıyla kendilerini kabul ettiren, tarifi güç bir psikolojik kanuna göre, dinleyiciyi avuç içine alabilen ve ilkel fikir yığınlarından yeni terkiplere girmek için, az veya çok parçalara ayrılabilen unsurlardır. (Sakaoğlu, 1980, s.24).

Günay (1975) Elazığ Masalları adlı İnceleme Tezi'nde, motifin, masal adetinde süreklilik arzettiğini ve masalın en ufak ögesi şeklinde yer ettiğini tanımlamıştır. Günay, bir masalın en az bir motif içerdiğini fakat birden fazla motif içeren masallar da olduğunu belirterek masalları üç gruba şu şekilde ayırmaktadır

Birinci gruba masal kahramanları, tanrılar, nadir bulunan yaratıklar, devler, periler, cadılar ve çok sevilen küçük çocuk, üvey anne dahildir. Sihirli nesneler, değişik âdet ve inançlar ve benzerleri ikinci gruba dahildir. Üçüncü grup münferit olaylardan meydana gelir. Bunlar motiflerin çoğunluğunu teşkil ederler. Bu sınıf müstakil varlığa sahip olduğundan gerçek masal tipi yerine de geçer. Geleneksel tiplerin çoğunu bu tek motifler meydana getirir (Günay, 1975, s. 19).

2.1.5. Yabancı Kültürlerin Masal Kitapları

Günümüzde her ülkenin kendine has masal kitapları vardır. Masal denilince Asya kıtası ve ülke olarak da Hindistan akla gelir. Ülkelere ve masal kitaplarına baktığımızda karşımıza şu şekilde bir tablo çıkmaktadır:

A.Hint Masalları

Pançatantra (Beş kitap), Masal Nehirleri Okyanusu, Hitopadeça, Türkçede Tutiname ismiyle tanınan Çakasaptati/Sukasaptati, Vetalapancavincati ve Namık Kemal'in de bir bölümünü çevirdiği Bahar-ı Daniş. (Sakaoğlu, 2016, s.35).

B. Arap Masalları

İki asırdan beri Batı lisanlarına da tercüme edilen Binbir Gece Masalları, Ferec ba'de's-Şidde. (Sakaoğlu, 2016, s.35).

C. İran Masalları

1001 Gündüz Masalları. (Sakaoğlu, 2016, s. 36). Ç. Avrupa Masalları

Aisopos (MÖ 620-560) Arianus (MÖ 4. yy) Phedrus (MÖ 50-15) Hesiodos (MÖ 8. yy.).

Fransa’da Jean La Fontaine alanın önde gelen ismidir. La Fontaine’nin çağdaşlarından Charles Perrault da bu alandaki en önemli isimlerdendir. Almanya’da Jakob Ludwing Kari Grimm ile kardeşi Wilhelm Grimm’in klasikler arasında olan Kinder-und Haus Marchen bu alandaki en önemli eserlerden biridir. (Sakaoğlu, 2016, s. 36).

2.1.6. Türk Masalları

Mecma’ül-Leta’if Türkçe, Mani El Yazmaları, Prens Kalyanamkara ve Papamkara Hikâyesi, Kuanşi İm Puser, Billur Köşk Masalları, Türkisch Turfantexte, Altun Yaruk, Uigurica, Türkçe Mani El Yazmaları, Dastan-ı Ahmed Harami, İbni Sina Hikâyeleri, Muhayyelat. (Sakaoğlu, 2016, s. 38).

2.2. Aşk Kavramı

2.2.1. Aşkın Tanımı

İnsan aşkı benimserken tüm şeyleri benimsediği gibi daima hazır, dikkatli, ayık, dayanıklı, inançlı, açık sözlü, taze düşünceleri kabullenmeye amade olmalı ve yürekliliği yok olmamalıdır. Hayatı ve hayatın tüm hususiyetlerini tecrübe etmek, aşkı bellemek daima bir farklılık içerisinde olmaktadır. Zira sevme eyleminin sınırı yoktur.

Bazılarına göre aşk, karşı karşıya oturup sohbet etmektir; sevgilinin yüzünün yüzüne anlamlı ifadelerle bakması ya da aynı pencereden tek bir yere bakmasıdır. Âşıktan mahcup olacak şekilde edepli olmaktır, hoş konulardan bahis açıp gülücükler saçmaktır ve katiyen sadakat hududunun maverasını aşmamaktır. Bazılarına göre ise aşk birlikte -birbiri ile- sadece onun için onun da senin için yaşamasıdır, sevgilinin kalbinin hoşluğunun gülücüklerinde can bulmasıdır, aşk durgun ve dilsiz olmanın ifadesidir... Sonuçta aşkı yaşayanlar, âşık olduklarında nasıl hisediyor ve onu yaşıyorlarsa ona göre de yorumlarda bulunmuşlardır.

Bu bölümde Türk yazarların “aşk” kavramı ve duygusu konusundaki görüşlerine yer verilmesi ve değinilmesi bu araştırma için hem uygun hem faydalı olacağı düşünülmüştür.

“Aşk kelimesi “ışk”tan, sarmaşıktan gelir. Sarmaşık hani nasıl bir evin etrafını sarar ve sardığı şeyi yok ederse, nefsâniyetin, benliğin, egonun etrafını saran ve benliği yok eden yegâne şey sarmaşık gibi olan aşktır” (Sargut, 2019, s. 20).

Bu konuda Ahmet Turgut Akıl, Aşk ve Ötesi adlı eserinde aşk kelimesini etimoloji ve sözlük anlamını benzer şekilde tanımlamışlardır. Turgut:

Ana vatanında “ Ayn-Şın-Kaf” harfleriyle yazılan “aşk” kelimesi, sarmaşık bitkisini anlatan “ aşeka” kökünden türetilmiştir. Zira sarmaşık her neye tutunursa, can suyunu emer ve usul usul öldürüp onu kendisine katar. Benzer şekilde aşk da âşığına tutunup yücelir ve nihayetinde bineğini öldürüp onu hüviyetine alır. Tam da bundan sebep, her âşık kendi taziyesini bekler; ismiyle müsemma “aşk” olabilmek için (Turgut, 2018, s.137) şeklindedir.

Yine benzer bir şekilde Kurnaz (2010) “Vuslat Yolculuğu” tezinde aşk sözcüğünün Arapça kökenli bir sözcük olduğundan bahsetmiştir. Ayrıca Güncel Türkçe Sözlüğündeki anlamlarına da değinmişlerdir.

Birinci anlamı, “çokça sevgi, sadakat hissi, seveda, amor ve sevi” gibi tanımlara sahiptir. İkinci anlama bakıldığında, “Aşk sözcüğünün manası sarmaşıktır. Sarmaşık bir ağacı veya nebati nasıl sarıp, kaplayıp, kuşatıp, bir ihtimal kurutuyorsa, aşkta, âşığı sarıp sarmalayıp kuşatır. Muhabbetin anlamı toprağa fırlatılan tohum olan, hibbe’nin kökünden meydana gelmiştir. Yaşamın esasının o olduğu ve hibbe’de onda olduğu için, nebatlerin hem kökü, hem de tohumu olan habbeye de sevgili (hubb) ismi verilmiştir” (Kurnaz 2010, s. 450)

Aşk hem divan edebiyatının hemde Tasavvufi Türk edebiyatının belkemiğini oluşturmaktadır.

Divan edebiyatında aşkın tanımı: “Basit ve çekici bir arzudan hastalık derecesine varan alışkanlık ve tutku, cinsellik izlenimi uyandıran aşk: plâtonik bir zevk ve bağlılık olma düşüncesi, ten zevkini önplanda tutan aşk, zenparelik, gulâmparelik” (Pala, 2004, s.38) şeklindedir.

İskender Pala’nın Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü’nde (2004), aşkın tanımı:

Aşk şiddetli sevgi yanısıra Tasavvufi aşkı: “Vahdet-i vücûd” felsefesi: aşk yoluyla Allah’ı bilmek ve tanımak, İnsan-ı kâmil’in “visal-i hak için mâsivâdan geçmesi ve alâik kaydından sıyrılmasıdır, yani nefse hâkim olmak ene (ego)’yi öldürmek ve bunun sonucunda sufînin “fenafillah”a ermesi ve sevdiğine kavuşması” (s.38) olarak tanımlanmaktadır.

Muhiddin Arabî dışında bütün mutasavvıflar aşkı ikiye ayırmaktadır: Mecazi aşk ve hakiki aşk. Mecazi (insani) aşk: Hakikî (ilahî) aşka giden yolda bir deneyiş, bir durak. Hakikî aşk: Sûfiye Allah ile bir olma zevkini tattıran şey (Ansiklopedik Divan Şiiri sözlüğü, 2004, s.38).

Tiryaki (2004) “Aşkın Kökeni” adlı eserinde, aşkın, kadını ve erkeği birbirine bağladığını ve aşksız olunmaması gerektiğini vurgular. Onun için aşk, bağlayan bir çimentodur ve çok uzun yıllar önce çok korkutucu ve acılı bir hadiseyle bağ kurmuştur. Ayrıca Tiryaki, aşkı “Bir dişi ile erkeği, birbiriyle kaynaştıran doğanın en güçlü tutkusu! Bu engel tanımayan duygu yoğunluğudur” (s.15) şeklinde tanımlamaktadır

Duru, Aşk ve Hüzün İmgeleri (2011, s.22) konulu tezinde sevmenin yollarının tüm insanların sayısı kadar olduğunu düşünür ve bu durumuda çiçek çeşitliliğine benzer. Bu çiçek çeşitliliği ona göre bu dünyadaki var olmamızın, şatafatlı güzelliğinin, yansımalarıdır. Bu çeşitlilik olgusunu hem Barks’ın hem de kendisinin tarif edebilmesinin güç olduğunu belirtir çünkü bu olgu, çeşitli olduğu kadar daimi bir olgudur da. Ayrıca aşk insanın var olduğu günden beri kişilerin hayatında yer bulan ve yer bulmaya devam ettiği sürece tam olarak tanımının yapılmasının mümkün olmayacağını vurgulamaktadırlar.

İskender Pala, Aşkın tabakalarını, çeşitlerini ve soyluluğunu ele aldığı, her seviyeden kişinin gönüllerinde arzuladığı, dimağlarında idrak ettiği fakat açık olarak tanımlayamadığı, hislerine netlik kazandırmak vasıtasıyla, yazıya döktüğünü tabir etmektedir. Kitâb-ı Aşk isimli eserinde, Aşk, gök kubbenin altındaki en esrarengiz sözcüklerden biri olarak tanımlamaktadır. Aşk, ona göre “bilinmezdir, bir ihtimal bilinse de çokça anlaşılacaktır, renklerinin, desenlerinin, farkına varılacaktır, açıklanamayandır, belki aşırı kere açıklaması yapılmış olduğu halde açıl原因amayandır”(Pala, 2005, s.4). Pala aşkı binbir başlı bir ırmağa benzetmektedir ve bu binbir tane ırmağın yollarının ayrı olduğunu, ama erişmek istedikleri yerin, aynı deniz olduğunu ifade ederek, aşkın çok da etkileyici bir biçimde ifadesini yapmaktadır.

Uyar da (1995) “Aşk ve Sevda Üzerine Çeşitlemeler” adlı eserinde, aşkı tanımlamaya çalışırken işlerin karmakarışık olduğunu düşünenlerdendir. Bunun nedeni olarak da tek çeşit aşk düşündüğümüzü, aşkın yerini ve vaktini aşkı tadanların ne tür bir sınıf özelliğine sahip olduğunu hesaba katmadan aşkı yüceltmemiz olduğunu belirtmektedir. İlişkiyi yaşayanların da aşkı biçimlendirip biçimlendirmediklerini sorarak düşüncesini şöyle devam ettirir. Cemiyetimizde aşk kavramının içinde kişinin çok fazla ehemmiyeti yoktur, fazlaca eti olmayan, kanı olmayan, hayali, kavramsal, bir sevgiliden söz edilir

ve sözü edilen sevgiliye dokunulmamasını “töbe töbe” diyerek eleştirmektedir. Hatta evrende bu çeşitte birbirinden ayrılmış tinleşmiş karakterlerin konusunun, divan şiirinde ayrı düşmüş abstre iki parçanın bütünlemesi şeklinde işlendiğinden bahsetmektedir. Uyar: “Âşık uğrunda kötü hale düştüğü sevdiğiyle karşı karşıya geldiğinde belkide eliyle itecektir” (s.71-73) şeklinde bir yorumda da bulunmuştur.

Batur (1994) Cogito dergisinin 4.sayısında “Aşk Üzerine Marazî Bir Deneme Daha” başlıklı yazısında (s. 5-6) Aşk'ı tanımlayabilmeye çabalamanın cesaretli bir teşebbüs olarak nitelemektedir ve bunu bildiği halde bu çabaya bir defa daha devam edeceğini söylemektedir. Bu denemesinin karpuz çekirdeğinin sayfalarında olduğu için, sağlık limitini geçen ve o pencereden taşan sevgi çeşidinin de aşk olarak adlandırılmasıdır. Ona göre mütekabil hisler dengesi zarar görmüş akıl ve beden cazibesi iyi bir şekilde yükselmiş, ızan penceresi münfesi olmuş, sertlik üst derece yolundadır. Batur aşkın, insana varolmasının ekstremini hatırlattığını, ölüm saikini devreye soktuğundan bahsetmektedir. Çift'in tek'i kendisini (Pavese), eşini (Carmen), kendisini ve eşini (Kleist) yok etme noktasına yaslamıştır. Nokta her daim geçilmez ama bir ihtimal noktaya her vakit yaslanılır düşüncesindedir. Ona göre asıl olarak anemik aşka rastlanılmaz, kanın akmasının gerekmediğini, yoğunlaşma derecesine gelmesinin mutlak olduğunu, vücudun kimya dengesinin tamamiyle değiştiğini ve aklın dengesinin bozulduğunu yani hatalar yaptığını, kaynamaların, takıntıların, zihni tepetaklak eden bir hüküm siyasasının bundan sonra hakîm olduğunu ifade eder, çok anlamlı bir görüşle Batur'a göre aslında aşığın nazarının bir şey göremediği gerçeği yoktur, gerçek ve hakiki olan âşık farklı bir nesne görememekte ve farklı bir noktaya bakamamaktadır.

Süleyman Dönmez, H. Âdem Tülüce, Zafer Çaylı, Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi'nde yayınlanan “Platon'un Şöleni Bağlamında Eros Kavramı İle Tasavvuftaki Aşk Kavramı” üzerine hazırladıkları tezde aşk ve akılı kesin çizgilerle birbirinden ayırmanın mümkün olmadığını savunmaktadırlar. Akıl ve aşkın gelişmişliğinin birbirine paralel olduğunu belirttikleri tezlerinde akıl ve aşkı şu şekilde açıklamaktadırlar:

Az gelişmiş ve çok gelişmiş bir aşk olabilir mi? Az gelişmiş akıl veya çok gelişmiş akıldan bahsedebiliyorsak aşk içinde aynı şeyi söyleyebiliriz. Aşkın ufku aklın gelişmişliği ile orantılıdır. Bunun tersi de geçerlidir; aklın ufku aşkın gelişmişliği ile orantılıdır. Fakat bu noktada insanların yaratılış istidatlarının farklı farklı olduğunu unutmamak gerekir. Her insan kendi istidadını ne aşkta ne de akılda aşamaz. Bu sebeple insanın kemali noktasında son aşama aşktır. Yani her insanın istidadına göre akıl ile

başlayan ve devam eden hakikat yolculuğunun sonu yani kemal aşaması aşktır. Fakat bu aşama her insanda farklıdır. Burada farklı olan aşk değil aşkın tecelli ettiği insandır. (Dönmez, Tülüce ve Çaylı, 2018, s.437).

İskender Pala da aşkta akıl aramayanlardandır. Akıllı insanın aşkla ilgisi olmayacağını savunan Pala aşkı bir tür delilik, çılgınlık olarak görür. Kitâb-ı Aşk adlı kitabında akıl ve aşk üzerine düşüncelerini şu şekilde dile getirmektedir: Pala, aşkın dışarıdan gözlemlendiğinde bir divanelik durum olduğunu belirtmektedir. Ama aşkın içini gördüğümüzde zihine gereksinim duymadığımızı, kişinin zihninin etkisiz bir mevcudiyet ya da bir likite benzediğini, hangi kap içerisine yerleştirilirse o kaba ait olan biçime dönüştüğünü söylemekte ve şu cümleleri dile getirmektedir:

Aşk yürekte yaşanır, bundan dolayı aşığa ait olan akıl arzusunun fermanına atfedilmiş olur. Bu bakımdan âşığın aklı, gönlünün emrine vakfedilmiş olur. Zihin ile arzu kişinin yekdiğeri ile arbede yaşaması değildir, bir ihtimal birbirini ile entegreleşen iki tane abstre hususiyettir. Zira kişinin en mesut olduğu vakitler, zihnin yürekte tükendiği şu ki aşka zatının itaatkâr olduğu vakitlerdir. Zihnin itaatkârlığını aşk şeklinde tariflersek kişinin mevcudiyetinin aşktan meydana geldiğine anlayabiliriz. Esasen beşeriyetimizi ölçüm yapan mihenk taşı, zihnimizi değil yüreğimizi temel olarak alır, hakikaten insanoglunun faziletleri aklı ile değildir bilakis yüreğinden gelir. Yüreğin en temel besini aşktır. Onu yani aşkı tatmayan veyahut yadsıyan, etrafına ya da başka yaratılmışlara mualif, hürmet, sevda, vicdanlılık, merhamet, tahammül gibi faziletlerden mevzu açamaz. Bu da bize, kişinin ulaşabileceği en son raddenin aşk olması gerektiğini öğretir, o raddenin de en olgunlaşmış biçimi mecnun olmaktır. Şu ki bu da çılgın olmak anlamına gelir. Zaten zihni yoksa bir kişinin üzüntüsü de yok demektir (Pala, 2005, s.190).

Recai Özcan, “Türk Romanı’nda Aşk” adlı doktora tezinde aşkı bireysel bir duygu olmaktan çok toplumsal bir olgu olarak değerlendirir. Aşkın kaynağında kültür, medeniyet, ahlak ve din gibi toplumun sosyo-kültürel yapısını oluşturan birçok unsurun varlığının da bu duygunun kapsamını genişlettiğini belirtmektedir.

Özcan, şöyle devam etmektedir:

Aşk duygusu psikolojinin araştırma alanına girene kadar, felsefe ve edebiyat sahalarında ele alınmış; metafizikten diyalektiğe, anatomiden sosyolojiye kadar değişik bakış açılarına göre değerlendirilmiştir. Aşk, psikanalizin yöntemleriyle klinik araştırmalara da tabi tutulmuştur. Erich Fromm, Berne, Lauster, La Follette gibi isimler aşkın görünümelerini sırasıyla “Sevme Sanatı, Yaşam Senaryosu, Ruhsal Bir Olgu, Kişisel İlişkiler” adlı eserlerinde incelemişlerdir. (Özcan, 2008, s.5).

Çetin Veysal, sevgiyi, aşkı ve cinselliği işlediği bir araştırmasında aşkı hem bir sonuç hem de bir başlangıç olarak görmekte ve bu gerilimin aşkın doğasında olduğunu belirtmektedir. Veysal, araştırmasında günümüz özgürlük ve aşk ilişkisini karşılaştırmaktadır.

Çetin'e göre "Eros-Agape denge durumunda, tahripkâr Eros'u olumlu Agape güç katarak denge durumuna getirir yahut olumlu Agape tahripkâr Eros tarafından gücü eksiltilerek, denge durumundan çıkarılarak, dengesiz hale getirilir. Aşk karşısında duran kişiyi zenginleştirir, kabiliyetlerinin ortaya çıkmasına vesile olur halbuki şimdiki vakitte bağımsızlık ve aşk arasındaki bağ (alaka) zıtlığa sebep olur. Bu zamandaki anlamıyla hürriyetin yer aldığı ortamda aşk, aşkın yer aldığı ortamda da hürriyet mevcut değildir, bunun sebebi aşk, bağlılık, tutulmak, kendini karşıdakine teslim etmek, zatını karşısındakinde yitirmek, kendini diğerinde ulama, tamamlama şeklinde tanımlanmaktadır. Halbuki aşk hürriyetin zatıdır, failin zatını elde ettiği ortamdır. Hürriyette kendi kendini elde eden âşık, tam bu noktada sadece kendisi olmakla kalmayıp aynı zamanda diğeri olsun ki kendi de diğeri de hür salınsın" (Çetin, 2005, s. 56).

Didem Yalınay, "1990 Sonrası Hollywood Sineması Romantik Aşk Filmlerinde Aşk Söylemi" konulu master tezinde aşkın psikoloji, sosyal psikoloji alanlarında çok işlenmiş bir konu olduğunu öne sürerek romantik aşkın tanımını bazı kuramcıların görüşlerini örnek vererek yapmıştır.

Aşk üzerine yapılan psikoloji kökenli çalışmalara bakıldığında ilk temel soru aşkın bir duygu olup olmadığıdır. Bazı kuramcılara göre aşk bir duygu bazılarına göre bir motiftir. Bazı duygu kuramcıları, aşkın öfke, korku, neşe, üzüntü, hayret gibi güdüsel olarak ayırt edilebilen bir dışavurumu olmadığından, aşkı duygu listesine almamışlardır. Aşkı duygular listesine almamış olan kuramcılardan Rubin, aşkı bir durum, Ekman bir plan, Turner bir duyarlılık, Averill toplumsal olarak yapılan bir duygu sendromu olarak tanımladıklarından, Izard neşe ve anksiyete gibi çeşitli duyguların karışımı olarak tanımladığından, Laird aşk için bir nesne gerektiğini öne sürdüğünden, aşkı duygu olarak ele almazlar. Son zamanlarda bazı bilim adamları aşkın duygu olmaktan çok hedef odaklı bir motiv olduğunu tartışmaktadır. (Yalınay, 2012, s. 28).

Yabancı düşünürler aşka çok farklı bakış açıları getirmişlerdir:

Barks (2003) "Mevlana Aşkın Kitabı" isimli eserinde aşkı, "bir sarmaşık" (Barks, 2003, s.21) olarak tanımlamaktadır. Barks'a göre aşkın en düzgün tanımlaması bu şekildedir. Barks, aşk sözcüğünün kökünün de sarmaşıktan geldiğini, sarmaşığın bir ağacı dış tarafından kuşattığını, dıştan, ağacın yemyeşil göründüğünü, ama içten, ağacın

kurummasına neden olduğunu belirtmektedir. Birçok çınar ve selvi boylunun, aşk tarafından sarıldıkları için, sarardıklarını ve kuruduklarını, ama dış kısımlarının yeşil olmaya devam ettiğini ifade eder. Ayrıca aşkın terim olarak lügatlerde veya yazarların kitaplarında, manası açıklanılmaya gayret edildiğini, manasal yaygınlığının bir tabirden çok, kişinin kendi değerlendirmesine girdiğini açıklayan Barks, aşk kavramını hayatın kendisine benzetmesidir.

Simmel (1995) “Aşk Üzerine Parçalar” adlı denemesinde:

Aşkı mucizevi olarak nitelemekte ve bu mucizenin tanımını aşk için insanların kendilerini mahvetmemeleri olarak yapmaktadır. Ona göre insanların kendileri için varlıklarını hiçe saymamalıdır. En açık ifade ile mesafe aradan kalkacak, yani kişi kendisi yaşamak istediğinde kendi dönüşünü temin edeceği bir şarta dönüştürecektir. Esasen burada grupların öğelerini kabul eden bütünüyle mantık dışı bir şeyler de tümüyle bu noktada kendine yer edinmektedir. Simmel Schopenhauer’in göre ortadan kaldırılan bu aralığı var olmanın faik tekliği olarak açıklar. Bunun sebebi de aşkın safını kavrayabilmek adına akılcılık yani diğer adı ile rasyonalizme güvenmesidir. Schopenhauer, daha sonra bu sınıflardan yol alan bir inceleme, aşk ile aksiyona başlama işini megalomanlıkla başkacılığı ve ilâveten de itki ile maksatlılığın bağlılığı üstüne hiç şüphesiz paylaştırabildiğini düşünmektedir. Fakat kişinin samimi olan hakiki tabiatı, şayet sevgiliyle ilişkide bulunma isteği sıradan bir "cinsel itki" seviyesine indirilirse, bir okadar da hatalı tanınma olur” (Simmel, 1995, s.1) şeklinde ifade etmişlerdir.

Gender, (1991) *Romantic Love Roles*” da Kernberg’in aşk hakkındaki düşüncelerine yer vermektedir. Kernberg aşkı “var olma boyutunda kendilik hudutlarını bırakmaktır (Gender, 1991, s. 415-430) “şeklinde yorumlamaktadır.

Aşk konusu üzerine kaynak araştırıldığında birinci olarak fark edilen aşkın tanımında başkacılıklar bulunması dikkat çekmektedir. İkinci olarak da araştırmacılar aşk kavramını tarif ederken zorluk yaşamaktadırlar. Aşk konusunda çalışmalar uygulayan yazarların karşısına çıkan en asıl problem aşkın başka insanlara göre başka hisler anlamını buluyor olabilmesidir. Bu durum aşk üzerine araştırma yapan çalışanların değişik aşk çeşitlerini bölümlendirmelerine sebep olmaktadır.

Platon, *Symposion* adlı eserinde önce cinsiyetlerden daha sonra ise aşkın nasıl meydana geldiğinden bahsetmiştir. *Symposion*’da Platon Aristophanes’i konuşturarak cinsiyetler bahsini açmıştır. Aristophanes, önceleri üç cinsin bulunduğunu erkek-kadın, kadın-kadın ve erkek-erkekte oluşan dört kollu dört bacaklı varlıkların olduğunu söylemektedir. Tanrılara meydan okuyan bu çok güçlü canlıları durdurabilmek için Zeus,

bu iki gövdeli yaratıkları ortadan ikiye keserek normal insan şekline getirmektedir. Fakat yarısından ayrılan bu varlıklar ömürleri süresince ayrıldıkları parçalarını arayarak tamamlanma arzusu içinde olmuşlardır. Eserde Aristophanes, aşkı şöyle özetlemektedir: “...baştaki doğamız buydu ve bir bütündük biz. İşte bu bütünlüğü arzulamanın ve aramanın adıdır aşk.” (Platon, 2007, s. 91).

Yaşam boyunca hayvani isteklerden daha yüksek bir şeyin varlığı hissedilebilir.. Bu hissedilen şey, ne ihtirasa benzer ne şehvete. Tüm bunlardan arındıkça daha da güçlenir o his. Bu öyle bir histir ki düşünebildiğimiz en büyük iyilik ve mutluluğu içermektedir. Bu his aşktır. Tolstoy (2017), aşkı akıl kanununa tabi olan hayvani şahsiyetin en akllı hareketi olarak görür ve akıl kanununa göre aşkı şöyle açıklar:

Şahsi zevklerin hiçliğini ve ızdırapla bittiğini gösteren akıl, insanın önünde tek açık bir yol bırakır: Aşk-Akıl, birbirleriyle mücadeleye tutuşmuş diğer şahsiyetlerin içine düştükleri felaket ve mutsuzluğu, iyilik ve menfaate talip olan hayvani şahsiyete göstererek bu mücadelelere yol açan şahsi iyilik ve menfaatin gaye ve hedefinin kabule değer bir şey olmadığını ispat eder. Dilemeye değer olan iyilik ve menfaat, mücadeleye gerek duyurmayan ve hiçbir zaman kesilmeyen ve son bulmayan şeylerdir ki ölüm korkusu bile insanı bunlardan vazgeçirmez. İşte, bu güzelliklerin anahtarı, insanın kendi fitratında, kendi ruhunda var olan bir histir ki aklın gösterdiği gerçek iyilik ve menfaate ancak bu vesile ile ulaşılabilir. Bu his, aşktır Hayatın çelişkili düşüncesi, insanın kendi şahsi emellerinin tatminine engel olan ve aynı emel ve menfaatlere yönelmiş olan diğer şahsiyetlerin de var olmasından ileri gelir. Aşk ise, insanı öyle emellere yöneltir ki insan bu sayede diğer şahsiyetlerin emelindeki her bir çıkıntıya karşılık, kendi emellerinde bir girinti bulur. Ve böylece, dışarı ile o kişi arasında tam bir uygunluk, bir kaynaşma meydana gelir. Aşkın da doğurduğu şeyler şunlardır: Fedakârlık duygusu, nefsin emrettiği şeylerden feragat (s.104-15).

Günlük yaşamın filozofu olarak nitelendirilen İsviçreli yazar Alain de Botton da aklın aşka dair ne söylediğini irdeleyenlerdendir. Aşkın toptan mı bırakılması gerektiğini, aşkın akıl karşısında mı durduğunu, bilgelerin akıllarını yitirip yitirmediklerini sorduğu “Aşk Dersleri” yazısında sorularını şöyle cevaplamaktadır:

Botton’a göre akliyeciler düşünürlerin bazıları aşk için icazet gösterirken, aşkın çeşitleri içindeki başkalığı dikkate almışlardır. “Sadece kolesterol düzeyi az olan mayonez kullanmasını öğütleyen tabibler olduğu gibi, bu düşünürler Romeo ile Juliet’in yürekli sevgisini, Sokrates’in iyi olanı serinkanlı tapınmasından farklı tutmaktadırlar. Werther’de aşırı uçlara sahiptir. Bunu nezih kardeşlik sevgisine sahip olan İsa ile mukayese

etmektedirler. (Botton, 2001, s. 200).

Courtin ve Simonnet (2005) “Aşkın En Güzel Tarihi”ndeki düşüncelerine göre aşk, diğerini en alâ anlayabilmemiz için o kişinin kalpte duyumsanabilmesini destekleyen bir münasebet biçimi, bir çeşit belleksel kuvvet, insanın zatıyla ve diğeri ile ilişkisinin hudutlarını yok etmesinin ve bir ahenk belirlemesinin bir yöntemi yerine geçebildiği fikrini savunmaktadırlar. Bu bağlamda, aşk, kadın ve erkek arasında yaşanan tüm duygu şeklini ifade eden bir kavramdır. “Aşk herkes içindir. Aşk ne sadece Batı’da ne de sadece Doğu’dadır. Aşk, kadın ve erkeğin olduğu her yerde söz konusudur.” (Mika, 2011, s. 23).

Aşk üzerine düşünceler genellikle bu duygunun bilimsel yöntemlerle anlaşılamayacağı ve açıklanamayacağı yönünde yoğunlaşmaktadır. Akılcı açıklamaların duyguların nitelikleri hususunda kesin bilgiler içermeyeceği düşüncesi ön yargı hâlini almış gibidir. Bununla birlikte bazı araştırmacılar aşk gibi hassas bir duygunun bilimsel araştırmaların “soğuk nesnelliği” ile incelenemeyeceğini belirtmektedirler. (Onur, 2005, s. 56)

Yapılan tanımlamalardan hareketle Âdemoğlunun var olduğu günden beri aşk kavramının geçmişten günümüze kadar her dönemde değişik topluluklar farklı şekillerde tanımlanmıştır. Aşkın kaidelerinin, genellikle tüm insanlar için, hem eş hem gerçek olan, evrensel olan yegâne güdüdür tarzında mutlak bir tarifi de olabilmelidir.

2.2.2. Aşkın Tarihçesi

Yunan sanatında 4.yy’dan önce aşk, annesi Aphrodite ile birlikte betimlenen Eros ile simgeleştirilmektedir. Aşkı (Yayını germiş Eros, Ayakta duran kanatlı aşk, Louvre) ergenlik çağında bir genç olarak göstermektedir. Hellenistik ve Roma sanatı aşkı, elinde yay ve oklar, bazen de bir okluk ya da meşale taşıyan kanatlı bir çocuk şekline sokmaktadır. Propertius, Seneca ve Apuleius gibi Latin yazarlar aşkı böyle betimlemektedirler. Ortaçağ, antik sanat yerine, bazı metinlerden esinlenen aşk imgeleri yaratmaktaydı. 14 yy.’da Alman el yazmalarında aşk çıplak bir kadın ya da Roman de la Rose’un Fransız el yazmasında ise başı taçlı bir prens olarak gösterilmektedir. Her zaman kanatlı, bazen de gözleri bağlıydı: “kör Aşk” yani “Aşkın gözü kördür” teması buradan kaynaklanmaktadır. 18. ve 19. yy. sanatında aşkla alakalı tasvirler sayısı belirtilemeyecek kadar fazladır. (Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, 1986, s. 935).

Aşk temasını işleyen yabancı şairler arasında Falconet, Carpeaux, Corot da, Bouchardon, Boucher, Fragonard yer almaktadır. Ünlü aşk tabloları arasında ise Veronese'nin Aşkın doğuşu (Prado), Caravaggio'nun Muzaffer Aşk ve Annibale Carracci'nin Çiçekler Taşıyan Aşk (Resim 1'e bakınız) adlı tablosu bulunmaktadır.

Resim 1. Çiçekler Taşıyan Aşk, Annibale Carracci'nin tablosu, Conde müzesi, Chantilly.
Kaynak: Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, 1986, s. 93.

2.2.3. Aşkın Türleri

Aşkın tanımları yapılırken bir şekilde aşk türlerini de ortaya koyar. Aşk konusunda iki kişi arasındaki etkilenmeyi göz önünde bulundurarak oluşan bu bağlanma ile ilgili bilhassa Erişkinlerde, “Dörtlü Bağlanma Modeli” olarak görülmüştür. Bunlar: Güvenli, Saplantılı, Kayıtsız, Korkulu bağlanma örüntülerinden sözedilir.

Bu model yetişkin bağlanma stilleri temasında kabul edilen bir modeldir. Bartholomev ve Horowitz (1991)'in “Dörtlü Bağlanma Modeli”ne göre, dört yetişkin bağlanma stili vardır: “güvenli”, “saplantılı”, “korkulu” ve “kayıtsız”. Bu bağlanma stilleri kendi ve başkası modellerine ilişkin olumlu ve olumsuz iki algı şekline göre ortaya çıkmaktadır. Dörtlü Bağlanma Modeli'ne göre, **güvenli bağlanma** stiline sahip bireyler, olumlu benlik ve olumlu başkaları modelleri geliştirmişlerdir. Bu kişiler, yüksek öz güven ve benlik saygısına sahiptirler. Kendilerini sevmeye değer görürken, başkalarını da içten ve kabul edici olarak görmektedirler. **Saplantılı bağlanma** stiline sahip bireyler, olumsuz benlik ve olumlu başkaları modelleri geliştirmişlerdir. Bu kişiler, çok düşük kendilik değerine sahiptirler. Yakın ilişki kurma eğilimindedirler, ancak ilişkilerinde kendilerini kanıtlama ve doğrulamaya yönelik davranışlar sergilerler ve yapışkan bir

biçimde ilişki kurarlar. Dolayısıyla, bu durum, ilişkide karşı tarafın bu kişilerden uzaklaşmalarına yol açabilir. **Korkulu bağlanma** stiline sahip bireyler, olumsuz benlik ve olumsuz başkaları modelleri geliştirmişlerdir. Bu kişiler, hem düşük kendilik değerine ve öz güvene sahiptirler hem de diğer insanların reddedici ve güvenilmez olduklarını düşünürler. Yakın ilişkilerden kaçma eğilimi gösterirler. **Kayıtsız bağlanma** stiline sahip bireyler, olumlu benlik ve olumsuz başkaları modelleri geliştirmişlerdir. Bu kişiler de yakın ilişkilerden kaçarak kendilerini korudukları inancına sahiptirler. (Bartholomew ve Horowitz, 1991, s. 226).

Aşkla alâkalı değişik teorisyenler değişik tanımlamalar yapmışlardır. Schopenhauer'a göre aşk, "Bir başka benzeri olmayan bir yanılsamadır ki insanın dünyada sahip olduğu her şeyi gerçekte kendisini başka herhangi birisinden daha fazla tatmin etmeyecek bir kadını elde etmek uğruna feda etmesine neden olur" (Schopenhauer, 2009, s. 64). Maslow ise, aşkı ikiye ayırmıştır. Birincisi, kişinin güvensizliğiyle gelişen ve düşük düzeydeki duygusal ihtiyaçları ifade eden "yetersizlik aşkı (deficiency love)", ikincisi ise, yüksek düzeyde duygusal ihtiyaçları içeren ve özellikle kendini ve diğerini gerçekleştirmek istediğini ifade eden "aşık olmaktır" (Moss ve Schwebel, 1993, s. 7-31).

Tennov ise aşkı, bilişsel etkinliği devre dışı bırakan, geçici bağımlılık ve sevilen kişiye yönelik bedenin verdiği duyarlı tepki olarak tanımlamaktadır. (Hojjat, 2000, s. 4,5).

Aşkın çeşitleri konusunda bilim insanları değişik biçimlerde çeşitlendirmeler yapmışlardır. Kimisi aşkı büyük aşk veya küçük aşk yaşanmasına göre büyük aşk veya küçük aşk olarak sınıflandırırken kimisi de bağlılığı baz alarak güzel bulma, ihtiras, romantik aşk, çılgın aşk, kusursuz aşk, dostça aşk, problemli ilişki, hoşlanma, aptal ve boş aşk, aşksız olmak şeklinde çeşitlemeye tabii tutmuşlardır. Aşk tanımını açıklarken diğer aşk türlerinden de bahsetmiştik. Mesela Mecazi ve İlâhi aşk, Platonik (Tek taraflı aşk), Cinsel aşk, vb. gibi.

Lee'nin birincil ve ikincil olmak üzere sınıflayarak açıkladığı aşk biçimleri şunlardır:

Tutkulu Aşk (Eros): Laswell ve Laswell'e (1976) göre bu aşk biçimine sahip bireyler âşık oldukları kişinin fiziksel özelliklerini bir kalıba koyup betimleyebilirler. İlk görüşte aşka inanırlar ve âşık olmak çok arzulanan bir durumdur. Âşık olduklarında kendilerini on yaş genç hissederler, deliksiz uyurlar, tazelenmiş ve dinlenmiş olarak uyanırlar. (Laswell ve Laswell, 1976, s. 38, 211-224.)

Mantıklı Aşk (Pragma): Mantıklı aşk (pragma), ‘arkadaşça aşk’ ve ‘oyun gibi aşk’ türlerinin bir bileşimidir. Birlikte olunacak kişinin, eğitim, meslek, aile gibi bazı özelliklerinin önemli olduğu, ilişkinin uyumuna ve devam edeceğine, olumlu bir gelecek sağlayabileceğine inanılan aşk türüdür (Özer ve Tezer, 2008, s. 19-29).

Oyun gibi aşk (Ludus) ve Sahiplenici aşk (Mania) söz konusu olduğunda ise genellikle olumsuz duygular ön plana çıkmaktadır. İlişkide yakınlık ve paylaşma diğerlerine göre daha az yer veren oyun gibi aşk ve bireyin karşısındaki ile empati kurmak yerine kendini ona dayattığı bir biçem olan sahiplenici aşk biçemlerinin düşük ilişki doyumu ile bağlantılı olduğu ifade edilmiştir (Büyükşahin ve Hovardaoğlu, 2004, s. 59-72; Hendrick vd., 1988, s. 980-988; Meeks vd., s. 1998, s.775-773).

Eski Yunan dilinde aşk veya sevgi için kullanılan kavramlardan bir taneside Agape’ (Sahiplenici aşk)dir.“Agape” gerçek aşk demektir. (Şahin, Tülüce ve Zafer, 2018, s. 447).

Storge (arkadaşça aşk) yalnızca keyifle beslenir. Böylesi bir aşk, en azından bir süre, insanın bütün varlığını egemenliği altına alır ve günlük yaşamın diğer alanlarına çok az bir enerji kalır. (Sternberg,1986, s. 119-135).

Bu sınıflandırmalar ne kadar doğru algılanır bilmiyoruz ama bazen bir aşk türü içinde başka bir aşk türünü de barındırabilir. Bu nedenle bu çalışmada sadece Binbir Gece Masallarında rastladığımız aşk türlerinden bahsetmeyi uygun bulduk.

2.2.3.1. Yüce Aşk: Tasavvufî /İlâhî Aşk

“Aşk dâvasına girişmek kolay,

Fakat o dâvâya kesin delil gerek” (Mevlana, 2008, s. 8).

Tasavvuffi aşkta pek çok dinlerde ve efsanelerde, yaratılış aşk ile başlamaktadır. Aşk, insan yaradılışındaki hoşluk ve var olmanın birinci basamağıdır. Bu şu anlama gelir ki insan Allah tarafından kendine bir ayna olarak yaratılmıştır. Aşkların özünde güzellik vardır. Güzellik ise Allah’ın faik güzelliğidir. Allah’tan başka bir şeye inanmamak ve ibadet etmemek gerekmektedir. Yaratana aşkı insanın içinde doğduğu andan beri var olmaktadır.

İskender Pala’nın eserinde paylaştığı bu konu ile alakalı hadis “Allah’ı ve resûlünü her şeyden çok sevmeyenin îmanı sahîh değildir” (Pala, 2004, s. 38) şeklindedir.

Âşıkların mezhebinde kulu Allah'a eriştirecek her şey mübah olmaktadır. Haki-kat yolcuları aşktan başka bir şey düşünmemektedirler, vücutları aşk ile canlı kalmakta-dır. Onlar için aşksız kalmak ölmek anlamına gelmektedir. Aynı zamanda Aşık maşuk için can vermektedir bu da aşkın gereklerindendir.

Tasavvufta Sufiler hakiki varlığa (Allah) kendilerine akılla değil, aşka dayanan hislerle erişileceğine inanmaktadırlar. Fakat evren ve evrenin içindekilere karşı hissedilen aşkla birbirinden ayrı tutmaktadırlar. Bunlardan birincisi geçici, yok olucu aşktır, ikincisi ise sürekli olan Allah'a karşı duyulan aşktır. Sufilerin düşüncesinde, in-sanlardaki en güçlü hislerden biri olan ve devamlı olarak yaşayacağını sandığı dünyasal aşk, hedefine eriştikten sonra varlığını yitirir. Bu duruma karşılık olarak ulaşılması çok güç olan ilahi aşk kendisine erişildikten sonra da hissedilen zevk devamlılığını koru-maktadır.

Yaratan'a doğru yolculuk yapan Sufi'nin içinde, Allah aşkından farklı bir aşk ve ilginin olmaması gerekmektedir. Bu da ancak Sufinin evrende sevdiği ve ilgi hissettiği her şeyin yok olduğu, hakkında güven ve bilgi sahibi olmasıyla sağlanmaktadır. Fakat sufi bu konuda duyma, okuma ve yahut görme aracılığıyla elde ettiği bilgi seviyesini, kendi tecrübesiyle elde ettiği bilgi seviyesine ulaştırması gerekmektedir. Bu sebeple ilahi aşkın devamlılığına inanabilmesi, onu tutku haline getirebilmesi için amacına ulaş-tıktan sonra yasal aşkı tatması gerekmektedir. Bu özelliğinden dolayı sufiler, dünyasal aşkı mecazi olarak kabul etmektedirler ve bu çeşit aşkın ilahi aşka geçiş için bir köprü olduğunu düşünmektedirler. (Büyük Larousse, 1986, s. 935).

Divan edebiyatında tasavvuf öğretisiyle bağlı olarak aşk geçici (mecazi) ve gerçek (hakiki, esas) aşk şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Geçici aşkta seksüel arzunun yeri vardır, fakat bu çeşit aşk hakiki aşka erişebilmek için bir köprü niteliği taşımaktadır. Hakiki aşk ise Yaratan'a hissedilen sevgi, Allah'ın varlığıyla bir olmak (enelhak) için duyulan hasrettir. Aşkın bu türü, güzele değil güzelliğe, bir kişiye değilde bütüne duyulan sevgi olarak gösterilmektedir, güzellerde güzelliği, yaratılmış varlıklarda yaratıcı Allah'ın kudretine vakıf olmak diye tanımlanmaktadır. Mutasavvıf şairler aşkın tüm insanlarda var olduğunu anlatmaktadırlar. (Büyük Larousse, 1986, s. 935).

Geçici aşk Allah'a karşı hissedilen hakiki aşkın bir aracıdır, esas olan Allah aş-kıdır: Yunus Emre bu hali şu şekilde dizelere dökmektedir:

“Bizim sevdiğimiz Hak'tır;

Bu halka gözü kaş gelir” (Yunus Emre) (Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklope-disi, 1986, s.935).

Hakiki aşka eriştiirdiği için cinsellikle ilgili olsa da, sürekli olmayan yani geçici aşkın yer aldığı yapıtlar dahi güzel kabul edilmektedir. Birçok mesnevîde geçici aşk münasebetleri dile getirilmektedir. Bunlar çoğu zaman sapık aşk ilişkisi şeklindedir, fakat nihayetinde bu yolun aşılp gerçek aşka erişildiği anlatılmaktadır.

Fuzuli, (Leyla ile Mecnun) ve Şeyh Galip (Hüsnü Aşk)'te hakiki aşk geçici aşkın tüm kalıntılarından temizlenmiştir. Fuzuli hakiki aşka erişmekte aşka ilimden daha fazla önem vermektedir, gönül dertlerine alışkın olduğunu o dertler olmadan yapamayacağını söylemektedir, bu durumunda şu sözlerle daha iyi anlatılmaktadır:

Aşk imiş her ne var alemde İlm bir kıyl ü kal imiş ancak (Fuzuli) (Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü, 2004, s. 39).

Leyla ile Mecnun mesnevisinde Kays Leyla'nın kendisi ile aşk yaşama arzusunu geri çevirmektedir. Aşığa yönelik hislerin tümüyle yerini ilâhi (tanrısal) aşk almaktadır.

İbn Arabî, İlâhî Aşk adlı kitabında ilâhî aşkla ilgili duygularını şu şekilde ifade etmektedir:

Kişî Allah'a sevgi beslediği vakit sevgide boğulur, Hz. Peygamberde hadiste bu konuya parmak basmıştır, bu durumun sebebi kişinin Tanrı biçiminde dünyaya gönderilmiş olmasından dolayıdır. Bu durumda kişî Tanrısal mevcudiyeti bir bütün olarak kendisi için onaylayabilir, bu varlığı kendisine yerleştirebilir, bundan dolayı kişide Allah'ın tüm adları ortaya çıkar yani görülür. Aşkında o derece bir mertebeye varır ki, Yaratan'ın yaratıklarına mualif hissedilen aşkın içinde fena (batma) olma durumundan çok biraz daha fazla ileri bir mertebede Yaratan'ın sevgisinde batar. Bu nedenle ki o mevcudiyetlere o biçimlere hissedilen aşk o mevcudiyet ve ya biçim, aşkın gözlerinde yitirilince batmaktadır, ama aşk Allah olursa, O sürekli gözlemlenebilir haldedir. (Arabî, 2005, s. 33).

Yağmur'a göre ilâhî aşk konusunda aşkın nedeni cemalin (güzelliğin) olmasıdır. Güzellik de Yaratan'ındır. Açıklamasında bir kişiye uyum göstermek ve o kişiye bağlı olmak da aşkın nedenidir. Bundan dolayıdır ki evrenin yansıtaçında Allah kendisini ortaya çıkarır. Esasen kişî bir mevcudiyete sevgi beslediğinde yalnızca Tanrı'ya aşk beslemiş olduğudur (Yağmur, 2010, s. 31).

Yağmur, Mansur'un hikâyesine "Aşkın Gözyaşlarında" yer vermiştir. Mansur'a aşkın ne olduğunu sormuşlar. Mansur o kişilere dayanıp beklemelerini söylemiş. Hatta üç gündüz olmadan görecekları açıklamasını yapmıştır. İlk olarak Mansur'un kollarını ve ayaklarını kesmişler. Bütün organları aşk demiş, bütün gövdesini kesmişler yeniden gövdesi de aşk demiş. En son Mansur'u tamamen yakmışlar ve vücudundan geriye ka-

lan külleri bir nehre serpmişler, vücudu'nun bütün zerreleri, huşu'yla (yüreği Allah korkusu ve ihtiramı ile yoğun) "Enel-Aşk (Ben Aşkım) demiş" (Yağmur, 2010, s. 31).

Yağmur aynı eserde Şems ve Mevlana'nın aşk hakkındaki düşüncelerine de yer vermiştir. Hem Şems, hem Mevlana, aşkı alımlı yalnız küçük bir hanımın nazarından kopararak, beşeri ve maddesel bir aşk serüveninden sonra, tasavvufi aşka teveccüh ederek, tanrısal aşka yönelenlerinden olmamıştır. Şems'in tanrısal aşk arayışı masal ve söylencelerin içeriğindeki gibi bir beşeri aşk vetiresinden sonra oluşmamıştır. Şems bu süreçte kendinin yürüyen bir kütüphaneyi andırdığını söylemektedir. Ama araştırdığı şey kitaplarda mevcut değildir. Bu hali Mevlâna'ya anımsatmaktadır: Tebrizli Şems aşkı şu şekilde izahlamışlardır:

Öncesinde bütün yazılı kaynakları ateşe ver, fakat aşkı âşıklarda yoklamamak gerekir. Âşığın yansıtaçı yoktur bu sebeple körler dükkânında ayna bulunmaz. Aşk bir sözcük değildir, ajandaya eklemek için aşk satırları dağıtır, aşkın defterde yer bulamaması, iltica edememesi bu sebeptendir. Kitap tefsir etmek maksadıyla vardır, aşk tefsirlerde yorulur. Aşk, zati tek başına sınırı hududu gözükmeyen bir yoldur, bu yolu seçenin tekrardan vazgeçme şansı yoktur"(akt. Yağmur, 2010, s.18) şeklindedir.

Şems, yaratandan farklı bir âşık ve sevgili olmadığını düşünür, insanların dünyadaki varlıklara karşı duydukları arzu, umut ve tutkuların hepsini Allah'a karşı duyulan arzular olarak görür ve tüm bunları bir perde olarak nitelendirir. İnsanların ölüp de Allah'ı bu perdeler olmadan gördüklerinde dünyada hissettikleri arzuların sebebinin gerçekte Allah olduğunun farkına varacaklarını ve kalplerindeki tüm soruların cevaplarını alarak her şeyi apaçık göreceklerini belirtir (Yağmur, 2010, s.36).

Tebrizli Şems aşk yolundaki balçıktan ve deliklerden sızlanmamamız gerektiğini bilakis aşkın balığı ışıktırdığını ve aydınlık verdiğinden bahsetmiştir. Zaten insanın her zaman anımsaması gereken ruha nur ve bedenede çamur denmektedir. İnsanda nur denilen ruhun ve çamur denilen gövde ile kavuşmasından dünyaya gelmiştir. (akt. Yağmur, 2010, s. 18).

Mevlâna (2008) Fîhi Mâ-Fîh adlı eserinde sevginin son dereceye varmasıyla birlikte ikiliklerin yok olduğunu, o mertebeye ulaşan insanın o âlemde birliğe ulaştığını belirtmektedir. Mevlâna Hallac-ı Mansûr'u o birlikte yok olmayı da örnek olarak göstermektedir.

O mevcuttur sadece. Celseye girişmek, yücelenmek, o kişiye söylerler ki sen Yaratansın, ben yaratılanım der ve mevcudiyetini gösterirsin, buna anlaşmazlık yani ikilik denilir. Eğer O Tanrıdır denilirse yine ikilik ortaya çıkar bu ifadedden. Zira bu ifadede

ben olmadığı için o'nun olması mümkün değildir. Bu durumda ben Yaratanım kelimini Tanrı ifade etti, çünkü Tanrı dışında herhangi bir mevcudiyet yoktur, Mansûr fena oldu; fena oldu sözü Yaratan'ın ifadesidir” (Mevlâna, 2008, s. 378-379).

Mevlana aynı eserde “Kışın da aynı güneş yok mu?” sorusu karşısındaki fikirlerini şöyle beyan etmişlerdir.

Pervane kendini mumun narına çalsa da, Allah’a erişmek gayesiyle, işleyip gayretlemeyen insan insan olamaz, ama idrak edebilirse o idrak edilende Yaratan olmaz. İnsan ona derler ki çalışıp çırpınır, Tanrının ululuk ışığının çevresinde rahatı-kararı kalmaz. Tanrı da odur ki insanı yakar-yandırır, yok eder-gider, fakat hiçbir akıl, onu anlayamaz” (Mevlâna, 2008, s. 69-70).

Osho (2001) “Sır” adlı kitabında “Aşk, dinî bir olgudur, dinî olguların en büyüğüdür” (s. 311-312) diyerek aşkın dua haline gelen bir şey olduğunu belirtmektedir. Osho ayrıca Tanrı’da kayboluşu şu şekilde açıklamaktadır:

Her ikisi aynı anda olur- ustanın ortadan kayboluşu ve Tanrı’nın görünüşü. Ama o ana kadar usta seni bir gölge gibi takip eder. Seni tetikte tutar, doğru yoldan sapmana izin vermez. Mevlana şöyle der: “Ölümcül zehir, bal ve süt gibidir. Bekle! Bilen bir usta olmadan yola çıkma.” Güven kelimesiyle kastedilen bir ustayla bir mürit arasındaki ilişkidir. Ondan bihaber olanlara anlamsız gelir-aynen hiç âşık olmamışlara aşkın anlamsız gelmesi gibi. Fakat âşık olmuş olanlara sor, onlar tamamen farklı bir hikâye anlatacaklardır. “Âşık olmadan önce kördük. Sadece aşk ile vâkıf olduk. Aşk ile gözlerimiz açıldı, aşksız biz kördük” diyeceklerdir. Aşkı bilen insanlara sor, “Aşksız insanların hepsi kördür” diyeceklerdir.” (Osho, 2001, s. 231-232).

Divan edebiyatında seven için aşk ebedidir. Aşkın kalbinde barınan bu his onu ölüme kadar götürmektedir. Aşkın sebep olduğu acılar geçmemektedir. Aşk üzüntü ile birlikte var olmaktadır. Âşık üzüldüğü oranda aşkı istemektedir, aşkın yüceliği oranda da üzüntüler yaşamaktadır. İskender Pala “Aşk bir denizdir, içine dalmayınca anlaşılmaz, dalınca da kara görünmez” (Pala, 2004, s. 39) demektedir

Yeşiltaş (2014) “Aşka Varınca Kanadı Kim Arar” adlı yazısında Taptuk Yunus’a yer vermektedir. Taptuk Yunus’a göre aşk, var oluşun ana sebebidir. İnsanı insan yapan özündeki cevher aşktır. Taptuk Yunus, her şiirinde, hakikatin bir zehrini bir de şifasını açıklamaktadır. Şiirleri, daimi olarak, zıtlıkları, çiftleri ortaya koyan manaları içermektedir. Bunları da, insanı aşka vardiyan kanatlar olarak tanımlamaktadır.

“Vakti zamanı gelince terk edilmesi gereken kanatlardır her biri. Aşka uçarken gereklidir bu çiftten kanatlar, aşka varınca gerek kalmamıştır terk edilmelidir, her insan,

faniliğe uçarken bir amaç içindedir. Kendisindeki kanatları tanımak, onlarla nasıl yol alındığına şahit olmak, o kanatlar ile neler yapılabileceğini Hakk'a iletme, Hakk'ın verdiği emanetlere sahip çıkmak ve layık ile işleyip içindeki öz bilgiyi hale ve mala çevirmek ve tekrar emaneti yerine iade etmektir.” (akt. Yeşiltaş, 2014, s.168) diye önemle vurgulamaktadır.

Taptuk Yunus, amacını ve gayesini "Nasihatler kitabında"şöyle açıklamaktadır: “Cümle sözün sana vazife, iş sana düşer kimse etmez ifa, ne sözün varsa kendine hitap, cümle gönülleri Allah için yap”(Yunus Emre) (akt. Yeşiltaş, 2014, s. 168). Kendi gayesini bilen Yunus, yine “Nasihatler kitabında” şöyle devam eder: “Gönülleri Hakka yönelmek uluların işidir”(Yunus Emre) diye de önemle belirtir. (akt. Yeşiltaş, 2014, s. 168).

“Ben gelmedüm da'vi için benüm işüm sevüyiçün Dostun evi gönüllerdür gönüller yapmağa geldüm (Yunus Emre)” (Tatçı, 1990, s.142)

“Ben gelmedim dava (kavga) için, Benim işim sevi (sevgi) için Dost'un evi gönüllerdür, gönüller yapmağa geldim(Yunus Emre)” (Toprak, 2006, s.150)

diyen Yunus Emre, bu evrende savaş ve munazaa için bulunmuyordur bunun tam zıddı tanrısal aşka ve sevdaya ulaşmak amacıyla buradadır. Yunus'un düşüncesinde tanrısal sevdayı kalplerde ortaya çıkaran kişi Yaratan'a erişen kişidir. Bundan dolayı Yunus'un fikrinde Allah aşkı yüreklerde doğmaktadır. Yaratan öncesiz ve ebedi yani ezeli ve sonsuz kalpleri fethedeyen yani açan, tanrısal sevdanın (aşk) eş vakitte kendiciliği yani kibiride ortadan kaldıracığını müdafaa etmektedir. Yunus'un yanında durduğu fikire göre Tanrı'ya hakikaten gönül verenler için tüm yaratılmışlar adeta aynı anneden ve babadan doğmuş karındaşa benzemektedir. Yunus buradaki hususiyette aşağıdaki mısralarla dile getirmişlerdir.

Erenler buna kalmadı vardı yolına turmadı Hakk'ı gerçek sevenlere cümle âlem kardaş gelür(Yunus Emre) (Tatçı, 1990, s. 74).

2.2.3.2. Romantik/Tutlulu Aşk (Eros)

Yabancı yazarların romantik aşk hakkındaki açıklamaları aşağıdadır: Branden'in düşüncesinde romantik amor, iki kişi arasındaki cinsi, hissel, tinsel bir ihtirasın hakikileşmesi sebebiyle, iki yanın da yani hem kadının erkeği hem de erkeğin kadını mükâfalandırdığı bir sevi (aşk) çeşitidir. (Hatfield, 1988, s.191- 213).

Atak ve Taştan romantik aşk konusunda ruhsal ihtiras yani şehvet kıymet birliği benzerliği şeklinde değerlendirmişlerdir. Onlara göre romantik aşk nazariyeleri incelemeye tabi tutulduğunda ihtiraslı aşk ve romantik aşk şeklinde iki nazariyeye vurgu yapmaktadırlar. (Atak ve Taştan, 2012, s.533).

Anne ve babalar, yaşlılar, geleneksel etkiler, tarihi kıymetler, kişilerin aşkla ilgili detaylandırdıkları kıymetlerin biçimlenmesinde ehemmiyeti çok büyüktür. Kanadalı John Alan Lee Türkçe çevirisiyle “Sevginin Renkleri: Sevmenin yollarının keşfi” isimli eserinde aşkı anlatırken renkleri kullanmıştır yani aşkı anlatabilmek için renklerden yardım almıştır. Bu kitaba göre üç asli ve üç sekonder aşk davranışı mevcuttur. Lee’nin ayrımında aşkın üç türü vardır, bunlar eros [tutkulu, ihtiraslı, aşk], ludus [oyun, gibi aşk] ve storge [arkadaşça, dostça, aşk] olarak üç temel aşkı ele almaktadır.

Lee’ nin düşüncesinde “sekonder aşkta mazide yaşanılmış aşk tecrübeleri daha değişik ele alınabilirler. Mania (bağımlı aşk), pragma (mantıklı aşk) ve agape (özgeci aşk) ise aşkın sekonder renklerini meydana getirirler. İkincil biçimler birincil yani asli biçimlerin modüllerinin terkibi şeklinde tanımlanabilir, misalde, arkadaşça aşk ve oyun gibi aşkın terkibi, mantıklı (pragma), aşktır. Nitekim mantıklı (pragma) aşkın niteliği bu iki aşk türünden fazlaca değişiktir. Aynı biçimde oyun gibi aşk ve tutkulu aşkın terkinden, bağımlı aşk (mania) olur, fakat fazlaca değişik hususiyetleri vardır. En nihayet özgeci aşk ele alındığında arkadaşça aşk ve tutkulu aşkın bileşiminden meydana gelir denilebilir. Toplamda altı çeşit olan bu aşk biçimleri lojikel şekilde yekdiğeriyle ilintilidir ve bütün biçimler dahil olmak üzere bir öteki biçimlerden değişik spesiyatileri vardır. (Lee, 1988, s.38-67).

Pines üç aşamalı aşk konusundaki görüşlerini şöyle açıklamalarda bulunmuşlardır:

Çok fazlaca popüler ve üç aşamalı aşk kuramlarından bir tanesini yirmi beş sene evvel Bernard Murstein ortaya çıkarmıştır. Bu aşk nazariyesine göre, her hangi bir aşk münasebetinin ilk adımı “uyan ” basamağıdır. Bu birincil basamakta en devasa tesir dışsal görünüm şeklindeki dış hususiyetlerdir. Sekonder basamak adlı kıymet basamağında cazibe ve cezbetme, kıymetler ve alaka bölümlerindeki benzer olan öğelere yaslanır. Üçüncü basamakta “rol” düzeyindeki ikili hüviyetleriyle ilgili görevleriyle bir ikili dost-âşık- evi paylaşan arkadaş - zevce ya da zevç iş görebilme yeteneği var mı?-yok mu? Yani işlevi olan mı?-olmayan mı onu sorgulamaktadır.(Pines, 2017, s.151).

Schopenhauer, romantik ilişkilerdeki tutkunun sayısız dereceleri olduğunu öne sürmektedir. Bunları Afrodite pandemos (tensel sevgi), öbürü Urania (Tanrı aşkı) biçim-

mimde tanımlamaktadır. Kısacası âşık olunan şahıs tüm özellikleri yardımıyla kendisine aşk besleyen kişinin isteğini ve gereksinimini karşılamaya ne derecede uygunsa şehvet yani ihtiras da o derecede kuvvetlidir.

Schopenhauer aşktaki tutkuya ait görüşlerini şöyle devam ettirmektedir:

Birinci aşamada aşk yaşamak için büyük ölçüde sağlıklı, güçlü ve hoş olmak gerekir. Bu sebeple de dirilik ortaya koyulur. Zira nefis birinci olarak şahsın türünün karakterinin - ne olduğunu, yani kadın mı? erkek mi? olduğunu ortaya çıkartmayı arzular. Gündelik (sıradan) sevgi, (Afrodite pandemos) buradan fazlaca uzağa ilerleyemez. Karşılıklarına doyum olanakları çıktıkça, ihtirasın fazlalaştığı, daha hususi istekler ilave edilir. Schopenhauer'a göre bu şu anlama gelir. "Gerçek kocaman bir ihtirasın ruhudur." (Schopenhauer, 2003, s.28-29).

İlknur Özdemir, Onto dergisinde yayınlanan "Kuramsal Perspektiften Aşk Kavramının İncelenmesi" adlı araştırma yazısında tutkulu aşk hakkında şu bilgileri vermektedir:

Sevgiye, aşka, sevdaya ve gönül vermeye ehemmiyet veren insanlar münasebetlerinde çekememezlik, haset gibi huyların yer almamasının gerek olduğunu düşünürler ve eşleri ile fazlaca ahenk uyumunda bulunmaya öncelik göstermektedirler. Eş vakitte güvenilir ve samimi bir duygu oluşturma yeteneğine sahiptirler. Bu nedenle karşılıklarındaki kişiye hissettikleri güven ile beraber kendilerini ortaya koyarak eşlerinin bir bileşimi şeklinde bulunmaya istekli ve hevesli olmaktadır. Hani denilir ya "ondan bir parça olmuşsun" işte aynen bu cümledeki gibi onun parçası olmak, onu tamamlamak, onunla tamamlanmak... "Bu konuyla beraber bir taraftan hafızalarında meydana getirdikleri tüm üstün özellikleri üstünde toplayan yani ideal, hoş ve güzel olma mantığı da ilişkilerde ehemmiyet taşıdığı için geçen vakitte umdukları olayın gerçekleşmemesinden dolayı, düş kırıklığı yani hüsrana uğrayabilmektedirler. Bu aşamada aradaki ilişkinin kesilmemesi yani devam etmesi, partnerin inançlı bir duygu meydana getirdiği, samimi niyet yardımıyla, ilişkinin ön sözündeki umutlar ve fizikî yönden idealleştirilmesidir. (<http://www.ontodergisi.com/kuramsalperspektiften-ask-kavraminin-incelenmesi/>).

Filozoflar illaki çok mutlu yaşamış, fevkalade aşk yaşamları olan insanlar değildir. Bunlardan bazıları romantizm konusunda muvaffakiyetlilerdir. Diğer kısmıysa insanlardan hoşnut olmayan, gönül vermeyen misantrop kişiliklerdir.

Jean-Paul Sartre gibi Simone de Beauvoir'da bir romantiktir. Yaptığı yanlış olduğu halde en az Sartre'ninki kadar fazlaca ilişki yaşamıştır ve bu konuya ilişkin feminist bir eleştiri yapmıştır. Ayrıca öğrencilerini ayarttığı için öğretmenlik hakkını kay-

betmiştir. Aşk yaşamayı evlilik, kadınları küçültücü, romantizm vb. yönlerinden dolayı hayatını buna göre düzenlemeye karar vermiştir ve sevgilisi Jean-Paul Sartre ile yaşamına devam etmiştir.

Sosyal eleme süreci tamamlanıp kişi kendisine uygun bir aday bulduktan sonra ilişki başlayıp, iki kişi arasında aşk oluşabilir. Romantik ilişkinin de çeşitli basamakları olduğu ileri sürülmektedir.

Romantik ilişki, evlenmiş olan insanlar ya da samimi duygusal münasebet yaşayan başka ikililer, kişilerin kendi bağımsız nefsleriyle yöneldikleri, bağlı olma durumu, ihtiras, samimiyetin ehemmiyet teşkil ettiği ve öncelikli olduğu bir beraberlik süreci şeklinde kavramlaştırılmıştır. Partnerler, romantik münasebete ekseriyetle bahtiyar ve sürdürülebilir bir temas ümidi ile geçerler. Yalnız bu hal her seferinde insanların umut ettiği şekilde nihayete ermez. Zira hissi bir ilişki vetiresinin sıhhatli ve esenlikli biçimde devam etmesi ve sürdürülebilirlik arz etmesi ve partnerlerin mutlulukları, ilişkiden ulaşılan tatminden etkilenmektedir (Hendrick, Hendrick ve Adler, 1988, s.980-988). İkililerin münasebetsel tatminleri fazlaştıkça münasabetlerinin devam edebilme müddeti ve bahtiyarlık niceliğinin arttığı; fakat münasebetsel tatmin kâfi seviyede olmaz ise iki kişi arasındaki bağlarda problemler oluşmaya baş verdiği ve üstelik ilişkinin nihayete erebileceği de sorgulanabilir. (Sümer ve Arıcak, 2018, s. 7).

2.2.3.3. Cinsel Cazibeyi Ön Planda Tutan Aşk

Klasik Türk edebiyatında gazellerin ana teması aşktır. Şairler şiirlerinde aşklarını anlatırken bazıları dini- ulvi bir aşkı ele alırken, diğer kısmı ise tensel ve cinsel cazibeyi ön planda tutmaktadır. (Gülşen-i Aşk, Hüsnü aşk, Leyla ile Mecnûn gibi). Bilhassa gazelerde sevgililerin detaylı anlatımı bulunmaktadır.

Aşkın tensel arzularla alakalı seksüel tarafı da Nedim ve Kadı Burhaneddin gibi şairlerce kapsamlı bir şekilde işlenmektedir. Bilhassa Nedim’de sevgilinin hoşluğu, âşıқта yarattığı arzular, içerisinde yaşanan somut evrene ait görüntülerle beraber diriltilmektedir.

Mest-i nâzım kim büyüdü böyle bî-pervâ seni Kim yetiştirdi bu gûne servden
bâlâ seni Bûydan hoş rengden pâkîzedir nâzûk tenin

Beslemiş koynunda gûyâ kim gül-i ra ‘nâ seni (Nedim) (Macit, 2014, s. 148).

Nedim bu dizelerde kim büyüttü, kim yetiştirdi, sualleriyle beğenisini ifade etmekle beraber nazlı ve selviden uzun boylu olan sevgilinin teninin de kokusu ve rengi

bakımından çok güzel olduğunu anlatmaktadır.

“Haddeden geçmiş nezâket yâl ü bâl olmuş sana

Mey süzülmüş şişeden ruhsar-ı âl olmuş sana” (Nedim)(Macit, 2014, s. 110).

Yine burada Nedim, sevgilinin tensel özelliklerini işleyerek boyundan ve yanaklarından imrenerek bahsetmektedir.

Tutkulu aşk (eros)’da cinselliğe dayalı aşk ön plandadır. İdeal aşkın, sahip olması gereken bazı fiziki özellikler vardır ve bu tutkulu aşkın tanımının yapılmasında seksüel cazibenin yanında sevgili olan kişi ideal bir güzeldir.

2.2.3.4. Tek taraflı (Platonik) Aşk

Bu çalışmada Binbir Gece Masallarında platonik, karşılıksız aşk türüne rastlanıldığından dolayı bu aşk türü üzerinede birkaç cümle yazma ihtiyacı duyulmuştur. Bu çeşit aşk masallarında sevgililer genellikle mutlu sona eremez bundan dolayı da evlenip yuva kuramazlar, evlenmiş olsalar bile boşanmak mecburiyetinde bırakılırlar. Platonik (Tek taraflı) demek aşk ve sevgi için, tenselliği barındırmayan, hayal gücü ile yüceltilen ve her zaman öyle kalması arzu edilen, ülküsel olan anlamındadır. Uzmanların görüşlerine göre platonik aşk, kişinin gerçek ya da varılamayan bir aşkı sorun haline getirmesi, bütün hayatını kişiye göre düzenlemesi ve yön vermesi, yoğun hisler yaşaması olarak tanımlanmaktadır. Platonik aşkın zor olmasının sebebi asla erişilemeyecek bir şeyin devamlı kişinin önünde durması ve karşılık alınamadığı durumda yaşanan mutsuzlukla tek başına kalmaktır. Platonik aşk aslında diğer aşk türleri düşünüldüğünde en fazla kolay olanıdır.

Aşkın iki tarafı yönünden bakıldığında genel olarak eserlere konu edilen aşkın temel özelliği, tek taraflı (platonik) olmasıdır. Bu durumda koşulsuz seven ve bu aşk uğruna yaşanacak her çeşit çileyi gönülden kabul eden, kul köle olmaktan gocunmayan, hep âşık olan kişidir.

2.3. Vuslat Kavramı

2.3.1. Vuslatın Tanımı

Değişik kaynaklardan yararlanarak ve yapılan tanımlamalardan yola çıkılarak gerçek ve mecazî aşklarda vuslatın tanımının, aynı olsa da yol ve amaçlarında farklılık olduğu gözetilmektedir.

Gerçek aşkta âşık, ayrılık ve hasretle acı çekerken vuslatı istemediğini, Allah'ın huzurunda onunla bir ve tek olmayı arzu ettiği görüşüne varılır. Âşık, içindeki yangınla bu yolda yanar küle dönüşür ve vuslat yolundaki çilelerle olgunlaşır.

Mecazî aşkta ise vuslatın, tüm acılardan arındırılarak sevdiğine kavuşarak yaşandığı görülür. Bu konuda arzu edilen tek şey sevgiliye kavuşarak onunla bir ömrü paylaşmaktır.

Bu çalışmada gerçek aşk ele alındığından vuslat konusu da bu doğrultuda incelenmiştir.

İskender Pala'ya göre vuslat'ın tanımı:

Kavuşma, visal. Âşıkın sevgilisine kavuşması. Âşık için vuslat, yerine göre âb, zülâl, şerbet, şeker, câm, meyve, sofrâ, nimet, lokma, ekmek gibi ihtiyaç saydığı gibi lezzeti olan madde, bazende mücevher, kimya, devlet, hümâ genç'dir. Bunlar vuslata teşbih edilmektedir" (Pala, 2004, s. 476) şeklindedir.

Vuslat bazen ka'be olur gaye edinilir; bazen gülşen, bağ, bostan olur, erişilmek istenir. Ama en acısı da vuslatın bir kıssa veya hikâye oluşudur ki bu durumda Binbir Gece Masalları gibi bir türlü sonu gelmez, daima bir sonraki zamana ta'lik olunur. Âşık vuslata erince de huzur bulamaz. Zira ayrılmanın korkusu onu hiç rahat bırakmaz" (Pala, 2004, s. 476) şeklinde tanımlarken vuslatın Binbir Gece Masalları ile olan ilintisini de ortaya koymaktadır.

Ahmet Turgut vuslatın tanımını:

İlgi, cezbe, ülfet ve ünsiyet yoluyla seven ile sevilen arasındaki hasretin sona ermesi halidir. Özlem nedeniyle çektiği ıstırapları aşkın belirtilerinden bir belirti değil, bizatihi aşkın kendisi zanneden herhangi bir gönül, vuslata erince aşkını yitirir. Oysa hasretin, aşkın, ikisi arasındaki farkın ve aralarındaki ilişkinin bilincinde olarak akleden kalpler açısından vuslat adeta bir rahimdir. Aşk yolunda can suyunu emip öldürdüğü aşığı yeniden diriltir ve onu baştan ayağa aşk eyler (Turgut, 2018, s. 143) şeklinde ifade etmektedir.

2.3.2. Edebi Eserlerde Vuslat

Şiirlerde kavuşamayan âşıklar için masallarda "Onlar ermiş muradına" denilerek vuslat söz konusu olmuştur. Saim Sakaoğlu, Masal Araştırmaları adlı eserinde masalların bitiş formellerini derlemiştir. Murada ermekle ilgili bitiş formelleri şöyledir:

"Muratlarına ereleler."

“Muratlarına nail olurlar.” “Onlar muratlarına erdiler.”

“Onlar burada kavuşurlar, murat alıp murat verirler.” “Onlar orada muratlarına ereler, biz de burada erelim.”

“Düğün kurulup kırk gün, kırk gece düğün yapıp muratlarına ererler.” “Safasında, âleminde yaşar, Allah size de safanızı versin.”

“Onlar orada cefada, biz burada safada.” (Sakaoğlu, 2009, s. 84).

Ayrılığın acısını çekmek âşığın kaderidir. Bu acıdan kurtulması da imkânsızdır. Onun tek derdi, tek isteği sevdiğine kavuşmaktır. Çektiği acıların, kederlerin tek sebebi sevgilisinin özleminden kaynaklanır. Halil Çeltik, sevgilinin trajedik halini, ayrılığı ve vuslatı konu edindiği tezinde bunu şu şekilde anlatmaktadır:

Sevgilinin gyesi sevgilisine kavuşmasıdır, fakat hiçbir şekilde kavuşabilemez, kavuşabilme olanağına sahip olsa da bu mucizevi halin duygu yoğunluğuyla zatından ayrılır, aşkı ile harcayabileceği bu vakti en iyi şekilde kıymetlendiremez. Bir taraftan tüm amacı aşğa erişmek olan fakat kavuşma talihini iyi değerlendiremeyen sevgilinin trajik bir durumu olmuştur. Sevgili hem aşkının özlemine katlanamamakta, hem de bu özlemi nihayete erdirmek için muaffakiyetli olamamaktadır. Bir yandan kavuşma isteği, diğer yandan da son bulmayan özlem karşısında sevgili, feci bir aşka hayatında yer vermiş olur. (Çeltik, 2010, s. 136).

Divan şiirinde âşığın en bariz amacı vuslattır. Üzülüp ve inlemesi sadece vuslat içindir. Âşık sevgiliden ayrı kalmıştır. Yani hicran içindedir. Hicranın nihayetinde vuslat vardır, ayrıca vuslatın da eni sonu hicrandır. Âşık vuslatın verdiklerini yani kendine kattıklarını düşünerek hicrânın zahmetlerine katlanmaktadır. Vuslat sahip olmak için sürekli sevgiliye dua etmektedir. Eğer vuslat gerçekleşmez ise dertlenir, elemelere boğulur, ayrıca rekabet ettiği kişinin vuslata erişmesi onu mahvetmektedir. Vuslata kavuşmak çok zordur. Vuslata sahip olmak için öncelikle yaraşır yani uygun olmak gerekmektedir. Sevgiliye kavuşmak, bir peri ile birlikte olmaya benzetilmektedir. Âşık için vuslat ihtiyaç olan nimettir, kimi zaman da mücevherdir. Mücevher ve nimet vuslata benzetilmiştir. Âşık için vuslat sabah kadar hoş, güneş kadar gerekli, bayram gibi de mutluluk vericidir.

Mevlana’da aşk ve vuslat konusundaki Türk yazarlarından Önder’in açıklamaları şöyledir:

Önder (1973) “Hazreti Mevlana’da Aşk” adlı eserinde aşk ve vuslata iç içe yer vermektedir:

Mevlâna aşkın insanın hayatına girdiği zaman cildinde ve tüm vücudunda kanın akmadığını, insanı kendisinden alıkoyduğunu, bedeninin her yerini aşışının kapladığını, kendisinden ancak bir isim kaldığını, gerisinin sevgili olduğunu, onun için bir hayat hibe edilen, kavrulup küle dönülen eşi benzeri olmayan o sevgilinin Allah olduğunu anlatmıştır. Mevlana'ya göre “Âşk, Yaratan'a duyulan çok fazla sevginin erginliğe ulaşmasıdır, sevenin sevgide mahvolmasıdır. Hakiki aşka erişmiş, hakikatte yok olmaktan haz duyanların en büyük isteği ise tanrısal vuslattır.” (s.1).

Kurnaz (2010) “Vuslat Yolcuğu” nda paylaştığı düşüncenin ana konusu şudur:

Aşk ve sohbet kimliği kimse tarafından bilinemeyen esrarengiz bir kuvvettir. Gözler vakfolur, yürek bağlanır. Aşkın oluşması için sevgilinin içerisine konulmuş olan bir sistemi çalıştıracak eyleme dönüştürecek bir uyarana gereksinim vardır. “Mecnun'un Leyla'nın yüzünde gördüğü şey ne idi” dediği çeşitten bir uyarıcı. Âşık olunan kişinin hoşluk öğeleri bu noktada araya girer. Bu şimdiki vakitten itibaren âşık olan kişinin gayesi vuslattır. Konusu vuslat olan bu serüven âşık tarafından başlatılmış olur. Divan şairleri de aşk konularına yer vermişlerdir, her ne kadar anlatanın anlattığına göre değişsede, bu aşkın yolculuğu, bu seyahat her aşamada değişik bir anlam taşır. Fakat vuslat'ı isteyenlerin çoğu ulaşmadan hedefine canını bir yerde kaybeder. Bâkî'nin beytinde yaşanan bu hal çok anlamlı bir şekilde anlatılmaktadır:201),

“Yollarda kalur râh-rev-i Ka'be-i vaslun

Ömr âhır olur mevt erişür zâd yetişmez (Bakî)” (Küçük, 1994, s. 224-

Ser-menzile erişmekte muaffakiyet sağlayan âşıklar vuslata sahip olmayı hak eder.” (Kurnaz, 2010, s. 450).

Vuslatı anlatmak için öncelikle onun yolunda çekilen aşkın acılarını bilmek gerekir. Âşığın figanına kulak vermeden dile getirilecek vuslat, kuru bir sözden ibaret kalmaktadır. Kavuşmuşlar deyip geçilir. Aşk bir kez gönle düştüyse orayı yakıp küle çevirmeden vuslatın gerçekleşmesi söz konusu olamaz. Vuslata giden o uzun yolda aşkın neler çektiğini en güzel anlatanlardan biri olan Mevlâna'dır. Mevlâna'yı bilmeden onun ilmini anlamadan, aşk ve vuslatla ilgili düşüncelerini öğrenmeden ne aşk anlaşılabilmektedir ne de vuslatın ne olduğu anlatılabilmektedir.

Vuslat yolculuğunda acılar çeken âşık, yolun sonuna geldiğinde de çok mutlu olmaz. Çünkü onun için vuslat da bir son değildir. Vuslatın da bir sonu olduğunu bilen âşık kaygılanır. Nev'i beytinde kısa süreli kavuşmaların ayrılıkla son bulacağına dair korkular, hicranda duyulan can acısı artık aşışın bir parçası olmuştur.

“Vuslatda bîm-i hicran hecrinde mihnet-i cân

Derd-i firak böyle vasl u kinâr böyle (Nev’î, 1977, s. 363/446-2)”, (Çeltik, 2010, s. 142)

Şiirde anlatılan genellikle aşkın ayrılık hâlidir. Vuslat haneden ifşaat olmaz, teş-hir olmaz, canlı yayın hiç olmaz. Nitekim Hz.Peygamber de Mi'râc'ta yaşadıklarını tafsil etmemiş, Tanrı ile bir yayın iki ucu kadar yakın geldikleri hâlde, oraya hiçbir Peygam-ber veya meleğin giremeyeceğini söylemekle yetinmiştir.” (Kurnaz, 2011, s. 459).

Hayâliyle tesellidir gönül meyl-i visâl etmez Gönülden taşra bir yâr olduğun âşık hayâl etmez (Fuzuli)

(Hayaliyle avunur gönül, kavuşmayı istemez,

Gönül dışında bir sevgili olduğunu âşık hayal etmez.) (Özalp, 2012, s.371).

Fuzûlî, sevgilinin hayaliyle avunduğunu, kavuşmayı istemediğini, âşığın gönül dışında bir sevgili hayal etmediğini anlatmaktadır.

“Yakdı kül itdi tenüm âteş-i sûzân-ı ‘aşk

Eyledi hâkisterüm rîg-i beyâbân-ı ‘aşk (Atayı)” (Karaköse, 1994, s. 225).

Vuslat, aşkın son durağıdır. Ama âşık daha çok ayrılığın acısını anlatmaktadır. Hicranı anlatan şiirler vuslatı anlatanlardan daha çoktur.

İskender Pala Kitab-ı Aşk adlı eserinde Rabia Hatun’un şu söylemine yer ver-miştir:

“Payın sadası gelse de hiç gelmesen

Men dinlesem kıyamate dek, vuslat istemen Bulsam izinle semtini, ol semte er-mesem

Aşsam zamanı hasretin encamı gelmeden(Rabia Hatun)” (Pala, 2005, s. 23).

Bu eserinde İskender Pala aşkın tanımını yaparken, aşkın görmekle hoş olduğu-nu, sohbet etmekle zenginleştirdiğini, fakat temasla zarar gördüğünü ifade etmektedir. Onun düşüncelerinde aşkla ilgili anlattığı ifadelerle göre, âşığın yanında sadece kendisi-nin değil, sevgilisinin de utanç kıyafetini çıkarmak konusunda iblisin kötü yola düşür-mesine aracı olmamak gerektiği çünkü bu halin aşk kavramını tüm manası ile küçülttü-ğünü, değersizleştirdiğini ve çaresiz bıraktığını anlatmaktadır. Pala’ya göre “İki sevgili, utanç (hayâ) kıyafetiyle bir hayat süresince bir arada sevgili olabilirler fakat şayet zifiri bir akşamda âşığın ayasının kırılığını görmüş olacak şekilde vücutsal manada vuslata erişirse, aşk erimeye yüz tutar”(Pala, 2005, s. 23).

Türk yazarlarından Özköse’nin Mevlana’da aşk, vuslat (kavuşma), ayrılık konu-sundaki çalışmaları anılmaya değer. Öncelikle Mevlana hakkında sonra da aşk, ayrılık

üzerinde açıklamalarda bulunmuştur. Özköse'nin Mevlana konusundaki görüşleri aşağıdaki açıklamada verilmiştir:

Mevlana aşkı amaçlamıştır. Hak'tan uzak olmanın acısını hisseden bir sufidir. Vücut ve nesne gibi her çeşit araçtan bağımsız olmaya çabalamaktadır. Çünkü o, tinin ancak Yaratan'la tatmin olduğunu düşünmektedir. Ayrılışın üzüntüsüne katlanamayan sevgiliyi ney aracılığı ile rahatlatmaktadır. Erişmek ümidiyle hayatını devam ettiren Sufi Yaratan'da ölümlü olmak için çabalar. Vuslata erişmenin yöntemi zihin değildir sadece aşktır. Diğer taraftan insanın şahsiyetinden vazgeçmesi şarttır. Bu şekilde insan ölümü tatmadan Allah'a kavuşmuş olacaktır. (Özköse, 2005, s. 249).

Mevlana Mesnevi'sinde sevgililerin ölümünün türleri vardır. Hakk'a gidilen yolda kişileri doğru yola sevk etmek için âşık olan kişi, olabilse bin tane canının, tümünü hemen adamak ister. Güzel âşık kendi kanını akıtacak olsa, hakiki sevgili onun uğruna kendi hayatını sevinç ve büyük bir hazla ortaya koyar. Sevgilinin ölümü esasen hayatta olmasıdır, sonsuzluğa erişmeyen, ebediliği yaşamayan sevgili araçlarda kalmıştır, boşuna Hallac-ı Mansur ölmek istememiştir. O ölmek istedi çünkü ölümden onun için yaşam olduğunu biliyordu ve haykırdı "Beni öldürün" (akt. Özköse, 2005, s. 248).

Hakiki sevgili, Hallac-ı Mansur'un ölümünü örnek alarak idam sehpasında yok olmayı öğütler. Mevlâna'ya göre ölüm aşığa kavuşmak (şeb-i arûs), elest bezmine geri gelmektir ve yadelden kopmaktır. (Özköse, 2005, s. 248).

Mansûr inancı, uğruna her şeye göğüs germe ve ölmenin sembolü olarak bilinir. Şiirlerde ber-dar edilmiş olarak anılır. Sevgilinin saçları darağacına benzetilince, Mansûr da aşk şehidi olup bu dar'a asılır. (Pala, 2004, s. 186).

Özköse (2005), Mevlânâ Düşüncesinde Firkat ve Vuslat' ta, Mevlana: Ateşe benzer şekilde saplanan, kavurup, dağlayan, tutuşturan ayrılmayı, afete değin anlatsa, ayrı olmanın ürküntüsünü, korkusunu, yeğinliğini ve sertliğini, yüz tane binin içinde tek bir tanesinde ifade edebileceğini söylemiştir. Sevgilinin çehresine vakıf olan bir insanın, sevgiliden ayrıldığındaki çok büyük olan ızdırabıyla ne şekilde baş edeceğini sorgulamıştır. Bu durumda sevgilinin dokunaklı, yakan etkisini ifade etmeye çalışmamak gerektiğini vurgulamıştır. Allahım diyerek bu ayrı kalmaktan onu kurtarması için yakarmada bulunmasını öğütlemiştir. Evrende neyle mutlu oluyor, yüzümüz gülüyor, şenleniyor ve zevkleniyorsak, o yüzümüzü güldüren ve bizi zevklendiren şeyden ayrı kalıp ona veda ettiğimizde ne hale gelebileceğimizi, ne duruma düşebileceğimizi muhakeme etmemiz gerektiği çıkarımında bulunmamızı söylemiştir. İnsanın, mutlu olduğu, zevk duyduğu, şenlendiği durumlara, insanlardan önce pek çok şahıs zevklenmiş ve mutlu

olmuştur, fakat nihayetinde o sevindikleri zamanki durumlarını kaybetmişlerdir. Özköse şu cümle ile ifade etmiştir bu durumu: “Senin sevindiğin şeylere, senden evvel gelen birçok kişiler sevindiler, sonunda o şey ellerinden çıktı, rüzgâr gibi geçip gitti. O şey senin elinden de çıkar, ona gönül verme; o senden kaçmadan önce sen ondan kaç” (Özköse, 2005, s. 236).

Kola (2016) “Aşka Dair Bazı Tasavvurlar” konulu yüksek lisans tezinde, aşkın durumunu şu şekilde anlatmaktadır: Aşk narının sevgiliyi kavurduğu küle döndürdüğünü, külünün de aşk beyabanında kumların içine dağıldığını anlatmaktadır. Sevgili aşk beslediği kişinin sevgisiyle fazlaca tutuşmuştur, vücudu aşk ateşiyle kavrulup kül olduğu için gövdesinden kalan küller de aşk külleridir. O aşk külleri de aşkın sınırsız, hudutsuz çölü olan aşk çölüne dökülmüştür ve kumun içinde dağılmıştır.(Kola, 2016, s. 69).

Ahmet Arif Leyla’sına yazdığı şiirinde sevdiğinin hasretinden prangalar eskittiğini anlatmaktadır.

“ard-arda kaç zemheri, kurt uyur, kuş uyur, zindan uyurdu. dışarda gürül-gürül akan bir dünya... bir ben uyumadım, kaç leydim bahar, hasretinden prangalar eskittim. saçlarına kan gülleri takayım, bir o yana, bir bu yana...”(Arif, 2019, s. 86).

Âşıkların birbirlerine kavuşma isteğini zorlaştıran yasaklar bu fazlaca konu edilmiş temayı -aşk- zenginleştirir. Hikâyelerde ve halk masallarındaki birbirine âşık kahramanlar birbirlerine ulaşabilmek ve birleşebilmek için uzun maceralar yaşarlar. Hiç karşılaşmadığı, yerini bilmediği güzele aşk besleyen maşuklar vardır. Âşıklarına ulaşan masal kahramanları olduğu gibi, kavuşmaları trajik bir şekilde yasaklanan sevgililerde vardır.

BÖLÜM III

3. BİNBİR GECE MASALLARI

3.1. Tarihi Süreçte Binbir Gece Masalları

Binbir Gece Masalları Doğu’da dünyaca ünlü önemli masallardandır. Asırlar boyunca ağızdan ağıza aktararak bugünlere erişmiştir. Günümüzde yer ve zamandan özgür olarak dünya edebiyat geçmişinin en mühim menşei olarak kabul görmektedir. Bu masallar yüzyıllar boyunca şiveden şiveye, diyardan diyara, kentten kente uyarlanarak Arap edebiyatından Batıya geçmiştir. İki uygarlık Binbir Gece Masallarında bir araya gelmiştir. Bu masallar aktarıldıkları her lisana, diyara ve ülkeye Doğu esansını, kültürünü, anlatı tekniğini bir arada götürmüş ve karşısına çıkan yeni kültürlerle dönüştürmüştür. Âdemoğlunun müşterek kültür hafızasının hazinelerinden biridir. Ortaçağ’da kaleme alınan bu masallar Arap edebiyatındaki en güzel yapıtlardandır ve Galland aracılığıyla Batıya tanıtılmıştır. O günden bugüne sanatın pek çok koluna esin kaynağı olmuştur. Hem anonim hem eski olması dolayısıyla bu masallar hızla yayılmıştır ve neredeyse tüm dünya lisanlarına çevirilmiştir. Resim, edebiyat, sinema, müzik gibi kollarda müessir olmuştur.

3.2. Binbir Gece Masalları Adının Kaynağı

Binbir Gece Masalları, Galland tarafından ortaya çıkarılmıştır. (Makdisi ve Nussbaum, 2008). O zamandan bu yana bu masallar hakkında birçok çalışma yapılmıştır. Elbette temel araştırma konularından biri de adının kaynağıdır.

Binbir Gece Masallarının gerçek adı Arapça “Elf leyle ve leyle” dir. Birçok masalı içinde barındıran bu külliyyat, tek çerçeve masal içerisinde birçok tali masal bulundurur. Bu masal külliyyatının menşei, yazarı ve ne vakit yazıldığı çok eskilerden beri bilinmemektedir, hatta bu durumla pek çok âlim uğraşmıştır, fakat kesin bir neticeye ulaşamamışlardır. Masalların bir bölümünün, “Hezâr efsane”den, Arapça’ya geçtiği kestirilmektedir. Hezar efsane farsça bir külliyyattır.

Kasımoğlu’da (2017) “Binbir Gece Masalları’nda Kahraman İzleği” adlı eserinde Binbir Gece Masalları’nın İran kaynaklı olduğunu iddia eden araştırmacıların Arap tarihçi Mesudi’nin Murucu’z Zeheb isimli eserinde bahsettiği 9. yüzyılda görülen Hezar Efsane isimli bir kitabı kaynak olarak gösterdiklerini belirtir. Kasımoğlu, Mesudi’nin

adı geçen kitabında Binbir Gece Masalları ile ilgili şu bilgileri aktarmaktadır:

Bu haberler (hikâyeler), rivayetlerini meliklere anlatan kişilerin düzenledikleri uydurma hurafelere dayanmaktadır. Haberlerin (hikâyelerin) tarzı Farsça, Hintçe ve Rumca'dan bize aktarılan ve tercüme edilen kitapların tarzı gibi, yazım tarzı ise Hezar Efsane adlı kitap gibidir. Bunun Farsça'dan Arapça'ya yorumu Elf Hurafe olup Farsça'da hurafeye efsane denilir. İnsanlar bu kitabı Binbir Gece olarak adlandırmışlardır. Bu kitap melik, veziri, vezirin kızı Şîrzâd ve onun cariyesi Dînâzâd'ın hikâyesidir.” (Ergül, 1999, s. 36-47)

Marzolph (2007) “The Arabian Nights in Transnational Perspective’de, Binbir Gece masallarının isminin menşei ile ilgili olarak “Hezar Efsane” sözcüğünün açılımı için bunun anlamının “Bin Hikâye” şeklinde idrak edildiğini, aslında Fars dilinden gelen bir kavram yerine geçen efsane, büyü bir deyiş, ya da sihirli bir sözcük olduğunu, bu nedenle efsun ile alakalı, dil bakımından sihir ve efsun kavramları ile ilgisi olduğunu ifade etmişlerdir.

Bu sebepten Fars dilindeki efsane yalnız masal ve öykü tarzında değil de bir hayli fazla olarak “sihir hikâyesi” şeklinde idrak edilmelidir. Bu nedenle Arap diline “Elf Hurafa” şeklinde tercüme edilmiştir. Hurafa düşlemsel ve tabiatüstü çeşidi şeklinde önümüze çıkmaktadır” (Marzolph, 2007, s.38).

Avrupalı araştırmacılardan J. Von Hammer-Purstaal ve M. J. de Goeje de, Binbir Gece Masalları'nın kökeninin Hezâr Efsâne olduğu görüşüne inanmaktadırlar. Söz konusu masalları Schlegel, Hindistan kökenli olarak gösterirken Sacy, öykülerin İran ve Hint unsurları taşımadığını iddia etmiştir. A. Müller'in, bir kısmının Bağdat, diğer bir kısmının Mısır kökenli olduğuna işaret ederek iki grupta değerlendirdiği masalları; J. Oestrup, Hint asıllı Hezâr Efsâne'ye atfetmiş daha sonra Bağdat ve Mısır'a gönderme yaparak üç grupta toplamıştır. D. B. Macdonald ise, masalların çerçeve hikâyesinin Doğu Hindistan'a ait olduğu söylemekle birlikte kökeninin Arap ve İran olduğunu ifade etmiştir. (Tülücü, 2012, s.133).

Oestrup göre:

Hezar Efsane isimli kitap Binbir Gece'nin menşeidir. Oradaki hikâyelerin çoğunluğu Hint kökeninden gelir. Ayrıca, Binbir Gece'nin çerçeve hikâye tarzında olması da yine Hint hikâyecilik geleneğine bağlı olduğundandır. Hezar Efsane' den gelen hikâyelerde Arap edebiyatında varyetlileşmiştir. Bağdat ve Mısır ahalisi ile nihai biçimini almıştır” (Oestrup, 1943, s. 616-620 ; Kut, 1977, s. 363).

Macdonald (1997) ise Binbir Gece masallarının kökeninin Arap ve İran olduğunu belirtir ve bununla beraber çerçeve masalı Doğu Hindistan'a ilintilemektedir. (Macdonald, 1997, s. 363).

Binbir Gece Masalları'nın kaynağına bakıldığında Hint, İran ya da Arap kökenli olduğu görülmektedir. Gerek Mesûdî'nin, Murû ez-Zehab'inde gerekse en- Nedîm'in el-Fihrist'inde İran, Rum ve Hint menşeli olup bu milletlerden Araplara geçtiği, Arapların bu masalları kendi dillerine tercüme ettiği ifadesi yer almaktadır. (Tülücü, 2012, 132-133; en-Nedîm, 2017, s. 781-782).

Binbir Gece Masalları üstüne Türkiye'de ilk bilimsel araştırmayı yapan Akkoynlu (1983) araştırmasında, bu hikâyelerin esasının, hicri 3. Yüzyılda Arap diline çevrilmiş Hezar Efsane isimli Farsça bir kitap olduğunu, bu kitaptaki hikâyelerin çoğunluğunun Hint esasından geldiğini vurgulamaktadır.

Levend, Türk Edebiyat Tarihi adlı eserinde Arap edebiyatında “Gece meclislerinde anlatılan hikâyelere ‘esmar’, hakîkatle alâkası olmayan düzmece hikâyelere ‘hurafat’... denir” (Levend, 1998, s. 199) şeklinde açıklamıştır.

Levend aynı eserinde Binbir Gece Masalları'nın esas olan Hezâr Efsâne'nin İran edebi kültürünün masalları olduğu, eserlerin zaman içerisinde değiştirildiği ve Arap kültürüne kurgulandığına dair bazı iddialar da bulunduğunu ileri sürer. Levend, Araplar'ın “Hezâr Efsâne” yerine diğer adı olan “Elfü Hurâfe” ismini tercih ettikleri, Elfü Leyle ismindeki bu yapıt sonraki süreçte Elfü leyleti ve'l Leyle şeklinde isimlendirildiğini anlatmaktadır.

Atiye Nazlı Binbir Gece Masallarının Türk Masallarına Etkisi adlı doktora tezinde bu açıklamalara karşı şu saptamada bulunmuştur.

“Binbir Gece Masallarını sadece esmar değil aynı zamanda hurafa hikâyelerinin içerisine de alabiliriz. Bu sebeple ‘Elfü Hurafe’ şekliyle isimlendirmemiz doğru olur, fakat ‘Elfü Hurafe’ adının sonraları ne şekilde ‘Elfü Leyle’ ismini aldığıının sualinin yanıtı, içeriğinde yer alan esmar çeşidindeki hikâyelere sahip olmasından dolayıdır.” (Nazlı, 2011, s. 17).

Süleyman Tülücü ise Binbir Gece Masalları ismi için: “Arap dilindeki esas adı Elf Leyle ve Leyle'dir” (Tülücü, 2004, s. 3). Masallarla ilgili bibliografyasında Binbir Gece Masalları'nın öbür adının Arap Geceleri olduğunu, dini hikâyeler, masal, koçaklama, fıkra ve öyküleri bir kitapta birleştirdiğini, önceki Hint edebiyatındada başka örneklerine de rastlandığını ‘çerçeve hikâye’ler biçiminde Arapça bir külliyyat olduğunu açıklamaktadır.

3.3. Arapça Elyazmalar ve Baskılar

Onaran (1992) “Binbir Gece Masalları” kitabında yayıncının görüşüne göre yazmalarla ilgili olarak metin şeklinde, birçok el yazması bulunduğunu ve bu yazmaların basılı nüshaları olduğunu, ama bu yazmaların uyuşmadıklarını, yazılış olgu ve genişlik açısından eksik olduklarını belirtmektedir.

Başta gelen baskılar (19. Asırdan evvel Doğu âleminde yer aldığı ölçüde, Avrupa’da da tayin edici ehemmiyette herhangi bir baskı oluşmamıştır) şunlardır:

1. Şeyh-ül Yemeni'nin Kalküta'da neşredilmiş (tamamlanmamış) iki ciltlik baskısı (1814-1818);
2. Breslau'da, ilki 1825'te, sonuncusu 1843'te yayınlanmış 12 ciltlik Habicht baskısı;
3. Kalküta'da 4 cilt olarak yayınlanan Macnaghten baskısı (1839-1842);
4. Kahire'de iki cilt olarak yayınlanan Bulak baskısı (1835);
5. Kahire'de Ezbekiyye baskıları;
6. Beyrut'ta Cizvit papazlarının neşrettiği, kısaltılmış, incelenmiş ve bölüm bölüm tekrardan düzenlenmiş, dört ciltlik baskı;
7. Dört ciltlik Bombay baskısı. (Onaran, 1992, s. 14-15) Wickens’in yazmalar ile ilgili verdiği bilgilerde:
 - a) Asya Yazmaları: Bu kümedeki yazmalara bakıldığında Binbir Gece Masalları’nın eksik olduğunu, yalnızca birinci bölümünün mevcut olduğunu,
 - b) Mısır Yazmaları: Bu yazmalarla Zotenberg ve Galland’ın yazmaları karşılaştırıldığında aralarında, belirgin değişiklikler olduğunu görüldüğünü,
 - c) Başka Milletlerdeki Yazmalar: Bu kümedeki yazmalar da Türkiye, Bagdat, Halep, Beyrut, Tunus ve Şam’da yer alan yazmalar olduğunu belirtmiştir. (Wickens, 1968, s.508).

Onaran’a göre (2018) Türkiye’de bu hikâyelerin el yazmaları haricinde birinci düzgün taşbasması 19. asırda Sultan Abdülaziz devrinde dört seri biçiminde oluşturulmuştur. Ahmet Nazif aracılığı ile çevirilmiştir. Evvelcede altı seri şeklinde neşredildiği bir kopyasının var olduğu bir araştırmacı tarafından belenmiştir. Bu tercümenin bir kopyası bizde de mevcuttur. Bu tercümenin baş kısmına eserin esas sahibinin ve eserin ismi bulunmaktadır. Eserin adının Esmail geçtiği ve Elfe Leyle ve Leyle ismini onun

verdiği ve Türkçe isminin de Binbir Gece ya da başka ismiyle İbretnüma şeklinde tercüme edildiğini, tercümanının Lamii Çelebi olduğunu belirtilmişse de bu kitabın üçüncü yaprağında esas tercümanının Ahmet Nazif olarak yazdığı yer almaktadır. Sonradan 1926-1932 seneleri arasında cüzler biçiminde bir bölümü Latin bir bölümü Arap imceleriyle akışkan bir lisanla Binbir Gece Masalları'nın Resimli Ay Yayınevince cep kitabı tarzında neşredilmiştir. Daha sonrasında da kısa anlatı şeklinde ve ya içerisinden çekilen hikâyeler şeklinde fazlaca neşriyat oluşturulmuşsa da şimdiye değin bütün bir tercümesi oluşturulamamıştır. 1950'li senelerde neşredilmiş manzum bölümleri, Rakım Çalapala'nın derlemesi sayesinde, Selami Münir Yurdatap aracılığıyla oluşturulan tercümeyle, Ak Kitabevinin 1959-1960 seneleri arasında Raif Karadağ'ın tercümesi seçme bir esedir. Onaran'a göre ülkemizde Binbir Gece Masalları'nın tüm tercümesini başarmak adına başlanılan başka gayretlerinde devamı gelmemiştir. (Onaran, 2018, s. 8).

3.4. Binbir Gece Masalları'nın Türkiye'deki Çevirileri

Binbir Gece Masalları Fransızca, Almanca, İsveççe, Boşnakça, Danimarka, Hindustani, Fin dili, Çek dili, Rusça, İspanyolca, Farsça, Urduca ve Türkçeye çevrilmiştir ayrıca makale tez ve doktora olmak üzere ilgili alanda 400 den fazla çalışmada olduğunda sabittir ve bu verilerde mevcuttur. Fakat bu çalışmada yalnızca Türkiye'de bu konudaki yapılan bazı çevirilere ve araştırmalara yer verilmektedir. Masallar aşağı yukarı tüm dünya lisanslarına tercüme edilirken ilaveler ve çıkartmalar yapılmıştır. Bugüne değin, Binbir gece masallarının Türk diline tam kabul edilebilecek bir hayli fazla tercümeleri (Ali Şerif Onaran, Selami Münir Yurdatap, Ahmed Nazîf, Raif Karadağ) aktarılmıştır. Çok defa olmak üzere, tek ya da birden çok kitap biçiminde, tercüme, selesyon, yani yerileştirilerek istenilen lisana çevirme, adaptasyon, varyasyon aracılığıyla değişik basımları ortaya koyulmuştur.

Nihai senelerde daha çok küçüklere yönelik tek ya da az sayıda öykülük neşriyatlarda da kapsamlı bir çoğalım olmuştur, bunlardan misallemek gerekirse, Ali Baba ve Kırk Haramiler, Sinbad'ın serüvenleri, Alaaddin'in Sihirli Lambası hikâyelerin bazılarıdır. (Tülücü, 2004, s.11).

Tülücü'nün çeviriler konusunda yapmış olduğu çalışmasında ileri sürdüğü isimler şunlardır:

- a) Kastamonulu Latîfî, Tezkiresi, Hevesî isimli bir ozanın Binbir Gece'yi çevirdiğini belirtir, şimdi temin edilemeyen bu kopya, Binbir gece masallarını önceki çevirilerindendir.
- b) Binbir Gece Masalları⁵⁰ (12 kitap, Resimli Ay Matbaası, İstanbul 1927- 1928; İstanbul 1930) .
- c) Selâmi Münir Yurdatap, Binbir Gece Masalları (c. I-II, İstanbul 1950-1954) .
- ç) Hüseyin Basaran, Binbir Gece Masalları (Ankara 1957).
- d) F. Namık Hansoy, Binbir Gece Masalları (İstanbul 1959).
- e) Raif Karadag, 1001 Gece Masalları⁵¹ (c. I-IV, İstanbul 1959-1961).
- f) Atilla Tokatlı, Seçme 1001 Gece Masalları, Ünlü Dogu Klasîğinden Özenle Seçilmiş Öyküler (İstanbul 1992).
- g) (Sadık Yalsızuçanlar), Binbirgece Masalları (İstanbul, 1999).
- h) Binbir Gece Masalları (c. I-II, Doruk Yay., (İstanbul, 2003).
- ı) Richard Burton, Bin Bir Gece Masalları, çev. Hasan Fehmi Nemli (Ankara 2004).
- i) Binbir Gece'nin en önceki Türkçe dilindeki çevirilerinden bir tanesi olan 'Abdî ' isimli bir tercümanın 1429-1430 yılları arasında 2. Sultan Murad'a (1421-1451) sunduğu Câmasbnâme isimli kopyadır, yapıtın yazıya aktarılmış dört adet kopyası yer almaktadır. (Tülücü, 2004, 6-50).

Tezlerden bazıları:

- 1- Akkoyunlu, Ziyat, Binbir Gece Masallarının Türk Masallarına Tesiri, Basılmamış Doktora Tezi, H. Ü., Ankara 1982, 19+815 s.
- 2- Bozkaplan, Serif Ali, Câmasb-nâme: DilÖzellikleri-Kısmî Transkripsiyon, Söz Dizini, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Malatya 1989.
- 3- Güven, Meriç, Binbir Gece Masalları Üzerinde Motif Arastırması, Metin İnceleme, Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir 1995, 478 s.
- 4- Urcan, Dilek, Minbir Gece Masalları, H. Ü. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Türk Halk Bilumi Anabilim Dalı Lisans Tezi, Ankara 1996,137 s.
- 5- Zeren, E. Dilek, Min Bir Gece (Ziya Bunyadov) , H. Ü. Türk Dili ve

Edebiyatı Bölümü Türk Halk Bilimi Anabilim Dalı Lisans Tezi, Ankara 1996, 90 s.(Tülücü, 2004, 6-50)

Makalelerden bazıları:

- 1- Acaroglu, M. Türker, “Türkçede “Binbir Gece Masalları” Kaynakçası (1851-1985), Masal Arastirmaları/Folktale Studies I, haz. Nuri Taner, ART-SAN Yayıncılık, İstanbul 1988, s. 13-24.
- 2- Akkoyunlu, Ziyat, “Binbir Gece Masalları Üzerinde Yapılan Çalışmalar”, TKA, Prof. Dr. Faruk Kadri Timurtas’ın Hâtırasına Armagan, XVII- XXI/1-2 (1979-1983) , s. 1-14.
- 3- Ates, Ahmed, “Sindbâd-nâme”, CA, X, 678-680.
- 4- “Binbir Gece Masalları”, Hayat Ansiklopedisi, Hayat Yay., İstanbul, ts., II, 596,598.
- 5- “Binbir Gece Masalları”, Meydan-Larousse, Büyük Lûgat ve Ansiklopedi, Meydan Yayınevi, İstanbul 1987, II, 383. (Tülücü, 2004, 6-50).

Atiye Nazlı’nın (2004) doktora tezinde yer verdiği Türkçe eserlerden bazıları bunlardır:

Türkçe eserlerin bazıları:

1. 1001 Gece Masalları (çev. Selâmi Münir Yurdatap) , Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1949.
2. 1001 Gece Masalları (çev. Raif Karadağ) , Ak Kitabevi, İstanbul, 1961.
3. Binbir Gece Masalları (çev. İlhan Eti) , Engin Yayıncılık, İstanbul, 1989.
4. Binbir Gece Masalları: Dördüncü Kitap, Resimli Ay Matbaası Türk Limited Şirketi, İstanbul, 1928
5. Binbir Gece Masalları (çev. Âlim Şerif Onaran) , Afa Yayıncılık, İstanbul, 1992.
6. Binbir Gece Masalları (çev. Âlim Şerif Onaran) , Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2001.
7. Binbir Gece Masalları (çev. Selami Münir Yurdatap) , Elips Kitap, İstanbul, 2007. (Tülücü, 2004, s. 6-50 ; Nazlı, 2011, s. 58-59).

3.5. Binbir Gece Masalları’nın Oluşumu Hakkındaki Yorumlar ve Yapılan Yabancı Çalışmalar

Binbir Gece Masalları Arap edebiyatının en şahane yapıtlarındandır ve bir maddada dünya halk edebiyatının müşterek ürünüdür. Kökeni İran’a dayanır ve Arap masallarıdır. Kökeniyle bin masal anlamına gelen Hezar-efsane adıyla anılan hikâyelere bağ-

lıdır. Şehrazat'ın ağzından hikâyelenen masalların geçtiği ülkeler Mısır, Irak, Hindistan, Türkiye, İran ve bir ihtimal Yunanistan'dır, bu da şunu gösterir ki, bu masallar yalnızca bir yazarın düşünceleriyle oluşmamış, her memleketin kültürel hususiyetlerine uyum sağlatılarak gelişmiştir. Galland ne zaman bu çeviriyi tamamlamış ise Avrupa o günden beri bu eseri tartışıyor denilebilir. Kaynağının sorgulanması da bu nedenle doğaldır.

Özkan'ın (2016) "Ortadoğu'dan Esen Rüzgâr: Binbir Gece Masalları" adlı makalesinde Binbir Gece Masallarının oluşum süreciyle ilgili:

Binbir Gece Masallarının Bağdat, İran, Çin, Hindistan ve Ortadoğu coğrafyasından sürüp gelen, sözlü edebi kültürünün verimi olduğunu, Binbir Gece masallarının araştırıldığı vakit, kimi hikâyelerin mitolojik esaslı olduğu, kimi hikâyelerin ise yaşanmış olan karakterlerin yaşamlarından parçalar aktararak onların etrafında (Harun Reşit ve Sultan Baybars) oluşan hadiseler belireceğini anlatmıştır. (Özkan, 2016, s. 1).

Binbir Gece Masalları'nın Batı lisanlarına ilk tercüme edildiği 1706'dan beri büyük bir hayran kitlesine mevcuttur. Doğu kültürünün çok önemli bir masal geleneği olan Binbir Gece Masallarının, fazla sayıda yazılı kaynağının değişik yerlerden toplanması, önceki versiyonları ile eşleştirilmesi, tekrar çevrilmesi ve yayınlanması süreç olarak üç yüz yılı bulmuştur.

Onaran'ın (2013, s. 7-8) kitabındaki açıklamalarına göre Binbir Gece Masalları, halk öykülerinin bir derlemesidir: Biri 9. yüzyıldan ikincisi 10. yüzyıldan iki belge, Arap düş gücünün bu edebiyat anıtının ilk örneğini İran derlemesi Hezar Efsane'nin (Bin Masal) oluşturduğunu saptamaktadır. Binbir Gece derlemesi, Şehrazat'ın düzenlediği ve öykülerinin bir kısmının kaybolup gitmiş olduğu kitaptan aktarılmıştır. Bu konuyla ilgili bazı masal araştırmacılarının, Arap geleneklerinin ve ruhunun istemlerine ve kendi düşlemlerine dayanarak değişiklikler yapmış olabileceklerini dile getirmişlerdir. Binbir Gece Masalları'yla ilgili kökeni İran olmayan diğer anlatılar, Arap kökenli olanlarla beraber masal anlatanların dağarcıklarında yer alması vurgulanmıştır. Bu nedenle Şam'dan Kahire'ye, Bağdat'tan Fas'a kadar, tüm Sünni Müslüman âlemine bu masallar yansıtılmıştır. Bu masalların çıkış noktası konusunda da:

"Bir ana yapıt, esas manasıyla bir sanat yapıtı önünde değildir. Yavaş ilerlemesi türlü müsait durumlara bağlı olan, bütün İslam folkloruna geçmiş bir yapıtla karşı karşıyayız. Çıkış noktası İran olduğu halde, bu hikâyeler, Arap dilinden Türk, Hindistan, Fars lisanlarına tercüme edilmiştir ve bütün doğu âlemine yayılım göstermiştir" (Onaran, 2013, s. 8) şeklinde açıklamalarda bulunmuşlardır.

Paris'te 1704- 1717 yıllarında yayınlanan Galland'ın çevirisi tarih bakımından ilki ve en önemlisidir.

1784- 1793 yıllarında Cenevre'de yayınlanan “Sultan Şehriyar'ın Gece Toplantıları” başlığı altında Galland'tan sonra yayınlanan çeviridir. (Onaran, 2013, s. 8- 9).

Antoine Galland aracılığı ile Binbir gece masalları Kahire ve İstanbul'daki araştırmalarla Fransa kanalıyla bütün Avrupa ülkelerine tanıştırıldı. Bu masallar bütün evrende sanata ve düşünce hayatına kapsamlı biçimde tesir etmiştir. Binbir Gece Masalları'nın hakiki kıymeti 19. asrın sonu ve 20. asrın başlangıcında bu masalları on altı seri şeklinde, Arap dilinden çeviren Dr. Joseph-Charles Mardrus'dür. Onun gayretleriyle oluşmuştur. Mardrus tercümesinde edebiyat camiasınca evvelce Galland'ın tercümesine verilen önemden çok daha fazla ilgi yarattı. Thomas Paine'de Binbir Gece Masalları'nın aktarımını yapmıştır, ondan sonra Sir Richard F. Burton, 1885-1888 yılları arasında neşrettiği eşleşmelerle varietleştirilmiş tercümesinde, Mardrus'ün izini sürmüştür. Bunun anlamı hikâyeleri ayırmadan tercüme etmesidir. Enno Littmann, 1839 senesinde Kalküta basılışını noktasında virgülüne kadar, Arap dilinden 6 seri (12 kitap) şeklinde bir tercüme yapmıştır. İspanya bile Mardrus'ün tercümesini dikkate almıştır, Blasco Vicente Ibanez dahil Binbir Gece Masalları 'nı İspanyol diline aktarmışlardır. 19. asırda Rusça içlerinde olmak aşağı yukarı yerkürenin tüm lisanlarına tercüme edilmiştir. Binbir Gece Masalları ilaveten küçük çocuklara özel, kısa hikâyeler şeklinde de neşredilmiştir. Rene Khavvam dahi Binbir Gece Masallarını tekrardan tercüme ederek dört kapsamlı seri şeklinde neşretmiştir (Onaran, 1992, s. 6-8).

Dobbie, Galland'ın çevirisinin, Avrupa açısından bir başlangıç olmadığı, öncesinde bazı ufak tefek çeviri çalışmalarının bir devamı olduğunu gözlemlemektedir. (Dobie, 2008, s. 25). “Arap Geceleri” – bu isim “Binbir Gece Masalları” için Avrupalıların koyduğu addır – dizisinin Türk coğrafyasındaki edebi zenginliğin sadece bir parçası olduğu anlamını taşımaktadır.

Galland'dan sonra “Binbir Gece Masalları” ile ilgili üzerine fazla sayıda çalışma ve tercüme ortaya çıkarılmıştır. Mack'in masalların çevirileri ile ilgili açıklaması eserin birçok araştırmacı ve yazar tarafından çevrildiği görüşündedir ve açıklamasını şu şekilde belirtmektedirler: “Sadece bir çeviri ya da benzeri bir çalışmadan bahsedilmediğinin altı çizilmelidir. Zira tıpkı bu çalışmada olduğu gibi eser birçok akademisyen tarafından değişik yönleri ile ele alınmıştır”. (Mack, 2008 s. 56)

Mack, ilavetten son dönemlerde bu eser üzerinde akademik çalışma yapanları sıralarken:

Kazue Kobayashi, Weibke Walther, Lee Haring, C. Knipp Muhsin, Jassim Ali, Aboubakar Chraï"bi, Hasan El-Shamy, Heinz Grotzfeld, Sylvette Larzul, Peter D. Molan, Wolfgang Mieder, Wen-Chin Ouyang, Eva Sallis, and Ulrich Marzolph - koca bir denizde birkaç isim" (Mack, 2008, s. 56). olduklarını ifade etmişlerdir

Sylvestre de Sacy, Binbir gece masallarındaki hem İran, hem Hint öğelerini çürütmüştür. Eserin yalnızca bir elden çıktığını düşünmektedir. (Sacy, 1839, s. 560- 566). Ayrıca kendisi Arap filolojisinin müessisi durumundadır.

William Lane – yapıtı tercüme edenlerden biri de Sacy'e katılarak yapıtın bir kişinin elinden çıktığını savunmuştur, 1475 ile 1525 yılları arasında yazıldığını düşünmüş ve ispat etmeye çalışmıştır (Lane, 1839-1941, s. 1-3) ama 50 yılda bir kişinin bunu başardığını ispatlamak oldukça zordur.

Goeje (1889) bu konuda, Muhammed Bin İshak el-Varrâk'ın Fihrist'ine dayandırdığı Hezâr Efsânesinin, Bahram'ın kızı Humay'ın teşviki ile yazıldığına dair görüşünü Tabari'deki bir yazıyla da pekiştirerek (bu yazıya göre Bahrami'nin annesi Esther, Şehrazâd ismi Humay olarak geçer) - Binbir Gece Masalları'nı Esther kitabına işaret ettiğine yönelmiştir. (Goeje, 1889, s. 15).

Goldziher, Binbir gece masallarının en önceki bölümlerinin 9. asıra değin olan Arap dili tercümesiyle popüler olmuş Hezâr Efsane (Bin Masal) isimli Hint kökünden gelen İran hikâyeleriyle bağlantılı olduğu görüşündedir. (Goldziher,1993, s. 102).

El- Mallah'ta Binbir gece masallarının Araplara ait olduğunu düşünmektedir. Binbir gece masallarının doğu âleminin düş gücünden oluştuğunu ve umumi manada önceki uygarlıkların tesirinede rastlandığını ve son biçimine kavuşup yazıya geçirilmesi ve bu günlere nakledilmesinin Arap toplumunun sayesinde olduğunu vurgulamıştır (El-Mallah, 1977. s. 128).

Ulrich Marzolph, Binbirgece masallarının doğunun batı hayal dünyasını doyurduğunu ve dahi bazı unsurların batı masallarının olmazsa olmazı olduğunu açıklamıştır. (Marzolph, 2007, s. 14).

J. Oestrup bu tartışmalardan hız alarak, hikâyeleri 3 gruba ayırmayı denemiştir.

- a. Hezâr Efsânedeki hikâyeler
- b. Bağdad'da meydana gelen hikâyeler
- c. Mısır'da ilave olunmuş hikâyeler (Oestrup, 1913, s. 2-16).

Akkoyunlu (1983) “Binbir Gece Masallarının Türk Masallarına Tesiri” adlı makalesinde, Binbir Gece Masalları’nın, Hindistan’dan İran’a, İran’dan da Araplara geçtiğini belirterek bu masalların Türkçeye çevrildiği ilk tarih olarak 1429’u gösterir. Akkoyunlu, Abdi adlı bir mütercimin II. Murat’a sunduğu “Camasbnâme” adlı eseri bu masalların Türkçeye ilk çevrilen Binbir Gece Masalları parçası olarak sunmaktadır. (s. 38).

Tülücü (2011) isimli çalışmasında külliyyatın kaynağının İran olduğunu, ancak bu tür eserlerin Sasaniler zamanında arttığını söyleyerek Binbir Gece Masalları’nın Behmen’in kızı Humânî için telif edildiğini belirtmektedir.

Ayrıca Tülücü (2004) Binbir Gece masalları üzerine seçilmiş bibliografyasında Sylvester Sacy’nin masallardaki Hint ve İran unsurlarını reddettiğinden bahsetmiştir.

Çiftçi “Edebi-tarih olarak baktığımızda özellikle Arapça açısından bunun neden olduğu açıkça görülmektedir. Zira Arapça farklı coğrafyalarda farklı seviyelerde kullanıldığından, modern öncesi öykülerin sayısının artmasına mani olmuştur ki buna en iyi örnek “Binbir Gece Masalları’dır “ (Çiftçi, 2005, s. 147) demiştir.

Şinasi Tekin “Binbir Gecenin İlk Türkçe Tercümeleleri ve bu Hikâyelerdeki Gazeller Üzerine” isimli yazısında bu hikâyelerin iki devrede incelenmesinin mümkün olduğunu söylemektedir. Dönemleri şu şekilde ayırmıştır:

1. Başlangıçtan 19. yy. çağına değin olan evre.
2. 19. yy. çağından günümüze değin olan evre (Tekin, 1993, s. 239). Bunun sebebi-nide şu şekilde açıklar:

Tekin’e göre bu iki dönem arasında hem edebiyat kaynağı hem de masalların çeviri şekli açısından, fazlaca ayrım görülmektedir. Nihai iki yüzyılın çevirilerinin bazıları Arap lisanına bazıları da evvelce batı lisanlarına aktarılmış olan çevirilere istinat etmektedir. Bu masallara kimi zaman sansür uygulanmıştır. Bu demektir ki başından sonuna değin egemen olan cinsiyetle alakalı, terbiyeye ters seviyede, müstehcen söylemler, betimlemeler ya tamamen kaldırılmış ya da tamamen tebdil edilmiştir. Tekin, 19. yüzyıldan önce Arap dilinden çevirilmiş Türk dilindeki Binbir Gece Masallarına bakıldığında ayrıntılarına değin vakıf olunabilen, açık ifadelerin korunduğunu ve saklandığını ifade etmektedir. Onlara esasında olmayanlar dahi ilave edilmiştir. İşte bu yüzden ‘Binbir Gece’ye ait olan masalları tek tek diğer isimler altında değişikliğe uğratılmış şekillerde açık seçik ifadelerden arınmış biçimlerde başka hikâyelerin içerisine karışmış olarak bulunduğunu belirtmiştir. (Tekin, 1993, s. 239-240).

Öztürk masallarla alakalı “derlemede bulunan 264 hikâyenin, bir şahsın dudaklarından dökülüyormuş görüntüsünü yaratmaktaysa da kitap hakiki olarak doğu dünyasının bir hayli fazla kesiminden başka şahıslar aracılığı ile nakledildiğini, Mısır, Arap, Mezopotamya, Hint, İran, hikâyelerinin seçme yapılarak toplanması şeklindedir” (Öztürk, 2017, s. 1) görüşünü sunmuştur.

Onaran (2018) “Binbir Gece Masalları” kitabında hikâyelerin değişmez şeklinin oluşmasında dil bilimiyle alakalı önerilere dayanarak herhangi bir menşe ve tarih tespit etmeye girişmenin aldatıcı bir teşebbüs olacağını belirtmektedir. Binbir Gece Masalları’nın müellifi olmayan bir kitap olduğunu ve üstünde çabaladıkları el yazmalarının dialektlerine kendilerinin doğdukları bölgelerin dialektlerini geçirmeye meyilli yazarlar tarafından yeniden kopyalanarak Arapçanın bütün biçimlerinin bir kavuşma noktası olarak görüldüğünü savunmaktadır. Mukayeseli Uygarlık Tarihinden geçirilen belli başlı öneriler aracılığıyla eleştiri yazarları bu hikâyeler kümesinin tarihini belirtmeyi arzulamış gözüktüklerini ifade ederek önerdikleri sonuçları şu şekilde sıralamaktadır:

Elf Leyle ve Leylenin bütün dizgelerinde (sözcüğün filolojik anlamında) yer alan nihai on üç masal büyük ekseriyetle 10. asıra aittir:

1. Giriş olarak Hükümdar Şehriyar ile kardeşi Şahzaman
2. Tacirle İfrit
3. Balıkçı ve Ecinni
4. Hamal ve Genç kızlar
5. Kesilerek Öldürülen Kadın Üç Elma ve Zenci Reyhan
6. Vezir Nureddin..
7. Terzi ile Kambur
8. Enis üç-Celis ile Ali Nur
9. Eyüb Oğlu Gamen
10. Ali İbn-i Bekkar ve Güzel Şemsünnehar
11. Kamerüzzaman
12. Abanoz At
13. Deniz Kızı Gülnar öyküleri

Şah Caliyadın hikâyesi ile Sinbad’ın hikâyesi daha önceki dönemlere aittir. Masalların çoğunluğu 10. ile 16. asırlar arasında oluşmasıdır. Eskici Maruf hikâyesi ile İkinci Karnerüzzaman masalı 16. Asırda geçmektedir”(Onaran, 2018, s. 8).

Sonuç olarak Binbir Gece Masallarının ilk kitlesel çevirisinin 18. yüzyılda yapıldığı ancak öncesinde coğrafyada dağınık halde parşömenlere basılı nüshalarının bulunduğunu bilinmektedir. Türk coğrafyasında sayısı çokça fazla hikâye ve fabl bulunmaktadır. Buna rağmen Binbir Gece Masalları, bu coğrafyada çözümlemesi henüz tamamlanmamış ve dolayısıyla diğer tüm hikâye ve fabllara gerekli enerjiyi henüz veremediği açıkça görülmektedir.

3.6. Çalışmada Ele Alınan Binbir Gece Masalları Sürümü Hakkında Bilgiler

Çalışmada Âlim Şerif Onaran tarafından 2018 yılında yayınlanan Yapı Kredi Yayınlarına ait “Binbir Gece Masalları “ ve Ekrem Demirli başkanlığında Arapça aslından çevrilmiş olan Alfa Yayınlarına ait Sümeyra Özkan çevirisi “Binbir Gece Masalları” adlı kitaplar kaynak olarak kullanılmıştır.

Binbir Gece Masalları nihai asırlarda düşünce ve edebi kültürü etkilemiştir. Şekilde, yedinci sanat, bale, gösterim, opera gibi kısacası dramatik sanat dallarında da incelenerek son yüzyıllarda fikir ve edebiyatı etkilediği gibi tiyatro gibi diğer sanatlarca da ele alınarak değerlendirilmektedir. Onaran, “Edebi eserin değerinin ölçüsü hiç kuşkusuz, yazıldığı sırada ve yazıldıktan yüzyıllar sonra gittikçe artan bir ilgiyle okuyucu bulabilmesi, başka eserlere ilham kaynağı olabilmesidir. Bu bakımdan incelendiğinde, dünya edebiyatında Binbir Gece Masalları’nın üzerine çıkacak bir esere rastlanmaz.” (Onaran, 2018, s. 23-24) demektedir.

Onaran, Binbir Gece Masalları’nı Homeros’un İlyada ve Odysseia’sından, Boccaccio’nun Decameron’undan da Shakespeare’in oyunlarından da, Goethe’nin Faust’undan ya da Hugo’nun Sefiller’inden de üstün tutar. Nedeni olarak da Binbir Gece Masalları’nın sadece yayıldığı yerlerde değil dünyanın bütün ülkelerinde hala baştacı olmayı sürdürmelerini gösterir. Binbir Gece Masalları’nın sadece edebiyat alanında değil sosyal ve politika alanlarında isim yapmış kişilere de yol gösterici olduğunu vurgulayarak eserin değerini ortaya koymaktadır.

Şerif Onaran’ın çalışmamıza kaynak olan kitabın çevirisiyle ilgili görüşlerinin ana fikri şöyledir:

Onaran (2018) kitabında “Dr. J. C. Mardrus’e ait tercümeyi Bulak neşri üzerinden hazırlamıştır, bu neşrin kusuru olmayan mükemmel ve düzgün bir baskı olduğunu söylemiş ve baskının Arap milletlerine özgü en varietli tabirle yazıya aktarıldığını paylaşmıştır. Onaran’a göre Mardrus bu literatürü yeterli bulmamış bir takım detaylara

erişebilmek maksadıyla Macnaghte, Breslau neşirlerine ve türlü el yazmalarına müracaat etmiştir. Başkaca sekiz cilt şeklinde planladığı bu tercümenin her sene üç serisinin neşredilmesini tasarlamıştır. Birinci cilt yalnızca yirmi dört geceyi kapsamaktadır. Fakat bu 24 geceyi seyreden ciltler bilhassa son olanlar bir hayli fazla geceyi içeriğinde bulundurmaktadır. Bu ayırım binbirinci geceye yönelik ilerlendikçe bir hayli fazlaca kısaltmış geceleriyle orijinal Arap dilindeki dizgede böyledir. “Stendhalın unutmak isteyip de her yıl yeni bir keyifle okumaktan kendini bir türlü alamadığı iki kitaptan biri Binbir Gece Masallarıdır, Fakat her sene tekrardan zevkle okumaktan kendini hiçbir şekilde geri alamaz”(Onaran, 2018, s.10).

3.7. Binbir Gece Masalları’nın Konusu ve Çerçeve Hikâyesi

Binbir Gece Masallarında birden çok masal yer almaktadır ve konuları farklılık göstermektedir. Çerçeve yani ana hikâye tarzında yapılanmıştır. Yapıtta iki yüzün üstünde masal olduğu düşünülmektedir. Şehrazâd bu eser içerisindeki masalların anlatıcısı olarak konumlandırılmıştır. Yapıtta yer alan masallar çeşitlidir; tragedya ve küçümseyici masallar ile şiir, güldürü, aşk masalları, dini ve tarihsel öykülerde yer alır. Yapıtta mitik ve fantastik ortam ve karakterlerin yanında sahici karakterler ve ortamda yer alır, çoğunlukla sahici ve fantastik karakter, hadise veya ortamlar bir diğeriyle harmanlanmıştır. Örnek olarak yapıttaki birçok masalda göze çarpan Abbasi Halifesi Harun Reşid’dir.

Galland’ın saptamasına göre Binbir Gece Masalları İstanbul’da çok gözdedir. Fakat bu saptamaya karşı bazı araştırmacılar bu masallara başkentte fazlaca ilgi gösterilmediğini düşünmektedirler. (Onaran, 1992, s. 6).

Binbir Gece Masallarının konusu üzerine Türk yazarlarından Şinasi Tekin “Masallar’a ilginin kısmen sınırlı kalmasının nedeni cinsel hayata ilişkin açık ve üstü örtük tasvirlerdir” demiştir. (Tekin, 1993, s. 239-255).

Necdet Sakaoğlu’nun yorumunda “Birbirine açılan yüzlerce öykünün elde kitap olmadan anlatılması güçtür” şeklindedir. (Sakaoğlu, 2013, s. 67).

Ekrem Demirli’nin ise “Binbir Gece Masalları Kadının Bilgeliğini Anlatır” Başlıklı bir röportajında Binbir Gece Masalları’nda olanağı zorlayan masalların olduğu, cinlerin, perilerin, birden zenginliğe kavuşmanın, bir maddeye dönmelerin bulunduğu ifade eder. Demirli’ye göre bu türlerin fazlaca sürrealite olduğunu, bunların haricinde içerisinde fazlaca normal yaşamdan masalların da olduğunu ve tümüne de sürrealist bir

bakış açısıyla eğilmememiz icap ettiğini vurgulamaktadır.

Tülücü, bu hikâyelerle önceki Hint edebiyatında farklı misalleriyle karşılaşılmıştır, “çerçeve hikâye”ler biçiminde ve yönteminde bir külliyyattır. Bu külliyyatın çerçevesini oluşturan temel olayın içerisine tarihsel bahanelerle farklı masallar yerleştirilmiştir” (Akkoyunlu, 1983, s. 3-9), (Tülücü, 2004, s. 3).

Onaran (2018) “Binbir Gece Masalları” kitabında masalların konusunun “Kadının Sadakatsizliği” üzerine kurulduğunu belirtmektedir. Şehriyar’a ait olan tez ile Şehrazat’ın varlığında bir antitez oluştuğunu söyler. Kitabın tamamında bu iki fikrin sentezinin yapıldığını belirten Onaran, görüşlerine göre bu tezin Şehriyar’ın olması gerekirken, bu teze karşı olarak karşıt bir tez geliştirir. Bu tez kadını bir anne, sevgili, kardeş ve kız kardeş şeklinde mevcudiyetini öven ehemmiyetli karşıt bir tezdır. Öyle bir tez ki hatta bu tez ile feminist bir sav da oluşturulabilir. Onaran kitabın tümüyle bu iki zıt fikrin birleşimini yaptığını düşünmektedir ve düşüncelerinde şu noktaya varmıştır:

“Şehrazat’ın en nihayetinde düşüncelerinin faikliği kanıtlanmıştır, fakat bu kapsamlı birleşim hikâye içerisinde hikâye biçimindeki yapıyla yoğun bir kurguya sokulmaya çabalanmıştır. Bu sebepten Binbir Gece Masallarına çerçeve hikâyenin alışılmış örneği denilebilir. Asıl hikâyeler Şehrazat’ın hayatını kurtarmak uğruna bir hikâyeci olarak çerçeve kuracak şekilde açıkgozlu derlemelerinden meydana gelir. Perili öyküleriyle, Ali Baba ve Kırk Haramiler, Alaaddin’in sihirli lambası ve Sindbad vb. iyi kalpli insanların hikâyeleri sosyal ve töresel küçük hikâyelerle aşk hikâyelerinin ve fablların eklendiği, Süleyman Şah Hazretinin, İskender’in ve diğer halifelerin zengin konusuyla temel hikâyenin hudutlarını hızlı bir şekilde silmektedir.”(Onaran, 2018, s. 22).

Demirli (2016) de Magma dergisine verdiği, üniversitede gerçekleşen “Binbir Gece Masalları kadının bilgeliğini anlatır” başlıklı bir röportajında masal içerisinde Şehrazat’ın anlatımıyla izlediği yol ile kadının -Şehrazad- zeki oluşunu savunmuştur. Binbir Gece Masalları’nın kadının zeki olması üzerine oluşturulduğunu, kadının olayları çözer bir yol bulduğunu, Şehrazat’ın masalda zekâyı ve mantığı simgelediğini, bir padişahın, bir kadın aracılığıyla eğitildiğini ve övülenin Şehrazat’ın akli olduğunu açıklamıştır. Şehrazat, zalim Şah Şehriyar’a anlattığı masallar ile onun daha adaletli ve iyi bir kişi olması için çaba harcar, bu masallar aşk, yiğitlik, aile yaşamı ve haksızlıkların önlenmesi konulu masallardır. (Demirli, 2016, s. 1).

Oktar tezinde, masallarda Şehrazat’ın Şehriyarı hüküm verirken ne denli önemli etkilemesinden bahseder ve bunu şu şekilde ifade eder: “Masal anlatıcısı görünümünde ama sanki bir vahiy aktarıcısı gibi.”(Oktar, 2016, s. 219- 220).

Onaran (2016) Binbir Gece Masalları içindeki Şah Ömerün-Neman'ın Ölümü Öyküsünde ve Birinci Genç Kızın Öyküsü masallarında Şehriyar, şahın adil bir karar alması için bir kadıya, tanığa ihtiyacı olduğunu söylemektedir. Soy sahibi suç işleyen kişiye, maddi yönden durumu olmayan kabahatli kişiden çok saygı duymadan, denk bir şekilde muamele etmesi gerektiğini belirtmektedir. Bilhassa Müslüman halk içindeki düzeni, iki kanat arasında uyum sağlayarak hareket etmesi gerektiğini belirterek şüphe, duyduğu vakit kafa yorması hala şüphe devam ediyorsa bir hüküm vermemesini anlatmaktadır. Zira adil olmanın yapması gerekenlerin başında geldiğini ve tüm bu doğrulukların ulu Allah'ın gözünde daha onaylı olduğunu Şehriyar'a aşılıyarak onun üzerinde etkili olmaya çalışmaktadır.

Bu masalda görüldüğü üzere Şehrazat, Şah Şehriyar üzerinde mühim bir şekilde tesirli olmaktadır. Aynı bu konuda olduğu gibi, anlattığı diğer masallarlarda Şehriyar'ı etkileyerek hem kendi canını, hem diğer masum kadınların canlarını kurtarmıştır ve şah ile büyük bir aşk yaşayarak ondan çocuk sahibi bile olmuştur.

Binbir Gece Masalları'nın konusu umumi anlamda kadınların sadakatsizliğini konu edinen hikâyeler biçiminde tabir edilmiştir. Fakat kadınların sadakatsizliğini değil onların canlarını kurtarmak pahasına anlatılan ve zekâsıyla muvaffakiyete varan bir kadının hadisesinin masalıdır bu. Bu genç kadın, kocasına binbir gece boyunca hikâyeler anlatarak ülkesindeki tüm kadınların canlarını kurtarmıştır.

Masalları hikâyeleyen, kadının iffetsizliğine karşı, kadını, çocuğu olan bir ana ve eş biçimiyle bölüm bölüm överek tam karşısında duran bir öneri geliştirmiştir, Şehrazat hikâyelerini nihayetlendirdiğinde Şehriyar'ı tesirlemeyi başarmıştır. Ayrıca masalları hem okuyanlar hem dinleyenler rahat bir nefes almıştır. Zira hikâyeleri anlatan Şehrazat, eşinin kendisini zenci bir köle ile aldatmasından sonra, onun boynunu vurdurarak, idam ettiren ve o günden sonra tüm kadınlara iffetsiz gözüyle bakan ve bir gece birlikte olduktan sonra, kadınların ertesi günü ölüm emrini veren, acımasız, yüreği kapkatı olan bir padişah ile evlenmiştir. Ama düzgün ve kıvrak çalışan akli ile bu işin içinden en doğru şekilde çıkmıştır. Ölümünden kurtulmuş, evlenmiş, çocukları olmuş ve bahtiyarlığı tatmıştır.

Mehmed Fuat Köprülü Türk Tarih Kurumu aracılığı ile yayınladığı Türk Edebiyatı Tarihi isimli eserinde bu konuyu en ciddi çalışan Türk bilim insanı olduğunu göstermiştir. Köprülü (1920)'nün ifadesinde:

Abbasi ülkesinin en zengin olduğu vakitin sonucu olarak harem yaşamının değiştiği, şahısların değişik hislerinin oluştuğu, Abbasi hükümdarlarının payitahtta dü-

zenledikleri toplantılarda yaptıkları âlemler, bütün devlet umumiyetinde ve bilhassa Arap ahalisi tarafından doğal görülmeye başlanıldığı, Bitişik devletlerin masal ve öykülerinin (İran ve Hindistan) bayağı fazla rağbet gösterildiği devir olduğundan bahsetmiştir. (Köprülü, 1920, s. 28).

Binbir Gece masallarını oluşturan çerçeve hikâyesi Hint ve Çin diyarlarında hüküm süren İran Şahı Şehriyar, kendisi yok iken zevcesi tarafından aldatıldığına ve aynı zamanda kardeşi Şahzaman'ın karısının iffetsizliğine vakıf olunca, günlerin her gecesi farklı bir kadınla birlikte olup evlenmeye ve ertesi günün şafak vakti karısını boğdurmaya karar vermiştir. Evlenme sırası Şehrazat'ındır.

Vezirin güzel, hoş, uslu ve zeki kızı Şehrazad, hükümdarla evlenip, ya bu uğurda yaşamını yitirmeye ya da kurtulup ülkesinin tüm kadınlarını kurtarmaya karar vermiştir. Vezir ne kadar itiraz ettiyse de Şehrazat babasını ikna etmiştir. Şehrazat evlenmeye ikna olmuştur ve gece geç saatlere kadar Şaha masal anlatmaya başlamıştır. Şah masalların sonlarını öyle merak etmiştir ki her seferinde Şehrazatın ölümünü erteletmiştir. Şehriyar en sonunda kararını gerçekleştirmemiş ve idam etmekten vazgeçmiştir. Her gece Şehrazat tarafından anlatılan bu masalların esas ilgi çekici özelliği, çerçeve tekniğinin ustaca kullanılmış olmasıdır. Temel hikâye diğer bir çerçeveye bağlandıkça esas masalın ana çizgileri unutturulur. İlk olarak bir karmaşıklık düşüncesi belirmektedir. Bu hikâyelerde merak hissi devamlı tutulmaktadır ve masalları dinleyen kişi devam eden diğer masalın bir önceki masaldan daha ilgi çekici ve etkileyici olduğu kanısına vararak masalların hepsini dinlemek istemektedir. Fakat bu karışık tekniğin içinde saklandığı düşünülen gizli bir düşüncenin varlığı, masalı dinleyene, çoğunlukla masalları karıştırma duygusu vermiştir. İşte Şehrazad'ta canını kurtarmak için bu düzmece tekniği çerçevelerle birbirlerine ilintilemiştir. İdamdan kurtulmak için en büyüleyici ve daha önceden işitilmemiş hikâyeleri anlatmaktadır.

Binbir gece masallarının evreninde kadınlar inanılmaz, hilebaz olarak gösterilmiştir. Cinselliğini ön planda tutarak çeşitli hilelere başvurmaktadırlar. Masalların konusunda ana tema olarak Şehrazad can verme-hayatta kalma noktasında görülmektedir. Masallar birbiri ile bağlantılıdır. Çünkü bir masal bittiğinde aslında hiç bitmemiş devam ediyor görüntüsünü vermektedir. Bir masaldan diğer masala atlanıldığında, kendi içinde bağımsız, fakat birbirleriyle ilintilenmektedirler, yani kahramanlar hadiseyi geciktirip zaman kazanıp oyalamaktadırlar. Bazen bir masalın baş kısmına arada diğer masallar anlatımı aracılığıyla geri dönüldüğü ve bir bağlantı olduğu saptanmaktadır. Şehrazad birbiri ile ilintili bu masalları anlatarak, bir yolla ölmekten kurtulmaktadır ve nihayetinde kendini çerçeve öyküler kanalıyla ispatlamaktadır.

3.8. Binbir Gece Masallarında Olay Örgüsü

Binbir Gece Masalları hakkında yapılan incelemelerden hareketle ortaya çıkan sonuç masal içerisinde masal anlatılmaktadır. Her masal değişik bir masalla ilintili, her karakter değişik bir karakter ile aynılaştırılabilir.

Yabancı yazarlardan Borges (1984) “The Thousand and One Nights” ta, Binbir Gece Masallarının bu özelliğiyle ilgili açıklamasında, Binbir Gece Masallarını içinden sürekli farklı topar çıkan çin toparına benzetmektedir. Hikâye içinde hikâyenin, kişide garip bir tesir ortaya çıkardığını, ebedi bir tesir olduğunu ve geçmişten bugüne değin bu yolu kullanan pek çok yazar olduğunu belirtmiştir.

Ve yine Borges (1984) Binbir gece masalları’nın çerçeve hikâye özelliği ile ilgili başka bir yorumunda: Binbir Gece masallarının nihailenmediğini ve Binbir Gecenin ebedi süresinin kendi yönünde geliştiğini söylemiştir.

Masallarda belirli bir mekân ve zaman dilimi yer almamaktadır. Binbir gece masalları da edebiyatın bir çeşidi olarak incelediğimizde bir tek masal olarak adlandıramayız, sebebi muhtevasında farklı farklı edebi çeşitlerin bulunmasındandır. Bunların ilk sırasında Arapça beyitler gelir. İçeriğinde dini motifler üzerine bilgiler verilmektedir. Ayrıca bunların içinde misal vermek gerekirse fıkra, halk masalları, halk söylenceleri ve manzumelerde vardır.

Türk yazarlardan Onaran (2004) “Binbir Gece Masalları” kitabında masallar için, Arap edebiyatında mukaddes olduğu, edebi yönünü hiç bir bilirkişinin inkâr edemeyeceğini, Kur’an-ı Kerim’den sonraki en ehemmiyetli yapıtlardan biri olarak onay gördüğünü söylemiştir.

Tülücü ise (2007) “Binbir Gece Masalları” adlı tercümesinde Binbir Gecenin Avrupa’da Kuran’dan ve Arap edebiyatının farklı bir yapıtından daha ünlü olduğunu, “Arap Geceleri” adının yalnızca hakikatin bir bölümünü belirttiğinden bahsetmektedir. (Tülücü, 2007, s. 308).

Arap Edebiyat Kültüründe Binbir Gece Masalları’dan fazlaca ehemmiyetli ve edebiyata ilişkin, yazınsal ve betimsel kıymeti yüksek yapıtlar mevcuttur. Binbir Gece Masallarının zatına özgü anlatım yöntemi vardır. Ayrıca diğer yapıtlara da esin kaynağı olmuştur ve o yapıtlar üzerindeki tesirlerine ilgi ile bakıldığında, bu saptamanın doğru bir saptama olduğu fikrine varılabilmektedir.

Oktar, (2016) “Masalların Politik İşlevi: Binbir Gece Masalları Örneği” konulu tezinde Binbir Gece Masalları’nı geçmişin mutsuzluğu ve acıları üzerine kurulu olduğu-

nu bu nedenle de trajik ve daima ölüm riski taşıdığını ileri sürer. Ama aynı zamanda onları umut verici olarak değerlendirir. Oktar Binbir Gece Masallar'ını aynı zamanda politik bulmuştur ve sebebini şu şekilde açıklamıştır:

Masallarda belalara ilişik açıkça veya örtük mesaj vermesi gerekli olduğu ve şaha söyleyecek ve onu tesirleyecekse o zaman hikâye idare etme sanatına, adil padişahlara ve adilliğin önem verilmediği vakitlerdeki belalara ve bazı bunlarla ilgili açık veya üstü örtülü iletiler aşılamalıdır. Bunu yapabilen ve bu gayeye sahip her dizge, edebi eser olsun veya bir şiir ya da felsefe ile ilgili bir metin hiç fark etmez, bu hikâyeler de siyasi-dir. Binbir Gece Masalları padişahın hem yurdu yönetmesi

hem de ihtirasına hâkim olması temasını da etkiler. Üstü örtülü iletiler ve işaretler aracılığı ile hükümdarı yönetir. Öç alma hissine engel olmak konusunda başarı sağlar. Şehrazat'ın anlatımlarındaki iletmek istediği ileti ne seviyede gizli ise tehlike o kadar küçülür. Şehrazat şunu çok iyi bilir ki asla fikir aşılacak gibi yaklaşmamalı. Onun yapması gereken şey diğer evrenleri tecrübelemiş bir kişinin zekiliği ile amacına kavuşacaktır. Bu da tüm masal anlatan kişilerin masalı okuyan kişi ile bir araya gelmeyi yarattığı yerdir. Masalı anlatan kişi eğer kendini o anlattığı masalda temel bir öge benzer şekilde tecrübeye ilave olan kişi olabilirse onaylı olur. Bu noktada Şehrazat, Şehriyar'ı onaylamıştır.” (Oktar, 2016, s.217-218).

BÖLÜM IV

4. BİNBİR GECE MASALLARINDA AŞK VE VUSLAT

4.1. Binbir Gece Masallarında Aşk

Konusu “Binbir Gece Masalları’nda Aşk ve Vuslat” olan çalışmada masalların tümü ele alınmıştır. Bunlardan Aşk ile Vuslat kavramlarının geçtiği masallar tek tek okunup değerlendirilmiştir.

Gerhardt, Binbir Gece’de, konusu sevgililer arasında geçen çok sayıda çeşitli masallar bulunduğunu ve bu tür masalları, bilimsel olmasa da güncel bir terimle aşk masalları olarak adlandırmak gerektiğini belirtmektedir. Aşk masallarının çoğunun meydana geldikleri dönem bellidir diyen Gerhardt onların arasında birkaç Fars kökenli, birkaç da Arap hikâyelerinin ve masallarının bulunduğunu, onların bu eserleri, sınıflandırma yapan kişilerce sonradan ilave edildiğini söylemektedir. Bunlardan her birinin kendine has özellikleri ve aşkın nasıl olması gerektiği hakkında kendilerine ait düşünceleri olduğunu belirtmektedir. (Ergül, 2000, s. 36-37).

Binbir Gece Masalları’nda aşk, içinde romantizmi, tutkuyu ve bağlılığı barındıran ideal aşktır. Genç adam ve kadın birbirlerini gördükleri anda âşık olurlar. Onların yaşadıkları ilk görüşte aşktır. Kadın en güzel, erkek en yakışıklıdır. Fiziksel çekime kapılırlar. Bu aşkın ilk tanışma evresindeki kişiler arasındaki çekimdir. Âşıklar delicesine bir tutkuyla birbirine bağlanmaktadırlar. Tasavvuf ehline göre ise bu mecazî bir aşktır. İnsana duyulan beşeri bir aşktır. Başlangıç olarak fiziki güzellik ön plandadır. Sonra görünenden görünmeyene doğru bir hareket görülür ve manevi aşka doğru bir kayış, aşkın büyümesi, hal, hareket ve davranışlara yansıtıldığını kahraman âşıkların davranışlarında açıkça dile getirilmiştir.

Romantik aşkta beğenmenin yanı sıra kişilerin birbirlerine karşı fiziksel ve zihinsel açıdan çekici gelmesi gerekir. Atak ve Taştan’a göre bu aşkın olması için, fiziksel ve duygusal olarak kişilerin birbirine karşı ilgi duyması gerekir. Bağlanma bu aşk türünde gerekli değildir. Bu tür aşkta gelecekte birlikte olmama durumu söz konusu olabilir. (Atak ve Taştan, 2012, s. 530).

Aşk öykülerinde iki sevgili arasında yaşanan en güzel hâl ilk bakıştır. Sevgiliyi gördüğü andaki nabız atışı, kalbin titreyişi, sevgilinin yüzü görüldüğü andaki ruhu saran yangın, âşığı olmaz dertlere iter. Belki de bu yüzden aşkın acısı ölümden beterdir.

“Birinci Genç Kız Zübeyde’nin Öyküsü” masalında Zübeyde sarayı dolaşırken gördüğü delikanlının yakışıklılığı karşısında aklı başından gider. “Yanaklarının güzelliğiyle Merih, delici bakışlarıyla Utarit’tir”. (Onaran, 2018, 146).

“Hristiyan Simsarin Öyküsü” masalında genç tacir, dolunay kadar güzel genç kızı gördüğünde ruhu esir düşer. Delikanlıyı gören genç kız ise ondan uzak kaldığında derdinden öleceğini zannetmektedir. Binbir Gece Masalları’nda âşıklar, ömürleri boyunca öylesi bir güzel görmemişlerdir. Daha önce hiç yaşamadıkları bir tutkuyla âşık oldukları sevgiliye kavuşmak da hemen mümkün olmaz. Araya ayrılıklar girmektedir.

Aşk inatçı, uzun bir maceradır. Ancak bu maceranın yanında inat da gerekir. Çünkü karşımıza çıkan ilk engelde, ilk ciddi görüş ayrılığında, ilk sıkıntılarda vazgeçmek aşkın bozulmuş bir halini yansıtır. Onlara göre gerçek aşk, dünyanın ve zamanın yarattığı engelleri kalıcı biçimde, kimi zaman acı çekerek alt eden aşktır. (Badiou ve Truong, 1994, s. 33).

Konusu aşk olan masallarda ilk görüşte başlayan bu serüven âşıkların kavuşmak için verdikleri mücadeleyle devam eder. Ayrılık acısı çekerler. “Ganem Bin Eyüp ve Kız Kardeşi Fitne’nin Öyküsü” masalında genç Ganem genç kızın aşkının esiri, gözlerinin mağlubudur. Kuvvet-ül-Kulûp da delikanlının aşkının tutkunudur tüm özüyle bağlıdır ona. Ancak genç kadın halifenin gözdesidir. Kız kendini istediğince delikanlıya sunamaz. Ayrılık başlar genç sevdalılar için. Genç kadın hapslere, genç delikanlı yollara düşer. Ayrılığın acısıyla tükenir yürekleri. Onların hayatları ancak sevgilinin dudaklarının gülüşündedir. Yüzlerinin verdiği şifa olmazsa onlar için yaşamak ölüm demektir. Sevgilinin uzağında akıp giden günler, yaralı ruhları için kavuşma hayaliyle katlanılabilir ancak.

Yapılan çalışmada masallarda ilk görüşte başlayan, araya ayrılıkların girdiği, kavuşma arzusuyla, ölümün göze alındığı, bu tutkulu aşkların yanında “Aziz ve Azize” platonik masalındaki gibi tek taraflı aşklar da vardır. Amca çocukları olan genç erkek ve kadın evlenecekleri gün delikanlının bir başka genç kıza âşık olmasıyla başlar. Azize yaşadığı aşk acısı yüreğini yaksa da bekler Aziz’i. Onu beklemenin verdiği acıya, işkenceye aşkından aldığı dayanma gücüyle katlanmaktadır.

Döktüğü gözyaşları yüreğini eritir, Aziz’in bir Delile için çektiği aşk acısını gördükçe tutkuyla dolu ruhu yaralanır, bedeni tükenir. Bu masalda Azize de Aziz de âşıktır. Ama Azize’nin yaşadığı aşk, karşılıksızdır. Çünkü Aziz’in evlenecekleri akşam gördüğü Delile’ye tutulması, onun Azize’yi bir yeğen olarak gördüğünü göstermektedir. Aziz de âşıktır. O da acı çekmektedir. Ama onun aşkı Azize değildir.

Azize tek taraflı yaşadığı bu aşkın acısıyla ruhen ve bedenen tükenir. “Ölüm ihanetten daha tatlı ve yeğdir!” (Onaran, 2018, s.697) diyerek Azize son nefesini verir.

Binbir Gece Masalları’nda aşkı tek taraflı yaşayanlardan biri de “Berberin Birinci Kardeşi Bakbuk’un Öyküsü” masalındaki berberin kardeşlerinden en büyüğü olan El-Bakbuk’tur. Bakbuk’un görür görmez aklını başında alan yüreğini şehvetle tutuşturan, genç kadın ev sahibinin karısı çıkar. İşini yapamayacak hale getiren bu aşk tek taraflıdır.

“Kamerrüzzaman ile Tüm Ayların İçinde En Güzeli Olan Budur Hatun” Öyküsü ise iki kadın ve bir erkeğin aşk masalıdır. Kadınları zarar veren ve onlardan kaçılması gereken kişiler olarak görür Kamerrüzzaman. Taptaze olduğu söylenen bakireler bile, akbabaların reddettiği bir cesetten başka bir şey değildir. O bir han gibidir. Her gelene açıktır. Eğer akılları başlarındaysa, sırası gelince başkaları da orada yer tutup sonra da bırakır giderler. (Onaran, 2018, s. 890-891). Kadınlara karşı bu düşünceleri günün birinde Budur Hatun’u görene kadar devam eder.

Binbir Gece Masallarındaki anlatılan kadın kahramanlara bakıldığında kadınların iffetli, terbiyeli, eğitilmiş oldukları görülmektedir. İncelenen otuz masalın beş tanesinde kadınların kocalarına sadık olmadığı, iffetsiz davrandığı görülmektedir. “Kamer ile İşinin Ustası Halime’nin Öyküsü” masalında kocasına ihanet eden kadınlar da bulunmaktadır. Bu masalda Halime yaşlı bir kocayla evlendirilmiştir. Aralarında aşk yoktur (Onaran 2018). Kocasını aldatan kadının anlatıldığı bir diğer masal da “Büyülenmiş Genç Adam ile Balıkların Öyküsü”ndeki kadın kahramandır. Genç kadın başka bir adama olan aşkı yüzünden kocasına ihanet etmektedir.

Budur Hatun ve Kamerrüzzaman birbirlerine delice âşık olurlar. Ne yazık ki bu aşkta da ayrılıklar, acılar ve yürek sızıları vardır. Delikanlı yollara düşer sevdiğine tekrar kavuşabilmek için. Budur, Kamerrüzzaman kılığına girdiği bu ayrılık sürecinde Şah kızı Hayat-ün-Nüfus’la evlenmek zorunda kalır. Genç adam geri döndüğünde Budur Hatun da her şeyi anlatır. Kamerrüzzaman, Hayat-ün- Nüfus’la da evlenir.

Bu masalın diğerlerinden bir farkı da aynı erkeklerle evlenen kadınların birbirlerini kıskanmamalarıdır. Aşkın hem erkek hem de aynı erkeklerle evlenen kadınların arasında yaşanmasıdır. Kamerüzzaman, gerek tüm ülke halkına, gerekse mutlu ettiği iki eşine karşı adaletle davranır çünkü her biriyle iki günde bir sırayla birer gece geçirir. Sitt Budur ile Hayat-ün-Nüfus ise ikisi birlikte büyük bir uyum içinde yaşar. Gecelerini kocalarına verseler de gündüzlerini birbirine bağışlarlar. Burada bir toplum yaşayışından bir kesinti sunulur. Evli kadınların eşlerinden evli olduğu diğer eşleriyle beraber yaşamak zorunda olmasıdır. Bu bölümde ayrıca İslam inanışındaki birden çok eşliliğe vurgu ya-

pıldığı görülmektedir.

Binbir Gece Masalları içindeki incelenen masallar, aşkı için ölümü göze alan, ailesinden hatta kendinden vazgeçen âşıkların masallarıdır. Âşıklar, sevdiğine kavuşmak için kimi zaman gerçek dışı varlıklarla, kimi en üst makamdaki vezirle, kimi zaman da kendi aileleriyle savaşırlar. Bazen de aynı kıza üç kardeş âşık olur. Sevdikleri kıızı elde etmek için amansız bir mücadele ederler birbirleriyle. Çünkü aşk, sevgiliye duyulan özlem, sevgiliye yanmaktır. Âşıklar sevdiğine kavuşabilmek için dağlar, çöller ve yollar aşmışlar ve sevgilinin gözlerinde kaybolmayı, sevgilinin gönlünde erimeyi, sevgiliye kavuşmayı hiç olmayı arzulamışlardır. (Efe, 2012, s.1).

“Sultan Nurunnehar ile Güzel Ecinniye Öyküsü”nde Ali, Hasan ve en küçükleri olan Hüseyin aylar kadar güzel üç erkek birlikte yetiştikleri amcalarının kızı Sultan Nurunnehar’a âşıktır. Nurunnehar'ın amcası olan sultan, her zaman, içinden, kız ergenlik yaşına ulaşınca, komşuları olan hükümdarlardan birinin oğluyla onu evlendirmeyi düşünmektedir. Ama ergenlik yaşına ulaşp da yüzünü örtünce, oğulları olan üç şehzadenin, aynı eşitlikte birer aşkla kıızı sevdiklerini ve yüreklerinde onu fethedip sahip olma arzusunun yanıp tutuştuğunu anlamıştır. Bu, onun yüreğinin bulanmasına ve şaşkınlığa düşmesine neden olur. Ne yapması gerektiğini, bu işin içinden nasıl çıkarsa kimseye zarar gelmeyeceğini, oğullarının hiçbirinin acı çekmesine sebep olmadan bunun çözümü'nün ne olduğunu uzun uzadıya düşünür. Sonunda çözümü bulur.

Her biri ayrı bir ülkeye gidecek oralardan en bulunmaz ve en olağanüstü bulduğu birer şey getirecek. Amca kızları sultanı, en şaşırtıcı harika eşyayı bulup getirene verecektir. “Ben, amcanızın kızı olan sultanı, en şaşırtıcı harika eşyayı bulup getirene vereceğim! Size açıkladığım bu tasarımı kabul ediyorsanız, yolculuğunuz ve seçtiğiniz şeyi almak için gerekli olan parayı size sağlayacağım!”

Aşk zoru sever. Aşk olmazı ister. Vuslat ne kadar imkânsızsa aşk o kadar cezbeder aşığı. Kardeşler bu imkânsız başarmak için çıkarlar yola. Onlara güç veren, en olmazı olur ettiren sevdiğine kavuşmak hayalidir. Bu konuda Pala, sevginin büyüklüğünü, sevenin gayretinde görür. Ona göre aşkın büyüklüğü aşğın verdiği mücadelenin büyüklüğüyle ölçülür. Amaç, sevgiliyi sevgide tek tutmak, onu tek başına istemektir. Üçüncü kişilerden sevgiliye yönelik gelecek bir kötülük, zarar veya saygısızlık sevenin canını vermesi ile ödenirse, işte o zaman aşka ait gerçek bir çabadan söz edilebilmektedir. (Pala, 2005 s. 69).

4.1.1. Binbir Gece Masallarında Âşık

Çalışmada incelenen Binbir Gece Masallarının içindeki konusu aşk olan masalların erkek ve kadın kahramanların eğitimleri, sosyal statüleri, aileleri ve güzellikleri ele alınmaktadır.

Söz konusu masallarda kadın kahramanların ailelerinin yaşadıkları dönemde ve çevrede üst mevkilerdeki aileler olduğu görülmektedir. Çoğu kadın kahraman şah, kral, vezir, halife ya da emir kızlarıdır. Çerçeve hikâyedeki Şehrazad, Şah Şehriyar'ın vezirinin kızıdır. İkinci Kalenderin Öyküsü masalında İfrit tarafından kaçırılan genç kız Abanoz Adası'nın hakîmi Şah Aknamus'un kızıdır (Onaran, 2018, s.103). Hristiyan Simsarı'nın Öyküsü'nde genç kızın babası ünlü bir emirdir. Babası ölünce tüm servetini kızına bırakır (Onaran, 2018, s. 246). Kamerü'z Zaman ile Prenses Bedrü'l-Büdur Öyküsü masalında Büdur Hatun, Çin'deki El-Buhur ve El- Kusur'da saltanat süren Büyük Gayyur ülkesinin hükümdarının tek kızıdır (Onaran, 2018, s. 887). Goncagül ve Dünya Tatlısı masalında Goncagül Vezir İbrahim'in kızıdır. (Onaran, 2018, s.1441). Genç Nur ile Yiğit Frenk Kızının Öyküsü masalında genç kız, Konstantiniye'de hüküm süren Frenk Kralının tek kızıdır (Onaran, 2018, s. 2063). Abanoz Atın Sihirli Öyküsü masalında Sultan Şems-ün Nehar Sana ülkesinin hükümdarının kızıdır (Onaran, 2018, s. 1479). Şehzade Yasemin masalında Badem Sultan Şah Ekber'in kızıdır.

Şah, vezir, hükümdar kızlarının yanında sıradan kadınlar ve cariyeler de masalların kadın kahramanları arasında olduğu tespit edilmektedir. Hamal İle Genç Kızlar masalında genç kadınlar anne babası ölmüş, varlık içinde birlikte yaşamaktadırlar. Çin Hükümdarının Azık Sağlayıcısının Öyküsünde genç kız Halife Harun Reşit'in değerli eşi Sitt-ül Zübeyde tarafından yetiştirilmiş, onun nedimelerinden biri olduğu görülmektedir. (Onaran, 2018, s. 266). Nimet Nama masalında ise Nama, Nimet'in babası Rebi tarafından pazardan satın alınan bir köle olduğu görülmektedir. (Onaran, 2018, s. 981). “Bilgili Canayakın masalı”nda Canayakın Ebül Hasan'ın cariyesidir (Onaran, 2018, s. 1081). “Ganem Bin Eyüb ve Kız Kardeşi Fitnenin Öyküsü”nde Kuvvet-ül Kulüp, halifenin sarayında yetişmiş cariyelerdendir (Onaran, 2018, s. 422). Ali İbni Bekkar ve Güzel Şems-ün Nehar masalında genç kız, Halife'nin gözdelelerinden. (Onaran, 2018, s. 833).

“Kamer ile İşinin Ustası Halime” masalında ise Halime yaşlı bir kocayla evlenmiş sıradan bir kadındır. (Onaran, 2018, s. 2302). Aziz ile Azize masalında ise Azize'nin amcasının yanında büyümüş, öksüz ve yetim bir genç kız olduğu görülmektedir.

(Onaran, 2018, s. 653).

Babaları en üst mevkideki genç kadınların da cariyelerin de iyi eğitilmiş oldukları, okuma yazma bildikleri görülmektedir. Dünya Hatun ile Emir Tac-ül- Mülûk Öyküsü masalında Dünya Hatun İle Emir Tac-ül Mülûk mektuplaşmaktadırlar. İki gencin bir araya gelmesi için çabalayan yaşlı kadın mektupları getirmektedir. (Onaran, 2018, s. 717).

Yaşlı kadın da "Kuşkusuz, çok güzel! Ama acaba, onu bana senin için veren genç taciri görseydin ne derdin? Aman Allah'ım! Ne güzellikti o! Herhalde Cennet'in kapıcısı Rıdvan, onun yeryüzüne inerek Tanrı'nın kullarının yüreklerini ferahlatması için, kapıları kapamayı unutmuş olacak! Ah hanımım, ı ışık saçan bu gencin senin göğsünde uyuduğunu görmeyi ne kadar isterdim(Onaran, 2018, s. 732).

Aziz ve Azize masalında Azize, platonik olarak yaşadığı aşkının acılarını hem şiirlerle hem mektupla dile getirmiştir. Öldükten sonra Aziz'e verilmesini istediği kumaşa şunları yazmıştır: Annesi de Azize'nin vasiyeti üzerine içinde bir gazel yazılı kumaş Aziz'e verir. Kumaşın kenarında şu yazmaktadır:

Üzerine oturup ezmen için yüreğimi arzunla doldurdun; gözlerimi, sen yatıp uyurken başucunda gözetlemekle görevlendirdin! Gözlerimin önünde ve yüreğim çarparak, senin aşkına yabancı düşler yaşamayı izledim; oysa benim gözlerim ve yüreğim senin arzunla eriyordu! Hemşirelerim, Allah için! Ölümünden sonra mezar taşıma şöyle yazın: "Ey Allah'ın yollarından geçen kişi, bu toprakta bir aşk kölesi yatmaktadır. (Onaran, 2018, s. 713)

Masallardaki okuma yazma bilen bu kadın kahramanların bilgileriyle de çevrelerinde örnek gösterildikleri görülmektedir. "Nimet Nama masalı"nda ise Nama, tüm Küfe kentinde güzelliği, bilgisi ve alçak gönüllüğü ile nam salmıştır. Nama tüm boş zamanlarını Kuran okumaya ve bilimleri öğrenmeye, Kûfi ve öteki harflerle yazı yazmaya, edebiyat ve şiire, telli ve vurmalı sazlar çalmaya ayırır. (Onaran, 2018, s. 984).

"Ve şarkı söyleme sanatında öylesine usta olmuş ki on beş ayrı türdeki makam üzerine şarkı söyleyebilir ve bir şarkının sözlerinin bir tek satırı verilse, bundan, saatlerce, hatta bütün gece izlenecek bollukta, uyum ve güzellikten yana hayranlık verici nitelikte söz üretebilirmiş." (Onaran, 2018, s. 984)

"Bilgili Canayakın masalı"nda Ebül Hasan'ın cariyesi olan genç kızın bilgisiyle Harun Reşit'in çağırdığı çağın en büyük bilginleri yarışamaz. Harun Reşit'in çağırdığı tüm bilimlerde yetki sahibi İbrahim bin Seyyar ve onunla birlikte tüm şairler, dilbilimciler, Kuran hafızları, yıldızbilimciler, tabipler, feylesoflar, ilahiyatçılar ile Canayakın bir

araya geldiklerinde genç kızın tüm soruları cevapladığı görülmektedir. Halife İbrahim'den harmanisini genç kıza vermesini buyurduğu görülmektedir. (Onaran, 2018, s. 1081).

Halife “Ey Canayakın, bilgi alanında uğraşmışlığın var mı? Bana ilgilendiğin bilgi alanlarının çeşitli dallarını sayabilir misin? diye sormuş. Kız da “Ey efendim, nahiv, şiir, medeni hukuk, musiki, yıldızbilim, çözümlemeli okunuş konularını inceledim. Kur'an-ı Kerim'i ezbere bilirim ve yedi ayrı makamdan okuyabilirim” ve “Kur'an'dan ve barış ve dua üzerine olası Peygamberlerin hadislerinden yana en bilginiz hanginizdir? demiş. Bunun üzerine hepsinin parmağıyla gösterdiği bir bilgin ayağa kalkmış ve “Bu kişi benim! demiş. Kız da “istediğin gibi beni sorgula! demiş. Bilgin hafız, ona “Ey genç kız, Tanrı'nın Kutsal Kitabı'nı derinliğine incelediğine göre, içerdiği surelerin, sözcüklerin ve harflerin adetini ve inancımızın temellerini biliyor olmalısın! Başlangıç olarak, bana senin Efendin kimdir, tanıdığın iman hangisidir, yönelimin nedir ve yaşam kuralın, yolundaki kılavuzun ve kardeşlerin kimlerdir?” diye sormuş. Kız “Efendim, Tanrı'dır; dua ve barış üzerine olası Muhammed Peygamberimdir; Kur'an yasam, dolaşısıyla imanımıdır; yönelimim, İbrahim tarafından yüceltilmiş Allah'ın evi Kâbe'dir; kutsal Peygamberimin yaşamında verdiği örnekler benim yaşam kuralımdır; geleneklerin toplamı anlamında Sünnet, yolumun kılavuzudur; ve tüm inanç sahipleri benim kardeşlerimdir!” diye yanıt vermiş. (Onaran, 2018, s. 1087).

Masal kahramanı genç kadınların içinde, yiğit ve savaşçı olanları da vardır. Genç Nur ile Yiğit Frenk Kızı masalında, kralın tek kızı olan Meryem, çocukluğunda en güzel eğitimi almış en değerli öğretmenlere sahip bir genç kız olduğu görülmektedir. İğne ve iğlerle nakış işlemeyi, gümüş üstüne altın tellerle işlemeyi de bilen Meryem, bu yeteneklerinin yanında aşkı için babasının ordusuyla savaşacak kadar da yiğittir. Babasının ordusuyla tek başına savaşmak isteyen Meryem Ece'nin sevdiği adamın geride durmasını istediği görülmektedir.

İşte bugün, gücümü ve yiğitliğimi göstermek ve bir araya gelmiş düşmanlarımı tek başıma ezmek istiyorum. Frenklerin savunma dayanaklarını tümüyle yıkacağım ve keskin kılıcım komutanlarının başlarını yaracak. Atımın rengi gece gibi karadır ve yiğitliğim gün gibi göz kamaştırıcıdır. Söylediklerimin yerine geldiği bugün görülecektir: Çünkü ben tüm ölümlüler için de tek atlıyım! (Onaran, 2018, s.2108)

Bunu söyleyip babasının ordusunun önüne atılır. Meryem Ece de korkunç bir çığlık kopararak atını dörtlük sürüp kılıcını savurarak on dokuz atının birden kafalarını uçarur. Sonra yeniden meydanın ortasına döner ve büyük haykırışlarla Frenklere mey-

dan okur. Onlara toplu halde ya da teker teker ulaşarak ve fir dönen kılıcıyla vurarak, her birine birer yudumda ölümü tattırıp onları bahtlarının okyanusuna gömer. Yüreği öylesine sevinç doludur ki, ona dünya, içine sığmaz. Öldürdüğünü öldürür, yaraladığını yaralar ve toprağın üstü, enine boyuna ölümlerle kaplanır. Frenklerin kralı, ellerini umutsuzluktan gökyüzüne kaldırarak, dağılmış askerlerinin ortasında, tıpkı koyun sürüsünün ortasında fırtınanın izlediği bir çobanın kaçtığı gibi, savaşçıları ve rahipleriyle birlikte kaçar.

“Deniz Gülü ile Çinli Genç Kızın Masalı”nda Zambak yüzlü adlı genç kız, savaşçı giysilerini giyip kendisi gibi savaş için donanmış genç kızlarla kendisinden çalınan gülü arayıp bulmak için yola çıktığı görülmektedir. Gezisi boyunca, her yerde soruşturup bilgi edinmesinin sağladığı olanakla sonunda kazasız belasız Şarkistan'a, Nurcihan'ın babası Şah Zeyn ül-Mülük'un ülkesine ulaşır. Yolculuğun yorgunluğunu çıkarmak için nehirde yıkandığı ve tekrar erkek giysilerine bürünerek saraya gittiği görülür. (Onaran, 2018, s. 3087).

Binbir Gece Masallarının erkek kahramanlarının aileleri de ülkenin ileri gelenlerinden olduğu görülmektedir. Babaları şah, vezir, zengin bir tacirdir. Birkaç masalda halktan birilerinin oğlu oldukları görülmektedir.

“Enisû'l Celis ile Ali Nur'un Öyküsü”nde Ali Nur, Vezir Fazleddin İbni Hakan'ın oğludur. Sarayda büyümüştür. (Onaran, 2018, s. 357). Dünya Hatun ile Tacü'l Mülûk masalında Tac-ül Müluk'un Süleyman Şah'ın oğlu olduğu görülmektedir. (Onaran, 2018). Kamerü'z Zaman ile Bedrû'l-Büdur masalında Kamerü'z Zaman Şah Şehriman'ın, Abanoz At masalında ise Kamer- ül Akmar, Şah Sabur'un oğludur. (Onaran, 2018). Sultan Nurunnehar ile Güzel Ecinniye Öyküsündeki erkek kahramanlar, şahın oğulları genç şehzadelerdir.

Kahramanlar zengin tacirlerin oğlu olduğu görülen masallarda “Ganem Bin Eyüp ve Kız Kardeşi Fitne'nin Öyküsü”nde Aşkın Dalgın Esiri diğer namıyla tanınan Ganem bin Eyüp, kendisine Eyüp denilen tacirin oğludur. (Onaran, 2018, s. 422). “Kamer ile İşinin Ustası Halime'nin Öyküsü”nde Kamer, Abdurrahman adlı çok saygın bir tacirin oğludur. “Züleyha Sultan'ın Öyküsü”nde Hasan, Şam'ın ileri gelen tacirlerinden olan Abdullah'ın oğludur. (Onaran, 2018). “Davû'l Mekan Oğlu Genç Kanmekân'ın Serüveni”nde ise Kanmekan, saraydaki mabeyincinin oğludur.

Masal kahramanlarının halktan kişilerin oğlu olan masallar arasında “Berberin Birinci Kardeşi Bakbuk” masalında Bakbuk, berberin kardeşlerinin en büyüğüdür. Terzilik yapmaktadır.

Kentin ileri gelen ailelerinin oğulları olan masal kahramanları, iyi yetişmiş, eğitilmiş gençlerdir. “Ganem Bin Eyüp ve Kız Kardeşi Fitne'nin Öyküsü” masalında Ganem, Konuşma ve sözcükleri telaffuzdan yana emsalsiz yeteneklere sahiptir (Onaran, 2018). Dav-ül-Mekân'ın Oğlu Genç Kânmekân'ın Serüveninde Kânmekân, beden eğitimi ve av; binicilik, mızrak ve kargıyla cirit oynama, okçuluk ve at yarışları bedenine esneklik kazandırdığı görülmektedir. İslam ülkelerinin en yakışıklı binicisi ve kent ve kır savaşçılarının en gözü pek yiğididir. (Onaran, 2018).

“Ali İbn-i Bekkar ve Güzel Şems-ün-Nehar'ın Öyküsü”nde Ali İbn-i Bekkar konuşmasının güzelliğiyle dikkat çekmektedir (Onaran, 2018). Bilgili Canayakın'ın Öyküsünde Bağdatlı zengin bir tacirin oğlu olan Ebül Hasan, öğrenimi, kendi kuşağının ve kendi çağının sınırlarını aştığı görülmektedir. Züleyha Sultan'ın Öyküsünde Hasan Şam'ın ileri gelen tacirlerinden olan Abdullah'ın oğludur. İlahiyat, şeriat, cebir, şiir, yıldızbilim, hüsnü hat, riyaziye ve inancımızın gelenekleri üzerinde derin bilgi sahibi hocalardan ders almıştır. Zamanın tüm bilimlerini ve de dilin bütün lehçelerini ve de Farsî, Yunanca, Tatarca, Kürtçe, Hint ve Çin dillerinde konuşabilmektedir.

Masallardaki erkek kahramanların dikkat çeken iyi eğitimlerinin yanı sıra babası öldükten sonra müsrif yaşantılarıyla mirası tüketip zor durumda kalanlar olduğu da görülmektedir. Bilgili Canayakın'ın Öyküsünde yaşlı tacir öldükten sonra Ebül Hasan bir süre yas tutar ama arkadaşlarının da etkisiyle babasının vasiyetini unuttur. Sonunda servetin ve mutluluğun bitmeyeceğini sanıp o andan başlayarak tüm heveslerini doyurmaya ve kendini her türlü zevkin kollarına atmaya ve çalgı çalınan ve rakedilen yerlere gitmektedir. Sonuçta bir gün uyanarak elinde avucunda o eski varlığından hemen hemen hiçbir şey kalmadığını anlar. (Onaran, 2018).

Sonuç olarak Binbir Gece Masalları'nın genç kadınları, iyi eğitim almış, güzellikleriyle olduğu kadar bilgileriyle de çevrelerindeki kadınlardan ayrılmışlardır. Halife, şah, vezir, kral kızları da olsa sıradan ailelerin kızları da olsa iyi yetişmiş genç kızlar olduğu görülmektedir. Nakış işleyen, ut çalan bu genç kızlar aşkları için savaşçı giysilerini giyip bir orduyla da savaşacak kadar yiğittirler.

Masallardaki delikanlılar da yüksek mevkilerdeki ailelerin iyi eğitilmiş, birkaç dil bilen, av ve at binmede ustalaşmış oldukları görülmektedir. Avcılık, binicilik, okçuluk gibi sporları yapmaktadırlar. Bunun yanında genç delikanlılar güzel konuşmalarıyla da dikkat çekmektedirler. Bazen de arkadaş çevresinin ya da aşık oldukları bir kadının etkisiyle müsrif yaşamlarından dolayı zor durumda kalmaktadırlar.

4.1.1.1. Binbir Gece Masallarında Kadın Âşıklar

Sözlü edebiyatın en önemli ürünlerinden olan masalların anlatıcısı büyük önem taşır. Masal metinlerini anlatıldıkları ortam içerisinde anlamlandırabilmek ve değerlendirebilmek için, anlatıcının hayatı, anlatıcılık yönü ile ilgili ayrıntılı bilgileri de öğrenmek gerekecektir. Anlatıcı hikâyesini anlatırken kendi duygularını, arzu ve isteklerini de belirtir. Görkem’e göre metni değerlendirirken metin ile anlatıcı ilişkisini eksiksiz olarak ortaya koymak için bunların belirlenmesi gerekir (Görkem, 1998, s.107-113).

Bu bağlamda düşünüldüğünde masalların anlatıcılarını, masalların verdiği mesajla ilişkilendirmek gerekecektir. Binbir Gece Masalları’nın anlatıcısı olan Şehrazad’ın anlatıcılığında masalları okumak gerekmektedir. Şehrazad, karısı tarafından aldatılan ve bunun intikamını her gün yattığı bir bakireyi öldüren Şehriyar’a anlatmaktadır masalları. 1001 gece anlattığı masallarla gerek Şehriyar’a gerekse dinleyiciye çeşitli mesajlar verir. Çalışmanın konusu olan aşk ve vuslata paralel olarak, çerçeve hikâyenin başkahramanı Şehrazad’ın anlatıcılığında, aşk masallarındaki âşık kadın ve âşık erkek kahramanlar incelenmektedir.

Çerçeve masaldaki genç kızın okuduğu şiirle kadınlar hakkında ilk mesaj verilir: “İnanma kadınlara

Güvenme verdikleri söze

Ferçlerine bağlıdır rızaları aldatmaları

Yalan dolandır işleri güçleri” (Demirli, 2016, s. 10-11).

Resim 2. İfrit ve Kızın Hikâyesi

Kaynak: Demirli, 2016, s.11.

Oysa Şehrazat'ın anlattığı aşk masalları aşktan söz edip hainlik yapan, Âdemi cennetten kovdurmak için şeytanı kullanan, âşık olduğu erkeği başka erkeklerle aldatan kadınlar yoktur. Binbir Gece Masalları'ndaki âşık kadın kahramanlar güzelliğiyle, davranışlarıyla mükemmeldirler. Hamal ile Genç Kızlar' masalında şöyle anlatılır bu mükemmellik:

“Yüzündeki peçeyi hafifçe kaldırmış ve peçe altından, uzun kirpikli siyah gözleri ve harika göz kapakları görünmüş. Nitelikleri mükemmel olan vücudu ince, ayakları ufacıkmış.” (Demirli, 2016, s.68).

Bir yıldız gibi parıldar bu kadınlar. Diğer kadınları gölgede bırakan birer huridir. Vezir Nureddin, Kardeşi Vezir Şemseddin ve Hasan Bedreddin'in Öyküsü'nde, Sitt-ül Hüsn, bir buluttan çıkan, ayı çevreleyen yıldızlar gibidir. Taradığı saçları, başını örten ipek bürümcük altından parlar. Omuzları, onları kaplayan gösterişli giysiler altında harika desenler çizer. (Onaran, 2018, C1, s.194-195).

Çin Hükümdarının Azık Sağlayıcısının Öyküsü'nde, peçesini kaldıran kızın güzelliği karşısında delikanlının ruhu büyük bir kargaşaya teslim olur, ona hayran kalarak gözlerini ayıramaz. Okuduğu şiirde kızın güzelliğini anlatır.

Yüzü ipeksi, bir güvercin kanadı kadar ipeksi bir peçeyle örtülü güzel, ısırap çekmektense kendisinin ölümü daha kurtarıcı olacaktır. Delikanlı kızdan merhamet ister. Çünkü genç kızın uğruna onun kanadına sığınmak için huzurundan vazgeçmiştir. (Onaran, 2018, s.268).

Binbir Gece Masalları'nın başkahramanı olan kadınların güzelliği karşısında erkekler ya bayılıp düşer ya da o anda ona şiirler okurlar. Gece renkli gözleri kapatan göz kapakları, belli belirsiz gamzenin olduğu gülen çene, kıvrımlı kalça ve bir arınıniki kadar ince bel karşısında onu tanımlayabilecek söz bulunamaz. Bunu ancak şairlerin şiirleri anlatabilir. Enisü'l-Celis ile Ali-Nur'un Öyküsü'nde İbn Hakan'a genç esireyi tarif edecek kelime bulamayan simsar, okuduğu şiirde onun ipek gibi yumuşak cildini, su gibi kıvrımlı vücudunu över. Onun bir bakışıyla, akli bulan delikanlının ruhu alt üst olur, bedeni tutuşur. (Onaran, 2018, s. 360).

Dünya Hatun ile Emir Tac-ül-Mülûk Öyküsü'nde Sitt- Dünya'yı gören Aziz, gökyüzünden ayın yere indiğini zanneder. Bu öylesine bir güzelliştir ki soluk alamaz. Onunla konuşmak için duyduğu arzuya karşın soluk bile almadan, onu çölde susuz kalmış birinin güçlkle bir gölün kenarına gelebildiği halde berrak suya dokunamamasına benzer bir şekilde yalnızca bakışlarıyla izler ve sultanın tüm gezintisi süresince yerinden kıpırdamadan orada kalır. (Onaran, 2018, s. 716-717).

Masallardaki kadın kahramanların güzelliği, bir görkem ihtiyacını karşılamaktadır. Dünyadaki en güzel kız, en yüce gönüllü kişi, en genç, en cesur vs. Sezer, herkesin kendi cinsiyetinin değerlilik oranında en yüksekte olması gerektiğini belirtmektedir. Ona göre prensesin güzel değil, en güzel olması gerekir. (Sezer, 2012, s. 15).

Ali İbn-i Bekkar ve Güzel Şems-ün-Nehar'ın Öyküsü'nde Ali İbn-i Bekkar, genç kadın bir an için yüzünü örten küçük örtüyü kaldırdığında genç kızın doğal güzellikteki yüzü parıldar. Emir bu güzel yüzü görünce büyük bir hayranlığa kapılır ve içini ta derinlerden alev alır. Ali İbn-i Bekkar, güzel Şems-ün-Nehar'ı güneşe benzeterek onun yerinin insan gözünün ölçemeyeceği yükseklikte olduğunu ve ulaşabilmek için kanat takmak gerektiğini okuduğu şiirle dile getirmektedir.(Onaran, 2018, s. 835).

Halife Harun Reşit'in saltanat sürdüğü yıllarda, Bağdat'ta güzellik o kadar değerlidir ki, bunun üzerine ülkeye ait şarkı vardır. Ebül-Hasân ve Ali İbn-i Bekkar, genç kızların utları eşliğinde, şarkılarını söyledikten sonra, kendilerinden geçerek, sevgilinin güzelliğini şiirle anlatırlar.

Sevdiceği o denli güzeldir ki, tüm kentlerin sahibi olsa da düşman yanaklarının üzerindeki güzellik damlasına dudaklarıyla sadece bir kez dokunmak için hepsini arma-

ğan etmeye hazırdır. Çünkü bu yüz kendine özgü güzelliğiyle o denli güzeldir ki ne güllerin ne de ayva tüylerinin ona yeni bir büyü katması mümkündür. (Onaran, 2018, s. 843).

Elif harfi kadar dik vücutlu ve ölçüleri birbirine uygun, ince ve narin bir beden, Binbir Gece Masalları'nın kadınlarına özgüdür. Bilgili Canayakın'ın Öyküsü'ndeki genç cariye Canayakın, gölgesini yere düşürmek isteyen güneşe âdeta meydan okuyabilmektedir. Yüzünün güzelliği ve tazeliği harikadır. Tüm çizgileri âdeta iyi düşünceleri ve hayırlı haberleri yansıtır;

Ağzı da sanki içindeki incilerden oluşmuş hazineyi saklamak için Süleyman'ın mührüyle mühürlenmiş gibidir. Dişleri birbirine eşit inci gerdanlıklar gibi, bağrındaki iki nar en büyüleyici bir aralıkla birbirlerinden ayrılmıştır. Göbek deliği bir ölçü Hindistan cevizi yağını içine alacak kadar derindir. Anıtsal kalçalarına gelince, burada endamının inceliği bitiyor ve oturduğu her koltuk ve şiltede derin izler bırakacak önemde bir irilik oluşturur (Onaran, 2018, s. 1083).

Bu güzellik şairin şiirlerinin konusudur. O güneşle ay kadar kederin renklerinden uzaktır. O görününce varlığı yürekleri oynatır, ayrılınca da yürekler yok olur. (Onaran, 2018, s. 1083).

Genç kızların güzelliği, yiğitlerin yakışıklılığı ayın dördü olarak betimlenir. (Şahin, 2016, s. 108). Binbir Gece Masalları'nda da ayın on dördü motifi çok kullanılmıştır.

Hamal ile Genç Kızların Öyküsü'nde kapıyı açan kişiye baktığında endamı güzel, zarif, yuvarlak ve belirgin göğüsleri olan genç kızı görür. Hamal, görünüşü ve davranışıyla mükemmel olan bu genç kızın alnını yeni doğan ayın ilk ışıklarına benzetir. Gözleri bir gazel, kaşları Ramazan ayının hilali, yanakları lale, ağzı Süleyman'ın mührü, yüzü yükselen bir dolunaydır." Onu gören hamal, aklını yitirmiş ve küfesini başından aşağı düşürecek gibi olmuş." (Demirli, 2016, s. 69).

Hükümdarın tek kızı, El-Sitt Budur'un güzelliğini anlatmaya kelimeler yetmez. Saçı, âşıkların ayrılış anı kadar siyahtır. Yanakları iki taç yapraklı lale şeklindedir, elmacık kemikleri altındaki cildi kızıl şaraplar rengindedir. Burnu da seçkin bir bıçağın ağzından daha keskindir. Dehnaş ifrit, Kamerrüzzaman ile Tüm Ayların İçinde En Güzeli Olan Budur Hatun'un yüzü dostların buluştuğu gün kadar beyazdır. Dolunay parladığı anda kıza bakılsa iki ay görülür. Dudakları, renkli akikten ve mercandandır. Tükürüğü üzüm suyundan da daha çok arzu duyurur. En ateşli susuzlukları giderir. Budur Hatun en has fildişinden, yuvarlak ve elin beş parmağıyla kavranacak çifte göğüsler

taşır. (Onaran, 2018, s. 897-898).

Şair Ebu-Nuvas'ın Serüveni öyküsünde Halife Harun Reşit, sarayından tek başına dışarı çıkar ve can sıkıntısını gidermek için bahçelerin bulunduğu yörede bir gezinti yapmaya gider. “Bir köşke ulaşır. Bu köşkün oluşturduğu tek salona girer. Orada perdeleri indirilmiş, sağdan soldan iki büyük meşaleyle aydınlanmış bir yatak görür. Halife yatağa doğru ilerler, perdeyi kaldırır ve gördüğü güzellik karşısında şaşırıp kalır. Bu, dolunay halindeki ay kadar güzel ve dağınık saçları tek örtüsü olan genç bir cariyedir.” (Onaran, 2018, s. 1116).

Güzel Zümrüt ile Şöhret'in Oğlu Alişar'ın Öyküsü'nde babası Şöhret'in nasihatlerinin yüceliğini tüm servetini kaybedince anlayan Alişar; tacirlerin, simsarların ve müşterilerin oluşturduğu kalabalığın ortasında gördüğü zarif, genç bir esire görür. Genç esire, güzellik âleminde fırlamıştır. Ne çok küçük ne çok büyük olan oranları hayranlık uyandırır. Güzelliğin kendisi bile, aynı zamanda hem alçak gönüllü hem de mağrur olan hatlarını belirten tülün ortaya çıkardığı görüntüsünün tutkunudur. Ay yüzüdür. Dalgalandıran eğrilir bükülür dal, boyudur. Miskin ince kokusu, nefesidir. (Onaran, 2018, s. 1205-1206).

Abanoz At'ın Sihirli Öyküsü'nde Kamer-ül-Akmar, kadife bir örtü bulunan ikinci bir kapıya rastlar. Bu kapı örtüsünü kaldırır ve önünde açılan harika bir salonda bembeyaz fildişinden yapılmış ve üzerine inciler, yakutlar, sümbül taşı ve diğer değerli taşlar kakılmış geniş bir yatak ve yerde uyuyan dört genç cariyeye görür. Bunun üzerine yavaşça yatağa yaklaşmış ve içinde kimin yatmakta olabileceğini anlamak ister. Üzerinde örtü olarak sadece saçları bulunan bir genç kızın yatmakta olduğunu görür. Kız o denli güzeldir ki sadece, doğu ufkunda beliren bir ay değil, sanki Yaratıcısının elinden çıkmış çok daha harika bir aydır. Yanakları, ikisinde de birer ben görülen, hafifçe kırmızı iki lale gibidir. (Onaran, 2018, s. 1488).

Rousseau, güzelliğin, yalnızca giyinip süslenmekle edinilebilen bir özellik, zarifliğinde çabucak edinilebilen bir sanat olmadığı görüşündedir. Ona göre kız çocuklar erken yaşlarda, hareketlerine sevimli bir şekil, sesine hoş giden bir tını verip hoş bir tavır takınabilir, davranışlarını içinde bulunduğu zamana, mekâna ve ortama göre düzenleyebilir. Rousseau, bu görüşünü, güzellik ve zarafet konularında bütün beceri dikiş iğnesi ile dikişten beklenmez diyerek savunur. (Tüfenkçi, 2017, s. 490).

Binbir Gece Masalları'nda da bu güzellere rastlanır. Goncagül ve Dünya Tatlısı hikâyesinde İbrahim adlı vezirin kızı; eğlenceli toplantıları, neşe veren, şarabı çok seven, güzel yüzleri de görmezlikten gelmeyen, en has şiirlere ve en olağandışı öykülere

de bayılan Goncagül adında bir genç kızdır. Öylesine çarpıcı bir güzelliği vardır ki tüm gözleri ve gönülleri, onu şarkıya döken zamanın şairlerinden birinin dizelerine hak verecek şekilde kendine çeker.

Türk ve Arapları büyüleyen, şeriatın, edebiyatın tüm inceliklerini bilen bu genç kıza delikanlı hayatını ve ruhunu adar.(Onaran, 2018, s. 1441-1442).

Binbir Gece Masalları'nda âşık kadın kahraman her zaman fark edilmeyi beklemez. Kendinden emin olan kadın, güzelliğinin ve aşkının bilincinde istediği erkeği elde etmek için elinden geleni yapar. Civa Ali'nin Delile ve Kızı, Delile'nin Kardeşi Balık Kızartıcısı ve Büyücü Yahudi Azarya ile Serüvenleri hikâyesinde Zeynep, Civa Ali'nin ve kendisinin talihlerinin birleşeceğini öğrendikten sonra Bağdat çarşılarını dolaşmaya çıkar.

Bakışlarını sürme çubuğuyla iyice yumuşattıktan sonra kokulu siyah rastıkla kaşlarını birleştirir. En güzel giysilerinden biriyle donandıktan sonra, sözü geçen genç adamla rastlaşmak dileğiyle evden çıkar. (Onaran, 2018, s. 1570).

Masallardaki genç kızların güzelliği büyüleyicidir. Onları gören delikanlılar öyle etkilenirler ki güzellikleri karşısında duygudan yoksun hale düşerler. Büyüledikleri genç kıza duygularını ifade etmenin tek yolu olarak şiire başvururlar. Denizgülü İle “Çinli Genç Kızın Öyküsü” masalında Şehzade Nurcihan, Zambak Yüzlü genç kıızı yatağında uyur halde bulduğunda akli başından gider.

Lal rengi örtüler üzerinde uyuyan kızın aydın yüzün şafağa benzer. Gözleri deniz üzerindeki gökler gibidir. Nergislerle güllerle donanmış bedeniyle Arabistan'da yetişen hurma ağaçları bile boy ölçüşemez. İçinde değerli taşların ısıldadığı ince telli saçları, çözülünce onların doğal kumaşıyla hiçbir ipek eşdeğerde olamaz.

Binbir Gece Masalları'nın çerçeve hikâyesinin başında vezirin bilgili, akıllı, güzel kıızı Şehrazat, hükümdar Şehriyâr'la evlenerek bu uğurda yaşamını yitirmeye yada tüm kadınları bu beladan kurtarmaya karar verdiğinde binbir gece anlattığı masalların sonunun ne olacağı merak konusuydu. Bin bir gecenin sonunda son masal bittiğinde Şehriyar, yemin ederek Şehrazat'ı sevdiğini söyler. Kendisini kazandığını belirtirken onun bir kadın olarak özelliklerini de sayar.

Şehriyar, Şehrazat'a Tanrı adına yemin ederek çocukları dünyaya gelmeden önce de onu sevdiğini söylemiştir. Çünkü Şehrazat, Tanrı'nın donattığı niteliklerle onu kazanmayı başarmıştır. Onda kötülükten uzak, sofu, temiz, tatlı, tüm düzenbazlıklardan arınmış, her bakımdan lekesiz, saf, narin, ağırbaşlı, güleç yüzlü ve bilge bir kadın bulunduğu için olanca ruhuyla Şehrazat'ı sevmiştir. (Onaran, 2018, s. 3257).

Güzelliği, zekâsı, saflığı, ağırbaşlılığı tüm beden ve ruh güzelliği ile Şehriyar'ı kazanan Şehrazat, tüm kadınları da böylelikle kurtarmıştır.

Sonuç olarak, Binbir Gece Masallarındaki aşk konusunu işleyen 30 masal içerisinden 16 masaldaki âşık kadınların güzelliğiyle kimse boy ölçüşemez. Onlar ayın on dördü kadar parlak, çarpıcı güzellikleriyle tüm gözleri ve gönülleri fetheden genç kızlardır. Onları ancak onu şarkıya döken zamanın şairlerinin dilinden anlatmak mümkün olmuştur. Bu kadınlar âşık oldukları erkeğe ihanet etmezler. Davranışları, karakterleri çevrelerindeki tüm genç kızlardan çok çok üstündür. Aşkları uğruna her şeyden vazgeçerler.

Ülken'in de ifade ettiği gibi Binbir Gece Masalları'ndaki âşık kadınlar sonsuz arzularıyla toplum hedeflerine kul olmaktan kurtulurlar. Bu kadınlar için aşk, olgunlaşmış bir tutkudur. Kabuklarından ayıklanmış bir çekirdektir. Bütün çıplaklığıyla ve saflığıyla ruhtur. (Ülken, 2010, s. 42).

Binbir Gece Masalları'nda kadınların eşlerini başka biriyle aldattıkları ilk masalarda görülmektedir. Bir Şah veya Padişah dahi olsa aldatılan erkek olarak masalarda canlandırılır. Şehriyar'dan bahsedilmeye başlayınca bundan sonraki masallara da tam tersine Şehriyar karakterinin dışında aldatılan kadınlarda mevcuttur.

4.1.1.2. Binbir Gece Masallarında Erkek Âşıklar

Binbir Gece Masalları'nın çerçeve hikâyesindeki Şehriyar, ihanete uğramış bir erkektir. Onun gururunu kurtarmak adına tüm kadınlardan intikam alma isteğiyle Binbir Gece Masal anlatımı başlamaktadır. Kendini feda ederek tüm kadınları Şehriyar'ın öfkesinden kurtarmak isteyen Şehrazad, anlattığı masalarda aşkı yüceltir. Kadını aşkın merkezine koyar. Erkek kahramanlar ise âşık oldukları kadınlar uğruna mücadele ederler. Öyle ki bazen ailelerinden, hatta canlarından vazgeçerler. Bu kahramanlar genellikle mevki sahibi ailelerin oğullarıdır. Yiğit, gözü pek, savaşçı, iyi yetiştirilmiş, edebiyattan, sanattan anlayan eğitilmiş, herkesin hayran olduğu yakışıklı kişilerdir. Çok az masalda sıradan, halk içinden bir erkek başkahramandır.

“Ali İbn-i Bekkar ve Güzel Şems-ün-Nehar'ın Öyküsü”nde Ali İbn-i Bekkar konuşmasının güzelliğiyle dikkat çekmektedir.

“Bilgili Canayakın'ın Öyküsü”nde Bağdatlı zengin bir tacirin oğlu olan Ebül Hasan, öğrenimi, kendi kuşağının ve kendi çağının sınırlarını aştığı görülmektedir. (Onaran, 2018).

“Züleyha Sultan’ın Öyküsü”nde Hasan Şam’ın ileri gelen tacirlerinden olan Abdullah’ın oğludur. İlahiyat, şariat, cebir, şiir, yıldızbilim, hüsnü hat, riyaziye ve inancımızın gelenekleri üzerinde derin bilgi sahibi hocalardan ders almıştır. Zamanın tüm bilimlerini ve de dilin bütün lehçelerini ve de Farisi, Yunanca, Tatarca, Kürtçe, Hintçe ve Çince konuşabilmektedir.

“Goncagül ve Dünya Tatlısı Öyküsü”nde Dünya Tatlısı Goncagül’ü bulmak için yollara düşmüştür. Onu bulmak için her zorluğa göğüs gerdiği görülmektedir. Rastladığı bir keşişin yardımıyla bir hasır yapar, kuru balkabaklarını hasıra bağlayarak suya atar, kendi de üstüne binerek denize açılır. Dalgalar onu adadaki saraya kadar getirir. Sarayın hadımağası onu fark eder. İsfahan’dan geldiğini öğrenince delikanlıyı sarayın içine alır. Dünya Tatlısı buranın Goncagül’ün yaşadığı saray olduğunu öğrenir. İzdırıp verici olsa da onu görmek için beklemektedir. (Onaran, 2018).

Erkek kahramanların aşkları uğruna savaşmaktan çekinmediği görülmektedir. “Abanoz At’ın Öyküsü” masalında delikanlı tek başına hükümdarın birliğiyle savaşacaktır. Yenerse delikanlının istediklerini hükümdar verecektir. Yenilirse kızından vazgeçecektir. Meydanda savaş için birlikler yerini alır. Kamer-ül-Akmar eyerin üzerine bir kez sağlamca yerleşince, bütün gözler ne olacak diye kendine yönelmiş bulunduğu sırada yükseliş düğmesini oynatır ve göğsü çıkmıştır. (Onaran, 2018).

“İkinci Kalenderin Öyküsü” masalında kör olan kalenderlerden biri şahın oğlu şahtır. Yedi çeşit kaleme alınışıyla Kuran’ı, bilim üstatlarının kitaplarını da okuyan eğitilmiş bir gençtir. Astronomi okumuş. Şiirler öğrenmiştir. Pek çok ilimde ilerleme kaydetmiştir. Almış olduğu eğitimle kendisini öyle yetiştirmiştir ki zamanın âlimleri arasında namı artarak adı farklı ülkelerde bilinir hale gelmiştir. (Demirli, 2016, s. 93).

İyi eğitilmiş, vezir oğulları olan başkahramanlar, kadınların aklını başından alacak kadar da yakışıklıdır. “Birinci Genç Kız Zübeyde’nin Öyküsü”nde Zübeyde:

Kuran okuyan sesi duyduğunda aceleyle yerinden kalkar. Onu aramaya koyulur. Genç adamla karşılaştığında onun dolunay gibi hayranlık uyandırıcı endamı karşısında büyülenir. Kristal yanakları, hurma rengindeki taze yüzü karşısında duygularını şiirle anlatır. Gece olur olmaz güzel endamıyla ortaya çıkan delikanlıya Zuhal yardım eder. Merih’ten benin kızılığı ortaya çıkar. Bu genç zekâsını Utarit’ten almıştır. Müneccim onu gördüğünde şaşkına döner, dolunay önünde yerleri öper. (Demirli, 2016, s. 137).

Binbir Gece Masalları’ndaki erkek kahramanlar öyle yakışıklıdır ki Tanrı’ya onu yarattığı için şükredilir. “Görünüşü göz kamaştırır, onun gibi bir başka erkek yoktur güzellikte. Bu delikanlıyı gören genç kızın kalbi ısınır. “ (Demirli, 2016, s. 145).

“İkinci Genç Kız Emine'nin Öyküsü” masalında Emine, yakışıklı genci görür. Delikanlı, güzellikte Tanrı'nın çabalarına yaraşır bir güzelliğe ulaşmıştır. Onu işleyen kuyumcunun övünmesi gereken bir mücevher gibidir. Güzelliğin ta kendisi olan bir mükemmeliyete sahiptir. Böyle olunca, onu her görenin çılgınca âşık olmasına hiç şaşdırmamak gerekir. Güzelliği gözleri kamaştırır, çünkü yüz çizgilerine sinmiştir bu güzellik. Genç kız onunki gibi başka bir güzellik olmadığına yemin eder. (Onaran, 2018, s. 154-155).

Masallardaki büyüleyici başkahraman erkekler sadece genç kızları değil görüldüklerinde tüm halkı etkilerler. Hamamdan çıkmış, en güzel giysilerini giymiş delikanlıyı görenler de yaratıcıya şükürlerini sunarlar.

“Vezir Nureddin, Kardeşi Vezir Şemseddin ve Hasan Bedreddin'in Öyküsü”nde vezir, Nureddin'in hamamda yıkanmasını emrettikten sonra kendi giysilerinden en güzelini giyinmesi için getirtir. Yıkanmış, giyinmiş olarak dışarı çıktığında onu görenler güzelliği karşısında büyülenirler. “Nureddin yıkanmış, yeni giysiye bürünerek hamamdan çıkmış ve tüm halkın onun güzelliğine ve yaratıcının kudretine hayran olduğu sokaklardan geçerek vezirin sarayına gider”. (Onaran, 2018, s.179).

Genç kızların ayın on dördü motifi ile anlatılan güzelliği aynı şekilde erkek kahramanların yakışıklılığını anlatmada da kullanılmaktadır.

“Vezir Nureddin, Kardeşi Vezir Şemseddin ve Hasan Bedreddin'in Öyküsü” masalında güzellikten, zarafetten ve mükemmellikten yana serpilmiş olan Hasan, ay gibidir ve onun gibi ışık saçmaktan ve güzelliğini arttırmaktan geri durmaz. “Güneş onun yanağının lalesinden ışınlarının parlaklığını ödünç alır” (Onaran, 2018, s. 183-184) dizeleleriyle anlatılır.

Aynı benzetme “Hristiyan Simsarın Öyküsü” masalında Mısırlı Kıpti genç tacir için de yapılmaktadır: “Yüzü ayın on dördü gibi parlak ve hamamdan çıkmışçasına temiz, yanakları pembe ve alnı çiçek gibi pürüzsüz, ağzının bir köşesinde duran beni siyah bir amber damlası gibidir”. Genç adamın güzelliği dizelerle dile getirilir. “Ay yüzünün yanaklarından güneşin zıyası ışıldar. Güzellikle bürülü bütün bedeninden kırların güzelliği beslenir.” (Demirli, 2016, s. 172).

“Enisû'l-Celis ile Ali-Nur'un Öyküsü”ndeki Vezir Fazleddin İbni Hakan'ın oğlu Ali Nur, hayran olunacak güzellikte, ufukta yükselen ay gibi bir erkektir. Tüm görünümüyle tıpkı şairin şu dizelerle övdüğü gibidir: “Yanaklarının gülleri kızıl hurmalar kadar nefistir. Genç kız onları koparmak ister ama ellerini uzatmak için cesaret edemez. Çünkü onun tarafından kabul görmemekten korkmaktadır”. (Onaran, 2018, s. 362).

“Kamerrüzzaman ile Tüm Ayların İçinde En Güzeli Olan Budur Hatun Öyküsü”nün erkek kahramanı Kamerrüzzaman’ın adının anlamı “Çağın Ayı” ; Kadın kahramanı Budur’un anlamı ise” Ayların içinde en güzel ay anlamında olan Bedr-ül- Budur” un kısaltılmış şeklidir. (Onaran, 2018, s. 888).

Kamerrüzzaman, yaratılan şeyler içinde en seçkini olarak anlatılmaktadır. Özellikle, delikanlı olup da güzellik tüm çiçeklerini on beş yaşının üstüne serpince, onu gören herkes büyülenmektedir. Onun mükemmelliği ancak şiirle anlatılabilmektedir. Büyüdükçe eşi bulunmaz olmuştur. Ayın hilali, tırnaklarının bir kırpıntısından oluşur. Titreyen gösterişli kalçası, ardındaki yuvarların üstündeki çukurlar. Sahip olduğu bu özellikleriyle delikanlı tüm sözcüklerin üstündedir. (Onaran, 2018, s. 889).

“Denizgülü ile Çinli Genç Kızın Öyküsü” masalında Şah Zeyn ül-Müluk’un Nurcihan adlı oğlu on dördüncü gecesindeki bir ay gibi karanlıkları dağıtan güzelliğiyle göze çarpmaktadır. “Gözleri, bakışlarının tatlı ateşiyle en bilge kişilerin bile aklını başından alırken kirpiklerinin her biri ucu kıvrık bir hançeri andırır.” (Onaran, 2018, s. 3087).

“Vezir Nureddin, Kardeşi Vezir Şemseddin ve Hasan Bedreddin’in Öyküsü”nde (Onaran, 2018, s. 3087)) Hasan’ın misk kokan siyah saçlarının kıvrımları yürekleri bir Hint sümbülü gibi karmakarışık eder. Yanakları, düzgün olmaksızın taze ve bakirelerin yanaklarını her bakımdan utandırır. Çekici gülüşleri mızrak gibi delici, tavrı aynı zamanda hem soylu hem de hoştur. Dudaklarının sol kenarı sanatla yuvarlanmış bir çille bezenmiştir. Bağrı, billur gibi olan ateşli yiğit bir yüreğin korunağıdır.

“Şehzade Yasemin ile Badem Sultan’ın Öyküsü”nün erkek kahramanı Yasemin’in yakışıklılığı karşısında zambak ve gül yok olup gitmektedir. Masalın anlatımında zambak ve gülün gitme sebebi: “servi gibi bir endamı, yeni açmış lale gibi bir çehresi, menekşeden saçları, bin karanlık gecenin numunesi misk kokulu saç bukleleri, sarı amber bir benzi, gergin bir kargıya benzer kaşları ve bir nergis gibi çekik gözleri” olmasındandır. Bu masalda erkeğin güzelliği, yakışıklılığı için ayın on dördü benzetmesi yerine dolunay motifi kullanılmıştır.

Dudakları iki fıstık, alnı dolunayın yüzünü utançtan morartacak kadar parlaktır. İnci dişlerle ve gül pembesi bir dille donanmış ağzından şeker kamışının tadını unutturacak tatlı sözler dökülür. Bu yapısıyla ve canlı ve yiğit haliyle, âşıkların gözleri için baştan çıkarıcı bir puta benzemektedir. (Onaran, 2018, s. 3242).

“Aziz ile Azize” ve “Tac-ül-Mülük Öyküsü” baş karamanlarından Tac-ül-Mülük on sekiz yaşına girdiğinde “yeni çıkan ayva tüyleri yanağının pembeliğini kadife yumu-

şaklığına dönüştürür: Siyah amber, çenesinin beyazlığında bir ben haline gelir” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu güzellik tüm akılları ve gözleri bulandıran bir yakışıklılıktır. Onun herkesten bambaşka olan bu güzelliği masalda şiirle anlatılmaktadır.

“Ilık meltemlerin taşıdığı taze bir dal gibi kokusu Beni kendimden geçirdi sarhoş etti
Ara vermeden içmiş gibi aklımı başımdan aldı Güzellik onun kulu kölesi olur
Akıllar başta kalmaz hayran olup kurbanı olur” (Demirli, 2016, s. 636).

Onun yakışıklılığı karşısında genç kadın kendinden geçer adeta sarhoş olur. Bu güzellik karşısında kadının erkeğin kulu kölesi olması, onun için kurban olması kaçınılmazdır.

Binbir Gece Masalları’nın erkek kahramanları sadece yakışıklılığıyla değil eğitimleriyle de çevresindeki tüm erkeklerden üstündür. Tüm sporlarda başarılı, yiğit delikanlılar, ülkede herkes tarafından sevilen, takdir edilen kişilerdir. Beden eğitimi, av, binicilik, mızrak ve kargıyla cirit oynama, okçuluk ve at yarışlarında en yetenekli yakışıklılar olarak tanımlanmaktadır.

“Dav-ül-Mekân'ın Oğlu Genç Kânme-kân'ın Serüveni” masalında Kanmekân bütün bu özelliklere sahip İslam ülkelerinin en yakışıklı binicisi ve kır savaşlarının en gözü pek yiğididir. “Ona bakanları sevince boğar. Anasının bacakları arasında oynamaya niyetlenen bir karaca yavrusu gibidir o. Yanakları, onu izleyen uyanık ruhlara sarhoşluğun dağıtıcılarıdır. Tükürüğünün doğal balı kadar tatlı bir kanın kırmızılığı yavaşça yanaklarından akar.” (Onaran, 2018, s.759).

“Bilgili Canayakın'ın Öyküsü” masalındaki genç Ebül Hasan, çağının en bilgili hocalarından ders alarak Kuran okumayı ve onun yüce anlamını kavramayı, güzel yazı yazmayı, şiiri, riya-ziyeyi ve özellikle ok atmayı öğrenmiştir. Böylece öğrenimi, kendi kuşağının ve kendi çağının sınırlarını aşmıştır. Bütün bu niteliklerinin yanında büyüleyici bir güzelliğe sahiptir.

Ebül Hasan’ın yaşlı babası, ölümünün yaklaştığını anladığında oğlunu yanına çağırır. Ona büyük bir servet, birçok zenginlikler ve mallar, köyler, verimli topraklar ve meyve bahçeleri bıraktığını söylemektedir. Bu servetin kendisine de çocuklarının çocuklarına da yeteceğini anlatmaktadır. Ona sadece abartıya kaçmadan bunlardan yararlanmasını ve Nimet Dağıtıcısı olan Tanrı'ya şükredip ona gerekli saygıyı göstererek yaşamasını nasihat etmektedir. (Onaran, 2018, s. 1082).

Ebül Hasan, arkadaşlarının da etkisiyle babasının nasihatlerini unutarak ve sonunda servetin ve mutluluğun bitmeyeceğini sanıp o andan başlayarak tüm heveslerini doyurmaya ve kendini her türlü zevkin kollarına atmaya başlamıştır. Her gün yer, içer

sarhoş olmuştur. Sonuçta bir gün uyanarak elinde avucunda o eski varlığından hemen hemen hiçbir şey kalmadığını görmüştür.

“Güzel Zümrüt ile Şöhret’in Oğlu Alişar’ın Öyküsü”nde ay kadar güzel Alişar çok zengin bir tacirin oğludur. Yaşı epeyce ilerlemiş olan zengin tacir Şöhret, ölümcül bir hastalığa kapılır oğlunu yanına çağırarak ona bahtının çizdiği yolun bitmesine pek bir şey kalmadığını dolayısıyla kendisine bir tavsiyede bulunmak istediğini söylemektedir. Asla kimseyle ilişki kurmamasını ve herkesle düşüp kalkmamasını oğluna önermektedir. Bu dünyayı demirci dükkânına benzeterek ocağın ateşiyle bir yerini yakmış ya da sıçrayan kıvılcımla bir ya da iki gözünü yitirmemişse onu dumanıyla boğacağını anlatır.

Tacir Şöhret "Sana bıraktığım serveti saçıp savurma! Elinin altında para bulunduğu müddetçe sayılırsın! Ve şair demiştir ki: Fakirlik zamanımda hiçbir dost tanımamıştım; şimdiyse kapımda kum gibi kaynıyorlar ve iştahımı kesiyorlar! Oh! Ne çok yırtıcı düşman kazanmıştım servetimi yaparken... Bugün servetim azalırken, daha da çok düşman kazanacağım! Sonra yaşlı adam sözünü “Tecrübeli kişilerin nasihatlerini almayı ihmal etme! Ve sana nasihat edebileceklerden bunu istemenin nafile olduğuna asla inanma” (Onaran, 2018, s. 1204) şeklinde bu dünyanın ve hayatın açıklamalarında bulunmuştur.

Babasının ölümünden sonra, Alişar, bir süre ticaret yapmayı sürdürmüştür. Babasının nasihatlerini, özellikle başkalarıyla ilişki kurmakla ilgili olanını tutmuştur. Ama arkadaşlarının etkisiyle gırtlığa kadar sefahate batmış; şaraba ve masrafa gömülmüştür. Sağlıklı düşünemediğinden babasının ona bıraktığı bütün bu serveti başkasının eline geçmemesi için onu kullanmak gerektiğini, yitip giden zamandan ve geçip giden zevkten yararlanmasının daha doğru olacağını düşünmektedir.

Hayata bir daha gelmeyeceğini düşünen Alişar, her türlü şeyi abartılı yaşamıştır. Kısa bir zaman sonra, dükkânını, evini, eşyalarını ve tüm giysilerini satacak kadar servetini tüketmiştir. Kendisine ancak üzerinde bulunan giysileri kalmıştır.

“Züleyha Sultan’ın Öyküsü” masalında ise Hasan, kentin en saygın tacirlerinden Abdullah’ın oğludur. Eğitimi için hiçbir harcamadan kaçılmaz. İlahiyat, şeriat, cebir, şiir, yıldızbilim, hüsnühat, riyaziye ve inancımızın gelenekleri üzerinde derin bilgi sahibi hocalardan ders almıştır. Bütün ülkelerin dilleri de öğretilmiştir. Böylece Farisice, Yunanca, Tatarca, Kürtçe, Hint ve Çin dillerinde konuşmayı öğrenmiştir. Hasan çevresinde örnek gösterilecek bir delikanlı olarak masalda ele alınmıştır.

Babası hastalanıp öleceğini anladığında oğlunu yanına çağırır:

Âdemoğulları içinde hiç kimsenin bahtın kendisi için ne saklamakta olduğunu bilemeyeceğini belirtir. Talih Kitabı'nın hükümlerine karşı hiçbir önlem kâr etmeyeceği için zamanın ona karşı dönüşüm göstereceği bir gün gelip yaşamının kararabileceğini anlatır. O zaman yapması gereken tek şeyin bu evin bahçesine gelerek koca ağacın ana dalına kendini asmak olduğunu, bu ağacın onu kurtaracağını vasiyet eder. (Onaran, 2018, s. 2750) sözlerle nasihatlerde bulunmuştur.

Hasan, babasının nasihatlerini unutarak zevk içinde hovardaca yaşamaya başlamıştır. Sonunda babadan kalan tüm serveti yiyip bitirmiştir. Yaptığı hatalar sonucunda sefalet düşen Hasan babasının ölmeden önce söylediği nasihatleri hatırlayarak ağaca kendini asmaya karar vermiştir. (Onaran, 2018, s. 2751). Hayatını ölümlle sonuçlandırmıştır. Burada almış olduğu eğitimin sadece bilgiden ibaret olduğunu, bilginin yanında tecrübenin önemli olduğu vurgulanmaktadır. Tecrübenin bazen bilgiden üstün olduğu görülmektedir. Hatta ne kadar soylu, zengin ve eğitilmiş olunursa olunsun insanın hata yapabileceği, önemli olan hataların farkına varılması ve onlardan ders çıkarılması gerektiği vurgulanmıştır. Bazılarının doğru yolu bulup ders çıkardıklarını, bazılarının da zayıf, güçsüz hatta başarısızlığın karşısında ölümü kurtuluş veya çare olarak gördüklerini Bilgili Canayakın'ın Öyküsünde genç Ebül Hasan, Güzel Zümrüt ile Şöhret'in Oğlu Alişar'ın Öyküsü'ndeki Alişar örneklerinden görülmektedir.

Sonuç olarak Binbir Gece Masalları'ndaki erkek kahramanlar, yaşadıkları zamanın ve çevrenin en gözde delikanlılarıdır. Yakışıklı, yiğit, eğitilmiş, aşkları için mücadele eden, sevdikleri uğruna ölümü bile göze alan erkeklerdir. Vezir, şah ya da ülkenin en zengin tacirlerinin oğlu olan delikanlılar, fiziksel olduğu kadar kişilikleriyle de çevrelerinde örnek oluşturmuşlardır. Çok azı sıradan mesleklerin insanlarıdır. İncelenen aşk masallarının birkaç tanesinde babalarının nasihatlerini dinlemedikleri için hata yapmışlardır. Bununla birlikte yaptıkları hataların hemen farkına varmış ve hayatlarına mutlu ve başarılı bir şekilde devam etmişlerdir.

4.1.2. Binbir Gece Masallarında Aşkın Tanımı

Aşk herkes kendi yaşam felsefesine göre yaşamaktadır. Tartışmasız aşk çok yoğun duyguları içinde barındırır. İnsan yaşamında en heyecanlı, en coşkulu en önemli deneyimdir. Edebiyatın, sanatın işlediği en önemli konudur. Aşk bir insana, mesleğine, veya bir eşya veya kavrama karşı duyulan sevgidir.

Binbir Gece Masalları'nda aşk serüveni en ince ayrıntılarına kadar anlatılmaktadır. Anlatılan aşk masallarının sonunda Şehriyar'da Şehrazat'a âşık olur. Masallarda kahramanlar aracılığıyla aşkın tanımları yapılmaktadır.

“Hamal ile Genç Kızlar masalı”nda evlerinde kalmak isteyen Hamal'a kızlar, bir sürü masraf yaptıklarını, bu masrafı karşılayacak parası olup olmadığını sormuşlar ve onlarla birlikte kalıp sabahlamak isterse masrafı paylaşmak zorunda olduğunu belirtmişlerdir. Ev sahibi genç kız, karşılığı parayla ödenmeyen bir aşk, terazinin dengelemesinde, gerekli karşı ağırlığı sağlayamayacağını söylemiştir.

“Kolayca anlayabilirsin ki bütün bu şeylere çok masraf yaptık. Senin bu masrafı paylaşacak malın var mı? Belli ki bizimle oturup bize eşlik etmek ve aydınlık sabah gibi olan yüzlerimizi seyretmek istiyorsun. O halde masrafı paylaşmalısın ki bizimle kalabilesin”. Evin sahibesi olan kız “Malın mülkün yoksa aşk tek başına bir arpa tanesine bile denk gelmez, bilirsin” demiştir. Kapıyı açan kız “Şayet malın yoksa çıkıp gitmelisin buradan” (Demirli, 2016, s. 72) aşk hakkındaki düşüncesini bu şekilde dile getirmektedir .

Hamalın aslında kendilerine bir zararı olmadığı, kusur işlemediği için kalmasına karar vermişlerdir, fakat aşkın onlar için maddi anlamda bir karşılığı olduğunu belirtmektedirler. Bu bölümde genç kızın aşka bakış açısı maddiyattan geçmektedir. Onu getiren kız ise kendilerine bir zararı olmadığı için kalmasını istemiştir. Hamal da onlarla kalmıştır.

Alain de Botton, ise aşkı gereksinimlerimizi görülmemiş hız ve özelliklerle yeniden belirleyici olarak görür. (Botton, 2001, s. 20). Âşık olmanın hayatı zorlaştırdığını söyleyerek aklın bunu sorguladığını belirtir. Aşka dair aklın ne söylediğini sorgular. (Botton, 2001, s. 200).

Aşkı avucunda tuttuğu sürece âşğın yüreğinin asla huzurun sevincini tatmayacağına inananlardan biri de Ganim Bin Eyûb ve Kız Kardeşi Fitne'nin Öyküsü masalının kahramanı Ganim'dir. Ganim bin Eyüp'ün burada hata yaptığını anlayıp suçluluk duyarak kendi kendini sorguladığı görülmektedir

Ganim bin Eyüp, Kuvvet-ül-Kulûp'un öyküsünü dinler. Onu hangi bağların Emir-ül Müminin'e bağladığını anlayınca ve Halife'nin gözdesi ve malı olduğunu öğrenince, Halife'nin adına duyduğu saygıdan ötürü yere çöküp kalır. Bundan sonra kıza bakamaz ve gidip bir köşeye oturarak kendine binlerce sitem yağdırır. Neredeyse nasıl bir cinayet işleyeceğinin, hatta genç kızın Sultan'a ait tenine sadece dokunmakla bile ne denli küstahlık ettiğinin pişmanlığını yaşamaya başlar. Tutkusunun ne denli mutsuz ve

bahtının ne denli acılı olduğunu düşünür. Talihe, haksız darbelerinden ve layık olmadığı felaketlere yol açtığı için sitemler ederek kendi kendini sorgular.

Ganim, “Asla aşğın aklı dokunulmamış kalamaz, güzellik bir kadın görünümünde gizlenmiş kaldıkça! Bir dostum, bana "Aşk nedir?" diye sordu. Ona, “Aşk bir tatlılıktır ki, şurubu lezzetli, hamuru acıdır” dedim.”(Onaran, 2018, s. 446) diyerek aşkı insana mutluluk kadar mutsuzluk veren bir duygu olarak tanımlar. Bu görüşe örnek olarak Binbir Gece Masallarındaki “İkinci Genç Kız Emine’nin Öyküsü”, “Aziz ile Azize masalı”, “Ali ibni Bekkar ve Güzel Şemsü’n Nehar Öyküsü” masalları örnek olarak verilebilir.

“Aziz İle Azize ve Tacü’l Mülûk Öyküsü”nde yeğeniyle evlenmek için annesi tarafından hamama gönderilen Aziz, dönüşte genç bir kıza rastlayarak ona âşık olur. Eve gelip her şeyi Azize’ye anlatır. Azize nişanlısını canını verecek kadar sever. Bu yüzden aşkını da gururunu da bir yana bırakarak Aziz’e yardım eder. Aziz her akşam eve gelip ona olan biteni anlatır. Azize canı ne kadar yanarsa yansın bunu gizler ve nişanlısına yardım etmeye devam eder. Azize, aşkın kurbanın yüreğinde yer tuttuğunda bundan kurtuluşun nasıl olabileceğine dair şiiri okur Aziz’e. (Onaran, 2018, s. 684).

Aziz’in nikâha gelmediği akşam Azize, aşkın insan iradesinin dışında olduğu görüşündedir. ” Kim derse sevdanın başı iradenle başlar. Yalan söylüyorsun de ona başı da sonu da iraden dışı olur” (Demirli, 2016, s. 646).

Aziz genç kıza olan aşkının acısından yemeden içmeden kesilir. Aziz’e göre âşık olmak büyük deliliktir. (Onaran, 2018, s. 682).

Tac-ül-Mülûk’u oyalamak için onlara hayranlık uyandıran öyküler anlatan bilge vezirin yoldaşlığında durup dinlenmeden yol alırlar. Aziz de Tac-ül-Mülûk’a üstün değerde şiirler okumuş ve aşk özlemi ve âşıklar üzerine yakılmış bin kadar dize arasında sihir dolu doğaçlamalar söylerken yaşadığı aşkın acısı hala yüreğini yakmaktadır. Sevgilisine çılgınlığını anlatmaya geldiğini söyler. (Onaran, 2018, s. 722). Genç adama göre aşk insanı hem çocuksu yapar hem de yaşam uğrunda delikanlı kılar.

Aşkın bir tür delilik olduğunu düşünenlerden biri de Kamerrû’z Zaman ile Prenses Bedrû’l Büdur Öyküsü masalındaki Büdur Hatun’dur. “Marzavan, kardeşi gibi sevdiği Büdur Hatun’un yanına girince Büdur, yüzünü kapatan peçeyi kaldırır. Yere oturur ve çarşafının altından bir usturlap, bir büyü kitabı ve bir mum çıkarır. Büdur’u sorguya çekmeden önce yıldız falına bakmak isterken, birdenbire genç kız boynuna atılır ve onu sevecenlikle öper. Çünkü onu kolayca tanır. Sonra da Marzavan’a herkes gibi onun da delirdiğine inanıp inanmadığını sorar. Okuduğu şiirle aşkı delilik olarak kabul eder ama

bu delilikten de mutludur.” (Onaran, 2018, s. 926).

Ona delidir o, gençliği yitip gitmiştir diyenlere deliliğinden mutlu olduğunu ister. Deliliğinin bir kurtuluş yolu olduğunu ve de sevgilisine yaklaşma biçimi olduğunu belirtir. Sitt Būdūr, âşıktır. Aşkını da çok yoğun yaşar. Aşkın delilik olduğunu kabulendikten sonra delikanlıya duyduğu aşkı inancı olarak dile getirir.

Delikanlıya aşkın inancı olduğunu söyler. Aşk kendisi için tüm inançlar arasında yeğlenen bir din olarak tanımlar. Onun uğrunda kadınları yüzüstü bıraktığını gören dostlarının kendisini hiç anlamadıklarından yakınır. (Onaran, 2018, s. 972). Aşk onun için tapma ve tapılma gibi önem arz etmektedir.

İskender Pala da aşkı dıştan bakıldığında bir delilik olarak tanımlar. Ama içine girildiğinde akla ihtiyaç göstermez olur. (Pala, 2005, s. 32).

Aşk deli olmakla bir tutanlara karşılık Ülken, aşkı reddedenlere, onu bir hastalık olarak nitelendirenlere karşı çıkar. Ona göre aşk bütün ruhtur. Bütün bir hayattır. Doğaya, sonsuzluğa susamaktır. O olmasa uygarlığın anlamı da kalmaz. Bilim ve sanat onun eseridir. Düşünce ve gerçek onun yapısıdır. İnsanlık onun anıtı olacaktır. (Ülken, 2010, s. 55).

Bu açıklamalar karşısında aşk konusunu işleyen Binbir Gece Masalları’nın kahramanlarının kahramanları için aşkın bir hastalık olarak yorumlandığı görülmektedir. Buna örnek olarak Nimet ile Na’mâ’nın Öyküsü gösterilebilir.

Hekim eline bir kâğıt parçası alarak bazıları kırmızı, bazıları yeşil mürekkeple birçok hesap düşer. Sonra kırmızı rakamlar ile yeşil rakamların toplamını yapar ve bunları da toplar. Genç kızın hastalığının sebebini bulur. Bu hastalığa 'Yürek yelpazelerinin titreyişi' diyorlar!" demiş. Bu sözleri duyan kadın bunun gerçek olabileceğini çünkü yüreğinin yelpazeleri öylesine bir şiddetle titremektedir ki herkes bu titremeyi işitir. (Onaran, 2018, s. 999).

Aynı masaldaki Nimet içinse aşk şaşkınlıktır. “Nimet bir ut ister. Hemen getirirler. Nimet, udu alıp akordunu yaptıktan sonra şarkısını söyler. Şarkısında aşkta birçok şaşkınlıklar, dertler, iz bırakan lekeler olduğunu anlatır. Onun için sevgiliye giden yol ne kadar uzunsa sevgiliden ayrılan yol da o kadar uzaktır.” (Demirli, 2016, s. 292).

İskender Pala, gerçek âşğın kendi içindeki aşk ateşinin sevgilide de olduğunu bildiğini ifade eder. Gönülsüz de olsa o da aşkı duyumsar. Sevgili çok sabırlı, âşık da sabırsız olduğu için bu aşk yarası tek taraflı kanamaktadır. O acılar, o ayrılık ve hasret ateşleri âşğı yakıyorsa öte yandan da pişiriyor demektir. (Pala, 2005, s. 24).

İskender Pala'nın bu açıklamaları doğrultusunda Binbir Gece Masallarında bu tür benzeri yorumlara rastlamaktayız. “Goncagül ve Dünya Tatlısı” masalında da Goncagül, aşkı sabretmek olarak görür. İki âşık arasında mektuplar alınır, verilir. Çünkü iki dostu birleştirmenin en iyi yolu ve güçlükleri çözümlemek ve karmaşıklıkları önlemek için yapılacak ilk iş de budur.

Goncagül, kâğıdı alarak dudaklarına, sonra da alnına götürür, açıp okur. Anlamını iyice kavrayınca, altına duygularını anlatan bir şiir yazar. Sevdığı adama, sabretmeyi aşkla birleştirmekten korkmamasını, aşkının gönülden olduğunu yazar. Yüreklerrinin aynı acılarla sarsıldığını anladıklarında da, birbirlerine sahip olmanın bir yolu olacağını ifade eder. (Onaran, 2018, s. 1446)

Goncagül, Dünya Tatlısına kendini kaygısız ve yüreği ferah zannettiğini, oysa tutkunun ateşinin onu bir çamaşır gibi büküp açtığını bilmediğini söyler. O daha çocukluk yıllarında aşkı tanımıştır. Daha meme emerken aşkın damarlarına geçtiğini hissetmiştir. Uzun yıllar aşkı yaşar, o kadar ki bu konuda ünlenir. Goncagül, kendisini aşka soracaklarında mutlaka onu tanıyacağını söyler. Genç kız aşkın şarabını içtiğini ve acı sarhoşluğunu tattığını da belirtir. Sınanmadan aşka ulaşamayacağından emindir. Goncagül'e göre aşk, acımasızlık derecesinde unutmmanın yasa dışı olduğu hükmünü verendir. (Onaran, 2018, s. 1454)

Şehzade Yasemin ile Badem Sultan'ın Tatlı Öyküsü masalında derviş gülererek genç şehzadeye, hiçbir şey yokken, aşkın var olduğunu ve hiçbir şey bulunmadığı zaman, aşkın kalacağını söylemektedir. “O, ilk ve son var olan şeydir. O gerçeğin köprüsüdür ve söylenebilecek her şeyin üstündedir: Mezarın köşesinde yoldaştır bize! O ağaca sarılan ve yüreğine nüfuz ederek yeşil yaşamını kemiren sarmaşıktır!” (Onaran, 2018, s. 3243)

Burada Barks'ın aşkı sarmaşık olarak tanımlamasıyla bir benzerlik gözetilir. Kelimenin kökeni de oradan gelir. Sarmaşık bir ağacı dıştan sarar, yemyeşil gösterir ama içten içe kurutur. Nice çınarlar, nice servi boylular aşkın sarmasıyla içten sararmış kurumuştur, dışı yeşil görünür hâlâ. Barks'a göre aşk, yaşamın kendisidir. (Barks, 2003, s.21).

Sonuç olarak Binbir Gece Masalları'nda aşkın tanımı yapılırken onun şurubu lezzetli, hamurunun acı olduğu, aşkın insanın iradesinin dışında olduğu savunulur. Aşk, çocukluğa dönmektir. O ağaca sarılan ve yüreğine nüfuz ederek yeşil yaşamını kemiren sarmaşıktır. Aşk inatçı bir serüvendir. Serüven dolu tarafı gereklidir gerekli olmasına ama inat da gerekir. Aşk şiirdir, şiire çıkar yolu. Aşk, tüm âşıklar için kendi hükmünü verir: Acımasızlık derecesinde unutmak yasadışıdır.

4.1.3. Binbir Gece Masallarında Aşkın Çeşitleri

Aşkın çeşitleri yoktur aslında, aşk aşktır. Sadece aşkın kıvamları vardır. Aşk insanın tekelinde değildir fakat güçlü bir sevdadır. Dayanıklısıdır, güvenlidir, kabullenicidir, fakat durgun değildir. Etkin gözetme içerisindeki çünkü aşk daimi olarak insanın zatını teslim etmesi, ifade etmesi ve birbiri ile bölüşme durumudur. Aşk kendi kendine oluşur. Mutlulukla, hoşlukla, hakikatle ve dahi gözyaşlarıyla anlamını bulan kuvvetli bir duygudur. Aşk insanı en olmayacak fedakârlıklara sürükleyen bağılılık hissidir.

Binbir Gece Masallarında incelenen aşk konulu masallarda romantizm ve tutkunun olduğu ideal aşk, tek taraflı platonik aşk, ilahi aşk, cinsel aşk gibi aşkın çeşitlerine rastlanmaktadır. Bu çalışmada aşk çeşitleri başlıklar halinde ele alınmaktadır.

4.1.3.1. Binbir Gece Masalları'nda İlâhî Aşk

İskender Pala, İlâhî aşkın imanla başlayarak bir olmaya götürdüğünü söyler. Ona göre aşk gönülde doğar, gönülde yaşar. Pala, gönlün Allah'ın evi olduğunu ve aşkın her çeşidine saygı duyulduğunu söyler. Ona göre, cihan bir aşk için yaratılmıştır. Dünyada olan her şey de aşk içindir. (Pala, 2005, s. 19).

İlahî aşk, yaratılanın Yaratıcı'ya olan bağılılığının son merhalesinde duyduğu mutluluğun adıdır. Âşık Allah'a kavuştuğunda Sevgili'de yok olarak hayat bulur. İlâhî aşk sürecinde kalp sonsuz mutluluğu tadar, gönül eriyip yok olur. İlâhî aşk yolunun yolcuları bütün ilgi ve sevgilerini mutlak Sevgili'nin aşkına yöneltince dünyaya ait ne varsa terk ederler, dünya ve dünyalıklar, gözlerindeki değerini yitirir, Mecnun Leylâ'sından geçer" (Pala, 2019, s. 164).

Hallâc-ı Mansur'a aşkın ne olduğunu sorduklarında sabredip beklemelerini üç güne varmaz görececeklerini söyler. Önce kollarını, ayaklarını keserler. Her uzvu aşk der. Bedenini asarlar. O yine aşk der. Yakıp küllerini nehre saçarlar. Her bir zerresi huşu ile Enel-Aşk (Ben Aşkım) der. (Yağmur, 2010, s. 31).

Âşıkların çektikleri acılar, kendinden geçme halleri, yemeden içmeden kesilme, bedenden vazgeçme onların aşk uğruna ödediği bedellerdir. Sevgiliye duyulan bu yoğun duygu, beşeri aşktır. Tasavvuf ehli ise Allah aşkında çileyi çeker.

O, bu dünyanın güzelini aramaz. Onun için yanmaz. Maddeye teslim olmaz tasavvuf ehli. Allah'ta yok olmak, onunla bir olmak için yanar tutuşur. Aşk ilâhî olduğu için iyidir. Tüm aşklar gerçekte Allah için aşktır.

Demirli'ye ait Binbir Gece Masalları kitaplarının üçüncü cildinde İyi Yürekli Denizci Hikâyesinde delikanlı rüyasında Hak Teâlâ'yı görür. Allah, kullarından birine nimet vermesinin ona zor mu geldiğini sorar ve dilediği kimseye lütfedeceğini söyler. “Âşığın âşıktan meramı yoktur. Senin bütün tercihlerini keşke bilseydim” (Demirli, 2016, s. 7). der. Allah'ın tercihlerinin sorgulanmaması gerektiğini öğrenen delikanlı, Allah'a olan sevgisinin tek amacının onun rızası olduğunu, onun uzaklığını görmesinin dahi kendine yeteceğini söyler. Aşk gerçek sevgili Allah'ta bulanlar için Allah'tan başka hiçbir âşık ve hiçbir sevgili yoktur. “Dost'u aramak farz olmuştur âşıklara, Boşanarak yüzüstü sürünen seller gibi O'nun ırmağına.” (Yağmur, 2010, s. 36).

Ebûl-Hasan Derrac ile Ebu Cafer Meczûmun Hikâyesi'nde Ebûl Hasan cüzzamlı adamın kendisiyle Mekke'ye gelmesini istemez. Arafat'a gidince aynı kişinin orada olduğunu görür. Kollarına atılarak birlikte yolculuk yapmak istediğini söyler. Adam için bu mümkün değildir. Herkesin kendi yoluna gitmesi gerektiğini, kendisini yalnız bırakmasını gerektiğini belirtir. Çünkü yalnızların dostu Allah'tır. (Demirli, 2016, s. 14).

İlk sevilen Allah'tır. Evrendeki her varlık onu arzu eder. Her şey Allah'a yönelir, işler de tümüyle O'na yönelir. Çünkü varlıkların var oluşları, kıvamları, beka ve süreklilikleri ve kemâlleri ancak onunladır. Allah varlığı kendinden olan tek varlıktır.

Hâsib Kerimüddin Bin Danyal el-Hakîmin Hikâyesi'nde Yunan bilge Danyal, gemi yolculuğu sırasında geldikleri bir adada, ağaç altında uyuyakalır. Uyandığında yılanların Allah'ı zikrettiğini, Muhammed'e salavat getirdiklerini görür.

“Yılanlardan Muhammed'le ilgili Allah Teâlâ'nın bütün mahlûkatı onun için yarattığını öğrenir. Balokya'nın Muhammed'e olan aşkı ve özlemi artar.” (Demirli, 2016, s. 26-28).

Aşk gerçek sevgili Allah'ta bulanlar için Allah'tan başka hiçbir âşık ve hiçbir sevgili yoktur. “Dost'u aramak farz olmuştur âşıklara, Boşanarak yüzüstü sürünen seller gibi O'nun ırmağına.” (Yağmur, 2010, s.36).

Şehrazat'ın 499. Gece anlattığı masalda Canhaş masalında, Canhaş dağın tepesinde tek başına kalır. İki ay boyunca bitki kökleri yiyerek hayatta kalan Canhaş,yürüyerek geldiği vadide, bir olan Allah'ı zikreden ağaçlar, meyveler, kuşlarla karşılaşmaktadır.

Çalışmada incelenen masallardan dört tanesinde ilâhî aşkın özelliklerine rastlanmaktadır. İyi Yürekli Denizci, Hâsib Kerimüddin Bin Danyal el-Hakîmin Hikâyesi, Ebûl Hasan Derrac ile Ebu Cafer Meczûmun Hikâyesi, Canhaş masallarında ilahî aşkın işlendiği görülmektedir. Allah'a zikreden ağaçlar, kuşlar, meyveler, Binbir Gece Masal-

ları içindeki masal motiflerindendir. Tasavvuf ehline göre dünyayı kendi cemali için yaratan Allah'ın yarattığı her varlığın ona olan aşkını dile getirmesi kaçınılmazdır.

4.1.3.2. Binbir Gece Masalları'nda Romantik Aşk

Tezin konusu olan Binbir Gece Masalları'nda aşk ve vuslat incelendiğinde birkaç masal dışında aşkın karşılıklı bir şekilde yaşandığını görülmektedir. İdeal aşkın işlendiği bu masalarda romantik ilişkiler yaşanır. Büyük bir tutkuyla yaşanan bu aşklar sonunda evlilikle biter. İdeal aşk, içinde romantik aşkın ve tutkunun olduğu sonu evlilikle biten aşk çeşididir. Binbir Gece Masalları'nda bu tür aşk çeşidine “Enisû'l-Celis İle Ali Nur'un Öyküsü”, “Ganem bin Eyüb ve Kız Kardeşi Fitne'nin Öyküsü”, “Dünya Hatun İle Emir Tacü'l Mülûk Öyküsü”, “Kamerü'z Zaman ile Prenses Bedrü'l-Büdur Öyküsü” vb. gibi masal örneklerinde rastlanmaktadır.

Branden'e göre romantik aşk, iki birey arasında cinsel, duygusal ve ruhsal bir tutkunun gerçekleşmesinden ötürü her iki tarafın da birbirlerini ödüllendirdiği bir aşk türüdür. Burada geçen ruhsal tutku, değer benzerliği olarak ele alınmaktadır. Romantik aşk kuramları incelendiğinde tutkulu aşk ve romantik yakınlık olmak üzere iki kuram dikkati çekmektedir. (Atak ve Taştan, 2012, s. 533).

Romantik aşkta birbirine çekilme, aşkı yaşama, yakınlık ve tutku öğeleri vardır. Ama bağlanma bu aşk türünde yer almaz. İskender Pala, bir şeyin aşk olabilmesi için tutkulu olması, patolojik olması, anormal olması gerektiği görüşündedir.

İskender Pala, aşkın bedenî bir hastalık olmadığını öyle olsaydı yalnızca, hastanelerde tedavi edilmesi gerektiğini savunmuştur. (Pala, 2005, s.15). Aşk masalları incelendiğinde Binbir Gece Masallarında ideal aşk türünün tüm özellikleri görülmektedir. Bu aşklarda romantizm, yakınlık, tutku ve bağlılık öğeleri vardır.

“Hasan Bedreddin masalı”nda: “Yeni gelin Sitt-ül Hüsn, ayın on dördüncü gecesinde dolunay kadar güzeldir. Basralı Hasan Bedreddin yerinde kıpırdamadan oturmuş ve tüm kadınların hayranlığını çekip durmaktadır. Sonunda yeni gelin onun bulunduğu yana doğru gelmeye başlar. Bedenini sağa sola kıvrarak, son derece zarif hareketlerle sedire yaklaşır. İki genç birbirlerine ilk görüşte çekilirler. Tutkuyla sevişirler.”

Hasan Bedreddin için aşkın tanımı çok farklıdır. Ona göre masalda, Tanrı'nın birbirinin kollarında yatan iki sevgilininkinden daha güzel bir dokunuş yaratmadığını düşünmesidir. Biri diğerinin kollarında, mutlulukla örtünmüş, elleri ve kolları kulak yerine hizmet etmesidir. İnsanoğlu ateşli bir tutkuyla iki kalbin birbirine bağlandığını

görünce onları soğuk bir demirle vurmaya çalışmasıdır. Ama âşıklar bunu boş vermeli-
dir. Hasan bir güzelliğe rastladığında onu sevmek gerektiği, sadece onunla yaşamak
gerektiği görüşündedir. (Onaran, 2018, s. 200).

Birbirini gören iki gencin görür görmez âşık olması, tutkuyla birbirlerine bağ-
lanması Binbir Gece Masalları'ndaki aşk konusunu işleyen masalların genelinde vardır.

Vincent, görür görmez âşık olmayı beynin kimyası ile ilgili olduğunu düşünür.
Vincent, âşık olma halini teyit etmek için, masallarda ve efsanelerde sihirli iksirlere
başvurulmasını şaşırtıcı bulmaz. (Vincent, 2006, s. 131).

“Hristiyan Simsarın Öyküsü” masalı görür görmez âşık olmak, âşık olunca da
görmez olduğuna örnek olarak verilebilir.

Mısırlı Kıpti, kendini karşılamak için içeri giren, inciler ve değerli taşlarla süs-
lenmiş, yüzü ışıklı ve gözleri sürmelenmiş genç kadını görür. Genç kız ona güler, elin-
den tutup göğsüne bastırır. Sonra ağzını ağzına yaklaştırıp dudaklarını emmeye başlar
Delikanlı da aynı şekilde karşılık verir. Genç kız, yakışıklı tacire, gördüğü kişinin ger-
çekten o mu yoksa düş mü gördüğünü sorar. Ona, onun esiri olduğunu söyler. O da,
kutsal bir günde büyük mutluluk yaşadığını söyleyerek artık, hiçbir şey görmediğini
belirtir. (Onaran, 2018, s. 257).

“Ganem Bin Eyüp ve Kız Kardeşi Fitne'nin Öyküsü”nde Ganem, aşkın derisine
işlediğini ve yüreğine yerleştiğini hisseder. Sonra ikisi birlikte akşam oluncaya kadar
yemeye ve içmeye koyulurlar. Tüm bu zaman süresince aynı yaşta ve eşit güzellikte
olmakla, birbirlerine alışmak ve birbirlerini sevmek için bol bol zaman bulurlar. İkisi
arasındaki aşkın eşsiz deneyimi ve hissettikleri tutku masal boyunca devam eder.

Ganem, şaşkına dönerek aşkının esiri ve gözlerinin mağlubu olan ve etinin lez-
zetinden ölen kuluna acımasını ister.” Sen olmasaydın, sen gelmeseydin ben sakın ve
dingin olacaktım!" diye haykırmış. Sonra Ganem gözyaşlarının tutkuyla göz kapakları-
nın köşelerini ıslattığını hisseder. Bunun üzerine genç kız ona yemin ederek aşkının
tutkunu olduğun ve tüm etinin özüyle ona bağlı olduğunu ifade etmişlerdir. (Onaran,
2018, s. 443).

Aşkın erittiği yüreği tutkuyla çarpanlardan biri de Goncagül'dür. Goncagül ve
Dünya Tatlısı masalında Goncagül, görür görmez âşık olduğu ve fiziksel çekim hissetti-
ği Dünya Tatlısı ile dadısı aracılığıyla mektuplaşır. İki gencin yaşadığı aşk, yüreklerini
dağlar. Duydukları arzusun esiri olurlar. Goncagül aşkını, acılarını, birlikte olma arzu-
sunu anlattığı mektubu yazarak dadısına verir.

Çılgınca atılımlarını engellemek ister ama bu onun için mümkün değildir. Göz yaşlarını taşıncaya, yüreğine gözleri ağrıdığından yaşadığını söyler. Böylece ondan gerçek nedeni değiştirerek içtenliğini gizlemeyi düşünür. Aşk hiç bilmediği zamanlarda tüm bağlardan özgür, yüreği ferahtır. Ama yüreği aşkla dolu uyanır. Sevdiği adama aşktan yana şikâyetlerini anlatır. Tutkunun yüreğini yaktığını ve bahtın kıyıcılıkla vurduğu bir zavallıya acımasını ister. (Onaran, 2018, s.1445).

Badiou ve Truong, aşkın bir karşılaşma olduğunu savunmaktadırlar. Bu karşılaşmaya bir şekilde doğa ötesi anlamda bir “olay” gibi, kısacası şeylerin dolaysız yasasına uymayan bir şeydir. Aşkın bu çıkış noktasını sahneye taşıyan yazınsal ya da sanatsal örnekler sayısızdır. İki kişinin karşılaşması ve hissettikleriyle başlar aşk. Onlara göre, aşk eğitilebilir ve benimsenebilir. Bu ilk noktadır, çok ama çok önemlidir. Bu sürpriz, temelinde bir dünya deneyimi olan bir süreci başlatır. Aşk yalnızca iki birey arasındaki karşılaşma ve kapalı ilişkiler değildir, o bir kurma işlemidir, artık Bir’in değil, İki’nin bakış açısından bir yaşam oluşur. (Badio ve Truong, 1994, s. 32).

Binbir Gece Masallarında Badio ve Truong’un sözünü ettiği karşılaşmalardan biri de Züleyha Sultan’ın Öyküsü masalında Züleyha ve Hasan arasında yaşanır.

Züleyha Hasan’ı sıkıştırır. En çok kimi istediğini söylemesini ister. Delikanlı artık dayanamaz ve Hayriye’yi gösterir. Gerçekte Hasan’ın görür görmez beğenip âşık olduğu Hayriye, Züleyha Sultan’ın kendisidir. Genç kızlar hiçbir alınganlık göstermez tam tersine kahkaha atarlar. Hasan tüm bunlara anlam veremez. Hayriye, arkadaşlarının kutlamalarından sonra onların istekleri üzerine saza düzen verip hayran edici bir girizgâhtan sonra, hafif bir sesle ona eşlik ederek şarkı söyler:

Yaşamı boyunca yüreğinin seçtiği delikanlıyı seveceğini çünkü aşkının nesnesine sadakatle bağlı olduğunu belirtir. Sevilecek bir varlık bulduğunda, onu çok sevmesini ve ondan ayrılmamasını ister. Çünkü yitirilen şey bir daha hiç bulunmaz. Güzellik genç alnına veciz anlamlı sihirli çizgiler çizmiştir. Sihir dolu bakışları öylesine büyüleyicidir ki, siyah oklarının parıldadığı gergin yayla bütün yürekleri kahreder. (Onaran, 2018, s. 2762).

Hasan Hayriye ile karşılaşınca:

Gözlerini bana öylesine tatlı bir bakışla çevirdi ki, birdenbire tüm utangaçlığımı unutarak aşkla ve sonsuz bir zevkle sürüklenerek kendimi Hayriye’nin ayaklarına attım. İnce giysilerinden yayılan kokuyu ve etinin sıcaklığını üzerimde hissettim ve onu kollarıma aldım ve o kumru gibi kendinden geçerken, ulaşabildiğim her yerini şiddetle öpmeye başladım (Onaran, 2018, 2762).

Binbir Gece Masalları'nda kahramanların yaşadıkları tutku dolu romantik aşklarında birbirlerini gördükleri andaki fiziksel çekimin ve güzelliğin etkisi büyüktür. Romantik aşklardaki birbirlerini görüp fiziki çekim yaşayan masallara örnek olarak “Denizgülü ile Çinli Genç Kızın Öyküsü” masalı verilebilir. Zambak Yüzlü adındaki Çinli genç kızın güzelliği Şehzade Nurcihan üzerinde öylesine bir etki yapar ki duygudan yoksun bir hale düşer. Ama yeniden ayırt etme yetisini toparlamakta gecikmez ve onu büyüleyen genç kızın yanına yaklaşır iç çeker.

Kırmızı renkli örtüler üzerinde uyurken, aydın yüzün şafağa benzer. Gözleri deniz üzerindeki gökler gibidir. Nergislerle güllerle donanmış bedeni, Arabistan'da yetişen hurma ağaçlarıyla boy ölçüşemez. İçinde değerli taşların ısıldığı ince telli saçları, çözülünce onların doğal kumaşıyla hiçbir ipek eşdeğerde olamaz. (Onaran, 2018, s. 3093).

Sonuç olarak, Binbir Gece Masalları içinden incelenen masallarda aşk içinde tutku olan romantik bir aşktır. Karşısına çıkan kişiye duyulan arzuyla başlar. Bu arzu yakınlaşmayla devam eder. Tutku, bu aşklardaki en önemli öğedir. Yaşanılan romantik aşk çoğunlukla karşılıklıdır. Sonu evlilikle biten bu aşklar ideal aşktır. Aşk için şiirler okunur, şarkılar söylenir, mektuplar yazılır. Vincent, tüm halklarda, aşk şarkıları söylendiğini, aşk şiirleri yazıldığını, aşkı konu alan efsaneler ve mitoslar anlatıldığını belirtir. Aşkı uyandırmak için büyü yapıldığını ve bazı uç durumlarda kara seveda yüzünden intihar edildiğini de ekler. (Vincent, 2006, s. 223). “Güzel Aziz’in Öyküsü”nde Azize platonik aşkı nedeniyle kendi canından vazgeçerek ölüme bile isteyerek gitmektedir. “Ali ibni Bekkar ve Güzel Şemsü’n Nehar Öyküsü”nde genç kadın ve erkek kavuşamayacaklarını anladıklarında ölümü yeğlemektedirler.

4.1.3.3. Binbir Gece Masallarında Cinsel Aşk

Cinsellik ve aşk anlam olarak birbirinden farklıdır. Ancak bu iki kavramı ayrı düşünmek de olanaksızdır. Aşk ve cinsellik birbirini tamamlayan iç içe geçmiş kavramlardır. Aşk ne kadar masumsa cinsellik de o kadar tabudur. Üzerinde konuşulması yasaktır. Çünkü cinsellik içinde şehvet barındırır. Bu yüzden hakkında konuşmak hoş karşılanmamaktadır.

Schopenhauer ise aşkı, dünya hazlarından uzak, ayakları yere basmayan uçarı olarak görünse de cinsel dürtüde temellendiğini savunur. Ona göre âşıklık durumu kelimenin en dar anlamıyla bireyselleşmiş dürtüdür. (Schopenhauer, 2003, s. 29-30).

Âşıkların birbirlerine güçlü sevgi bağlarıyla bağlansa da hasretle bakışsa da nihayetinde istedikleri bedenlerinin içinde kaybolmaktır. Fiziksel olarak birbirine çekilen erkek ve kadın tutkunun ve cinselliğin etkisi altında kalarak birlikte olmayı arzu ederler. Tutku ve cinselliği, kadın erkek arasındaki bu cinsel çekimi mecazî aşkta görmek mümkündür. Gerçek yani ilahî aşk beden zevklerini reddetmektedir.

Binbir Gece Masallarında ideal aşkta cinselliğin ve tutkulu aşkın işlendiği görülmektedir. Erkek ve kadın karşılaştıkları anda fiziksel olarak da birbirlerinin çekimine girmektedirler. Bu aşkta cinsellik ön plandadır. Şarap içerek şehvetle birbirlerine yaklaştıkları görülmektedir. “Hamal ile Genç Kızların Öyküsü” masalında Hamal, okuduğu şiirde sarhoşluğun şehveti doyuracağını dile getirmektedir:

“İç bu şarabı!

Tüm neşelerin nedenidir bu! İçine kuvvet verir, sağlık verir.

Tüm hastalıkları iyi eden tek ilaçtır o!

Hiç kimse tüm neşelerin nedeni olan şarabı Huşça duygulanmadan içmez.

Sadece sarhoşluk, şehveti doyurmayı sağlar!” (Onaran, 2018, s. 80).

Masalda Hamal ve genç kızların havuz başında cinsel arzuların da etkisiyle birbirlerinin bedeni üzerinde konuşmalar yaptığı görülmektedir. Erkeğin cinsel organına verilen adın ne olduğu üzerine genç kızların konuşmasına yer verilmiştir.

Üçüncü Kalenderin Öyküsü masalında ise kırk genç kız Kalender’le sırasıyla her gece yatmaktadırlar. Genç kızlar içlerinden birini seçmelerini istemişlerdir. Kalender kız kardeşlerin her birini aynı derece arzulamaktadır. (Onaran, 2018). Genç kız ve Kalender arasında yaşanan cinsellik şöyle anlatılmaktadır:

Bunun üzerine, gözleri mi kapadım, kollarımı uzattım ve birini yakaladım ve gözlerimi yeniden açtım. Ama yeniden hemen kapadım, çünkü güzelliğinden gözlerim kamaşmıştı. Seçtiğim kız, bana elini uzattı ve beni yatağına götürdü. Bütün geceyi onunla geçirdim. Kırk kez ben onu doyurdum, kırk kez de o beni doyurdu. Ve her seferinde, “sevgilim!”, “ruhum!” diyor, beni okşuyordu; beni çimdirdiyordu ve bütün gece bu böyle sürüp gitti.” (Onaran, 2018, s. 136).

Binbir Gece Masalları, aşkın en yoğun yaşandığı masallardır. Duyguların yoğunluğu kadar âşıklar arasındaki tutku ve cinselliğin de yoğun yaşandığı görülmektedir. Cinselliği yaşarken hissettiklerini erkek kadar kadın da açık açık dile getirmektedir. Kadınların cinselliğe yaklaşımında utanma, çekinme gibi davranışlar göstermedikleri görülmektedir.

Vezir Nureddin, Kardeşi Vezir Şemseddin ve Hasan Bedreddin'in Öyküsü'nde Sitt-ül Hüsn'ün Bedreddin'le konuşması kadın kahramanların aşktaki cinselliği hiç çekinmeden yaşadıkları, erkekten beklentilerini çok açık şekilde dile getirdiklerini göstermektedir.

Sitt-ül Hüsn zevkle dolmuş, gülümsemiş. Sonra, daha da coşkuyla gülmüş. Sonra da ansızın kendini tutamayarak, "Vallahi! Sevgilim, al beni! Al beni! Kucağına oturt beni!" diye haykırmış. Ve Sitt-ül Hüsn, iç çamaşırlarını tüm olarak çıkardığı için, üzerindeki harmani içinde çırpılçiplakmış (Onaran, 2018, s. 199-200).

Fromm cinsel sevgiyi başka biriyle tek beden olmaya duyulan aşırı derecedeki istek olarak görmektedir. Ona göre cinsel istekte amaç birleşmektir. Birçok kişinin sevgiyle cinsel tutkuyu kafalarında birleştirdiğini belirten Fromm, sevginin cinsel birleşme isteği yaratması durumunda bedensel birleşmede karşısındakine söz geçirme isteğinin veya hırsın yok olacağı ve sevecenliğin ortaya çıkacağı görüşünü ileri sürmektedir. (Fromm, 1985, s. 58-60). Bu çalışmaya konu olan masallar incelendiğinde cinselliğin aşkla birlikte yaşandığı görülmektedir. Delikanlı ya da genç kızın yaşadığı cinsel deneyimin sadece bedensel olmadığı, sevginin cinsel birleşme isteği yarattığı görülmektedir. Bu yüzden onlar arasında yaşanan cinsellikte hırsın ya da hükmetmenin söz konusu olmadığı görülmektedir.

Enisû'l-Celis ile Ali-Nur'un Öyküsü masalında genç kadın ve Ali Nur'un yaşadığı cinsellik şu şekilde anlatılmaktadır:

Gerçekten, Ali-Nur, karşılıklı ateşli öpüşlerle birbirlerini kucakladıktan sonra, divanın altından elini kaydırarak, Enisû'l- Celis'in iki bacağına kavramış. Enisû'l - Celis de onu kollarıyla sarmış, ikisi sıkı sıkıya kucaklaşmışlar. Ve bir süre için öpüşmüşler ve çeşitli hareketlerden başka bir şey düşünmez olmuşlar. (Onaran, 2018, s. 366).

"Ganem Bin Eyüp ve Kız Kardeşi Fitne'nin Öyküsü"'nde genç kız çarşıya

giden ve bir süre sonra eve dönen delikanlıya tutkuyla yaklaşır. Gözleri arzudan hafifçe ıslanmış olarak delikanlıya sürtünür. Genç adamın kendisine dokunmamasından dolayı kendini doyumsuz ve itilmiş hisseden kadın, delikanlının kendisini sakındığını belirterek şöyle der:

Vallahi! Benden ne çok uzakta kaldın! Sevdigim, gönlümün arzuladığı! Vallahi! Bana sanki bir saat değil, bir gün gibi geldi, senden ayrı kaldığım süre! Şimdi artık kendimi tutamayacağımı anlıyorum! Tutkum dayanılmaz, önüne geçilmez hale geldi; bütün varlığım yandı, tutuştu. Ey Ganem! Tut beni, al beni! Al beni ey Ganem! Ölüyorum!" demiş.(Onaran, 2018, s. 447).

“Dünya Hatun ile Emir Tacül-Mülûk Öyküsü” masalında Tacül-Mülûk ile Dünya, gittikçe daha hızla sevişmekten geri duramazlar. Halı üzerinden ancak birlikte içmek ve şarkı söylemek için kalkmaktadırlar. Bu durum altı ay sürmüştür. Masalda kadının arzusunun yoğunluğu, içinde yaşadığı tutku ile genç adama yaklaşması anlatılmaktadır.

Masallardaki kadın sevdiği erkekle aşkı da cinselliği de özgürce yaşamaktadır. Toplum kadına cinselliği bir tabu gibi dayatmaz. Kadını da erkeğin de bedenlerin güzelliğine duydukları o tutku şiirle anlatılmaktadır. Kamerü’z Zaman ile Tüm Ayların İçinde En Güzeli Olan Budur Hatun Öyküsü masalında genç adam yeni evlendiği karısı Budur Hatun’un vücudunun güzelliğini ve ona duyduğu arzuyu şu şiirle dile getirmektedir:

Gülen dereler, gülüşünü tutar; çiçek üzerindeki an vızıltısını keser. Bırak yansın gözlerim... Bırak yansın gözlerim! Ama yüreğim, mutlu hurmalar altında, güller ve sandal ağacı kokularıyla emişmiş bedeninden, ıssızlığın tüm lütfundan ve sessizliğin tazeliğinden ferahlık duysun! (Onaran, 2018, s. 940).

Reik yaşanan yüzyılda cinsel çekimin tabiatının biyolojik olduğunu, erkeklerin ve kadınların cinsel gerilimin doğal ihtiyacından doğan isteklerini yerine getirdiğini belirtmektedir. Reik’e göre yeni psikanaliz anlayış, Freud’un aşkın kökeninde ve doğasında cinsellik olduğu ve bu cinselliğin fiziksel doyumla ilgili amacının engellenmiş olduğuna dair görüşünün hatalı olduğunu ortaya çıkardığını savunmaktadır. Ona göre bu anlayışın hareket noktası aşkın başları değil önceki safhasıdır. (Reik, 2009, s.14-15).

“Güzel Zümrüt ile Şöhret’in Oğlu Alişar’ın Öyküsü” Masalında, Zümrüt ve Alişar’ın yaşadığı cinsel deneyim anlatılırken çok farklı ifadelerin kullanıldığı görülmektedir.. Diğer aşk masallarında olduğu gibi bu masalda da aşkı yaşayan kadın ve erkek kahramanların aşkı yaşama şekilleri, Freud’un aşkın menşesinde cinsellik olduğu görüşüyle paralellik göstermektedir. Alişar ve Zümrüt arasında yaşanan cinsel deneyim masalda şu şekilde anlatılmaktadır:

“Alişar bir arslanın bir kuzuya saldırması gibi, ona saldırmış Yolun sonuna ulaşarak, bu kapının kapıcısı ve bu mihrabın imamı olarak kalmış. Ve kadın da kendi bakımından, bir an bile onu bırakmamış, onunla kalkmış, onunla diz dize gelmiş ve yuvarlanmış ve bu hareketleri izleyerek soluk soluğa kalmış. Ve okşayıp sevmelere, okşayıp severek, çalkantıya ikinci bir çalkantıyla ve çeşitli kırıtmalar, cilveler ve işvelerle yanıt vermiş.” (Onaran, 2018, s. 1242).

Binbir Gece Masallarında cinselliğin iki erkek arasında yaşandığı görülmektedir. Bu karşılıklı bir şehvet değildir. Yaşanılan çevrede yakışıklı erkeklere ilgi duyan, cinsel arzular hisseden biri çıkmaktadır.

“Alaaddin ebu Şâmât’ın Öyküsü”nde (Onaran, 2018, s. 1032-1033). Ebu Şâmât’a ilgi duyan iki yanlı Mahmut, delikanlıya arzularını belli etmektedir. İki yanlı, Ebu Şâmât’a doğru eğilmiş ve yanaklarını iki eli arasında tutarak bir öpücük almak istemiştir. Delikanlı onun ne yapmaya çalıştığını anlamaz. Bu davranışlarının sebebini sorduğunda Mahmut ona bir şiirle cevap vermektedir:

Ruhumu sarsan o gözlerin bakışlarıyla nasıl titriyorum! Ey çocuksu yumurtalarını şişiren ilk arzunun verdiği zevk! İşte, ey gözümün nuru! Kavrayabileceğini kavra, kaldıracabileceğini kaldır! Bir avuç, iki avuç, üç avuç al! Ama seni hiç üzmesin! Tadını almaya bak, sadece! (Onaran, 2018, s. 1032-1033).

İki yanlı Mahmut’un delikanlıya okuduğu şiir, sadece duyguların değil cinselliğin de açıkça dile getirilmesidir. Delikanlı onunla bu deneyimi yaşamak istemez ve onun yanından ayrılmıştır.

“Dünya Hatun ile Emir Tacû’l-Mülûk Öyküsü”nde (Onaran, 2018, s. 726) de Aziz ve Tacû’l Mülûk yakışıklılıklarıyla tüm halkın dikkatini çekmişlerdir. Görenlerin akıl tutulması yaşayacak kadar yakışıklı olan bu delikanlıların güzelliğine Kâfur ve Billûr adalarının şeyhi de vurgundur. Onları hamamda yıkanırken gördüğünde “Sadece onun eline dokunmakla tüm duygularım yüceldi ve titredim. Ya suyun saydamlığı ile ışığın altınının birleştiği bedenini görsem ne olurdu?” (Onaran, 2018, s. 726) diyerek duygularını dile getiren şeyh, onların zarif yürüyüşleri karşısında nefes nefese kalmaktadır.

Sonuç olarak Binbir Gece Masalları içinden incelenen aşk ve vuslat konulu masallarda cinsel aşkın bütün özellikleriyle işlendiği görülmektedir. Aşkın cinselliği de beraberinde getirdiği açıktır. Tutkunun yoğunlukla yaşandığı bu masalların anlatıldığı dönemdeki insanların cinselliği özgürce yaşadıkları görülmektedir. Cinsellik ve aşk kavramı olarak birbirinden farklı olsa da iç içe geçmiştir. Masallarda dikkati çeken diğer bir nokta da erkek de kadın da cinsel deneyimi aynı tutku ve yoğunlukla yaşamaktadırlar. Ancak bekâret olayı o çağın insanlarında da önemlidir. Kadının âşık olduğu ve evlendiği erkeğe bekâretini sunduğu görülmektedir. Bir diğer dikkat çekici nokta da cinsel arzuların sadece farklı cinsler arasında değil aynı cinsten bireyler arasında da olduğu görülmektedir. Cinsel aşkta bireylerin yaşadığı duygular ve bedenlerin birleşmesi Binbir Gece Masallarında oldukça açık bir şekilde anlatılmıştır. Cinsellik masallarda bir tabu olmaktan çıkmaktadır. Ancak cinsellik aşkın içinde doğal bir deneyim olarak verilmektedir.

4.1.3.4. Binbir Gece Masalları'nda Tek Taraflı Aşk

Çalışmaya konu olan masallarda ideal aşkın özellikleri bulunmaktadır. İlk karşılaşmada birbirine büyük çekim hisseden erkek ve kadın, büyük tutkuyla aşklarını yaşarlar. Ayrılıkların, acının, özlemlerin yaşandığı bu aşk hikâyeleri çoğunlukla evlilikle biter. Çok az da olsa bu masalların içinde tek taraflı aşklar da vardır. Aziz ve Azize masalı bunun bir örneğidir.

Resim 3. Aziz ve Azize'nin hikâyesi

Kaynak: Demirli, 2016, s. 660

Aziz ve Azize diğer masallardaki gibi ilk görüşte aşkla başlamaz. Onlar birlikte büyümüş amca çocuklarıdır. Aziz'in amcası ölmeden önce ikisinin evlenmesini vasiyet eder. Beklenen yaşa geldiklerinde Aziz'in anne babası düğün hazırlıklarını yaparlar. Evlenecekleri akşam Aziz bir arkadaşını düğüne davet etmek için yola çıkar. Dinlenmek için oturduğu gölgeli serin bir duvarın önünde önüne bir mendil düşer. Kafasını kaldırıp baktığında genç bir kızı görür. Tüm tutkunluğu ve şaşkınlığıyla, birdenbire arzuyla tuttuğunu hisseder. Ruhunu yücelten o görüntüyü yeniden yakalamak umuduyla gözlerini pencereden alamaz. Pencere ısrarla kapalı kalır. Aziz o kadar vurulmuştur ki düğün

sözleşmesini ve evleneceği kızı unutarak orada, o kanepenin üstünde, gün batıncaya kadar umudunu yitirmeden bekler.

Aziz ve Azize karşılıklı bir aşk yaşamazlar. Büyüklerin isteğiyle alınan bir evlilik kararıdır bu. Ama Azize'nin aşkı gerçektir. Hem de büyük bir aşkla sever Aziz'i. Öyle ki sevdiğinin mutluluğu için acıyı içine gömer ve Aziz'e âşık olduğu Delile için ona yardım eder.

Aziz eve geldiğinde düğün için gelen misafirler gitmiştir. Babası hiddetinden düğünün yapılmasını bir yıl erteler. Azize üzgündür ve gecikmesinin sebebini sorar. Aziz her şeyi olduğu gibi anlatır.

“Bana "Ey benim sevgili yeğenim, benden gözlerimi isteseydin, senin uğruna onları yerinden söker çıkarırdım! Bundan dolayı, bil ki, ruhunu rahatlatmak için, tüm varlığım ile sana hizmette bulunmaya ve senin zihnini kurcalayan ve kuşkusuz sana tutulmuş bulunan bu kadın ile buluşmanı kolaylaştırmaya hazırım.” (Onaran, 2018, s. 679).

Azize onun uğruna gözlerini feda edebileceğini, bu yüzden kendisini rahatlatmak için tüm varlığıyla hizmette bulunmaya, zihnini kurcalayan bu kadın ile buluşmasını kolaylaştırmaya hazır olduğunu söyler. Bu yüzden ona olan aşkı dolayısıyla, ne türden olursa olsun, hizmetinde bulunacağına inanmasını ister. İkisini de kanatlarının altına alarak koruyacağına güvenmesi gerektiğini söyler.

Genç kadın Aziz'i hazırlar cesaretini toplamasını, kendisine yatışmış ve doymun olarak geri dönmesini ister. O mutlu olmadıkça mutlu olamayacağını ama serüvenini anlatmak için de geri dönmesini söyler. Aziz Azize'den izin alarak evden ayrılır.

Genç kadının evinin önüne gelir. Yine konuşmaz kız, birtakım işaretler yapar. Aziz eve gelip bu işaretlerin anlamının genç kızın onunla buluşma isteği olduğunu öğrenir. Azize'nin bağrında üzüntüden ağlar. Azize Aziz'i beklemenin acısıyla kahrolur yine de dayanma gücünü yitirmez.

Aziz, ise Delile'ye duyduğu aşk yüzünden ne bir lokma ekmek yiyebilir ne de bir yudum şarap içebilir. Tüm uykusunu yitirir. Çünkü ilk kez tutkusunun sıcaklığını duyuyor ve aşkın acı ve tatlı yanlarını tadıyordur. Beş günlük bekleyişte genç adam üzüntüden son derece zayıflar. Azize bu sürede delikanlının yanından ayrılmaz. Ona aşk hikâyeleri anlatır. Ama Azize'nin ağladığı da Aziz'in gözünden kaçmaz. Burada iki aşkın farklı şekillerde aşklarını sergilemelerini görmekteyiz. Biri savaşı ruhlu, aşkı için kendini bırakmamakta, diğeri ise aşkı yüzünden içki düşkün olup uykusunu yitirmektedir.

Aziz ertesi gün genç kız ile buluşmaya gider ancak genç kız gelmez. Akşam eve geldiğinde Azize neden sevdiğiyle kalmadığını sorduğunda genç adam alay ettiğini sanarak kızı iter. Azize başından yaralanır ama tek kelime bile etmez. Aksine onun derdine ne çare olmak için çabalar.

Aziz sabah erkenden kızın evinin oradaki kanepeye gidip oturur. Yine konuşmaz, gülümser. Elinde bir torba, bir ayna, bir çiçek saksısı ve bir fenerle geri döner. İlk aynayı torbaya koyar, torbanın ağzını büzer sonra hepsini birden odaya fırlatır. Sonra da tapılası bir hareketle saçlarını çözüp tüm ağırlığıyla yöresine saçıp yüzünü örter. Feneri saksının ortasına, çiçeklerin arasına koyduktan sonra hepsini alıp gözden kaybolur. Aziz'in yüreği de kızla birlikte uçup gider.

Beklemenin yararsız olduğunu bildiğinden eve döner. Evde Azize ise sevdiği adamın yolunu gözlemekte, onun kendisine dönmesi için sabırla beklemektedir.

Genç kadın Aziz'i düşünmektedir. Kendinden uzağa, nerelere kaçtığını sorar kendi kendine. Nerelerde olduğunu, kimlerle olduğunu düşünerek acı çeker. Mutluluğunu kıskanan bahtın onu nereye sürüklerse sürüklesin zavallı yüreğinin ona sakladığı sıcak sığınağı oralarda bulamayacağını düşünür. (Onaran, 2018, s. 683).

Azize, yeğenini görür görmez gözyaşlarını siler ve ne olduğunu sorar. Kızın hareketlerinin anlamının iyiye işaret olduğunu, dileklerinin yerine geldiğini söyleyerek genç kızın davranışlarının açıklamasını yaparak her şeyden çok sevdiği Aziz'i teselli eder.

Aziz artık ümidi kesmiş olsa da ertesi sabah, Azize'nin de yardımıyla hazırlanır. Azize, gitmeden önce ondan şu şiiri genç kıza okumasını ister: "Ey siz, tüm âşıklar! Allah için, söyleyin bana: Aşk hiç terk etmeden kurbanının yüreğinde yer tutarsa, Kurtuluşu ne yoldan olur bunun?" (Onaran, 2018, s. 684).

Aziz sözü edilen bahçeye girer. Masa türlü yiyeceklerle donatılmıştır. Etrafta kimse yoktur. Delikanlı dayanamaz ve iştahla yer her şeyden. Karnı doyunca ağırlaşır ve uyuyakalır. Eve geldiğinde Azize yine ağlayarak şiir okumaktadır.

Sevgilisinin başını göğsüne hapseden bir âşık gibi sevgilisini kollarına almayı düşler. Kedere dalmış olan yüreğinin acısını onun nefesinde tatlılaştırmak ister. Ama sevdiği erkek gidince onun için dünyanın sevinci kalmaz. Bundan böyle hiçbir zevk onun yüreğinde yaşam bulmayacaktır. (Onaran, 2018, s. 687).

Ertesi akşam yola koyulur delikanlı. Bahçede aynı manzara vardır. Dayanamaz. Yer ve uyur. Eve döner. Azize ıstırap içinde gözyaşları dökmektedir. Yaşadığı tek taraf-

lı aşk yüreğini de bedenini de eritir günden güne. Aziz, onun bu halini görse de yaşadığı aşkın acısından Azize'yle ilgilenmez. Azize acısını şiirler okuyarak dindirmeye çalışır.

“Gözlerimden dökülen yaşlar! Yüreğimi erittiniz ve bedenimi sürükleyip götürdünüz. Ve sevgilim gittikçe daha fazla kıyıcı oldu! Ama onca güzel olan sevgili için ıstırap çekmek tatlı değil midir? Ey Aziz, yeğenim! Ruhumu tutkuyla doldurdun ve içimde ıstırap uçurumları açtın! ” (Onaran, 2018, s. 689). Ona sahip olmasada aşkın ıstırap verdiği kadar güzel bir şey de olduğunu hissetmektedir.

Azize ertesi akşam aynı şeyi yaşamaması için gündüz uyumasını ister genç adamdan. Aziz de gündüz uyur. Akşam gider kızın evine. Bu kez kızla görüşürler. Aziz kızı görür görmez şiirini okur.

O gece kızla birlikte olan delikanlı evden ayrılmadan önce genç kız, ona üstünde tüm bağlılıkların sonunun bıkkınlık ve tüm dostlukların sonunun kopukluk olduğu yazan bir mendil verir. Aziz eve gelince Azize artık tükenmiş olsa da nezaketinden, saygısından bir şey kaybetmeden olan biteni anlattırır. Bir dahaki sefere söylediği şiiri mutlak kıza okuması gerektiğini söyler.

Aziz Delile ile buluşup eve döndüğünde Azize'yi şilte üzerinde oturmuş kendisini beklerken bulur. Ona bakan annem de yanında oturmaktadır. Zavallı Azize'nin yüzü solgundur ve öylesine zayıftır ki, sanki bayılacakmış gibi bir hal vardır. Annesi oğluna kızar ama Azize aldırış etmez. Delikanlı olan biteni anlatır. Azize sessizce ağlar.

Aziz akşam sevgilisiyle buluştuğunda Azize'nin şiirini okur. Genç kız büyük bir feryat kopararak bunu söyleyen kişinin ölmüş olabileceğini söyleyerek bunun kim olduğunu sorar. Aziz nişanlısı olduğunu söyleyince genç kız, bunu kendisine söylemediği için delikanlıya beddua eder.

Eve gelen Aziz gerçekten de Azize'nin öldüğünü öğrenir. Annesi ve babası kızın ölümünden Aziz'i sorumlu tutarlar. Genç kız Aziz'e ulaştırılması için annesine, “Ölüm ihanetten daha tatlı ve yeğdir!” sözünü söyler. (Onaran, 2018, s. 697).

Genç adam, Azize'nin ölümünün ertesi akşamında onun yasını tutmak yerine genç kadının yanına gider. Kız Azize'yi sorar. Onun mezarına gitmek ister. Mezara giderek mezar taşına “Bahtsız âşıklar, sizler ölmüş yatarken bile yüzüstü bırakılmışsınız, çünkü mezarınızın tozunu almaya kimseler gelmez! ” (Onaran, 2018, s. 699-700) sözleriyle biten yazıyı yazdırır.

Aziz, bir gün eve giderken yaşlı bir kadın mektup okumasını ister. Okuduktan sonra kadın bunu mutlaka torununa da okuması gerektiğini anlatır. Eve giderler. Evde genç bir kız vardır. Delikanlı eve girer. Ama o evden bir yıl boyunca çıkamaz. Çıktığın-

da hem evli hem de bir çocuğu vardır. Evden çıktığı gün annesini görmeye giderken eski sevgilisinin evinin önünden geçer. Merak ederek içeri girer. Genç kız onun evlendiğini öğrenince öfkelenir. Yanındaki esir kızlara dayak attırır. Aziz son anda öldürülmekten kurtulur. Eve geldiğinde Azize'nin yokluğunun acısıyla çok ağlar. Annesi de Azize'nin vasiyeti üzerine içinde bir gazel yazılı kumaşı Aziz'e verir.

Azize gözlerinin önünde yüreği çarparak onun aşkına yabancı düşler yaşamasını izlemiştir. Oysa Azize'nin gözü de yüreği de Aziz'in arzusuyla erimiştir. Ölümünden sonra mezar taşına "Ey Allah'ın yollarından geçen kişi, bu toprakta bir aşk kölesi yatmaktadır." (Onaran, 2018, s. 713) yazılmasını istemiştir.

Azize yaşadığı sürece Aziz'in aşkıyla hayata tutunmuştur. Aziz başka kadına âşık olduğunda da kendisine döneceğini ümit ederek avunmuştur. Aziz'in diğer kadına olan aşkının gelip geçici olduğundan emindir. Bu yüzden bir süre onunla oyalanmasına göz yummuştur. Sevdiği adamın diğer kadına olan aşkından emin olduktan sonra yaşama isteği de yok olmuştur. Bu yüzden kendini aşk kölesi olarak nitelendirmiştir.

4.1.4. Binbir Gece Masalları'nda İlk Karşılaşma ve Âşık Olma

4.1.4.1. Aşkın Doğuşu

Aşk planlanarak düşünülüp tartılarak, ölçülüp biçilerek olmaz. Öyle olsaydı ne Leyla kalırdı ne Mecnun. Ne de Ferhat ile Şirin. Aşkın doğuşu, ilk bakışlardır. Gördüğün anda tutulursun ona. Güzellik dersin. Mecnun'un gözüyle baktın mı? derler. Aşk, güzelliğe vurgundur. Anlatılanlar o yönde. Binbir Gece Masalları'nda da aşk ilk görüşte başlar. Güzelliğe vurgun olarak başlayan bu aşklarda aşkın doğuşunu kapasayan masallar incelenmiştir.

İkinci Kalenderin Öyküsü masalında şahın oğlu Hint hükümdarına gittiği sırada haydutlar tarafından yolu kesilince bir kentte gideceği bir yer ararken saraya girer. İçerde incilere denk güzellikte bir kız vardır. Öyle güzeldir ki, onu görür görmez yüreğinin tüm kaygısı, tüm hüznü ve tüm felaketi silinir. Ona baktığı anda böylesi bir güzelliğin ve mükemmelliğin yaratıcısı önünde dize gelir. (Onaran, 2018, s. 105).

Şah Aknamus'un'un kızı da delikanlıyı görür görmez âşık olur. Gelişinden haberi olsa ayaklarının altına yüreğinin temiz kanını ve gözlerinin siyah kadifesini serebileceğini söyler. Çünkü onun yeri göz kapağının üstündedir.

Birinci Genç Kız Zübeyde'nin Öyküsünde Zübeyde görür görmez delikanlıya vurulmuştur. Birdenbire gözlerinin önünde büyüleyici bir çocuğun narinliği belirmekte-

dir. Zübeyde ona bakarken genç adamın bakışı, onu, en şiddetli anlamda belaya, onu o güne kadar tanımamış olmanın en ateşli yerinmelerine yöneltmektedir ve yüreğinde kızıl korlar tutuşturmaktadır.

Zübeyde'nin görür görmez aklını başından alan bu yakışıklı adamı Zübeyde şöyle betimlemektedir:

Siyah saçlarını Satürn'e (Zülal), yanaklarının açık kiraz pembeliğini Mars'a (Merih), gözlerindeki delici ışıkları ise Merkür'e (Utarit) benzetir. Delikanlının bu yakışıklılığı karşısında yıldızlar bile ona doğru eğilmiş ona gülmektedir. Zübeyde, ona, kendileriyle birlikte gelme arzuları ilham edecek sözler söylemeye devam eder. Olumlu yanıt verinceye kadar genç kız, delikanlıya ilgi duymaktan ve kendisini izleme arzuları ilham etmekten vazgeçmez. (Onaran, 2018, s. 146-147).

İkinci Genç Kız Emine'nin Öyküsü'nde Emine, genç adamı görür görmez ona gönül vermiştir. Genç adam o kadar güzeldir ki Tanrı'nın çabalarına yaraşır bir eser olmuştur. Onu işleyen kuyumcunun övünmesi gereken bir mücevherdir. Güzelliğin ta kendisi olan bir mükemmeliyete, bir bütünlüğe ulaşmış olan delikanlıya âşık olmamak elde değildir. Yüz çizgilerine sinmiş olan gencin güzelliği göz kamaştırmaktadır. (Onaran, 2018, s. 154-155).

Bu masalda yine görür görmez aşk vardır. Bu kez kadın kahraman erkeğin güzelliğini mücevhere benzetmektedir. Bu güzellik karşısında âşık olmamak mümkün değildir. Öyle yakışıklıdır ki güzellikte mükemmeliyete ulaşmaktadır. Yalnız delikanlının genç kadından bir isteği vardır. Kendisinden başkasına asla eğilim duymayacağına dair Kuran'a el basarak yemin etmesini istemiştir. Emine de kabul etmektedir. Genç adam öyle sevinmiştir ki kollarını Emine'nin boynuna sardığında genç kadın, aşkının adeta iç organlarına ve yüreğinin etine saplandığını hissetmektedir.

Çin Hükümdarının Azık Sağlayıcısının Öyküsü masalında genç adam dükkânında oturduğu bir gün içeriye genç bir kız girmiştir. Ömründe böyle bir güzel görmemiştir. Kız peçesini açıp genç adam kızın yüzüne baktığı anda ruhu büyük bir kargaşaya teslim olmuştur. Delikanlı kızın güzelliğine hayran kalmıştır. Gözlerini bir türlü yüzünden ayıramamaktadır.

İpeksi yüzü, bir güvercin kanadı kadar ipeksi bir peçeyle örtülü güzel için acı çekmektense ölümün daha iyi olacağını düşünür. Onun biraz merhametli olmasını ister. Uğruna kanadına sığınmak için huzurundan yüz çevirdiğini bilmesini ister. Genç kız da gördüğü delikanlı karşısında yüreğini onu sevmeye adanmış, yüreğinin başka sevgilerden yüz çevirdiğini söyler. Gözleri, rastlantı olarak başka güzelliklere dalsa bile onlar-

dan hiçbir zevk almayacağından emindir. Genç kızın bundan böyle delikanlının aşkını yüreğinden söküp atması imkânsızdır. İçinde aşkı bulduğu bir bardaktan içmiştir. Ama delikanlının kendisinin aşkı bulduğu bu bardağa dudaklarını bile değdirmemiş olduğunu düşünür. Bu yüzden kalbi üzgün ve aşkıdan susuzdur. (Onaran, 2018, s. 268).

Birbirlerini gördükleri anda aşka tutulan iki genç huzurundan vazgeçen, aşkıdan susuz kalıp üzüntüden kahrolan ve başkasına meyletmeyeceğine dair yeminler eden âşıklar oturup konuşmaya başladıklarında aşkın denizinde boğulmuş ve esinlediği ateşin çılgınlığında tükenmiş ruhtur onlar.

Enisû'l-Celis ile Ali-Nur'un Öyküsü masalında genç kız Ali Nur'u görmüştür. Dolunay gibi olan yakışıklı delikanlı genç kıza baktığı anda bu bakışla Enisû'l-Celis, heyecanla çarpılmış ve tüm vücudunun titrediğini hissetmiştir. Ali-Nur da kapı aralığından göz attığında Enisû'l-Celis'in güzelliğinin farkına varmıştır. Delikanlı, duyduğu arzusun yoğunluğundan iki küçük cariyeye öylesine yüksek sesle bağırır ki cariyeler ağlayarak kaçmışlardır. (Onaran, 2018, s. 365).

Ruhun özü güzeldir. Güzel olan da güzelle tamamlanmak isteğindedir. Aşk da bu nedenle güzele gönül verir. Fiziksel güzellik ruhların parçalarının birbirlerini çekmelerine yardımcı olur sadece. Ruh, fizikî güzelliğin arkasında ruh güzelliğini de görürse aşk ortaya çıkar. Fiziksel güzelliğe hayranlık, aşka ulaşmanın ilk adımıdır. Ruhsal bütünleşme sonraki aşamada ortaya çıkar ve o kadar güçlü olur ki etkisi biçimsel gerçekliği de etkiler. (Yıldız, 2017, s. 4).

Binbir Gece Masalları'ndaki Topal Gencin Öyküsü masalında iki güzel ruhun, fiziksel güzelliklerinin birbirini çekmesi ve aşkın doğması ele alınmaktadır. Bağdat'ın en büyük tacirlerinden birinin oğlu olan delikanlı, dinlenmek için oturduğu yerin karşısındaki evin penceresi açıldığında genç kadını görür görmez o güne kadar yaşamında hiç duymadığı bir duyguyla sarsılmıştır. Ayın on dördü kadar güzel olan kızın beyaz ve duru kolları gencin dikkatini çekmiştir. Çiçekleri sulayışındaki zariflik delikanlının o anda kalbini tutuşturmuştur. Delikanlı onun esiri olmaktadır. Artık kafası ve düşünceleri ondan başka bir şeyle meşgul olmaz. Kadınlara karşı duyduğu tüm korkular, yakıcı bir arzuya dönüşmüştür. (Onaran, 2018, s. 289-290).

Genç kız çiçekleri sulamayı bitirince, ağırbaşlılıkla sağına, soluna bakındıktan sonra delikanlıyı görür ve ona uzun uzun bakarak ruhunu bedeninden tüm olarak koparır. Artık aşkın ruhunu ele geçirdiği bir uyurgezer ya da artık bu dünyaya ait olmayan biridir o.

Ganem Bin Eyüp ve Kız Kardeşi Fitne'nin Öyküsü masalında da Ganem ve Kuvvet-ül-Kulûp birbirlerini gördükleri anda aşk yüreklerini tutuşturmuştur. Genç kız tapılası gözlerini Ganem bin Eyüp'e çevirir. Adının hurma usaresinden de tatlı olduğunu boyunun hurma dalından eğimli olduğunu düşünür Ganem. O, kızı her türlü kederden sakınmak için her şeyi bilen ve her yerde bulunup gözeten Tanrı'nın özel olarak görevlendirdiği bir köledir artık. Kız genç Ganem'i daha büyük bir dikkatle süzer, onun yakışıklı ve kalbe çok yakın bir kişi olduğunu görür. Onu sever ona gülümseyip sokulur. Kollarını boynuna atar onu öpmeye, ona yaltaklanmaya ve ona zevk dolu birçok şey söylemeye başlar. Ganem, aşkın derisine işlediğini ve yüreğine yerleştiğini hissederek.

Sonuç olarak Binbir Gece Masalları'nda tezin konusu olan aşk masallarında genç adam ve genç kadın birbirlerini gördükleri anda âşık olurlar. O ilk bakıştaki aşk onları tutkuyla sarsar. Daha önce hiç hissetmedikleri duyguyu bedenlerinin tüm hücrelerinde duyarlar. Hayatları boyunca görmedikleri güzellik karşısında büyülenirler. O andan başlar aşk onlar için. Onlar artık daha önceden oldukları kişiler değildir. Aşklarının esiri olurlar, aşk yüreklerini tutuşturur. Yüreklerine yerleşen aşk onların derisine işler. Âşık olmak çılgınca bir atlayıştır, ilk bakışta olur. (Osho, 2001, s. 124).

Âşık olmak gizemli hayallere benzeyen yıldırım çarpması gibidir. İnsanların bu tecrübeyi neden ve nasıl edindikleri bilinmez. Neden yaşandıkları da tam olarak açıklanamaz. Böyle bir deneyim yaşayacak kadar şanslı olup da bunu reddetmek, yaşamı da reddetmektir. (Pines, 2017, s. 14).

4.1.4.2. Aşkın Uyandırdığı Duygular

Binbir Gece Masalları içinden tespitlerde bulunulan aşkın kişilerde uyandırdığı duygular açısından bakıldığında aşkın mutluluk olduğu belirlenmektedir. Bu masallarda sevginin yeri göz kapağının üstüdür. Aşk, sabretmek, kendinden vazgeçmek, korkulardan kurtulmaktır. Aşk fedakârlıktır. Ama bu masallarda aşk en çok da gözyaşındır. Çünkü aşk özlemdir, sevdiğinden ayrıldıktan sonra vuslata erene kadar acı çekmek demektir.

“Hamal ile Genç Kızların Öyküsü” masalında genç kız, ayrılmadan önce süre isteyen, uzaklaşmayı dayanılmayacak kadar katı bulan delikanlıya sevgiyi anlatmaktadır:

Bağlanmak değil sadece sevmek güvenli bir yoldur. Aşk güven demektir. Güvenin olmadığı yerde aşk olmaz. Güvensizliğin yaşadığı yerde aşkın ömrü üç gündür. Kız kendisine güvenmesini ister.

Aşk, gözlerin konuşmasıdır. Genç kız, yüreğindeki sırları gözleriyle açıklar delikanlıya. Onu görünce gözyaşları akar durur ve o susar, çünkü gözlerinin içindeki ateşten yeterince söz eder. Susmaktır aşk gerektiğinde. Susup sözü sadece aşka bırakmak gerek. (Onaran, 2018, s. 110).

Genç kızın kendisine olan duygularını dinleyen delikanlı da kızın sevdasını yüreğinin daha derinlerine takılır, tüm ıstırapları yok olur.

“Birinci Genç Kız Zübeyde'nin Öyküsü” masalında Zübeyde ona bakarken genç adamın bakışı, onu, en şiddetli anlamda belaya, onu o güne kadar tanımamış olmanın en ateşli yerinmelerine yöneltmektedir. Yüreğinde kızıl korlar tutuşturmuştur.

Ona böyle bakarken, bakışı, beni, en şiddetli anlamda belaya, onu o güne kadar tanımamış olmanın en ateşli yerinmelerine yöneltti ve yüreğimde kızıl korlar tutuşturdu. Ona, “Ey efendim, ey sultanım! Şimdi sizden dilediğimi bana anlatınız!” dedim. (Onaran, 2018, s. 147).

Bu, genç kadına zarar vermektense ölümün zehrini içmeyi isteyen şahın oğlunun sevdasıdır. Kadının çektiği acıyı gördüğünde kendini ölecekmiş gibi hisseden genç adamın aşkıdır. Aşkın kendinden vazgeçmek olduğunun masalıdır. Zübeyde, tüm varlığıyla genç adama sahip olmakla yetinerek zenginlik adına her şeyini kız kardeşlerine verir. Aşk bazen de belaya düşmektir. Çünkü aşk acılara gebedir.

“Hristiyan Simsarın Öyküsü” masalında da aşkın kendinden vazgeçmek olarak görülmektedir. Kendisi yüzünden sağ elini yitiren delikanlıya genç kız, onun bağlılığının ve sevgisinin ölçüsünde ödüllendiremediğini düşünmektedir. Canını onun uğruna verse de yeterli olmaz. Delikanlının aşkı onun için canından ötedir.

Yüzünü görünce, tek bir bakışla bile uçsuz bucaksız bir derde düştüm ve aşkı kalbime perçinlendi ve de aklım başımdan gitti. Ama çabucak peçesini indirdi, kumaşı alıp bana, "Efendim, senden uzak kalışım inşallah uzun sürmez, yoksa derdimden ölürüm" dedi. Sonra oradan uzaklaştı ve ben çarşıda, gün batıncaya kadar, tacir ile birlikte yapayalnız kaldım. Orada, sanki tüm duygularımı ve aklımı yitirmiş ve bu bir anlık tutkunun çılgınlığına tamamıyla kendimi kaptırmış olarak kalakaldım.” (Onaran, 2018, s. 254).

İncelenen masallarda âşık olan delikanlıların huzurlarından da hayatlarından da vazgeçtikleri görülmektedir. Genç adamlar, sevdiği kızlardan merhamet dilemektedirler. Genç kızların da aynı duyguları hissettikleri görülmektedir.

“Çin Hükümdarı'nın Azık Sağlayıcısının Öyküsü” masalında genç kız yüreğini delikanlıya adamıştır. Delikanlıyı gördüğü andan itibaren yüreği başka sevgilere kaplanmıştır.

Ben yüreğimi seni sevmeye adadım. Ve bu yürek başka sevgilerden yüz çevirdi. Ve gözlerim, rastlantı olarak başka güzelliklere dalarsa, onlardan hiçbir zevk almayacaktır eminim. Yüreğimden aşkını söküp atmayacağıma yeminler ederim. Ama yine de kalbim üzgün ve aşkından susuz kaldı. İçinde sırf aşkı bulduğum bir bardaktan içtim. Ama sen aşkı bulduğum bu bardağa dudaklarını bile değdirmemişsin! (Onaran, 2018, s. 268).

Burada ayrıca sevgililer arasında aşkın büyüklüğünün ve derinliğinin aynı derecede olmadığını görmekteyiz.

Aziz ve Azize masalı aşk uğruna kendinden vazgeçmenin, ölümü aşka yeğ tutmanın en güzel örneklerindendir. Bu, tek taraflı, platonik aşk masalında Azize, başka bir kadına âşık olan sevdiği genç adama yüreği yanarak yardımcı olmaktadır. Sevdiği adamı çektiği acılar yüzünden teselli etmektedir. Azize bu aşk uğruna canından olmasına rağmen yine de sevdiği erkeğe kırgın değildir. Azize kendisini aşk kölesi olarak görmektedir. (Onaran, 2018, s. 713) Yazdığı mektupta ona kırgın olmadığını anlatmaktadır:

Ey sevgili yeğenim, bil ki sen, benim için kendi canımdan ve kanımdan daha değerliydin. Ölümümünden sonra da senin, seçtiğin kişilerin yanında mutlu ve başarılı olmanı Tanrı'dan yakarmayı sürdüreceğim. Üzerine bir gazelin işlenmiş bulunduğu bu mendili bir veda hatırası olarak sakla. Senin yokluğunda o, bana yoldaşlık etmişti. Bunu bana, bir hükümdar kızı olan Kâfur ve Billûr Adaları'nın Sultanı Sitt-Dünya yollamıştı. Felaketler üzerine yığılınca, Sultan Dünya'yı babasının saltanat sürdüğü Kâfur ve Billûr Adaları'na aramaya gidersin. Ama ey Aziz, bil ki, bu sultanın güzelliği ve eşsiz sihirli yanları sana yönelik değildir.

Dolayısıyla onun aşkıyla yüreğini tutuşturmaya kalkma olur. (Onaran, 2018, s. 714).

Âşık olanlar ölümden korkmaz. Çünkü aşkta korku yoktur. Sevdiği olmadan yaşanacak bir hayat âşık için söz konusu olamaz. İkinci Genç Kız Emine'nin Öyküsü masalında Emine, kendisine inanmayan kocasına omuzlarının ince bir gömleği bile taşıyamazken aşkın getirdiği tüm ağırlıkları kendisine çektiğini söyler. Ölümün kendisini şaşırtmayacağını, şaşırtıcı olanın ondan koptuktan sonra da bedeninin onu isteyeceğini bilmektir. (Onaran, 2018, s. 159).

“Dünya Hatun ile Emir Tac-ül-Mülûk Öyküsü” masalında Tacü'l Mülûk ölümle tehdit edildiği mektubu büyük bir üzüntüyle okumaktadır. Delikanlı için ölüm huzurdur. Arzularına seslenen genç, ruhunun umutsuz tutkusunda gömülmesini dilemektedir.

Genç kadına maksatsız bir ömrün acısına katlanmaktansa umutlarıyla birlikte ruhunun da uçup gitmesini istemektedir. Ölümü onun aşkı olmadan yaşayacağı bir hayata yeğlemektedir. (Onaran, 2018, s. 735).

Âşıkların hissettikleri sevgi ve çektikleri acılar ve ayrılıkların büyüklüğü gözyaşı ile tanımlanır ve değerlendirilir. Sonuçta aşk gözyaşıdır, elemdir. Dav-ül- Mekân'ın Oğlu Genç Kânmeân'ın Serüveni masalında Budur Hatun, aşkın neşesinden de kederinden de büyük sevinç almadığını söyler. Aşk okuyla yaralanan genç kız, delikanlıya öyle âşıktır ki güzelim ve kutsanmış göğüslerini dar gömleği biraz fazla sıkarsa, gömleğini bile kıskanmaktadır. Onu bunca tutkuyla sevdiği için kendisini kınamamalarını zaten aşkı yüzünden yeterince ıstırap çektiğini anlatır. Bu masalda âşıkların birbirlerini kıskanabilecekleri de vurgulanmaktadır.

“Goncagül ve Dünya Tatlısı” masalında Dünya Tatlısı, aşkı bilmeden önce yüreği ferah, tüm bağlardan özgürken aşkla dolu uyanmaktadır. Âşık olduğu Goncagül’e aşkın erittiği yüreği yüzünden şikâyetlerini anlatmaktadır. Tutkusu yüreğini yakmaktadır. Aşkın neden olduğu derdini gözyaşlarıyla mektup yazarak anlatmaktadır. Genç kızı yanına çağırıp ona canını bağışlamaktadır. Gelişi onun için Cennet olacaktır, reddetmesi ise Cehennem. Burada âşıklar arasındaki sevgiyi, sevgiliye karşı beslenen duyguların cennetteki güzelliği ile ayrılığı ve uzak kalarak hissettikleri acıları da cehennem azabı ile tanımlandığı görülmektedir. (Onaran, 2018).

Goncagül ise aşkı tanıdığı güne kadar yaşamdan keyif almıştır. Yılın tüm ayları huzur veren aylar olmuştur. Ama artık döktüğü gözyaşları içinde bir ateş seline dönmüştür. Bu gözyaşlarını silen mendil kızıla boyanmıştır öylesine ki Yusuf’un gömleğine sürülen kan bile onun yanında sahte kalmaktadır. Goncagül, Dünya Tatlısı’na aşkın kendisinde uyandırdığı duyguları ona yazdığı mektupla anlatmak istemiştir.

Âşık, sevdalısının aşkından sarhoş olur, arzularının yoğunluğundan sarhoşluğu artar. Aşkın verdiği çılgınlıkla dolaşır; hiçbir yerde sığınak bulamaz; yediği içtiğinden zevk almaz olur. Âşık, dostundan uzak, yaşama sevincini duyabilir mi? Ah! Bu inanılmaz bir şey! Aşk içime yerleşeli beri eriyip tükenmekteyim! Ve sel gibi akan gözyaşları yüzümü ıslatıyor! Oh! Bu azap içindeki yüreği yatıştırarak dostu ya da kabilemden birini ne zaman göreceğim? (Onaran, 2018, s.1449-1450).

Bu masalda Goncagül’ün aşkı için gözyaşlarının sel olduğunu, hatta kan gözyaşları döktüğünü belirterek aşkın ve çektiği acının büyüklüğünü mecaz anlamında dile getirildiği görülmektedir. Aşk ve acıyı ölçmek için herhangi bir şeyin bulunmaması doğrultusunda benzetmelerle büyüklüğü tanımlanmıştır.

Genç Nur ile Yiğit Frenk Kızının Öyküsü masalında delikanlı, Mısırlı kıza âşık olmuştur. Onun güzelliklerini görmekle, aşk doğrudan yüreğine girmiştir. Aşkın ateşi ciğerini çılgınca yakıp tüketmektedir. Tüm varlığını, uykularını genç kız için feda etmeye hazırdır. (Onaran, 2018, s. 2078).

“Denizgülü ile Çinli Genç Kızın Öyküsü” masalında Zambak Yüzlü Nurcihan’ın baygın gözleri yüzünden aşkından ölmektedir. Tutkunun ateşi onu yiyip bitirmektedir. Delikanlının muhteşem görünüşü genç kıza aşk acıları içinde bırakmıştır. Zambak Yüzlü çektiği acının Nurcihan’ın da bilmesi için ona duygularını anlatan bir mektup yazmıştır.

İşte ben de, senin baygın gözlerin için aşktan ölmekteyim; tutkunun ateşi içten de dıştan da beni yiyip bitiriyor. Ah! 'Yürekler anlaşıyor' diyen atasözü ne kadar yanlıştır. Çünkü ben yanıp tutuşuyorum; seninse hiçbir şeyden haberin yok. Harika görünümünle beni neden öldürmekte olduğunu sana sorsam acaba yanıtın ne olurdu? Ama ey kalem, artık daha fazla yazma! Yeterince aşk acılarına kapılmışım zaten!” (Onaran, 2018, s. 3101).

Sonuç olarak aşk, mutluluktan çok acının, gözyaşının nedenidir. Gözyaşı masallarda âşıkların aşkları için dökülen yaşların: gözyaşların sel olması, kan gözyaşlarına dönüşmesi ile acının büyüklüğünü ve derinliğini tanımlamak için sık sık kullanıldığını görülmektedir. Aşkı tanımayan yürekler, huzurla yaşarken gönüllerine aşkın ateşi düşünce huzur yerini acıya bırakır. Aşk fedakârlıktır. Öyle ki âşık, aşkını bazen kendi canından öte tutar. Aşk tutkudur, çılgınca sevdiğini arzulamaktır. Bu nedenle sevdiğini kaybetme korkusu sonucu kıskanması çok doğaldır. Onlar için yaşam sadece sevdiği varsa anlam kazanır. Aşka düşen yürekler için ondan başka her şey artık anlamsızdır. Aşk için verilen mücadelede ölüm daima cana yeğ tutulur.

4.1.4.3. Binbir Gece Masalları’nda Âşıkların Yaşadıkları Fiziki ve Psikolojik Değişimleri

Âşık olan kişinin âşıklığı her halinden belli olur diyen Mevlânâ’ya göre âşık, ne konuşursa konuşsun ağzından hep aşkla ilgili sözler çıkmaktadır. (Çelik, 2006, s. 57).

Aşka tutulmuş kişiler, artık âşık olmadan önceki kişiler değildir. Aşka düşmeden önce yaşamlarını huzur içinde geçiren âşıklar, âşık olduktan sonra o huzuru bulamazlar. Çünkü aşk acıyı da beraberinde getirir, çünkü aşk ıstırap verir. Bu yüzden seven ve sevilen de aşk acısı çekmektedirler.

Binbir Gece Masalları içinde incelenen masallarda aşk acısı hemen hemen tümünde vardır. Bu acı sevgiliye duyulan özlem, ondan ayrı kalmanın çaresizliği, vuslata ermek için verilen mücadelede görülmektedir.

Hamal ile Genç Kızların Öyküsü masalında pazarcı kız, uduyla aşkın verdiği acıyı şöyle dile getirmektedir:

Acımasız kader acısaydı aşığa

Âşığı azarlayanlara bir gün bile acımazdı Kim için inliyorum ey katilim

Ey şikâyetlerimin mercii vefasız sevdiğim

Aşkın özlem ateşimi artırdıkça artırıyor (Demirli, 2016, s. 80).

Kaderin aşığa acımadığını dile getiren genç kız, vefasız sevdiğini kendi katili olarak görmektedir. Aşkın özlemiyle yanıp tutuşmaktadır. Müslümanlara da seslenerek onlardan intikamını almalarını istemektedir. Aşka düşen âşık, acılarından inlemekte aşkıdan şikâyet etse de vuslata ermek için sabretmektedir.

İkinci Genç Kız Emine'nin Öyküsü, masalında sevdiği adama seslenen Emine, içindeki tutkuyu alevlendirdikten sonra kendi yüreğini soğutan sevdiğine acılarını dile getirmektedir. Sevgisini kazandırdıktan sonra kendisinden yüz çeviren aşığına yüreğine acımadığını, derdini anlamadığını söyler. Tek suçunun sevmek olduğunu söyleyen genç kız, aşk acısını tatmış kişilerin kendisine merhamet göstereceklerini dile getirmektedir. (Onaran, 2018, s. 158).

Hristiyan Simsarın Öyküsü masalında Ali-Nur, Enisû'l-Celis'ten izin almadan, toplantı salonunu terk etmeye hazırlanmış ve balıkçı kılığındaki Halife'nin özgürce Enisû'l-Celis'e sahip çıkmasına imkân vermiştir. Bunu üzerine Enisû'l-Celis ona göz yaşları içinde veda bile etmeden kendisini terk ettiğini söyleyerek onun kendisine verdiği acıyı dile getirmiştir. Yerinin kaburgalarıyla ciğeri arasındaki yarlı yüreği olduğunu ifade etmiştir. (Onaran, 2018, s. 407).

Tek taraflı aşkın anlatıldığı Aziz ve Azize masalında Azize'nin acıları ve döktüğü gözyaşları aşkın verdiği elemin en iyi örneklerindendir. Azize sevdiği adamın kendisini dinlemediğini, uzaklaşıp gittiğini dile getirmektedir. Sevgilinin yokluğunda ağlayan genç kız, sürekli kendinden uzaklaşan delikanlıyı düşünmektedir. (Onaran, 2018).

Azize meltemin, kuşların ve tümüyle her şeyin kendi yolunu izlediğini bu yüzden sevdiği adamın da kendisine gelmesini istemektedir. Sevdiğini kollarına almak isteyen Azize, kederli yüreğinin acısını onun nefesinde dindirmeyi arzulamaktadır. Sevdiğinin diğer kadına gittiğinden beri yaşamdan hiçbir zevk almayan genç kız, sevgilisinin yüreğinin kendisi gibi aşkın ateşinden eriyip bitmediğini dile getirmektedir. (Onaran,

2018, s. 687).

Goncagül ve Dünya Tatlısı masalında Dünya Tatlısı çektiği acılar karşısında âşıklara acınması gerektiğini söyler. Çünkü âşıklar çoğu geceyi kendilerinden geçerek, arzu ve tedirginlik içinde geçirmektedirler. Üzüntüleri öyle yıkıcıdır ki tüm geceyi uykusuz geçirirler. Kendisi de sevdiğini tanıdığı günden beri onun aşkıyla zincire vurulmuştur. Acılarından sürekli gözyaşı döktüğünü belirten delikanlı, sevgilisinin uzaklaşmasıyla kırılmış sabrı tükenmiş ve eriyip gitmektedir. (Onaran, 2018, s. 1456-1457)

Âşıkların hallerinden biri de aşka düştükten sonra kendi varlıklarından vazgeçtiği, yemeden içmeden kesilerek uyuyamamaları olarak görülmektedir.

Hristiyan Simsarın Öyküsü masalında genç kız delikanlıyı gördüğü andan itibaren gönlü onun sevgisiyle dolmuştur. Tüm düşüncesi genç adam olmuştur. Onu gördüğü andan beri uyuyamaz ve yemek yiyemez. (Onaran, 2018, s. 255).

Ali İbn-i Bekkar ve Güzel Şems-ün-Nehar'ın Öyküsü masalında Ali İbn-i Bekkar sevdiğinden ayrı kaldığında uyuyamaz, hiçbir şey yemez, içmez. Onu bitkin halinde ancak şiirler biraz oyalar. Rengi tamamen solmuştur.” Eğer sevgiler acılardan yoksun olsaydı, sevgililer birbirine yazma zevkini tadamazlardı.” diyen genç adam, sevdiğinden gelen mektubu bile okuyamayacak kadar halsizdir.

Güzel Şems-ün Nehar da ondan farklı değildir. Göremediği sevdiği yüzünden yataklara düşmüştür.

Genç Nur ile Yiğit Frenk Kızının Öyküsü masalında Nur, genç kızı gördüğünde o ruhunun kıyıcı düşüncesi olmuştur. Kızın güzelliklerini görmekle, aşk doğrudan yüreğine girer ve onu boyaların en solmazı olan kırmızı böceğinin koyu rengiyle boyamaktadır. Aşk ateşi ciğerini çılgınca yakıp tüketmiştir. Genç kıza tüm mal varlığını ve tüm ruhunu vermek istemektedir. Sevdiği kız için tüm uykularını feda etmeye hazırdır (Onaran, 2018, s. 2078).

Sonuç olarak Binbir Gece Masalları'nda aşka düşen gönüller acının içinde kavrulmaktadırlar. Sevdiğine duyulan özlem ile aşkın ruhlarında yarattığı ateş ile kavrulurlar. Bu masallarda işlenen aşkın mecazî aşk olmasından dolayı çekilen acılar, gözyaşları, aşk sarhoşluğu, sevgilinin hasretiyle kavrulma tamamen beşerî aşktan kaynaklanmaktadır. Bu yüzden âşıklar, vuslata ermek için büyük bir çabanın içine girmektedirler. Bazen sevgilinin yüzünü görememek, ona dokunamamak aşığın tüm geceleri uykusuz olarak kederle geçirmesine neden olmaktadır. Ayrılık, hasret âşığa ıstırap vermektedir. Âşık çaresizdir, âşık aşk sarhoşudur; âşık sevgilide yok olmayı isteyen kendi varlığından vazgeçendir.

Aşkın uzun yolculuğunda seven ve sevilen mutluluğu da acıyı da tatmaktadır. Aşk kolay değildir. Aşk uykuların yitirilmesidir. Yemeden içmeden kesilmek, gönül vermektir. Bazen de aşk sevgilide yok olmaktır. Bu acılara katlanmak kimi kez aşığı tüketir.

4.1.4.4. Aşkî İlân Etme

Aşk, roman, öykü ve tiyatrolarda anlatılmadan önce mektuplarla dile getirilmiştir. Mektup ve aşk yan yana gelmiş iki sihirli sözcüktür. “Çünkü mektup, içinde şiiri, hayata dair bir öyküyü, bir romanın ön çalışmasını, bir seyahat notunun içinde barındırabilir. Mektuplar dile getirilmesi gerekeni en iyi biçimde anlatabilendir. (Şahin ve İkiz, 2018, s. 7).

Binbir Gece Masalları’nda aşkın ilânı çok farklı şekillerde olmaktadır. Bazen aşk yüz yüze ilan edilir. Bazen de mektup ya da şiirlerle.

Aşk ilânının şiirle olan benzerliği ortadadır. Şiir de ilân-aşk da sözcüklere yüklenir. Çünkü etkili bir söz söylemek gerekir. Sevilen kişiye aşkı açıklamak da ilk karşılaşmadan sonraki adıma geçmek demektir. İlk karşılaşmada başlayan şey yenilik ve tecrübeyle doludur artık. Badiou, aşk ilânının rastlantıdan yazgıya geçiş olduğunu söyler. Ona göre aşk ilânı sadece bir kez de olmak zorunda değildir. Aşkın ilânı uzun sürebilir, dağınık, karışık, karmaşık olabilir, birkaç kez ilan edilebilir. (Badiou ve Truong, 1994, s. 41).

Sözcükler aşkın ilânında yetersiz kalır. Aşkı sevgilisine açıklamak isteyen âşık duygularını açıklamada dilsiz kalır. Aşk anlatılamayınca sessizlik söz konusu olur. Anlatılamayan aşkta şiir âşığın sesi olur. Binbir Gece Masallarında seven ve sevilenin duyguları o kadar yoğundur ki bunu anlatmak ancak şiirle mümkün olur. Bu yüzden âşıklar, şiirin dilini kullanarak aşklarını ilân ederler.

İkinci Kalenderin Öyküsü masalında“ genç kız, önceleri, yeraltı sarayında tek başına, hüznle yaşadığını ve göğsünün daraldığını söyler. Delikanlıya olan aşkı şu dizelerle dile getirir:

Gelişinden haberdar olsaydık

Gözlerimizin karasını yollarınıza döker Yanaklarımızı basacağınız yerlere serer

Gözkapaklarımızı önünüze sererdik (Demirli, 2016, s. 97).

Çin Hükümdarının Azık Sağlayıcısının Öyküsü masalında âşıkla aşklarını yine şiirle ilân ederler. Delikanlı dükkânda otururken içeriye bir genç kız girer. Genç adam ömründe böyle bir güzel görmemiştir. Delikanlı, hayatı boyunca ne bu kadar güzel bir ses duymuştur ne de böylesi tatlı sözler işitmiştir. Kız peçesini açar. Genç adam kızın yüzüne baktığı anda ruhu büyük bir kargaşaya teslim olur, kızın güzelliğine hayran kalan delikanlı, ipeksi yüzü olan genç kıza:

“Acı çekmektense, benim için ölümün ne denli kurtarıcı olacağını söyle! Ona biraz merhametli olmasını hatırlat! Bilsin ki, uğruna huzurumdan yüz çevirdim, kanadına sığınmak için!” (Onaran, 2018, s. 268) sözleriyle seslenir. Bu dizeleri işiten genç kız da delikanlıya şöyle yanıt vermiştir:

Ben yüreğimi seni sevmeye adadım.

Ve bu yürek başka sevgilerden yüz çevirdi.

Ve gözlerim, rastlantı olarak başka güzelliklere dalarsa, Onlardan hiçbir zevk almaya-caktır eminim.

Yüreğimden aşkını söküp atmayacağıma yeminler ederim. (Onaran, 2018, s. 268).

Birinci Genç Kız Zübeyde'nin Öyküsünde de şiirle aşkını ilan eden durum söz konusudur.

Zübeyde ona bakarken genç adamın bakışı, onu, en şiddetli anlamda belaya, onu o güne kadar tanımamış olmanın en ateşli yerinmelerine yöneltmiş ve yüreğinde kızıl korlar tutuşturmuştur.

Zübeyde'nin görür görmez aklını başından alan bu yakışıklı adama olan aşkını dile getirdiği şiirle şunları söylemiştir:

Yıldız-okuyan geceyi gözlemektedir. Birdenbire gözlerinin önünde büyüleyici bir çocuğun narinliği belirmiştir. Siyah saçları Satürn (Zülal), yanaklarının açık kiraz pembeliği Mars (Merih), gözlerindeki delici ışıkları ise Merkür'dür. (Utarit) Delikanlının bu yakışıklığı karşısında yıldızlar bile ona doğru eğilmiş ona gülmektedir. (Onaran, 2018, s. 146-147).

Hristiyan Simsarın Öyküsü masalında genç kız âşık olduğu delikanlıya tüm düşüncelerini sardığını, gönlünü sevgiyle doldurduğunu söylemektedir. Genç adamı gördüğünden beri uykudan da yemekten de elini ayağını çekmiştir. İki genç arasındaki görür görmez başlayan aşkın ilânı sözcüklerle karşılıklı bir şekilde olmuştur:

Sevgilim, bil ki, sen benim tüm düşüncemi sarmış bulunuyorsun ve de gönlümü sevgiyle doldurdun. Ve seni gördüğüm andan bu yana, ne uyuyabiliyorum ne de bir şey yiyebiliyorum!’ dedi. Ben de ona, ‘Ben de öyle! Ben de aynı şeyleri yaşıyorum, ama

duyduğu mutluluk, şikâyet etmemi engelliyor' diye yanıt verdim. (Onaran, 2018, s. 255).

Binbir Gece Masalları aşığın sevdiğine baktığı, onun yüzünü gördüğü ilk an âşıkta ruhsal değişim başlamaktadır. Âşık artık ilk bakışın öncesi ve sonrasında ibarettir. Sevgililerin birbirini gördüğü o anda aşklarını da en coşkulu şekilde dile getirmektedirler.

İkinci Genç Kız Emine'nin Öyküsü masalında Emine, genç adamı görür görmez yüreği ona meyletmıştır. Bu kez kadın kahraman erkeğin güzelliğini mücevhere benzetmektedir. Bu güzellik karşısında âşık olmamak mümkün değildir. Öyle yakışıklıdır ki güzellikte mükemmeliyete ulaşmıştır. Bu güzellik karşısında âşık olmamak mümkün değildir. Emine de âşık olur ve delikanlıya olan aşkını dizelerle dile getirir:

“Güzelliğin ta kendisi olan bir mükemmeliyete, bir bütünlüğe ulaşmıştı. Böyle olunca, onu her görenin çılgınca âşık olmasına hiç şaşırma”! (Onaran, 2018, s. 154-155).

Ganem Bin Eyüp ve Kız Kardeşi Fitne'nin Öyküsünde Ganem, genç kıza aşkının esiri, gözlerinin mağlubu olduğunu ve etinin lezzetinden ölen kuluna acıması için yalvarmaktadır. Ganem gözyaşlarının tutkuyla göz kapaklarının köşelerini ıslattığını hissetmiştir. Bunun üzerine genç kız yakışıklı Ganem'e olan duygularını şu dizelerle dile getirmiştir:

Vallahi! Ey efendim, ey gözlerimin nuru! Sana yemin ederim ki, aşkının tutkunuyum Ve tüm etimin özüyle sana bağlıyım!

Ama şunu iyi bil ki, sana asla kendimi sunamam!

Ve bana derinlemesine yaklaşmana izin veremem! (Onaran, 2018, s. 443).

Ali İbn-i Bekkar ve Güzel Şems-ün-Nehar'ın Öyküsü'nde Emir Ali İbn-i Bekkar, arzularının zirvesine ulaşır. Bekkar, genç kıızı görünce, şairin şu dizelerle duygularını dile getirmektedir:

Sen ki güneşe bakmaktasın!

Görmez misin ki, onun yeri insan gözünün ölçemeyeceği yükseklerdedir! Yoksa kanat takınmadan ona ulaşabileceğini mi sanıyorsun ya da ey saf kişi, sana kadar incecğini mi? (Onaran, 2018, s. 835).

Mektupla aşklarını ilan eden örneklerden ise Goncagül ve Dünya Tatlısı masalıyla başlanabilir. Delikanlı gülen ve karanlıkları aydınlatan dolunay gibi güzel Goncagül'ü görmüştür. Birdenbire, daha bakışını önüne indirmeden kendisinin baştan aşağı aşka kapıldığını hisseder. Kendi kendine şairin şu dizelerini okumaktadır: “Âşık yüre-

ğim, seni kim yaraladı? /Bir okçu mu, yoksa gözbebeklerinin oku mu/ Keskin ok! Sen bir savaşçı topluluğundan mı böyle hızlı geliyorsun yoksa sadece bir pencereden mi?”(Onaran, 2018, s. 1443). Sonra da Goncagül bir mektupla aşkını açıklamıştır.

Sana Dünya Tatlısı adını veren hiç mahcup olmamıştır, ey tavırlarının hoş inceliği tüm harika şeylerle bağdaşan!/ Ey yükselen dolunay! Işık saçan yüzü evreni aydınlatan, dünyayı ışığa boğan! / Sen, tüm yaratıklar içinde güzelliğin tek sultanısın! / Ve bana hak verecek tanıklarım var! ? (Onaran, 2018, s. 1443).

Dünya Hatun ile Emir Tac-ül-Mülûk Öyküsü masalında Tacü'l Mülûk, Dünya Hatun'a yazdığı mektupta ilk satıra içini yakan ateşin işaretlerini koyduğunu, ikincisine arzusunu ve sevgisini, üçüncü satıra yaşamını ve sabrını, dördüncüye tüm sıcaklığını beşinci satıra da yüreğinin sonsuz tutkusunu koyduğunu söylemektedir. (Onaran, 2018, s. 733).

Aşklarını mektupla açıklayan masallardan biri de Denizgülü ile Çinli Genç Kızın Öyküsü masalıdır. Zambak Yüzlü, Nurcihan'a aşkını anlatan bir mektup yazmıştır. Genç adamın baygın gözleri için aşktan ölmekte olduğunu belirtmektedir. Tutkunun ateşi içten de dıştan da kendini yiyip bitirdiğini, yeterince aşk acılarına kapıldığını anlatmaktadır. (Onaran, 2018, s. 3101).

Bu mektubu okuyunca, Nurcihan'ın yüreğinin külleri içinde aşk ateşi ruhunu tutuşturmuştur. O da genç kız aşkını anlatan bir mektup yazar. Mektubunun içeriğinin kimsesiz kalbinin yaralarını kanattığını, yüreğinin kıvılcımının yaralarının üzerine düştüğünü ifade etmektedir. Sadece sevenlerin bitip tükenmiş olmanın sihrini tanıdığını, kendisini boğazlanmış, gece gündüz yerde debelenen ve eğer kurtarılmazsa can vermesi gecikmeyecek bir piliç gibi hissettiğini açıklamıştır. (Onaran, 2018, s. 3101-3102).

4.1.4.5. Binbir Gece Masallarında Aşkta Sadakat

Sadakat kelimesinin Türkçe Sözlük'teki anlamı içten bağlılıktır. Diğer bir deyişle sadık olmaktır. İnsanların yaşamları süresince etik değerler bakımından sevdiklerine karşı sadık olmaları beklenmektedir. Sevgiliye, eşe, dosta, arkadaşına, karşı ilk beklenen onlara karşı sadakattir. Bunun tam tersi ihanettir ki bu her türlü ilişkinin katilidir. Tezin konusu gereği aşkta sadakat Binbir Gece Masalları çerçevesinde incelenmiştir. İncelenen masalların beş tanesinde ihanet konusunun işlendiği tespit edilmiştir. Öte yandan sadakatsizliğin söz konusu olduğu bu masalarda aldatma birbirine âşık olan kişiler arasında yaşanmaz. Aşk konusunu alan masalarda âşıkların aşklarına daima sadık kaldığı gö-

rülmektedir.

Sadakat kelimesinin anlamı: “ lerde e in olacak kişiyle hâlâ tanışmamı  olmana rağmen, ona ba lı kalabilmektir sadakat! Her eyin ışık hızıyla tüketildiği günümüz dünyasında aranan inançtır sadakat” (Sufi Sözlük, 2018, s. 210).

Aşk ve ihanet birbiriyle yan yana gelemeyecek iki kelimedir. A kta acı,  zlem, gözyaşı, çaresizlik, kendi varlığından vazgeçme ayrılık, vuslat vardır. A k tüm bunları kaldıracabilmektedir. Hatta tüm bunlardan beslenerek de güçlenir. Aşkın hiçbir zaman kaldıramayaca ı tek şey ihanettir. Adler (Adler, 2014, s. 46) aşkta e itli in yanında sadakatin de olmazsa olmaz olduğunu savunmaktadır.

Molier, aşkta sadakat olduğu sürece insanın aşkın kanununa daha kolay boyun e gece ini söyler. (Molier, 2016, s. 10).

Binbir Gece Masalları içinde incelenen masallardan B y lenmi  Genç Adam ile Balıkların  yk s  masalında genç adam kendisine büyük bir a kla ba lı olduğunu d   nd   karısının ona ihanet ettiğini kendisini uyuyor zannedip konuşan evdeki cariye-lerden öğrenmektedir. Karısını takip ederek onun bir kalede zenci ile kendisini aldattı ını görmüştür. Zenciyi öldürdüğünü zannetmi  ancak zenci yaralı olarak kurtulmuştur. Ama orada uyuyan karısına dokunmaz. Genç kadın matem giysilerini giyerek sevgilisi olan zencinin yasını tutmuştur. Sarayın bahçesinde bir kulübe yaptırarak zenciyi burada tutmaktadır.

Delikanlı bir gün onun zenciyle konuşmasında kendisine olan ihaneti itiraf ederken duymuş tam onu  ld rece i sırada karısı onu büyüyle yarı insan yarı ta  haline getirmiştir. Genç adam tüm bu olanları Sultan’a anlattı ında Sultan, kadına bir oyun oynatarak delikanlı ve kent üzerindeki tüm büyüyü kaldırtmı tır. Kadını da kılıcıyla öldürmüştür.

Bu masalda kocasına ihanet eden kadının sevgilisini öldüren genç adam, eve gelip uyumasına ve bir yıl boyunca yas tutarak sevgilisi için yaptırdığı matem evine gitmesine göz yummaktadır. Sevgilisiyle birlikte hemen orada öldürmemesi, ihaneti ba ı laması olarak algılanmamalıdır. Kadının daha neler yapabileceğini göstermek için uzatılmıştır. A kı konu edinen masallarda erkek ya da kadın sevdi ine ihanet etmez. Bu masalda da kadın kocasına değil zenciye açıktır. Nihayetinde aşkı için evli olduğu erkeğe de ihanet eder, sadık kalamaz. Çünkü sadakat aşkta vardır. Sadakatin olmadığı yerde zaten a k yoktur.  er eve hikâyedeki gibi her ne sebeple olursa olsun ihanet eden kadın  ld r l r.

Binbir Gece Masalları, Sultan Şehriyar'ın karısının ihaneti üzerine onu öldürmesi sonucu, Şehrazat'ın kadınların aslında sadık bir eş, iyi bir anne, hayırlı bir evlat, değerli bir dost ve abla olabileceğini kanıtlamak için Şehriyar'la evlenmesi ve ona masal anlatmasıyla başlamaktadır. Anlatılan masallarda kadının ve erkeğin ihanet ettikleri de görülmektedir.

Sadakatsizliğin işlendiği bir diğer masal da İkinci Genç Kız Emine'nin Öyküsü masalıdır. Masalda Emine görür görmez âşık olduğu delikanlıyla evlenmektedir. Kumaş aldığı dükkândaki kişinin onu öpmek istemesi üzerine yanındaki yaşlı kadının da etkisiyle buna izin vermiştir. Kocasını yanağındaki izi gördüğünde aldatıldığını düşünmüştür. Emine'nin tüm itirazlarına, yalvarmalarına, ona olan aşkını ve sadakatini anlatmasına rağmen onun öldürülmesi emrini vermiştir. Gerçeği bilen yaşlı kadının onu ikna etmesiyle öldürmekten vazgeçmiştir. Emine'yi öldürmekten vazgeçse de kocası, ayva ağacının dalıyla tüm bedenini, sopalayarak geri kalan ömrü boyunca üzerinde görülecek bir işaret bırakmıştır. Emine'ye yaşadığı acıları çektirenin Halife'nin oğlu El-Emin olduğu ortaya çıkınca Halife, kadılar ve tanıklarla oğlu El-Emin'i genç Emine ile yeniden evlendirmiştir.

Görür görmez aşkla başlayan masal, yine ihanet şüphesiyle kadının öldürülmesi gerektiği düşüncesi işlenmektedir. Oysa Emine suçsuzdur. Yine de kocasına itaat eder. Ölmeden önce iman tazelemek için dua ederken sevdiği adama olan aşkını dile getirmektedir.

Schopenhauer'un erkeğin eşine olan sadakatini yapay bulurken kadınınkini doğal olarak kabul ettiği görülmektedir. Ona göre kadının ihanetinin, sonuçları olduğu kadar da doğaya aykırılığı yönünden de erkeğinkinden çok daha az bağışlanabilen bir ihanettir. (Schopenhauer, 2003, s. 38).

Toplumların ahlâkî değerleri kadınların ihanetini erkeğinkine kıyasla kolay kolay bağışlamaz. Sadakatsizliğin bu yönü Binbir Gece Masalları'nda görülmektedir. Aziz ve Azize masalında Aziz evleneceği gece gördüğü Delile adındaki genç kıza âşık olmuştur. Bunu gelip evleneceği kıza anlatmıştır. Ailesinin de Azize'nin de Aziz'e olan tutumunda hiçbir değişiklik olmaz. Aziz, nişanlısı olan Azize'den âşık olduğu kıza ilgili yardım da almaktadır.

Azize, sevdiği gence her ne kadar yardım etse de onun başka bir kadına gitmesinden onu sevmesinden dolayı günden güne erimiş ve nihayet acısına dayanamayarak ölmüştür. Aziz'in annesi aracılığıyla Aziz'e "Ölüm ihanetten yeğdir." Mesajını ileterek ihanetinin büyüklüğünü ve acımasızlığını anlatmıştır.

Kendisini aşk kölesi olarak gören Azize ölüm döşeginde bile Aziz'i koruyup kollama sözü vermiştir.

Aziz'in bu ihanette cezası sadece vicdan azabı olmaktadır. Bu masalda da Aziz sadık kalmadığı Azize'ye âşık değildir. Onlar büyüklerin uygun görmesiyle evlenecek olan iki gençtir. Aziz bu yüzden evleneceği gece gördüğü kıza âşık olmuştur. Azize ise âşıktır. Aşkına asla ihanet etmez. Yüreği acıdan kavrulsa da belki de aşkın kendisi demek olan fedakârlığın en büyüğünü göstererek âşık olduğu Aziz'e sevgilisiyle buluşmalarında yardım etmektedir. Gönül koysa da sevdiği adamın sadakatsizliğine öldükten sonra bile onu koruyup kollayacağını söylemiştir.

Masallarda erkek ve kadın kahramanların konuşmalarıyla sadakatsizlik üzerine mesajlar da verilmektedir. Kamerrüzzaman ile Tüm Ayların İçinde En Güzeli Olan Budur Hatun Öyküsünde kadınlara karşı ön yargılı olan ve asla evlenmeyeceğini söyleyen Kamerrüzzaman, onlara karşı içinden gelen bir nefretin ötesinde, bilgelerin kitaplarında kadınların kötülüklerinden ve hainliklerinden söz eden öyle şeyler okumuştur ki onlara yaklaşmaktansa ölmeyi yeğlemektedir. Okuduğu şiirlerle de kadınların hainlikleri üzerine düşüncelerini anlatmaktadır. (Onaran, 2018, s. 890-891)

Genç adam, bakirelerin bile akbabaların reddettiği bir cesetten başka bir şey olmadığı geceleyin ona sahip olduğunu sanırken ertesi gün kalçaları ve en iyi saklanmış yerlerinin başkasına ait olacağını söyler. Kamerrüzzaman'a göre kadın bir han gibidir her gelene açıktır. Masalda genç adamın bu düşünceleri Budur Hatun'u görüp âşık olana kadar devam etmektedir.

Bilgili Canayakın (Onaran, 2018, s. 1107) masalında ise genç kız aracılığıyla sadakat ile ilgili mesaj verilmektedir. Halife'nin buyruğuyla, bir felsefeci gelip Canayakın'ın önünde yer alarak ona sadakatsizlikten ve bunun insanla birlikte doğup doğmadığından söz etmesini istemiştir. Genç kız, peygamberin sözünü örnek vererek sadakatsizliğin tıpkı kanın damarlarda dolaştığı gibi âdemoğulları arasında dolaşıp durduğunu böylece toprağa, toprak ürünlerine ve toprağın zamanlanmasına karşı lanet edilmiş olduğunu söylemiştir. Çünkü zaman Tanrı'nın kendisi olduğu gibi dünya da Tanrı tarafından yaratılmıştır.

Bu masalda genç kızın sadakatsizlikle ilgili verdiği cevapta kadın ya da erkeğin ihaneti olarak değil tüm âdemoğullarının sadakatsizliğinden bahsedilmiştir. Onların damarında dolaşan bu sadakatsizlik o kadar kötüdür ki topraktaki ürünleri bile lanetlemektedir.

Kamer İle İşinin Ustası Halime masalında ise evli olan Halime, görür görmez beğendiği ve âşık olduğu Kamer’le birlikte olarak kocasını aldatmaktadır. Halime türlü oyunlarla kocası bu ihaneti duymadan Kamer’i evlenmeye razı etmiştir. Kamer’in babasının olanları duymasından sonra Kamer Halime’yi bir odaya bırakarak başka bir kızla evlenme kararı almıştır. Kamer, düğün günü Halime’nin kocası olan cevahirciyi görüp ona her şeyi anlatmıştır. Delikanlı cevahirciye, kendisinin Halime tarafından oyuna getirildiğini, bir anlık gaflette bulunarak kadınla beraber olduğunu anlatmıştır. Adam bunda sadece karısını suçlu görmektedir. Halime’nin bulunduğu köşke giderek onu bulmuş ve öldürmüştür.

Sonuç olarak sadakat, Binbir Gece Masallarının birçoğunda işlenmektedir. Sadakatsizlik, Katır Kadı, Kadın Hilesi, Karıların İhaneti, Civa Ali’nin Delile ve Kızı, Delile’nin Kardeşi Balık Kızartıcısı Zurayk İle Serüvenleri, Kamer İle İşinin Ustası Halime masalı gibi birçok masalda vardır. Konusu aşk olarak belirlenmiş masallarda sadakatsizliğe rastlanmamaktadır. Çünkü aşkta sadakatsizliğe yer yoktur. Eğer âşıklardan biri ihanet etmişse orada aşkın sorgulanması gerekmektedir. Bunu da kadın ya da erkeğin sadakati olarak değil aşkın sadakati olarak görmek gerekmektedir.

4.1.4.6. Binbir Gece Masalları’nda Âşığın/Sevgiliye Hitap Şekli

Sözlü iletişimde insanlar arasındaki birbirine seslenme, geçmişten günümüze en önemli unsur olarak yer almıştır. İletişim kurulan insanlarla yakınlık derecesi onlara karşı kullanılacak hitabı da belirlemektedir. Anne babaya, çocuğa, eşe, arkadaşaya seslenmeler birbirinden farklıdır. Bu tez çalışmasına konu olan Binbir Gece Masalları’ndaki aşkın hitap şekli belirlenmiştir.

Vezir Nureddin, Kardeşi Vezir Şemseddin ve Hasan Bedreddin’in Öyküsü masalında Sitt-ül Hüsn, delikanlıya “Sevgilim, sakın ol! Ah! Görüyorum ki, rahatsızsın! Gel dostum, gel ciğer köşem, gel gözümün nuru!” demiştir. (Onaran, 2018, s. 231).

İkinci Genç Kız Emine'nin Öyküsü’nde Emine sevdiği adama hitap ederken şöyle demektedir: Ey ruhum, bizim için soylulukla ölmek yeğdir! Çünkü bir düşmanla aşkı paylaşmakta hiçbir mutluluk yoktur!” (Onaran, 2018, s.158).

Hristiyan Simsarın Öyküsü iyi olmadığını söyleyen genç adama sevdiği kadın, "Efendim, derdinle yüreğimi yakma. Çünkü yüzünden pek çok şey okuyorum" (Onaran, 2018, s. 261) der.

Ganem Bin Eyüp ve Kız Kardeşi Fitne'nin Öyküsü masalında Ganem ve genç kızın birbirine hitabı diğer masallara göre daha farklı olduğu görülmektedir. Masal boyunca Dünya Hatun'un aşkını adeta yansıtır şekilde Ganem'e seslendiğini görmekteyiz. Bunlar sıcak, samimi ve aşk dolu hitaplardır.

“Ey güzeller sultanı, Ey kutsanmış genç adam, Ey Sultanım, Ey efendim, Ey gözlerimin nuru, Ey canımın içi Ganem, Sevdiğim, Gönlümün arzuladığı, Ey Ganem, Ey ciğer köşem Ganem'im, “

Kamerrüzzaman ile Tüm Ayların İçinde En Güzeli Olan Budur Hatun Öyküsü masalında genç kızı uyandırmak isteyen Kamerüzzaman, "Ey kalbim! Ey gözüm! Ey ciğerim! “ hitaplarını kullanmaktadır.

Sitt Budur'un da “Ey güzelliğin hükümdarı! Ey tapınılası çocuk” hitaplarını kullandığı görülmektedir.

Aziz ile Azize masalında Azize'nin sevdiği adama seslenmeleri acı dolu da olsa aşkın büyüklüğünü yansıtmaktadır. “Düşün ki, ey Aziz, Ey amcamın oğlu, Ah! Seni düşünüyorum Aziz, Ey tapınılan avare, Ey tatlı meltem, Ey sevgili, Sevgili Azizim, Ey Aziz, yeğenim” hitaplarının Azize tarafından kullanıldığı görülmektedir.

Dünya Hatun ile Emir Tac-ül-Mülûk Öyküsü masalında Tac-ül-Mülûk, Dünya Hatun'a şu şekilde seslenmektedir: “Ey yüce varlık, Ey taşıyürekli kadın, Ey yüreğimin tapındığı, Kuzucağız”,

Dünya Hatun da delikanlıya şu şekilde hitap etmektedir: “Ey saf kişi, Ey Tac-ül-Mülûk, Gözümün Nuru”,

Ali İbn-i Bekkar ve Güzel Şems-ün-Nehar'ın Öyküsü masalında Ali İbn-i Bekkar, sevdiği kadına şöyle seslenmektedir: “Ey hanımım, Ey serüveni seven bedevi kızı”,

Şems-ün-Nehar da sevdiğine şu şekilde hitap etmektedir: "Ey efendim, Ey gözle rinin ışığı, Ey Ali, Ey genç dost”,

Sonuç olarak aşk sevenin hitabında belirleyici olmaktadır. Sevilen aşktır, sultandır, sevgilidir, efendidir, göz nurudur, ciğerinin köşesidir.

4.2. Binbir Gece Masalları'nda Ayrılık

İncelenen masallardan altı tanesinin ayrılıkla (ölüm nedeniyle) bittiği tespit edilmiştir. Ali ibni Bekkar ve Güzel Şemsü'n Nehar Öyküsü masalında kadın ve erkek kahramanlar aşk acısına dayanamayarak ölmüşlerdir. Hristiyan Simsarın Öyküsü ve Güzel Aziz'in Öyküsü masallarında genç kızlar aşkın verdiği acıya dayanamayarak öl-

müşlerdir. Birinci Genç Kız Zübeyde'nin Öyküsü masalında genç kızın kocasını kız kardeşleri öldürmüşlerdir. İkinci Kalender'in Öyküsü'nde genç kadını ihanete uğradığından dolayı ecinni öldürmektedir. Çin Hükümdarının Azık Sağlayıcısı masalında ise genç kadın evlendikten bir yıl sonra yaşamını yitirmiştir. Vuslatla biten on dokuz masalda ise kavuşma sürecinde yaşanan ayrılıklar vardır. Âşıklar vuslata giden yolda ayrılığın acısıyla kavrulmaktadırlar.

Ayrılık, aşkın olmazsa olmazı âşığın özleminin, isyanının, çilesinin sebebidir. Selçuk İlhan, “Çünkü ayrılık da sevdaya dahîl / Çünkü ayrılanlar hala sevgili” (İlhan, 2019, s. 1) diyerek sevdanın ayrılık olmadan düşünülemeyeceğini şiirinde dile getirmektedir. Ayrılık içinde vuslatı da barındırmaktadır. Vuslat vardır ki ayrılık söz konusu olmuştur. Mecazi aşkıta vuslat arzulanmaktadır. Onun için sevgiliden ayrılmak aşığı, derinden yaralamaktadır. Her âşık öğrenir ki aşk, ayrılıkla büyür, güçlenir. Âşık acı çekerek de öğrenir ki ayrılık yüreğin kabuk bağlayan yarasıdır. Açıldıkça kanar o yara. Sevgiliden ayrılmak o yarayı kanatır.

Binbir Gece Masalları içinde tezin konusu olarak ele alınan masallarda ilk bakışta yoğun bir fiziksel çekim sonucu tutkuyla başlayan aşklarda araya engeller girmekte ve ayrılıklar başlamaktadır. Âşıklar bu engellerle mücadele ederek vuslata ermeye çalışmaktadırlar. İskender Pala, ayrılık acısının büyüklüğünün kavuşmanın mutluluğunu arttırdığını belirtir. Ona göre, kavuşmanın verdiği zevk, ayrılığın verdiği acının büyüklüğü kadardır. (Pala, 2004,s. 332).

Vezir Nureddin, Kardeşi Vezir Şemseddin ve Hasan Bedreddin'in Öyküsü (Onaran, 2018, s. 210-211) masalında Sitt-ül Hüsn, yeğeni olan kocasını, onunla geçen düğün gecesini ve de Basralı Hasan Bedreddin'in tüm güzelliği ve akıllara durgunluk veren cazibesini hatırlamıştır. Kocasını gittiğinden beri genç kız aklının da uçup gittiğini o geri gelene kadar da aklının da yerine gelmeyeceğini söylemektedir. Sitt-ül Hüsn uykusunu sabrını yitirmiş; mutluluğunu, huzurunu kaybetmiştir. Yokluğunun acısını anmadan yüreği de çarpmayan genç kız, sevdiğinin hayali ruhunda belirir belirmez, aşkı, arzuları ve anıları çoğalmıştır. Günün ilk saatlerinden başlayarak, gözlerinin önünde beliren, daima sevgilisinin hayali olmuştur.

Sevdiğinin gidişinden sonra ağlamaya başlamış olan Sitt-ül Hüsn, ağlamalarının, gözyaşlarının durması, yüreğinin acısının dinmesi için ayrılık acısıyla üzgün âşıkları birleştirmesi için Tanrı'ya dilekte bulunmaktadır.

Görür görmez âşık olduğu Hasan Bedreddin'in gitmesiyle genç kızın yaşamı da alt üst olmuştur. Ayrılığın acısıyla aklı yüreğinin çarpmadığını hisseder. Sabrını, huzu-

runu yitirir. Günlerini sadece sevdiği adamın hayaliyle geçirmektedir.

Sevgilisinden ayrı kaldığında aklını yitirenlerden biri de Güzel Zümrüt ile Şöhret'in Oğlu Alişar'ın Öyküsü masalındaki Alişar'dır. Aklını ne zaman yitirdiğini soranlara sevgilisinin yokluğunun ona aklını yitirttiğini söylemektedir. Onun çıldırdığına inanılardan sevdiği kadını ona getirmelerini istemektedir. Böylece ruhuna merhemin ferahlığı gelecektir. (Onaran, 2018, s. 379).

Enisû'l-Celis ile Ali-Nur'un Öyküsü'nde ise sevdiğinden ayrılmak zorunda kalan Ali Nur, ondan bir an bile ayrı kalamayacağını söylemektedir. Ali Nur, gözlerinden bir bakış kopararak yol azığı yapmak istemiştir. Bu son bakış yıpranmış yüreğine, ölümcül ayrılık anında ilaç yerine geçecektir. Ama bu bile ona abartılmış bir dilek gibi görünecekse dertleri ve ıstırapları tek başına çekmeye razıdır. (Onaran, 2018, s. 379).

Enisû'l-Celis ise sevdiği adamdan ayrıldıktan sonra acıları dinmez. Onun yeri kaburgalarıyla ciğeri ardındaki yaralı yüreğidir. Genç kız merhameti sınırsız olan Tanrıya ayrılanları birleştirmesi için yalvarır. (Onaran, 2018, s. 407).

Ganem Bin Eyüp ve Kız Kardeşi Fitne'nin Öyküsü masalında Kuvvet-ül- Kulûp, yanından bir saatliğine ayrılan Ganem'e, kendinden çok uzakta kaldığını, bir saatin kendisine bir gün gibi geldiğini söyler. Tutkusu dayanılmaz, önüne geçilmez hale gelmiş, bütün varlığı yanıp tutuşmuştur. (Onaran, 2018, s. 447).

Mevlana Şems'in gidişinden sonra yaşadığı ayrılığın acısını ona bir mektupla anlatmıştır. Şemse duyduğu hasretin yanında Selahaddin Zerkubumun gözyaşları, içindeki ateşi bir nebze dahi söndüremez. Deli gibi yollara düşmek yalvarmak, ağlamak, çatlakmak, sırf onun için uçurumlar yutmak istediğini anlatmıştır. Yürek sancısını anlatarak çatlarcasına ağlamak istemektedir. O gittiğinden beri Mevlâna deli divane dolaşmaktadır. (Yağmur, 2010, s. 85).

Aynı ortak acılar. Sevgilinin gidişinden sonra onsuz her şeyin anlamsız gelmesi, acı içinde dökülen gözyaşları, sevgiliden başka hiçbir şeyin bu yüreğin feryadına ilaç olamaması. Aşk ıstıraptır çünkü ayrılıklar, özlemler, gözyaşlarıyla doludur.

Dav-ül-Mekân'ın Oğlu Genç Kânmekân'ın Serüveni masalında Kânmekân, birçok kez yeğeni Talihin Kudreti'ni görebilmiş, gizlice de olsa onunla konuşabilmiştir. Günün birinde, onu göremeyince ve de aşk gönlünü alışmadığı bir işkenceyle sarstığında bir kâğıt alarak dostuna ayrılığın acısını anlatmaktadır. (Onaran, 2018, s. 760).

Sürgünün ne zaman biteceğini ve kalbinin yokluğun acılarından nasıl arınacağını sormaktadır. Mutlu dudakları, sonunda, sevgilisinininkilerle birleşmesi için bir gece bile olsa, birleşme ihtimali olup olmadığını varlığından taştan duygulanmanın bir parçasını

yaşadığını görmeyi arzulamaktadır. Derdine katlanmasına yardımcı olması için Allah'a dua etmektedir.

Genç adam için sevdiğinden ayrı kalmak sürgündür. Sevdığı kadının yokluğunun acısıyla sürgünden kurtulma ve sevdiğine kavuşma hayaliyle yaşayabilmektedir. Dertlerine katlanabilme gücü için Tanrı'dan yardım istemiştir. Onu bu acılardan kurtarabilecek tek şey sevdiğine kavuşmaktır.

Âşık, dostundan uzak kaldığında yaşama sevincini yitirir. Sabrı tükenir, hiçbir yere sığamaz. Goncagül ve Dünya Tatlısı (Onaran, 2018, s. 1451-1452) masalında sevdiği kadından ayrı kalan Dünya Tatlısı da ayrılık ateşiyle yanıp tutuşmaktadır. Yaşama sevincini yitirmiştir. Gözkapakları akan gözyaşlarıyla öylesine incinir ki içinde yaralar açılmıştır. Sabrı tükenmiş, yaşamını aşk uğruna feda etmiştir. Hayatını bu uğurda feda etmeyi yaşadığı belaların en hafifi olarak görmektedir. (Onaran, 2018, s. 1451-1452).

Goncagül de ayrılığın ıstırabını çekmektedir. Ayrılığın azabı içinde barınmakta, düşünceleri onu tüketmektedir. Bitkin, tükenmiş ve acılarının çaresi yoktur. Yüreğindeki cehennem ateşi gittikçe daha fazla artar ve alevlerinin yoğunluğu ciğerinde uçurumlar açar. Uykusuzluğunun tanığı olan geceye, sevgilisine tüm bu acılara onun için katlandığını söylemesini ister. (Onaran, 2018, s. 1456- 1457).

Ali İbni Bekkar ve Güzel Şemsû'n Nehar Öyküsü masalında Ali İbn-i Bekkar sevdiği kadından ayrıldıktan sonra gençliğinin sonunun geldiğini düşünmektedir. Ölümünün gelişi ruhuna acı vermektedir. Ama bu acının nedeni korkulu bir yaşamı bırakması değil sevgilisinin gözlerinden uzağa düşeceği içindir. Ayrılık anlarının yakın olduğunu bilmeyen delikanlı sevdiğinden sonsuza dek ayrılacağını bilmediğini bunu bilse yol azığı olarak yanına, tapınılası gözlerine bir an dokunduğunda elinde kalanı almak istediğini söylemiştir. Ali İbn-i Bekkar ve yüreğinin dostunu yitiren Şemsû'n Nehar ayrılığın verdiği acılara daha fazla dayanamayarak ölürler.

Mecazî yani beşerî aşkta ayrılık ölümle birdir. Acısına dayanmak zordur. Âşık bu zorluğa vuslat hayaliyle katlanır. Kavuşma ümidi, seven ve sevileni yaşadığı acılara göğüs germesini, mücadele etmesini sağlar. Emir Ali ve Şemsû'n Nehar masalında olduğu gibi kavuşma ümidi kalmayan âşıklar acıya daha fazla dayanamayarak ölüme yenik düşmektedirler.

Sonuç olarak her aşk içinde bir ayrılıkla büyümektedir. Âşıkların ayrı kaldıkları sürede çektikleri acıların aşklarını daha da büyüttüğü görülmektedir. Ayrılık, onlar için ölümle birdir. Yaşama sevinçlerini yitirmektedirler. Uyku uyuyamaz, huzuru hiçbir şeyde bulamazlar. Özlem onların sabrını da aklını da almaktadır. Aşk da bir çeşit delilik

diyerek bazen kendilerini deli olarak nitelendirirler. Sevdikleri yanlarında olmadığında akılları da başlarında değildir. Bitkin, tükenmiş yürekleri bu cehennemden farksız ayrılık ateşine katlanma gücünü bir gün vuslata erecekleri inancındadırlar. Ayrılığın derdine katlanmak için Allah'tan yardımcı olması için de yalvarmaktadırlar. Kavuşamayacağını anlayan âşıklar ise ölüme yenik düşmektedirler.

4.3. Binbir Gece Masalları'nda Vuslat

Binbir Gece Masallarında “aşk ve vuslatı” konu edinen masalların on dokuz tanesinde aşkın kavuşmayla bittiği belirlenmiştir. Bu masallarda vuslatın gelişmesine yardım edenler ve vuslatın gerçekleşmesinin önündeki engeller ayrıca ele alınmıştır.

Vuslat yani sevgililerin kavuşması mecazî aşkta söz konusudur. İlâhî aşkta vuslat değil ayrılık istenir. İskender Pala, bunu şöyle açıklar: “Âşık kalpler, kavuşmaktan çok ayrılığı ister. Bunun nedeni, kalbin kavuşmayı bir kez, ayrılığı ise her zaman yaşamak için yaratılmış olmasıdır. Ona göre vuslat, olgunluğa erişmemiş aşkları bitirir” (Pala, 2019, s. 174).

Tezin konusu olan vuslat ise beşerî aşka göre değerlendirilmektedir. Çünkü Binbir Gece Masalları'nda anlatılan aşk tasavvufi düşünceye göre mecazîdir. İncelenen masal metinlerindeki âşıklar, ayrılıkla sınanmaktadırlar. Her ayrılığa da bir kavuşma ümidini taşımaktadırlar. Onlara dayanma gücünü veren de bu ümittir. Ayrılıkla biten masallar çok azdır ki bunların tamamında ölüm söz konusudur. Çoğunda âşıkların ayrılığı vuslatla bitmektedir.

İncelenen diğer masallarda âşıklar sonunda vuslata ermektedirler. Âşık bazen vuslattadır bazen ayrılığa diyen İnanç, dünyayı içinde ölüm ve düğününün bir arada olduğu bir yer olarak görmektedir. Ona göre “Kavuşma bir düğün, ayrılık ise ölümdür.” (İnanç, 2014, s. 99). Vuslat, aşkın son durağıdır. Ama âşık daha çok ayrılığın acısını anlatır. Ayrılığı anlatan şiirler vuslatı anlatanlardan daha çoktur.

Hamal ile Genç Kızların Öyküsü masalında genç kız söylediği şarkıda kendisinin aşk acısı çekerken diğerlerinin vuslatla şereflendiğini söyleyerek intikamının alınmasını ister.

Genç kız şöyle dile getirir duygularını:

“Ey Müslümanlar! Benim intikamımı alın Bin tanık ondan yana, affetmezler asla Aşk mezhebinde benim zelil olmam helal midir?

Benim dışındakiler vuslata şereflenirken” (Demirli, 2016, s. 80). Kavuşmayla

biten masalların sonunda büyük bir mutluluk yaşanmaktadır.

Şenlikler yapılmakta, bunu yaşattığı için Tanrı'ya şükredilmektedir. Aşkın, ayrılığın şiirleri kavuşmalarda söz konusu değildir. Büyük mücadeleler verilerek vuslata eren âşıkların masalları, kavuşmalarının kurulan sofralarla, yiyip içilerek kutlandığı ve bir ömür boyu mutlu oldukları söylenerek bitmektedir.

Kavuşmayla biten 19 masalın 9'unda özlem, acı ve ayrılığın ateşiyle yanıp tutuşan âşıkların kavuşma anlarında Halife ortaya çıkmaktadır. Halife, kadıyı ve şahitleri çağırarak onların evlilik sözleşmelerini hazırlatmaktadır. Hepsine bolluk ve huzur içinde yaşamaları için büyük servetler bağışlamaktadır. Vuslata eren âşıklar hiçbir şeyden yoksun kalmadan ölüm kapılarını çalana kadar sevinç ve mutluluk içinde yaşamaktadırlar. Tüm bu masaların sonunda da ölüm ayırıcaya kadar mutlu yaşadıkları söylenerek Tanrı'ya şükredilmektedir.

Enisû'l-Celis ile Ali-Nur'un Öyküsü, Ganem Bin Eyüp ve Kız Kardeşi Fitne'nin Öyküsü masallarında Halife, yeni evlilere güzel birer saray tahsis etmiştir. Bilgili Canayakın'ın Öyküsü, Cıva Ali'nin Delile ve Kızı, Delile'nin Kardeşi Balık Kızartıcısı Zurayk ve Büyücü Yahudi Azarya ile Serüvenleri masallarında halife, genç delikanlılara sarayda en yüksek mevkideki görevleri vermiştir. Evlenip başka kente gidecek olan genç evlilere ise yol için hazırlıklar yapılmaktadır. Eşya, mücevherat, altın gümüş gibi çeşitli hediyeleri sandıklara koydurarak onları uğurlamaktadırlar.

4.3.1. Sonu Vuslatla Biten Masalarda Kullanılan Bitiş Formelleri

Anlatıcı masalda anlatılan olayların son bulmasından sonra masalı, anlattığı olayların bitişine yakışır bir şekilde bitirmek durumundadır. Bitiş, bazen kısa bazen de uzun bitiş sözleri kullanılarak yapılmaktadır. Sakaoğlu, anlatıcı üzerinde dinleyicinin dikkatinin önemli olduğunu belirterek masalın bitişinde söylenen kalıplaşmış sözler üzerinde durur. Ona göre, "Masal anlatıcılığında tecrübeli olanlar, kalıplaşmış sözleri bildikleri için masalı uygun bir kalıplaşmış sözle bitirir eğer dinleyicinin dikkati dağılmışsa kısa bir kalıp da kullanılabilir". (Sakaoğlu, 2016, s. 89).

İncelenen masalların sonunda bazı kalıplaşmış ifadelerin kullanıldığı görülmektedir. Kullanılan bu bitiş formelleri şu şekilde tespit edilmiştir:

4.3.1.1. Yiyip İçmekle İlgili Bitiş Formelleri

Her türden tatlılar sunuldu ve âdet üzere sofralar hazırlandı; yenildi, içildi. Tüm kente tabak tabak yiyecek dağıtıldı.” (Onaran, 2018, s. 273).

Kent de yedi gün yedi gece süslenmiş ve ışıklandırılmış; yenilip içilmiş ve eğlenilmiş. (Onaran, 2018, s. 937).

“Sonra yemeyeiçmeye ve büyük bir mutluluk içinde konuşmaya koyulmuşlar.” (Onaran, 2018, s. 752).

“İyi şeyler yiyip içerek, güçlü, kuru ve uzun süreli çiftleşmelerle sevişirler.” (Onaran, 2018, s. 2121).

4.3.1.2. Mutluluk ve Neşe ile İlgili Bitiş Formelleri

“Mutluluk içinde, tam bir saadet tadarak ve sevinçlere gark olarak yaşamaya başlamışlar. “ (Onaran, 2018, s. 233).

“Hepsi, ölüm gelip kapılarını çalıncaya kadar, neşe içinde yaşamış.” (Onaran, 2018, s. 421).

“Günleri tamamlanıncaya kadar tam bir mutluluk içinde yaşamışlar.” (Onaran, 2018, s. 979).

“Hepsi, uzun ve zevk dolu bir yaşam geçirerek mutluluğun sınırına ulaşmışlar.” (Onaran, 2018, s. 979).

4.3.1.3. Tanrı’ya Şükürle Biten Bitiş Formelleri

“Tanrı’ ya şükretmişler.” (Onaran, 2018, s. 233).

“Varlığı sonsuza kadar süren ve her durumda yardımını esirgemeyen Tanrı’ya şükürler olsun.” (Onaran, 2018, s. 1243).

Varlıkların ve eşyanın yöneldiği Değişmez’e, Sonsuz Varlık’a şükürler olsun!” (Onaran, 2018, s. 1475).

"Hiç ölmeyen Tek Yaşayan'a ve Elllerinde Görünen Görünmeyen Âlemlerin egemenliğini bulunduran Yüce Tanrı'ya şükürler olsun.” (Onaran, 2018, s. 1516).

“Böylece, mutlulukları Tanrı’nın lütfuyla son sınırına ulaşınca, artık söylenecek bir şey kalmamış.” (Onaran, 2018, s. 778).

4.3.1.4. Üç Sayısı ile Biten Bitiş Formelleri

“Şenlikler, halka büyük sadakalar ve birçoklarına onur giysileri dağıtılarak üç gün üç gece sürer.” (Onaran, 2018, s. 1475).

4.3.1.5. Yedi Sayısı İle Biten Bitiş Formelleri

“Kent de yedi gün yedi gece süslenmiş ve ışılandırılmış.” (Onaran, 2018, s. 937).

“Sarayında yedi gün yedi gece ağırlamış.” (Onaran, 2018, s. 1010).

4.3.1.6. On Sayısı ile Biten Bitiş Formelleri

“Ve bu şenlikler on gün sürdü.” (Onaran, 2018, s. 273)

4.3.1.7. Otuz Sayısı İle Biten Bitiş Formelleri

“Düğünler dolayısıyla verilen şöenler otuz gün, otuz gece sürmüş.” (Onaran, 2018, s. 1598).

4.3.1.8. Kırk Sayısı İle Biten Bitiş Formelleri

“Sonra da, bu vesileyle, askerlere ve halka büyük bahşişler dağıtılmış ve kırk gün kırk gece kent süslenip aydınlatılmış.” (Onaran, 2018, s. 752).

Bu masalların sonunda kalıplamış ifadelerin kullanıldığı da görülmektedir. Hepsi, ölüm gelip kapılarını çalınca kadar, neşe içinde yaşar. Böylece, hepsi, uzun ve zevk dolu bir yaşam geçirerek mutluluğun sınırına ulaşırlar. Zevkleri bozan, sevgilileri ayıran ölüm gelip onları ziyaret edinceye kadar sevincin sınırında ve mutlu yaşamışlar. Öylesine bir sevince ve öylesine bir mutluluğa kapılmışlar ki ağlayıp dururlar. Zevklerin İmha Edicisi ve Dost Meclislerinin Dağıtıcısı, Saray ve Kulübelerin Yağmacısı ve Mezarların Mimarı ve Kabirlerin Azık Bağlayıcısı onları ziyaret edinceye kadar en hoş, en tatlı, en huzurlu ve en sakin yaşamı sürdürürler. Böylece huzur içinde, sonunda mutlulukların İmha Edicisi, dostların ve toplulukların Ayırıcısı, evler ve saraylar yıkan ve mezarların karnını doyuran onları ziyarete gelinceye kadar, onurlu bir yaşam sürdürürler. Düğünler dolayısıyla verilen şöenler otuz gün, otuz gece sürmüş. Şenlikler düzenlenir. Saadetler dağıtılır. Şöenler üç gün üç gece sürer.

Aşk ve vuslat konusunu işleyen masallar incelenerek masalların sonları tablo halinde verilmiştir. Bu tabloya göre Binbir Gece Masalları içerisinde 30 adet masal incelemeye alınmıştır. Bu masalların içeriklerine göre vuslat ve aşk kapsamında sonlarının olumlu veya olumsuz (mutlu veya acı son) olarak sınıflandırılması ise aşağıdaki gibidir.

Tablo 1.

İçerik analizlerine göre masalların sonları

No	Masal	Sayfa	Masalın Sonu
1	İkinci Genç Kız Emine'nin Öyküsü	152-163	Âşıklar kavuşmuştur.
2	Vezir Nureddin , Kardeşi Vezir Şemseddin ve Hasan Bedreddin'in Öyküsü	172-234	Âşıklar kavuşmuştur.
3	Enisû'l-Celis İle Ali Nur'un Öyküsü	357-421	Âşıklar kavuşmuştur.
4	Ganim bin Eyüb ve Kız Kardeşi Fitne'nin Öyküsü	422-466	Âşıklar kavuşmuştur.
5	Dünya Hatun İle Emir Tacü'l Mülûk Öyküsü	717-757	Âşıklar kavuşmuştur.
6	Davû'l Mekan Oğlu Genç Kanmekân'ın Serüveni	758-795	Âşıklar kavuşmuştur.
7	Kamerü'z Zaman ile Prenses Bedrü'l-Büdur Öyküsü	887-980	Âşıklar kavuşmuştur.
8	Nimet ile Na'mâ'nın Öyküsü	981-1011	Âşıklar kavuşmuştur.
9	Bilgili Canayakın Öyküsü	1081-1115	Âşıklar kavuşmuştur.
10	Güzel Zümrüt ile Şöhret'in Oğlu Alişar'ın Öyküsü	1202-1244	Âşıklar kavuşmuştur.
11	Goncagül ile Dünya Tatlısı	1441-1478	Âşıklar kavuşmuştur.
12	Abonoz At'ın Sihirli Öyküsü	1479-1516	Âşıklar kavuşmuştur.
13	Cıva Ali'nin Delile ve Kızı, Delile'nin Kardeşi Balık Kızı zartıcısı Zurayk ve Büyücü Yahudi Azarya ile Serüvenleri masalı	1558-1599	Âşıklar kavuşmuştur.
14	Genç Nur ile Yiğit Frenk Kızının Öyküsü	2063-2122	Âşıklar kavuşmuştur.
15	Sultan Nur'ûn Nehar ile Güzel Ecinniye Öyküsü	2434-2469	Âşıklar kavuşmuştur.

Tablo 1. İçerik analizlerine göre masalların sonları devamı)

16	Züleyha Sultan'ın Öyküsü	2749-2770	Âşıklar kavuşmuştur.
17	Deniz Gülü ile Çinli Genç Kızın Öyküsü	3087-3104	Âşıklar kavuşmuştur.
18	Şehzade Yasemin ile Badem Sultan'ın Tatlı Öyküsü	3242-3255	Âşıklar kavuşmuştur.
19	Binbir Gece Masalları Çerçeve Hikayesi	19-3263	Âşıklar kavuşmuştur.
20	İkinci Kalender'in Öyküsü	103-123	Ölüm nedeniyle ayrılık
21	Birinci Genç Kız Zübeyde'nin Öyküsü	141-152	Ölüm nedeniyle ayrılık
22	Hristiyan Simsar'ın Öyküsü	246-266	Ölüm nedeniyle ayrılık
23	Çin Hükümdarının Azık Sağlayıcısının Öyküsü	266-276	Ölüm nedeniyle ayrılık
24	Güzel Aziz'in Öyküsü (Aziz ve Azize masalı)(Aziz ve Nişanlısının öyküsü)	653-717	Ölüm nedeniyle ayrılık
25	Ali ibni Bekkar ve Güzel Şemsü'n Nehar Öyküsü	833-882	Ölüm nedeniyle ayrılık
26	Büyülenmiş Genç Adam ile Balıkların Öyküsü	66-75	İhanet konusu işlenmiştir.
27	Berberin Birinci Kardeşi Bakbuk'un Öyküsü	311-316	İhanet konusu işlenmiştir.
28	Katır Kadı	2405-2412	İhanet konusu işlenmiştir.
29	Karıların İhaneti	2617-2623	İhanet konusu işlenmiştir.
30	Kamer ile İşinin Ustası Halime'nin Öyküsü	2302-2335	İhanet konusu işlenmiştir.

Söz konusu masalların 30'unda vuslat ve aşk ana tema olarak ele alındığı için değerlendirilmiştir. Buna göre 19 masalda vuslat (mutlu kavuşma) gerçekleşmektedir. 6 masal ise ayrılıkla son bulmaktadır. 5 masalda da ihanet konusu işlenmektedir.

4.3.2. Binbir Gece Masalları'nda Vuslatın Gerçekleşmesinin Önündeki Engeller

Âşıkların kavuşmasında araya giren ayrılıkların nedeni, birbirini seven insanlar değildir. Onlar ilk bakışta âşık olmuş, gönüllerine sevdanın ateşi düşmüş, sevdiğinden başkasına kör olmuş kişilerdir. Tek istekleri sevdiğine kavuşmaktır. Ama masal da olsa

kavuşmak o kadar kolay olmaz. Aşklarının önüne aşmaları gereken nice engeller çıkar. Vuslatın sonunda çoğu muradına erse de o murat o kadar kolay değildir. Kimi zaman, kızların babaları, kimi zaman, genç kızların halifenin gözdesi olmaları, kimi zaman da delikanlıların kalan mirası tüketmeleri vuslatın önünde engel olmuştur. Kız kardeş kıskançlığı, başkasına âşık olma, kocanın ihanet şüphesi gibi nedenler de kavuşmanın önünde engel teşkil etmiştir.

Binbir Gece Masalları'ndan Hristiyan Simsarın Öyküsü, Enisû'l-Celis ile Ali-Nur'un Öyküsü, Bilgili Canayakın'ın Öyküsü masallarında babalarından kalan mirası arkadaşlarının da etkisiyle kısa zamanda tüketen masal kahramanları sevdikleri kızlara kavuşmaları hemen mümkün olmamıştır. Hristiyan Simsarın Öyküsü masalında sevdiği gencin kendisi uğruna tüm mal varlığını kaybettiğini, hırsızlık yapıp elinin kesildiğini öğrenen kız, onunla evlenir. Ama genç adamın kendisi yüzünden düştüğü durumun verdiği acıya katlanamayarak ölmektedir.

Enisû'l-Celis İle Ali Nur ve Bilgili Canayakın masallarında ise babalarından kalan mirası kısa sürede tüketen genç adamlar, genç kızların ısrarlarıyla onları pazarda halifeye satmak zorunda kalmaktadırlar. Çünkü her iki genç kız da halifenin dikkatini çekecek kadar güzeldir. Halife en sonunda durumu anladığında âşıkların kavuşmasını sağlamıştır.

Bazen de delikanlıların ilk bakışta âşık olduğu kızlar ya halifenin ya da sultanın gözdeleleridir. Ganem Bin Eyüp ve Kız Kardeşi Fitne'nin Öyküsü, Ali İbn-i Bekkar ve Güzel Şems-ün-Nehar'ın Öyküsü, masallarında Ganem'in ve Ali İbni Bekkar'ın âşık olduğu genç kızlar halifenin gözdeleleridir. Ganem sevdiğine kavuşmakta ama Ali İbni Bekkar'da güzel Şems-ün Nehar da ayrılık acılarına dayanamayarak ölmektedirler.

Vezirin kızı Goncagül ise sultanın gözdesidir. Bu yüzden babası delikanlıya vermez. Kızının da tutkusundan korkarak onu bir dağ başında yaptırdığı, kimselerin ulaşamayacağı eve hapsedmiştir.

Tezin konusu olan masallarda vuslatın önünde en büyük engeli babalar oluşturmaktadır. Dav-ül-Mekân'ın Oğlu Genç Kânmeân'ın Serüveni, Goncagül ve Dünya Tatlısı, Abanoz At'ın Sihirli Öyküsü, Genç Nur ile Yiğit Frenk Kızının Öyküsü, Şehzade Yasemin ile Badem Sultan'ın Tatlı Öyküsü masallarında kızlarının âşık oldukları genç adamlarla evlenmesine karşı çıkan babalarıdır. Masallardaki kızların babaları olan kahramanlar sıradan insanlar değildir. Kimi vezir, kimi şah, kimi kral ya da sarayın mabeyincisidir. Âşık olan delikanlılar sevdiklerine kavuşabilmek için yüksek mevkilerdeki bu kız babalarıyla mücadele vermek zorunda kalmaktadırlar. Çünkü aşkları için, vuslat-

ları için önlerindeki engelin büyüklüğünün hiçbir önemi yoktur.

Kız kardeşlerin kıskançlığı sonucu sevdiği adamı yitiren Birinci Genç Kız Zübeyde masalında kavuşmak mümkün olmamıştır. Zübeyde ne kadar çaba gösterse de kız kardeşlerinin kocasını denize atıp öldürmelerine engel olamaz.

Kocasının ihanet şüphesiyle eşinden ayrılmak zorunda kalan İkinci Genç Kız Emine, evleneceği akşam nişanlısının bir başka kıza âşık olduğu Aziz ve Azize masallarında vuslat için çok bedeller ödenmiştir. Emine sonunda kocasına kavuşsa da Azize kederinden ölmüştür.

Dünya Hatun ile Emir Tac-ül-Mülûk Öyküsü masalında da kavuşmak kolay olmaz. Ama bu kez araya ne baba ne de başka etmenler girmediği görülmektedir. Burada vuslata engel olan genç kız Sitt Dünya'nın kendisidir. Genç kızın gördüğü bir rüyanın etkisiyle erkeklere karşı geliştirdiği olumsuz tutumu yıkmak Emir Tac-ül Mülûk için kolay olmaz. Aşk için kimi kez gururundan ödün vermek zorunda kalsa da sonunda vuslata ermektedirler.

Nimet ve Nama masalında ise efendisi Emir'e yaranmak için Nimet'in karısı güzeller güzeli Nama vali tarafından efendisi Emir-ül-Malik İbni Marvan'a hediye edilmek için kaçırılmaktadır. Bunu öğrenen halifenin kardeşi Dahiye'nin yardımlarıyla kavuşma gerçekleşmektedir.

Kamerrüzzaman ile Tüm Ayların İçinde En Güzeli Olan Budur Hatun Öyküsü masalında vuslata engel olan delikanlının elinde karısına ait olan akik taşını çalan bir kuştur. Genç adam karısı için çok değerli olan bu taşı almak için yollara düşmektedir. Kocasının gelmediğini gören Budur Hatun, oturup onu beklemek yerine Kamerrüzzaman gibi giyinmiş ve yanındakilerle yola çıkmıştır

Sonuç olarak vuslat masallardaki âşıklar için kolay olmamaktadır. Başta da söylendiği gibi aşk zoru sevmektir. Vuslat ne kadar zorsa aşk da o kadar güçlü olur düşüncesi, kahramanların karşısına çıkan engelleri yenmedeki kararlılıklarıyla, mücadeleleriyle, aşklarına sahip çıkmada gösterdikleri tutumlarıyla pekişmektedir. Vuslata giden yolda çekilen bunca çile âşıkların aşkından vazgeçirmez. Tam aksine âşıklar, yüreklerindeki acılara dayanma gücünü yine aşklarından almaktadırlar. Ayrılıklarının kalplerinde açtığı yaralar, vuslatta birbirlerinin kollarında kapanmaktadır.

4.3.3. Binbir Gece Masalları'nda Vuslatın Gerçekleşmesine Yardım Etme

Birbirine âşık olan delikanlı ve genç kızın araya hiçbir engel girmeden kavuşması mümkün olmaz. Aşkları için mücadele vermek zorunda kalmaktadırlar. Araya giren ayrılıklarda yahut birbirlerini görmek için bu aşk serüveninde onlara engel olanlar kadar kavuşmalarına yardım edenler de olmaktadır. Aşkları için birleşmeleri için yardım edenler yakın çevrelerinden biri olduğu gibi bazen de olağanüstü varlıklar da olmaktadır.

Goncagül ve Dünya Tatlısı, Nimet Nama, Bilgili Canayakın'ın Öyküsü ve Kasap Vardan ile Vezir Kızının Öyküsü masallarında âşıkların kavuşmaları için onların verdiği mücadelede yardımcı olan çevrelerindeki yaşlı bir kadındır. Yaşlı kadın bu kavuşmada yardım ederken bunun için para da almaktadır.

Vezir Nureddin, Kardeşi Vezir Şemseddin ve Hasan Bedreddin'in Öyküsü, Kamerrüzzaman ile Tüm Ayların İçinde En Güzeli Olan Budur Hatun Öyküsü masallarında iki aşğın kavuşmalarına yardımcı olanlar olağanüstü varlıklar olan ecinniler ve ifritlerdir. Bunlar çok yakışıklı ve güzel buldukları iki aşğın birbiri için yaratıldıklarını düşünerek kavuşmalarında yardımcı olmaktadır.

Çin Hükümdarının Azık Sağlayıcısının Öyküsü, Denizgülü ile Çinli Genç Kızın Öyküsü ve Şehzade Yasemin ile Badem Sultan'ın Tatlı Öyküsü masallarında genç kızların yanında ona hizmet eden kızlar yardımcı olmaktadır.

Vuslatın gerçekleşmesinde kimi zaman halifenin yardım ettiği de görülmektedir. Enisû'l-Celis ile Ali-Nur'un Öyküsü, Ganem Bin Eyüp ve Kız Kardeşi Fitne'nin Öyküsü masallarında âşıkların kavuşmalarını sağlayan halifedir. Nimet Nama masalında halifenin kız kardeşi Sitt Dahiye âşıklara yardım etmektedir.

Enisû'l-Celis ile Ali-Nur'un Öyküsü'nde Ali Nur'un annesi, Goncagül ve Dünya Tatlısı masalında Goncagül'ün dadısı, Kamerrüzzaman ile Tüm Ayların İçinde En Güzeli Olan Budur Hatun Öyküsü masalında Budur Hatun'un sütkardeşi vuslata yardımcı olmaktadır. Âşık olan ve kavuşmak için çaba veren genç adam ve genç kadına bazen de vezirin, dervişin ya da bir keşişin yardımcı olduğu görülmektedir.

BÖLÜM V

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Binbir Gece Masallarının “Aşk” ve “Vuslat” bağlamında değerlendirilmesi amacıyla gerçekleştirilen bu çalışma, özellikle metin analizi yönteminin uygulanması açısından önemli bir araştırma olarak ele alınabilir.

Binlerce sayfalık bir metinden iki kavrama ilişkin verilerin istatistiksel yöntemler ile tasnif edilmesi, bu tasnife göre hangi masalların aşk, hangi masalların vuslat, hangi masalların her ikisini birden içerebileceğine yönelik, okunsal, metinsel ve istatistiksel bir saptama yapılması olabildiğince ehemmiyet arz etmektedir.

Literatür taramasından da hatırlanacağı üzere “Binbir Gece Masalları”nın Galland tarafından ilk defa Fransızca’ya tercümesinden sonra yüzlerce çalışma ve değişik dillerde çeviriye konu olduğu bir gerçektir.

Bu bakış açısı ile küresel bir eser konumunda olan yapıt, ayrıca sosyal ve bireysel psikolojideki pozitif algıların gelişimine de toplumsal açıdan fayda sağladığı; zira mutluluğu ve mutlu kavuşmaları içerdiği iddia edilebilir.

Çoğu toplumun yüzyıllar boyunca tarihsel, toplumsal, kültürel gelişiminde rol oynayan yapıtın Anadolu, Hindistan, İran gibi oryantalist bir coğrafyanın ürünü olduğundan hareketle, şimdiki batı dünyasının temellerinde olması ayrıca önemlidir.

Zira Batı toplumunun ve edebiyatının, akademik çalışmalar dâhil son dönemlerde baskınlığının altında her ne kadar geride olmasa da adından sıkça söz ettirmeyi Batı kadar, başaramayan Doğu kültürünün kollektif bir ürünü olduğu unutulmamalıdır.

Bu çalışmanın sonuç bölümünde elde edilen veriler ve bu verilerin elde edilme yöntemleri ışığında yapıta ilişkin daha başka temalar ve içeriklere ilişkin çalışmaların kolaylıkla yürütülebileceğinin altı çizilmelidir.

Binbir Gece masallarında toplamda 264 masal bulunmaktadır. Bunların içinde aşk ve vuslat konusunu işleyen otuz masal tespit edilmiştir. Bunlardan 19’unun vuslatla (mesut kavuşmalarla) sonuçlandığı, 6’sının ölüm nedeniyle ayrılıkla bittiği görülmüştür. 5 masalda ise sadakatsizlik konusu işlenmiştir. Bu 30 masalın dışındaki dört masalda ilâhî aşkın özellikleri görülmüştür. Diğerlerinde ise iki kişi arasındaki maddi aşktan bahsedilmektedir. Buna göre Binbir Gece Masallarının “Aşk ve “Vuslat” bağlamında umut verici içeriklere sahip olduğu değerlendirilmiştir.

Yapılan içerik analizinde Binbir Gece Masalları'nda aşkın tanımının da yapıldığı tespit edilmiştir. Aşkın şurubunun lezzetli, hamurunun acı olduğu, sevdanın başında, sonunda, iradenin dışında geliştiği tanımlarının yapıldığı belirlenmiştir. Aşk, yürek yelpazelerinin titreyişidir. Aşk, gerçeğin köprüsüdür ve söylenebilecek her şeyin üstündedir. Tespit edilen, aşk tanımlarının masallarda yaşanan güçlü aşkların bir yansıması olduğu belirlenmiştir.

Çalışmada, Binbir Gece Masalları içinde yer alan, aşk konusunu işleyen masallarda, âşık erkek ve kadın kahramanların özellikleri konusunda genç delikanlıların ve genç kızların fiziksel güzellikleri bakımından çevrelerindeki hiç kimseye benzemeyecek kadar güzel oldukları saptanmıştır. Bir başka ifadeyle aşkın itici gücü olarak, güzellik gerçekleşme sistematığının de önemli bir ölçütüdür. Bu şekilde güzellik olmadığında aşkın gerçekleşmesini de doğrudan etkilemektedir.

Bu şekilde aşkın güzeller güzeli genç kadınlarla, insanın aklını kaybettirecek kadar yakışıklı olan delikanlılar arasında geliştiği görülmektedir. Kuşkusuz kişiler arasında yaşanan aşk beşerî bir aşktır. Binbir Gece Masalları'nda yaşanan aşkın “ideal aşk” olduğu tespit edilmiştir. Ama ideal aşkın yanında 4 masalda “ilahi aşka” da rastlanılmıştır. Tasavvuf ehli kişilerin yorumlarına göreyse, bu mecazî bir aşk olarak algılanabilir, gerçek aşkın aslında Allah aşkı olduğu vurgulanmaktadır. Yapmış olduğumuz 30 masalın tamamında “ideal aşk”tan bahsedildiği görülmektedir.

Aşkın çeşitlerine dair yapılan 30 masal araştırmasında ideal aşkın: tutku, bağlılık, romantik gibi öğeleri içinde bulunduran bir aşk olduğu belirlenmiştir. Bu aşk çeşidinde kişiler arasındaki fiziksel çekim, cinsel arzular, delicesine sevmek ve bağlılık söz konusudur. Masallardaki aşkın gelişimine, kişilerde yarattığı duygulara, âşıkların aşklarını yaşama şekline bakıldığında beşerî olan bu aşkın aynı zamanda romantik tutkulu bir aşk olduğu kanısına varılmıştır.

Masallardaki aşkın türlerinin incelenmesinde, ideal aşkın yanında platonik (tek taraflı) aşka da rastlanılmıştır. Aziz ve Azize masalında platonik aşk çeşidinde kadın kahramanın aşkını tek taraflı yaşadığı, acısına tek başına göğüs gerdiği, sevdiği adamı suçlamak yerine ona yardım ettiği görülmektedir. Genellikle bu durum aşkı için mücadele eden kadınların karakterine uymayan bir özellik olarak müşahade edilmiştir. Masallardaki âşık kadının aşkı için gerekirse şah olan babasının ordusuyla savaşacak kadar yürekli olduğu da görülmektedir. İncelenen bu masalda kadının kaderine boyun eğdiği sonucuna da varılmaktadır. Platonik aşka bir örnekleme yapılacak olursa “Aziz ve Azize” masalı örnek gösterilebilir. İncelenen bu masalda kadının kaderine boyun eğdiği

açık seçik görülmektedir.

Aşk türlerinden ilahi aşk konusunu işleyen 4 masal saptanmıştır. Aslında İlâhî aşkı Allah'a olan sevgi, onun yolunda çekilen çile olarak gören İslami düşünceye göre bu gerçek aşktır. İlk ve tek sevgili olarak Allah'ı gören tasavvuf ehline göre, bunun dışındaki tüm aşklar mecazîdir. Allah'ın aşkından söz edildiği bu masallar ilâhî aşk'a örnek teşkil edebilecek niteliktedir. İdeal aşk ile ilahi aşk arasındaki farklılık irdelendiğinde, ideal aşk vuslat yâ da aşk-ayrılık olarak sonuçlanırken, İlâhi aşkta vuslat ve aşk iç içe işlenmiş ve sonu mutlaka vuslat ile sonuçlandığı görülmüştür.

Binbir Gece Masalları'nda aşkın belirmesi, oluşması da çalışmanın konusu arasında yer alır. Yapılan çalışma sonucunda aşkın ilk karşılaşmada âşık olma olayı geliştiği tespit edilmiştir. Delikanlının ve genç kızın birbirlerini görür görmez ilk bakışta âşık oldukları görülmektedir. 30 masalın tamamında ilk karşılaşmada âşık olunulduğu tespit edilmiştir.

Delikanlı ve genç kadının aşkının ilk bakışta âşık olmaktan çok masallarda aşkın tutkuya dönüştüğü görülmektedir. Masal boyunca bu tutku âşıkların hal ve davranışlarını etkilediğini: kadın ve erkek davranışları olumlu ve olumsuz yönde etkileri olduğu tespit edilmiştir. Kendinden vazgeçecek kadar tutkulu olan aşk, her iki tarafı da yakar kavurur. Kişilerin âşık oldukları ana kadar bu duyguyu daha önce yaşamadıkları da belirlenmiştir. İlk bakışta başlayan aşk, kadını da erkeği de hiç tanımadıkları duyguların içine hapseder. Aşkın sabretmek, acı çekmek, her şeyden vazgeçmek, sevgilinin olmadığı yerde yok olmak olduğunu anlayan âşıkların sevdikleri uğruna canlarından vazgeçtikleri de belirlenmiştir. Aşkın kimi zaman mutluluk, kimi zaman acı olduğunu deneyimleyen âşıkların çoğunun acı çekmemek için âşık olmamayı tercih ettikleri tespit edilmiştir.

Binbir Gece Masalları'nda âşıkların aşklarını nasıl ilân ettikleri ve birbirlerine hitap şekilleri de önemlidir. Masallarda anlatılan aşk hikâyelerinde kişiler, duygularını o kadar yoğun yaşarlar ki hissettiklerini kelimelerle ifade etmekte aciz kalırlar. Bu yüzden aşk konusunun işlendiği tüm masallarda sevgiliye olan duyguları anlatmak için şiire başvurulduğu anlaşılmaktadır. Bazen de duyguların mektuplar aracılığıyla anlatıldığı görülmektedir. Aşkın şiirle, şarkıyla anlatan sevgililerin yaşadıkları duygu yoğunluğundan, hissettikleri güçlü tutkularından dolayı gözyaşlarını tutamadıkları da görülmüştür. Ama tek taraflı aşklarda aşk ilanı sözle ve şiirle olmasada davranış ve hareketlerle oluyor, karşı taraf bunu sezinlese bile kendi aşkı yüzünden ilgi gösteremediğini ve sonunda gerçek aşkın asıl o olduğunun farkına vardığında geç kalındığı görülmektedir.

Aşkı duygularının doruğunda yaşayan sevgililerin birbirine hitaplarında önemlidir. Bu hitaplar sayesinde aşkın büyüklüğünü, derecesini ne denli olduğunu sezinlemiş oluyoruz. Sevdığının canının kendi canından önce geldiği görülmektedir. Biri ötekinin dostu, ciğerinin köşesi, gözünün nuru, efendisi, canının içi, sevdiği, gönlünün arzuladığı, sevgilisi, gözünün ışığı olan âşıkların bedenlerini sevdalarına kurban etmek isteklerinin gerçekliği ve bu istekteki samimiyetleri kolayca anlaşılmaktadır. Önce karşıdaki kişinin varlığı, mutluluğu ve yaşaması söz konusudur kendi varlığı ise hep ikinci planda tutulmaktadır. İlişkide kendisinin mutlu olması, olmaması söz konusu değildir. Mutlu olmak için çaba gösterirler ancak sonuç her zaman aşık olunan kişinin aleyhine tecelli etmektedir.

“Büyülenmiş Genç Adam” ile “Balıkların Öyküsü”, “İkinci Genç Kız Emine”nin Öyküsü masalı, “Aziz ve Azize” masalı ve “Kamerrüzzaman ile Tüm Ayların İçinde En Güzeli Olan Budur Hatun” masallarında da aşıklar arasındaki sadakatsizlik konusunun ele alındığı saptanmıştır. Ayrıca “Bilgili Canayakın” masalı ve “Kamer ile İşinin Ustası Halime” masallarında da sadakat konusunun aşıklar arasında yaşanmadığı, ancak bir ileti vermek amacıyla konu edildiği tespit edilmiştir. Aşk konusunu işleyen masalarda sadakatsizlik konusunun olduğu görülmüş ve bu sadakatsizlik konusu aşık olduğu halde çok sevdiği zaman durduğu halde başka birine de ilgi duyabildiği gözlenmiştir. Aşk konusunu işlese dahi, bazı masalarda, iki kişi arasındaki geçen aşkı ideal bir aşk olarak değil, tam tersine aşıkmiş gibi yapılarak, aslında gerçek aşkın yaşanmadığını ve gerçek aşkın başka biriyle yaşanıldığı saptanmaktadır. İki kişi arasındaki aşk ideal bir aşk olarak da gösterilsede aslında masalın gerçeğinde gerçek bir aşk olmadığını aslında eşinin başka biriyle aldatıp, aşkı başka biriyle yaşadığı tespit edilmiştir. İlişkilerde ihanet edenin kadın olması durumunda bunun cezasının ölüm olarak verildiği tespit edilmiştir. Binbir Gece Masalları’nın başlangıcının nedeni olan ihanet konusu, anlatılan masalarda araştırıldığında bunun aşkıta ihanet olmadığı belirlenmiştir. İncelenen masalarda sadık olmayan kişilerin aslında aşkı da yaşamadıkları görülmüştür. Masalarda aşkı gerçek anlamıyla yaşayan âşıkların aşklarına da sevdiklerine de sadık oldukları belirlenmiştir.

İki sevgili arasındaki ayrılık konusunda yoğun tutkuyla yaşanan aşkların vuslata ermesi kolay olmamıştır. Ayrılık bu aşkların da kaçınılmazdır. Ayrılığın nedenleri olarak sevgililerin birbirine kavuşamaması görülmüştür. Bu sebeplerden ötürü delikanlıyı istemeyen kız babaları, âşık olunan kadının halifenin gözdesi olması, mirası tüketen genç adamların hayat karşısında savrulmaları, ihanet şüphesi, çekilen aşk acılarına yü-

reğin dayanamayıp ölüme yenik düşmesi gibi nedenlerin aşkta ayrılığa yol açtığı belirlenmiştir.

Ayrılığı yaşayan sevgililerin aşklarından vazgeçemedikleri, yaşanan özlemlere, gözyaşlarına, çektikleri acılara karşın, vuslat için ölümü göze alarak mücadele ettikleri saptanmıştır. Yaşadıkları ayrılıkların, genç kadınları da delikanlıları da vuslat yolunda daha güçlü yaptığı tespit edilmiştir. Zorluklar, verilen mücadeleler, çekilen acılar ne kadar büyükse aşk da o kadar güçlenir, büyür. Vuslat için kendinden vazgeçen sevgilinin bu yolda canını ortaya koyması aşkını daha da güçlendirir. Ayrılıkta sevgili olmadan hayatın anlamının kalmadığı, yaşamının tek anlamı olan sevgiliye ulaşma arzusunun her şeyin önüne geçtiği görülür.

Vuslatın önüne çıkan her engelle savaşmak aşığı yormaz. Ölüm onu sevdiğine ulaşma arzusundan vazgeçirmez. Kavuşmalarında karşılarına çıkan engelin büyüklüğü, küçüklüğü hesap edilemez. Vuslatın önüne çıkan engellerin ayrılığın da sebebini oluşturduğu görülmektedir. Sevdiğine kavuşma mücadelesi veren âşıklara çevrelerinden birinin mutlaka yardım ettiği görülmektedir. Vuslatta sevgililere yardım eden kişiler: Çevredeki yaşlı bir kadın, ifrit ya da ecinni (iki âşığın kavuşmasına yardımcı olan olağanüstü varlıklar), genç kızın yanında çalışan yardımcısı, bizzat Halife'nin kendisi ya da kardeşi oldukları tespitler arasında yer alır.

Vuslatın verilen mücadele sonunda bir mükafat olarak sevgililere sunulduğu literatürün ana varsayımı olarak saptanmıştır. Bu mücadele, dökülen gözyaşları, çekilen acılar, ayrılıkların, aşkları pahasına canların ortaya konulması yanında engellerin birbir aşılarak sonuçta vuslat olarak taçlandırılmasıdır. Vuslat, âşıklara verilen ve beklenen bir ödüdür.

Sonuç olarak Binbir Gece Masalları'nda ilk görüşte başlayan aşkların tutkuyla yaşandığı, yaşanan aşk için büyük acılar çekildiği belirlenmiştir. Binbir Gece Masalları'nın kadın başkahramanı Şehrazat'ın tüm kadınlar için verdiği mücadelede ve anlatılan masallarda "aşk"ın kazanmış olduğu tespit edilmiştir. Aşk uğruna ölümü göze alan âşıklar, vuslata ererek ömür boyu mutlulukla taçlandırılmışlardır. Yapılan araştırmada aşkın insanoğlunun var olduğu günden bu yana hayatın anlamı, hatta hayatın ta kendisi olduğu bir kez daha görülmüştür. Yapılan araştırma da göstermektedir ki aşk vuslatı ister, âşık ise vuslatı bütünüyle arzulamaktadır. Aşk şiirlerin, şarkıların, edebiyatın yegâne nedenidir. Vuslat ise bunca acının sebebi olmasına karşın adına şiir yazılmayan âşıkların sevdasında hükmünü sürer. Acıların şiiri olur. Vuslat düğündür, söze gerek duymaz.

6. KAYNAKÇA

- Aarne, A. (1910). *Verzeichnis der marchen typen mit hilfe von faschgenossen ausgearbeitet*. Helsinki.
- Adler, A. (2014). *İnsan psikolojisi*. İstanbul: Yason Yayıncılık, 46.
- Akalın, H. Ş. (2019). *Türkçe sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1630.
- Akkaya, M. A. (2016). *Binbir gece masalları'nda kitap ve kütüphane motifi*. İstanbul: Hiperlink Yayınları, 4-5.
- Akkoyunlu, Z. A. (1983). *Binbir gece masallarının Türk masallarına tesiri*. Ankara, 11-38.
- Akkoyunlu, Z. (1983). *Binbir gece masalları ve hususiyetleri* (1. Sayı) Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Armağan Dizisi, 3-9.
- Akkoyunlu, Z. A. (1982). *Binbir gece masallarının Türk masallarına tesiri*. Hacettepe Üniversitesi MSEFY' nin Türk Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı için Öngördüğü Basmamış Doktora Tezi, Ankara, 1.
- Alakan, O. (2015). Türk dünyasında masal tarih ilişkisi. *Fairytale World History in Turkish Relations*, 4(12), 185.
- Alptekin, A. B. (2002). *Taşeli masalları*. Ankara: Akçağ Yayınları, 11.
- Arabi, İ. (2005). *İlahi aşk*. (10.sayı). İstanbul: Arabi dizisi (1), isbn 975-7732-44-3, Ankara: İnsan Yayınları, 33.
- Arif, A. (2019, 18 Kasım). *Hasretinden prangalar eskittim*. İstanbul: Metis Yayınları, 18, 89.
- Aslan, E. (2002). Masal araştırmaları ve Korkak Ali masalı üzerinde bir inceleme. *Ankara: Milli Folklor Dergisi*, 35-36.
- Aşkın 6 farklı türü ve renginden hangisi seni yansıtıyor? <https://onedio.com/haber/askin-6-farkli-turu-ve-renginden-hangisi-seni-yansitiyor-770278>) Erişim Tarihi: 11.03. 2020.
- Atak, H. ve Taştan, N. (2012). Romantik ilişkiler ve aşk. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry*. 4(4), 530, 533.
- Badiou, A. ve Truong, N. (1994). *Aşka övgü*. (O. Türkay, Çev.) İstanbul: Can Yayınları, 32-33.
- Barks, C. (2003). *Mevlana aşkın kitabı*. İstanbul: Doğan Kitap, 21.

- Bartholomew, K. ve Horowitz, L. M. (1991). Attachment styles among young adults. A test of a four-category model. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 61(2),226.
- Batur, E. (1995). *Aşk üzerine marazî bir deneme daha*. Cotigo, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 5-6.
- Boratav, P. N. (1969). *100 soruda türk halk edebiyatı*. İstanbul: Gerçek Yayınları, 80.
- Borges, J. L. (1984). “*The thousand and one nights*”. *The Georgia Review* (Fall), s. 564-577.
- Borges, J. L. (1984). Binbir gece masallarının edebiyattaki önemi. <https://www.fikriyat.com/.edebiyat/binbir-gece-masallarinin-edebiyattaki-one-mi/3>: Erişim Tarihi: 12.10.2019.
- Botton, A. (2001). *Aşk üzerine*. (A. Antmen, Çev.). İstanbul: YKY, 20, 200.
- Brockelmann, C. (1960). Mesel, masal. *İslam ansiklopedisi* içinde (8. cilt). Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı, 120.
- Buscaglia, L. (1995). *Sevgi (Love)*. (N. Ebcioglu, Çev.). İstanbul: İnkilap Kitabevi,185.
- Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi. (1986). *Librarie larousse*. İstanbul: İnterpress Basın ve Yayıncılık, 2, 15, 24. 935, 7841, 12262.
- Büyükşahin, A. ve Hovardaoğlu, S. (2004). Çiftlerin aşka ilişkin tutumlarının Lee’nin çok boyutlu aşk biçimleri kapsamında incelenmesi. *Türk Psikoloji Dergisi*. 19(54), 59-72.
- Ceylan, S. (2013). *TDV İslâm ansiklopedisi*. İstanbul: 143-145.
- Circumstances, F. (1963). Aşk üzerine karmaşık düşünceleri olan 10 filozof. Koşulların gücü 3. <http://libidodergisi.com/ask-uzerine-karmasik-dusunceleri-olan-10-filozof/> Erişim Tarihi: 16.08.2019.
- Clark, K. W. ve Clark M. W. (1961). *Introducing folklore*. New York, 21.
- Çavuşoğlu, M. (1997). *Yahyâ bey dîvanı*. İstanbul: Edebiyat Fakültesi Matbaası, 410.
- Çeltik, H. (2010). Âşığın trajik ikilemi: Vuslat ve ayrılık. Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği Bölümü, Ankara, 136, 142.
- Çetin, V. (2005). Cinsellik ve felsefesi. A. Cevizci (Ed.), *Felsefe ansiklopedisi* içinde. Ankara: Babil Yayınları, 56.
- Çiftçi, F. (2005). Edebiyat tarihi ve romanı. (R. Allen, Çev.). *KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (6), doi: 10.1017/CBO9781107415324.004. 129-150.
- Demirli, E. (2016). Binbir gece masalları kadının bilgeliğini anlatır. *Magma Dergisi*, 1.

- Demirli, E. (2016). *Binbir gece masalları*. (S. Özkan, Çev.). İstanbul: Alfa Yayınları, 11-660.
- Devellioğlu, F. (1993). *Osmanlı - Türkçe ansiklopedik lugat*. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları, 625.
- Devellioğlu, F.ve Kılıçkını, N. (1975). *En yeni büyük Türkçe sözlük*. İstanbul: Rafet Zaimler Kitabevi, 74, 814.
- Dictionary Larousse Ansiklopedik Sözlük. (1993). Baskı Milliyet Gazetecilik, 4- 214, 249, 1605.
- Dobie, M. (2008). 'Translation in The Contact Zone. Antoine Galland's Mille et Unenuits: Contes Arabes in the arabian nights in historical context between east and west, 25-50.
- Dönmez, S. ve Tülüce, H. A. ve Çaylı, Z. (2018). Platon'un şöleni bağlamında eros kavramı ile tasavvuftaki aşk kavramı. *Uluslararası Dil, Edebiyat Ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 437.
- Dursunoğlu, H. (2003). Klasik Türk edebiyatında ramazan konulu şiirler. A.Ü. *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 28.
- Duru, Ü. (2011). Elif Şafak "aşk" ve Feridun Zaimoğlu "liebesbrand" adlı eserlerinde "aşk" ve "hüzün" imgelerinin diyalektik çözümlemesi. Adana, 22-25.Efe, E. (2012). *Aşk*. İstanbul, 1.
- El-Mallâh, Â.-Ğ. (1977). Rihlatun hazâriyye ve lemahât terâsiyye 'Abre elf leyle ve leyle. (2), 128.
- En-Nedîm, M. B. İ. (2017). *El-fihrist*. (İlk dönem islâm kültür atlası). (M. Yolcu, S. Türkmen, M. S. Arı, S. Polatoğlu, F. H.Yolcu, Çev.). İstanbul: Çıra Yayınları, 781-782.
- Ergül, A. (1999). Binbir gece masallarında aşık kadın tipi. *Milli Folklor*, 41.
- Ergül, A. (2000). Binbir gece Masalları'nda aşık kadın tipi: Aziz ve Azize masalı. Ankara: *Milli Folklor Dergisi*, 36-37.
- Estes, C. P. (2013). *Kurtlarla koşan kadınlar- vahşi kadın arketipine dair mit ve öyküler* (H. Atalay, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 99.
- Fromm, E. (1985, Eylül). *Sevme sanatı*. (I. Gündüz, Çev.). Say Yayınları, 14.
- Gender, H. (1991). J. and romantic-love roles. *Sociol Q*, (32), 415-430. Goeje, M. J. (1889). *De , 'de reizen van sindebaad'*. 15.
- Goldziher, I. (1993). *Klasik arap literatürü*. (A.Yüksel&R. Er, Çev.). Ankara: İmaj Yayınları, s.102.

- Gökalp, Z. (2009-2010). *Küçük mecmua*. (Ş. Filiz, Çev.). Antalya: Yeniden Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Yayınları, 116.
- Görkem, İ. (1998). Türk halk hikâyelerinin canlı gösterimi. *Milli Folklor*, 107-113.
- Gültekin, M. (2010). Kazan tatar masalları, inceleme-metinler. İzmir, 51.
- Günay, U. (1975). Elazığ masalları (İnceleme). Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum, 17-19.
- Güneş, H. (2016). *Halk masalları*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 5. Hatfield, E. (1988). Passionated and companionated love in psychology of love. R.J Sternberg ve M.L Barnes (Eds.). New Haven: Yale University Press, 191-213.
- Hendrick, S., (1988). Romantic relationships: love, satisfaction and staying together. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54(6), 980-988.
- Hojjat M. (2000). Sex differences and perceptions of conflict in romantic relationships. *J Soc Pers Relat*, (17), 4-5.
- İlhan, A. (2019). Ayrılık da sevdaya dahîl. <https://3makademi.com>. İnanc, H. (2014). *Can veren pervaneler*. İstanbul: BKY, 3, 99.
- İslam Ansiklopedisi. (1979). İstanbul: MEB Basımevi, 8, 120.
- Karaköse, S. (1994). *Nev'î-Zade Atâyî dîvânı*. Malatya. 225.
- Karataş, Y. (2009). Binbir gece masalları üzerine bir değerlendirme. *Nüşa Şarkiyat Araştırmaları Dergisi*, (28), 79-80.
- Kasimoğlu, S. (2017). *Binbir gece masalları'nda kahraman izleği şehriyar'ın farkındalık yolculuğu*. Ankara: Ürün Yayınları, 4,11.
- Kazan, Ş. (2010). Şeyhülislam Yahyâ divanında “aşk”ın anlam çerçevesi. *Turkish Studies Dergisi*, 5 (3), 359.
- Kemal, N. (1993). *Mukaddime-i celâl* (M. Kaplan İ. Engin ve B. Emil, Haz.). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fak. Yay. , 347.
- Kierkegaard, S. (1843). Aşk üzerine karmaşık düşünceleri olan 10 filozof, <http://libidodergisi.com/ask-uzerine-karmasik-dusunceleri-olan-10-filozof/> . Erişim Tarihi: 16.08.2019.
- Kierkegaard, S. *Hayatımın filozofuna aşk mektupları*. Monique Charles <https://www.ayrintiyayinlari.com.tr/kitap/hayatimin-filozofuna-ask-mektuplari/699> . Erişim Tarihi: 17.07.2019).
- Kola, F. (2016). Aşka dair bazı tasavvurlar, *Journal of Turkish Language and Literature*, 2 (2), 69.
- Köprülü, M. F. (1920). *Türk edebiyat tarihi*. Ötüken, 28.

- Köprülü, M. F. (2003). *Türk edebiyatı tarihi* (5.sayı). Ankara: 134.
- Kurnaz, C. (2010). Vuslat yolcuğu. *Turkish Studies Dergisi*, 5 (3), 450-459.
- Kurnaz, C. (2010). Vuslat yolculuğu. Doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara, 450, 451.
- Kurnaz, C. (2011). *Divan edebiyatı ve Türk kimliği*. Ankara: Kurgan Edebiyat Yayınevi, 459.
- Kuşçu, H. (2018). *Altın Türkçe sözlük*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi, 23-59, 263, 482.
- Kuşçu, H. (2019). *Temel eğitim için Türkçe Altın Sözlük*. Altın Kitaplar Yayınevi, 227.
- Kut, G. (1977). Hint edebiyatından Türk hikâyelerine. *Türklük Araştırmaları Dergisi* (8), 363.
- Küçük, S. (1994). *Bâkî divanı*. Tenkitli Basım, Ankara: TDK Yayınları, (224/201-4).
- Lane, E. W.(1839-1841). *The thousand and one nights*. London, 1-3.
- Lasswell, T.E. ve Lasswell, M.E. (1976). I love you but i'm not in love with you. *Journal of Marriage and Family Counseling*, 38, 211-224.
- Lee, J. (1988). *Love styles in psychology of love*. New Haven: Yale University Press, 38-67.
- Levend, A. S. (1973). *Türk edebiyatı tarihi*. (1. Sayı). Türk Tarih Kurumu Basımevi, 199.
- Levend, A. S. (1998). *Türk edebiyatı tarihi*. Türk Tarih Kurumu Yayınları,199.
- Lûgat 365. (2019, 15 Haziran). *Bazı kelimeler çok güzel*. İstanbul: Can Sanat Yayınları, 24, 238.
- Luthi, M. (1979; 1995). Masalın efsane, menkıbe, mit, fabl ve fıkra gibi türlerden farkı. (S. Karasubaşı, Çev.). *Milli Folklor*, 4(25), 6-15/66.
- Macdonald, D.B. 1997. *Binbir gece*. s.622.
- Macit, M. (2014). *Nedim hayatı -eserleri-sanatı* (6. sayı). Akçağ Yayınları,110,148.
- Mack, R. L. (2008). Cultivating the garden: Antoine Galland's Arabian nights in the traditions of English literature', *In Arabian nights in historical context: Between east and west*, 56.
- Makdisi, S. ve Nussbaum, F. (2009,1 Ocak). *The arabian nights in historical context: Between east and west*, Oxford University Press on Demand. https://www.researchgate.net/publication/286178395_The_Arabian_Nights_in_Historical_Context_Between_East_and_West . Erişim tarihi: 22.08.9019).
- Manzur, İ. (1299). Herşey aşikâr, <https://edebiyatvesanatakademisi.com/deneme/hersey-asik-r/64064> , Erişim Tarihi: 22.07.2019.

- Marzolph, U. (2007). Arabian nights. *The Encyclopaedia of Islam three*, 30-39.
- Marzolph, U. (2007). *The arabian nights in transnational perspective*. Detroit: Wayne State University Press, 14.
- Marzolph, U. (2010). *Çok uluslu anlatım sanatının bir abidesi olarak binbir gece masalları, Binbir gece'ye bakışlar*. Ankara, 13-33.
- Marzolph, U. (2010). Uluslararası hikâye anlatımında bir anıt olarak Binbir gece masalları, Binbir gece'ye bakışlar. M. Kalpaklı ve N. Demirkol Sönmez (Ed.). İstanbul: Turkuaz Yayınları, 13-33.
- Meeks, B. S. Hendrick, S. S. ve Hendrick, C. C. (1998). Communication, love and relationship satisfaction. *Journal Of Social And Personal Relationships*, 15(6), 755-773.
- Mevlana, C. R. (2008). *Fihi- mafih*. (A. Gölpınarlı, Çev.). İnkılap Kitabevi, 8, 69-70, 378-379.
- Meydan Larousse Büyük Lugat ve Ansiklopedisi. (1969). Sabah Yayınları, 13, 205.
- Mika, E. (2011). "Yıllanmış aşklardan tüketilen aşklara": 21. yüzyılda değişen aşk kavramı ve bir inceleme örneği olarak sevgililer günü. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir, 23.
- Molier. (2016). *Kibarlık budalası*. (B. Günen, Çev.). İstanbul: İş Bankası Yayınları, 10.
- Moss B. S. Ve Schwebel A. I. (1993). Marriage and romantic relationship: The fining intimacy in romantic relations. *Fam Relat*, 42, 7-31.
- Naci, M. (1890). *Lugat-i naci*. İstanbul, 950.
- Nazik, S. (2016). Klasik Türk şiirinde vuslat veya firkat araştırma yazısı. 173.
- Nazlı, A. (2011). Binbir gece masallarının Anadolu Türk masallarına etkileri üzerine bir araştırma. Doktora Tezi, Selçuk üniversitesi, Konya, 17, 23-24, 58-59.
- Nev'î. (1977). *Divan*. M. Tulum ve M. A. Tanyeri (Ed.). İstanbul: İstanbul Ü. Edebiyat Fakültesi Yayını, 363-446.
- Oestrup, J. (1913). *Alf laila wa-laila*. The encyclopaedia of Islam, 2-16.
- Oestrup, J. (1943). *Binbir gece*. 616-620.
- Oktar, S. Ü. (2016). Masalların politik işlevi: Binbir gece masalları örneği. *Beytulhikme*, 216-220.
- Onaran, A. Ş. (1992, Nisan). *Binbir gece masalları*. A. Birkiye (Ed.). CAFA Yayıncılık, 6-15.
- Onaran, A. Ş. (2004). *Binbir gece masalları*. (Fransızca'dan çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 27.

- Onaran, A. Ş. (2016). *Binbir gece masalları*. (1. 2. Sayı), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 219-220, 614-615.
- Onaran, A. Ş. (2018). *Binbir gece masalları*. (1. Sayı). İstanbul: YKY, 10, 22, 24, 103-3257.
- Onaran, A.Ş. (2013). *Binbir gece masalları*. (Â. Ş. Onaran, Çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 7-9.
- Onur, B. (2005). *Anılardaki aşklar; çocukluğun ve gençliğin psikoseksüel tarihi*. İstanbul: Kitap Yayınevi, 56.
- Osho. (2001). *Sır*. (D. Chandra, Çev.). İstanbul: Butik Yayıncılık, 124.
- Osho. (2001). *Sufizm üzerine konuşmalar (Sır)*. Eserin Orijinal ismi "The secret", Copyright OSHO International Foundation, Switzerland. www.osho.com/copyrights 2, İstanbul: Butik yayıncılık, 311-312.
- Önder, M. (1973). Hazreti mevlana'da aşk, <http://tasavvufkitapligi.com/i/uploads/818954mevlanada-ask.pdf>. Erişim Tarihi: 25.09.2019, 1.
- Özalp, A. (2007). *Binbir gece masalları*. (R. Ay, Çev.). İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Özalp, N. A. (2012, Ocak). *Bilgelikler Divanı* (1. Sayı). İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları, Aryan Basım Tanıtım ve Matbaa, 371.
- Özcan, R. (2008). Türk romanında aşk. Doktora Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale, 5.
- Özdemir, İ. (2016). Kuramsal perspektiften aşk kavramının incelenmesi. *Onto, Online Psikoloji Dergisi*, <http://www.ontodergisi.com/kuramsalperspektiften-ask-kavraminin-incelenmesi/>. Erişim Tarihi: 25.09.2019.
- Özdenören, R. (2003). *Aşkın diyalektiği*. İstanbul: İz Yayıncılık, 33-34.
- Özer, B. ve Tezer, E. (2008). Aşka ilişkin tutum biçimlerinin olumlu ve olumsuz duyguları yordayıcılığı. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3 (30), 19-29.
- Özkan, B. (2016). Ortadoğu'dan esen rüzgar: Binbir gece masalları, 1.
- Özkırımlı, A. (1982). *Türk edebiyatı ansiklopedisi*, İstanbul: Cem Yayınevi, 814.
- Özköse, K. (2005). Mevlânâ düşüncesinde firkat ve vuslat. Ankara: *Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, 236, 244-248.
- Öztekin, H. A. (2018, Mart). *Sufî sözlük* (1. Sayı). İstanbul: Hayygrup Yayıncılık, 20, 117, 158, 210.
- Öztürk, Ö. (2017). Binbir gece masalları makalesi, İstanbul, 1.
- Pala, İ. (2004). *Ansiklopedik divan şiiri sözlüğü*. İstanbul: Kapı Yayınları, 38, 186, 476.

- Pala, İ. (2004). *Babil'de ölüm İstanbul'da aşk*. İstanbul: Kapı Yayınları, 332.
- Pala, İ. (2005). *Kitab-ı aşk*. (2. Sayı). İstanbul: Alfa Yayınları, 1, 4, 15, 17, 19, 23, 24, 25, 32, 36.
- Pala, İ. (2019, Nisan). *Kalp*. (1. Sayı). İstanbul: Turkuvaz Yayınları, 1, 157,164, 174.
- Pamuk, O. (2018). Binbir gece masalları'nı okusak da okumasak da. (A. Ş. Onaran, Çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları,14, 15.
- Paşa, V. A. (2000). *Lehçe-i Osmani*. R. Topalı (Ed.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 273.
- Pines, A. M. (2017). *Âşık olmak*. İstanbul: İletişim Yayınları, 14, 151.
- Platon, E. (2007). *Symposion*. (E. Çoraklı, Çev.). İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 77-91.
- Sacy, A. I. S. (1839). On the origin of the arabian nights. *Asiatic Journal*, 28, 560-566.
- Saçkesen, A. (2010). Özbek masallarının tip ve motif yapısı. Doktora tezi, Ege Üniversitesi, İzmir, 48.
- Sakaoglu, S. (1980). Anadolu-Türk efsanelerinde tas kesilme motifi ve bu efsanelerin tip katalogu. Ankara: Kültür Bakanlığı, M_FAD Yayınları, s. 24
- Sakaoğlu, N. (2013, Mart). Masallar ve Osmanlılar: Sultan İbrahim'in masalcı Cariyesi. *NTV Tarih Dizisi*, 50, 67.
- Sakaoğlu, S. (1999). *Masal araştırmaları*. Ankara: Akçağ Yayınları, 3.
- Sakaoğlu, S. (2009). Masalların oluşumu üzerine farklı bir paylaşım (PDF). *Milli Folklor*, 84.
- Sakaoğlu, S. (2016). *Masal araştırmaları*. Ankara: Akçağ Yayınları,16-38.
- Sargut, C. (2019). *Aşktan dinle*. İstanbul: Nefes Yayınları 9 Mart, 20.
- Saroğlu, K. ve Aycan, A. (2017). Özcan yüksek ile röportaj. İstanbul, s.1.
- Schopenhauer, A. (2009), *Aşka ve Kadınlara Dair- Aşkın Metafiziği*. (A.Aydoğan, Çev.). İstanbul: Say Yayınları, 64.
- Schopenhauer, A. (2003). *Aşkın metafiziği*. (V. Atayman, Çev.). İstanbul:Bordo Siyah Klasik Yayınlar Baskı, 28-29.
- Schopenhauer, A. (2003). *Aşkın metafiziği*. İstanbul: BS Yayıncılık, s. 38
- Seyidoğlu, B. (1975). Erzurum halk masalları üzerine araştırmalar. Ankara: 29- 35.
- Seyidoğlu, B. (1985). *Masal*. Türk dili ve edebiyatı ansiklopedisi, İstanbul: 149.
- Seyyid M. R. E. (2008). *Tasavvuf sözlüğü: Istılâhât-ı insân-ı kâmil*. İ. Kara (Ed.). İstanbul, 1212-1214.
- Sezer, M. Ö. (2004). *Masallar ve toplumsal cinsiyet*. İstanbul: Evrensel Basım Yayınları, 5.

- Sezer, M. Ö. (2012). *Masallar ve toplumsal cinsiyet*. İstanbul: Evrensel Basım Yayın, 15.
- Simmel, G. (1995). *Aşk üzerine parçalar*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 163.
- Simonet, D. ve Courtin, J. (2005). *Aşkın en güzel tarihi*. (S. Özen, Çev.). İstanbul: Sternberg, R. J. (1986). A triangular theory of love, *Psychol Rev*, 93,119-135.
- Sümer, S. (2018). Romantik ilişkilerde bağlanma stilleri, Romantik kıskançlık ve ilişki doyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Psikoloji bölümü, 7.
- Şahin, N. (2017). *Dede Korkut hikayelerindeki metaforlar*. Ağrı,108.
- Şahin, S. Tülüce, H. A. ve Çaylı, Z. (2018). Platon'un şöleni bağlamında eros, ile tasavvuftaki aşk kavramı türü. *Uluslararası Halk Bilimi Ve Araştırmaları Dergisi*, 6 (13), 447.
- Şener, H. İ. ve Alim, Y. (2003). *Türk islâm edebiyatı*. Rağbet Yay., 223.
- Tarhan, N. (2014, Şubat). *Aşk terapi*. (1. sayı). İstanbul: Timaş Yayınları, 26.
- Tatçı, M. (1990). *Yunus Emre dîvânı 2 tenkitli metin*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 142.
- Tatçı, M. (1990). *Yunus Emre divanı*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, 74.
- Tekin, Ş. (1993). "Binbir gecenin ilk Türkçe tercümeleri ve bu hikâyelerdeki gazeller üzerine". Ankara: Simurg, Türk dilleri araştırmaları Talat Tekin Armağanı, 3, 239-255.
- Temmiye, İ. İbn Temmiye'nin tasavvuftaki aşk'a bakışı nasıldır? <https://sorularlailamiyet.com/ibni-teymiye'nin-tasavvuftaki-ask-bakisi-> . Erişim Tarihi:15.04.2019.
- Tezel, N. (2019, Haziran). *Türk masalları*. (1. Sayı). İstanbul: Alfa Yayıncılık,7.
- Thompson, S. (1955-1958). *Motif index of folk-literature*. (6. Sayı.). İndiana University.
- Thompson, S. (1964). *Motif index of folktale*. Helsinki.
- Tiryaki, C. (2004). *Aşkın kökeni*. İstanbul: Berfin Yayınları, 11-15.
- Tolstoy, L. N. (2017). *Hayat üzerine düşünceler*. (V. Ünal, Çev.). İstanbul: Ezr Yayıncılık, 120.
- Tolstoy, L. N. (2017). *Hayat üzerine düşünceler*. İstanbul: Ezr Yayıncılık, 104-15.
- Toprak, B. (2006). *Yunus Emre divanı*. İstanbul: Odunpazarı Belediyesi Yayınları, 150.
- Tulum, M. ve Tanyeri, M. A. (1977). *Nev'î divanı*. İstanbul: İ Ü Edebiyat Fakültesi Yayınları, 330.

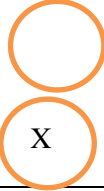
- Turgut, A. (2018). *Akıl, aşk ve ötesi*. (2. Sayı). İstanbul: Kapı Yayınları, 137,138, 143.
- Tüfenkçi, S. (2017). Rousseau'da insan doğası ve değerler eğitimi. Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 16 (32), 490.
- Tülücü, S. (2004). Binbir gece masalları üzerine seçilmiş bir bibliyografya ile. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (22), 1-50.
- Tülücü, S. (2004). Binbir gece masalları üzerine. Erzurum, 3.
- Tülücü, S. (2007). Binbir gece masalları. Atatürk Üniversitesi, *İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Erzurum, (23), 308.
- Tülücü, S. (2011). Binbir gece masalları araştırmaları. 307-313.
- Tülücü, S. (2012). Doğu'nun incisi: Binbir gece masalları. *Doğu Batı Dergisi, Işık Doğudan Yükselir*, 2(61), 129-150.
- Türk Ansiklopedisi. (1953). *Binbir Gece*. (4. Sayı). Ankara, 402-403.
- Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları,139.
- Uyar, T. (1995). Aşk ve sevdâ üzerine çeşitlemeler: Çağımızda aşk nedir, Ne değildir ? *Cogito Dergisi*, (4),71-73.
- Ülken, H. Z. (2010). *Aşk ahlâkı*. İstanbul: İş Bankası Yayınları, 42, 55. Wolfram, E. ve Boratav, P. (1953). *Naili typen Türkischer volksmarchen*. Wiesbaden, 74-75.
- Ülken, H. Z. (2010). *Aşk ahlâkı*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Sertifika No: 11213, 103.
- Vincent, L. (2006). *Neden aşık oluyoruz ?*. (F. K. Zaimoğlu, Çev.). İstanbul: Aylak Kitap, 29, 131, 223.
- Wickens, G. M. (1968). *Arabian nights*. New York: Encyclopedia International, 508.
- Wikizero (2003). Binbirgece masalları. S. Yalsızuçanlar (Ed.). İstanbul: Timaş Yayınları. https://www.wikizero.com/tr/Binbir_Gece_Masallar%C4%B1. Erişim Tarihi: 08.08.2019.
- Yağmur, S. (2010). *Aşkın gözyaşları*. Konya: Karatay Akademi Yayınları, 31-36, 85.
- Yalınay, D. (2012). 1990 sonrası Hollywood sineması romantik aşk filmlerinde aşk söylemi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara, 28.
- Yeşiltaş, K. (2014). *Aşka varınca kanadı kim arar?*. İstanbul: Sınır Ötesi Yayınları, 167, 168.
- Yıldız, E. (2017). Sabahattin Ali'nin eserlerinde aşk. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 4.

7. EKLER

7.1. Etik Kurulu Onay Belgesi

T.C	
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ	
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	
TEZ / ARAŞTIRMA / ANKET / ÇALIŞMA İZİNİ / ETİK KURULU İZİNİ TALEP FORMU VE ONAY TUTANAK FORMU	
ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
T.C. NOSU	
ADI VE SOYADI	Güldem ÖZBALIK
ÖĞRENCİ NO	201611032
TEL. NO.	
E - MAİL ADRESLERİ	
ANA BİLİM DALI	TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI
HANGİ AŞAMADA OLDUĞU (DERS / TEZ)	TEZ
İSTEKDE BULUNDUĞU DÖNEME AİT DÖNEMLİK KAYDININ YAPILIP-YAPILMADIĞI	2019 / 2020 - Güz / Bahar Dönemi Kaydını Yeniledim..
ARAŞTIRMA/ANKET/ÇALIŞMA TALEBİ İLE İLGİLİ BİLGİLER	
TEZİN KONUSU	Araştırmamızın asıl konusu “Binbir Gece Masallarında Aşk ve Vuslat”tır. “Binbir Gece Masallarında Aşk” ve “Binbir Gece Masallarında Vuslat” başlığı ile aşk ve vuslat masallarının cinslerinin değerlendirilmesi, aşkın doğuşu, aşkta sadakat, sevgiliye hitap şekli, aşkın insanı soktuğu haller, aşk acısı, aşkın sonuçları, cinsel aşk, vuslat erme, ilahi aşk, aşksızlık, beğenme, hoşlanma, romantik aşk, mükemmel aşk, kusursuz ilişki gibi aşkın çeşitleri oluşturulmaktadır. Bu çalışmada aşk ve vuslat kavramlarının kullanıldığı masallarda, masalların ne şekilde sonuçlandığı “Olumlu-Mutlu bir son” ve “Olumsuz-Acı bir son”-araştırılarak ve bu bağlamda tez Binbir Gece Masalları: Kavuşma ile mi? yoksa Ayrılık ile mi? sona ermiş, hipotezinin cevaplanması ile şekil bulmaktadır.
TEZİN AMACI	Binbir gece masalları ile ilgili olarak literatürde birçok çalışma bulunmaktadır. Farklı dillerde ve farklı disiplinlerde gerçekleştirilen bu çalışmalar literatüre önemli katkılar sunmaktadır. Yapılan bu çalışmada Binbir gece masallarının aşk ve vuslat kavramlı içerik analizi yapılması, Binbir Gece Masalları hakkında yabancı ülkelerde ve Türkiye’de yapılan bazı çalışmaların ve tercümelerin araştırılıp tanınması ve tanıtılması, umumi anlamda kıymetlendirilmesi ve literatüre bu çerçevede katkı sunulması amaçlanmıştır.
TEZİN TÜRKÇE ÖZETİ	Binbir Gece Masalları Doğunun geleneksel edebiyat kültürünün en önemli yapı taşlarından biridir. Sürekli bir geçmişi olan bu eserde birçok hikâye, manzume ve masal yer almaktadır. Örnek teşkil eden özellikleri edebi değerinin artmasını ve ilgi çekici, belirgin bir başyapıt olmasını sağlamıştır. Masallarda bulunan kahramanlara Arap tarihindeki önemli vezirlerin, şairlerin, edebiyatçıların ve hatta padişahların isimleri verilmiştir. Masalların genelinde İslâm ve Arap kültürüne ait birçok unsura rastlanılır. Tüm evrenin düşünce sistemine ve edebi sanata büyük ölçüde etkili olan Binbir Gece Masallarının gerçek kıymeti 19. asrın sonu ve 20. asrın başında ortaya çıkmıştır. Binbir Gece Masallarında “Aşk” ve “Vuslat” temalarının incelenmesi, çalışmanın asıl amacını oluşturmaktadır. Bu iki kavramdan yola çıkarak binlerce sayfalık külliyat içerisinde sözü edilen kavramların işlendiği masallara erişmek ve masal sonlarının nasıl gerçekleştirildiğini araştırmaktır. Türkiye’de bu eser ile ilgili iki yüzün üzerinde akademik, edebi vb. çalışma olduğu görülmüştür. Aşk ve vuslat üzerine herhangi bir çalışma yapılmadığı tespit edilmiştir.

	MS. 9. yüzyılda derlenmiş, 1704-1717 arasında Fransızca ve İngilizceye çevrilmiş olan Binbir Gece Masallarında, 264 masal vardır. Araştırmanın temelinde bu masallardan hareketle iki araştırma yöntemi uygulanmaktadır: Karma araştırma yöntemlerinden nicel ve nitel yöntemleri ile metin analiz yöntemi.
ARAŞTIRMA YAPILACAK OLAN SEKTÖRLER/ KURUMLARIN ADLARI	YOK
İZİN ALINACAK OLAN KURUMA AİT BİLGİLER (KURUMUN ADI- ŞUBESİ/ MÜDÜRLÜĞÜ - İLİ - İLÇESİ)	
YAPILMAK İSTENEN ÇALIŞMANIN İZİN ALINMAK İSTENEN KURUMUN HANGİ İLÇELERİNE/ HANGİ KURUMUNA/ HANGİ BÖLÜMÜNDE/ HANGİ ALANINA/ HANGİ KONULARDA/ HANGİ GRUBA/ KİMLERE/ NE UYGULANACAĞI GİBİ AYRINTILI BİLGİLER	YOK
UYGULANACAK OLAN ÇALIŞMAYA AİT ANKETLERİN/ ÖLÇEKLERİN BAŞLIKLARI/ HANGİ ANKETLERİN - ÖLÇEKLERİN UYGULANACAĞI	YOK
EKLER (ANKETLER, ÖLÇEKLER, FORMLAR, V.B. GİBİ EVRAKLARIN İSİMLERİYLE BİRLİKTE KAÇ ADET/SAYFA OLDUKLARINA AİT BİLGİLER İLE AYRINTILI YAZILACAKTIR)	1) (.....) Sayfa Ölçeği. 2) (.....) Sayfa Anketi. 3) (.....) Sayfa Formları. 4) (.....) Sayfa

ÖĞRENCİNİN ADI - SOYADI: Güldem ÖZBALIK		ÖĞRENCİNİN İMZASI: Enstitü Müdürlüğünde evrak aslı imzalıdır		
		TARİH: 07/ 04/ 2020		
TEZ/ ARAŞTIRMA/ANKET/ÇALIŞMA TALEBİ İLE İLGİLİ DEĞERLENDİRME SONUCU				
1. Seçilen konu Bilim ve İş Dünyasına katkı sağlayabilecektir.				
2. Anılan konu Edebiyat faaliyet alanı içerisine girmektedir.				
1.TEZ DANIŞMANININ ONAYI	2.TEZ DANIŞMANININ ONAYI (VARSA)	SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRÜNÜN ONAYI	A.B.D. BAŞKANININ ONAYI	
Adı - Soyadı: Sevin ARSLAN	Adı - Soyadı:	Adı - Soyadı: Murat KOÇ	Adı - Soyadı: Sevin ARSLAN	
Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı:	Unvanı:Doç. Dr.	Unvanı: Prof. Dr.	
İmzası : Evrak onayı e-posta ile alınmıştır	İmzası:	İmzası: Evrak onayı e-posta ile alınmıştır	İmzası: Evrak onayı e-posta ile alınmıştır	
19/ 06 / 2020	 / / 20.....	 / / 20.....	19/ 06 / 2020	
ETİK KURULU ASIL ÜYELERİNE AİT BİLGİLER				
Adı - Soyadı: Mustafa BAŞARAN	Adı - Soyadı: Yücel ERTEKİN	Adı - Soyadı: Deniz Aynur GÜLER	Adı - Soyadı: Ali Engin OBA	Adı - Soyadı: Mustafa Tevfik ODMAN
Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı: Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı: Prof. Dr.
İmzası : Evrak onayı e-posta ile alınmıştır	İmzası :	İmzası : Evrak onayı e-posta ile alınmıştır	Evrak onayı e-posta ile alınmıştır	İmzası : Evrak onayı e-posta ile alınmıştır
.... / / 20.....	 / / 20.....	 / / 20.....	 / / 20.....	 / / 20.....
Etik Kurulu Jüri Başkanı - Asıl Üye	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi
OY BİRLİĞİ İLE	 Çalışma yapılacak olan tez için uygulayacak olduğu Anketleri/Formları/Ölçekleri Çağ Üniversitesi Etik Kurulu Asıl Jüri Üyelerince İncelenmiş olup, 07 / 04/ 2020 - 07 / 04/ 2020 tarihleri arasında uygulanmak üzere gerekli iznin verilmesi tarafımızca uygundur.			
OY ÇOKLUĞU İLE				
AÇIKLAMA: BU FORM ÖĞRENCİLER TARAFINDAN HAZIRLANDIKTAN SONRA ENSTİTÜ MÜDÜRÜNE ONAYLATILARAK ENSTİTÜ SEKRETERLİĞİNE TESLİM EDİLECEKTİR. AYRICA YAZININ PUNTOSU İSE 12 (ON İKİ) PUNTO OLACAK ŞEKİLDE YAZILARAK ÇIKTI ALINACAKTIR.				